

ZEITUNG

REVISTĂ A CONSILIULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

În acest număr :
PRAGUL DE TAINĂ
piesă în cinci acte
de
Alexandru Sever

Dreapta : Vasile Nițulescu, Dinu Ianculescu și Ion Marinescu în „Două ore de pace“ de D. R. Popescu la Teatrul Mic.
Jos : scenă din „Curceni“ de Grigore Ventura la TV.

Revistă lunară editată de
Consiliul Culturii și Educației
Socialiste și de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România.

Redactor șef
RADU POPESCU

Colegiul de redacție :
AUREL BARANGA,
MIHNEA GHEORGHIU,
G. IONESCU-GION,
HOREA POPESCU,
ALECU POPOVICI,
DINU SĂRARU,
NATALIA STANCU-ATANASIU,
FLORIN TORNEA (redactor-șef adjunct).

* * * — Substanța patricică a scrisului nostru . . . p. 1

Centenarul Independenței

SPECTACOLUL JUBILIAR p. 4

CONSTANTIN RADU-MARIA : „Curcubeu peste Dunăre“ p. 7

Caiete de spectacol : „Cureanii“ de Grigore Ventura la TV

VIRGIL BRĂDĂȚEANU : Actualitatea unui text centenar p. 8

ANCA OVANEZ-DOROȘENCO : Conspect regizoral . . p. 10

DINA COCEA : Un personaj în căutarea adevărului . . p. 13

VASILE ROTARU : Decorul, premisă a spectacolului . . p. 13

EDWIGA ADELMAN : Din unghiul operatorului . . . p. 15

DUMITRU SOLOMON : O restituire emoționantă . . . p. 16

Festivalul național „Cântarea României“

TREPTELE AFIRMĂRII

VICTOR PARHON : Iași, Brașov p. 18

LEONIDA TEODORESCU : Satul Iacobeni, comuna Dingeni p. 19

D. D. NELEANU : Craiova p. 21

MIHAI CRIȘAN : Cluj-Napoca p. 22

VIRGIL MUNTEANU : Tîrgu Mureș p. 22

STAN VLAD : Constanța p. 23

VALERIA DUCEA : Studenții în faza republicană . . . p. 25

ȘTEFAN IUREȘ : Săptămîna debuturilor în teatrul de păpuși — Examen reușit p. 27

DOINA MOGA : Dansul tematic — „Spre comunism, în zbor“ p. 29

Semnal

VIRGIL MUNTEANU : O pâine în Festival p. 30

CRONICA DRAMATICĂ — Semnează : VALERIA DUCEA, MIRA IOSIF, VIRGIL MUNTEANU, MIHAI NADIN, C. PARASCHIVESCU, FLORIAN POTRA, PAUL TUTUNGIU p. 31

Viitorul rol

MARIA MARIN : Ștefan Bănică și Virgil Ogășanu . . . p. 51

PAUL TUTUNGIU : Autorul „Îndrăzneții“ la 50 de ani p. 52

PAUL CORNEL-CHITIC : Un mim, pentru o zi, la București — Helfrid Foron p. 53

STAN VLAD : Staciunea estivală pe litoral p. 54

Conferința națională a scriitorilor

28-29 mai

Din cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

„**P**unînd în centrul operelor lor realitatea, lupta poporului român pentru progres și o viață mai bună, participînd activ la marea operă de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României, scriitorii noștri nu trebuie și nu pot rămîne în afara marilor confruntări care au loc în lumea contemporană, în lupta ce se desfășoară pe plan mondial între forțele progresului și păcii, și forțele reacționare imperialiste, colonialiste și neocolonialiste. Scriitorii trebuie să se situeze ferm alături de toți cei care militează pentru cauza libertății, independenței și progresului, pentru destindere și colaborare internațională.

Acum, cînd pe plan internațional unii încearcă să utilizeze mijloacele nobile ale artei drept instrumente de învrăjpire între națiuni, de propagare a obscurantismului, a neofascismului, misiunea de cinste a scriitorilor noștri este de a lupta prin operele lor pentru realizarea în viață a principiilor noului umanism, ale deplinei egalități și respectului reciproc între națiuni, pentru înfăptuirea aspirațiilor tuturor popoarelor de a trăi libere, nestînjenate, într-un climat de pace și destindere.

Partidul și statul nostru se pronunță pentru o largă colaborare cultural-artistică internațională, pentru un intens schimb de valori spirituale între popoare, care să contribuie la mai buna cunoaștere reciprocă și apropierea între națiuni, la întărirea încrederii și prieteniei dintre ele. Scriitorii din țara noastră trebuie să desfășoare largi contacte cu creatorii de artă progresiști din toate țările, participînd activ la viața culturală internațională, la circulația valorilor artistice autentice, înaintate, cu caracter profund umanist, care servesc omului, prieteniei dintre popoare, cauzei destinderii și păcii. Va trebui ca în viitor Uniunea scriitorilor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, celelalte foruri culturale, să acționeze mai energic pentru ca literatura noastră să pătrundă cît mai larg în lume, ducînd pretutindeni mesajul muncii creatoare a poporului nostru, al aspirațiilor sale de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii. (Aplauze puternice, îndelungate.)

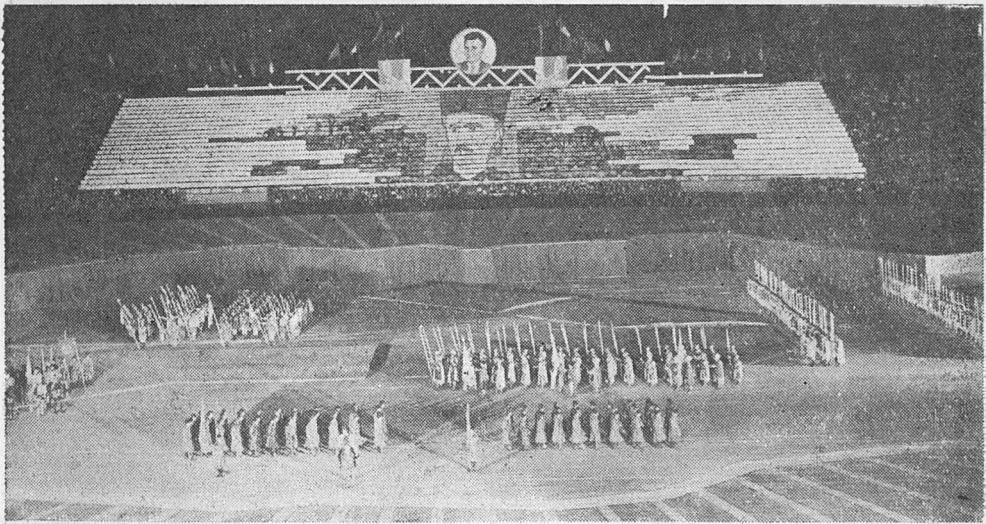
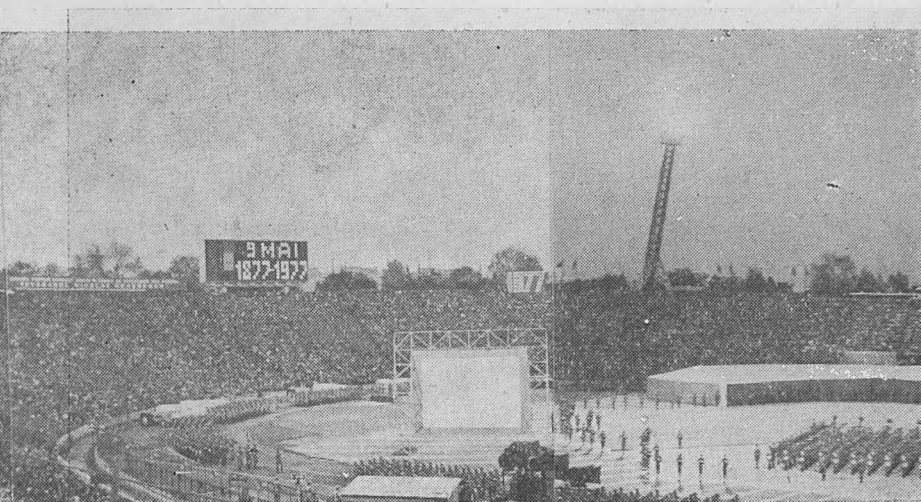
Pentru îndeplinirea acestor mari răspunderi sociale ale slujitorilor scrisului din țara noastră, importante îndatoriri revin Uniunii scriitorilor care trebuie să-și îmbunătățească munca. Punînd pe primul plan dezbaterea aprofundată și exigentă a problemelor creației, a lucrărilor literare făurite de membrii ei, Uniunea trebuie să joace un rol tot mai activ în orientarea muncii scriitorilor spre problematica centrală a etapei istorice

pe care o parcurge astăzi România socialistă, în organizarea participării lor la întreaga viață social-politică a țării, la eforturile poporului pentru înfăptuirea programului partidului de edificare a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a patriei noastre spre comunism.“ (Aplauze îndelungate.)

Substanța patriotică a scrisului nostru

Stăruie încă puternic, și după festiva ei desfășurare, ecoul aniversării unui secol de la proclamarea Independenței de stat a României. Cuvîntul de riguros științifică analiză, rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru slăvirea zilei sărbătorite și pentru descifrarea marilor ei semnificații în viața de acum și de mine a poporului, a răscolit și e merit pentru mult timp să lumineze cugetele. Fiindcă această aniversare, pentru a cărei întâmpinare s-a pregătit, din vreme, toată suflarea activă a țării, cu tot ce exprimă mai deplin în ea harul vrednicei cinstiri, n-a fost doar prilejul unor pioase aduceri-aminte. Cei căzuți atunci, acum un veac, au căzut ca să înalte și să lase, în urma lor și pentru urmași, falnic înălțate, numele și fața națiunii române — neatrnată și liberă de orice interese și constrângeri străine, stăpîna pe sine, în demnitate, și pe existența, pe drumurile și destinele ei istorice. Fiii și nepoții celor căzuți — muncitori, țărani, cărturari — plecîndu-și frunțile, în reculegere adîncă, s-au simțit, în același timp, chemați să măsoare — în distanța veacului ce-i desparte de neuitații înaintași — ce și cit a fost fructificat din moștenirea primită și — în orizontul de complexe probleme ale prezentului — să cîntărească și să vadă ce și cit mai e de însămîntat și de clădit pentru viitorime, din roadele acestei moșteniri. Aniversarea Centenarului s-a desenat, sub acest raport, ca un însuflețit act de regrupare a conștiințelor și a disponibilităților ziditoare ale poporului, ca un gest unanim, de împospătare și fermă coeziune în jurul focarului de înțelepciune, de energie dinamizatoare, care e partidul; ca o înnoită mărturisire militantă a deciziei oamenilor muncii, de a-i asculta îndrumarea și de a înainta, pe drumul programatic statornicit de el, într-o Românie care, la independență și suveranitate, și-a adăugat — mulțumită partidului — recunoașterea, în lume, a unei personalități de prestigiu. A unei personalități a cărei experiență istorică, bogată în grele lupte pentru dreptate și libertate națională și socială, îi configurează prezența în contemporaneitate și procesul devenirii ei revoluționare; personalitate în care s-a cristalizat convingerea în necesitatea și îndreptățirea de a milita pentru instaurarea în lume a unui climat de pace, de justiție, de omenie, de înțelegere și cooperare între popoare.

Era în ordinea firească a lucrurilor ca prăznuirea zilei Independenței, a eroilor ei și a legatului acestora, să solicite, cu precădere, sensibilitatea, efervescenta și elanul creator al omului de artă, al poetului. Niciodată, creația artistică n-a cunoscut o mai vast cuprinzătoare, mai tumultuoasă și mai solidară deschidere spre explorarea trecutului, spre descoperirea și înțelegerea tîlcurilor lui contemporane, spre valorificarea fermentului său patriotic, neseecat și nealterat. Și, în plină dezăgăzuire a

lor de peste munți, încă și spre plaiurile tăărăști și Amlășului și Făgărașului herțeg și domn al Banatului, Severinului și de amindouă părțile pe toată Dunărea, încă și pînă la marea cea mare..."

Valuri de ovații subliniau momentele evocate. Pe latura din fața tribunei oficiale, sute de tineri minuiiau cu dibăcie panouri multicolore, într-o mișcare vie, care însoțea întreaga desfășurare de alegorii istorice. Prindea contur chipul lui Ștefan cel Mare, erau

amintite locurile glorioaselor bătălii de la Vaslui, Baia, Neamț și Suceava: în fața ochilor noștri apăreau Mihai Viteazul, Tudor din Vladimiri, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza... Imensa masă de interpreți, cea mai numeroasă participare la un spectacol din întreaga istorie a spectacolelor evocatoare, sugera unitatea întregului popor, contribuția maselor la făurirea celor mai importante momente ale istoriei patriei. Peste marea de oameni, glasuri tunătoare

rosteau versurile : „Sintem români de mii de ani, statornici în rotundul carpatin !“

Reînviu în fața ochilor noștri paginile glorioase ale revoluției de la 1848 ; răsuna, evocînd alt moment hotărîtor, Hora Unirii ; într-o emoționantă, vie reconstituire, am fost martorii asalturilor roșiorilor și dorobanților, pe cîmpurile de luptă de la Grivița, Plevna, Smîrdan și Ralova, care au hotărît, cu vitejia lor, dobîndirea Independenței de stat a României. După Alba lulia anului 1918, dată care marchează formarea statului unitar român, o nouă filă din calendarul istoriei : 8 mai 1921, crearea Partidului Comunist Român. Imagini grăitoare înfățișau momente din lupta comunistilor, în anii crînceni ai ilegalității, pînă la episoadele insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, înfăptuită și condusă de partid, care a deschis calea profundelor transformări sociale și revoluționare din țara noastră. Și, iată, anii construcției pașnice, profund transformatoare, pe care-i trăiește țara, sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Nicolae Ceaușescu. O sărbătoare a cîntului și muncii, a bucuriei, însuflețită de Șoimii patriei, de pionieri, de tineri, prinși în dansuri amețitoare, o paradă a obiceiurilor populare, a portului, cîntecului și jocului, a tuturor care trăiesc, egali, în vatra străbună.

Grupuri de interpreti înfățișau, în scene grăitoare, ampla activitate constructivă ce se desfășoară pe toate meleagurile țării. Pe prima

filă a unei imense cărți deschise în centrul stadionului stătea scris „Spre comunism, în zbor“. Imaginile de pe ecrane evocau vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în diferite localități și județe ale țării, soliile de pace și prietenie în diferite părți ale lumii. Au fost evocate, de asemenea, grelele încercări prin care a trecut poporul nostru, dezlănțuirea oarbă a forțelor naturii ; și dirzenia, eroismul, unitatea de nezdruincinat cu care, sub conducerea primului bărbat al țării, și-a regăsit țara suflul și chipul, continuîndu-și opera de construcție a socialismului și comunismului. Ca o expresie a simțămîntelor întregii națiuni, a răsunit, solemn și grav, legămîntul :

„Noi, Țara, pe-al nostru erou îl urmăm !
Jurăm să-l urmăm ! Jurăm !
În frunte cu omul în toate unan,
De Independență legați pe vecie.
Noi, fiii pămîntului daco-roman,
Jurăm să rămii pentru veci, Românie,
Un liber, ferice popor suveran.
Popor suveran ! Jurăm !“

Jenbe de artificii brăzdau cerul. Într-un singur glas, mii de oameni intonau imnul „E scris pe tricolor unire !“ În acordurile acestui simbolic imn, sub luminile miilor de torțe, s-a încheiat marelui spectacol festiv dedicat împlinirii unui veac de la cucerirea Independenței de stat a României.

„Curcubeu peste Dunăre“

Teatrul „Bulandra“ a prezentat, în sala de festivități a întreprinderii „Tricolor“, spectacolul *Curcubeu peste Dunăre*, pe un scenariu elaborat de artista emerită Irina Răchiteanu. Autoarea a îmbinat cu inteligență — spre evocarea anului eroic al războiului pentru Independență — pagini emoționante ale scriitorilor noștri clasici și contemporani, de la Alecsandri și Coșbuc la Demostene Botez, Geo Bogza, Mihai Dragomir, Al Andrițoiu. S-a realizat, astfel, dintr-o subtilă întrețesere a prezentului evocator și a trecutului eroic, mijlocit trăit, o puternică impresie de memorie vie.

Spectacolul, conceput de regizorul Petre Popescu, a avut caracterul unui ceremonial care lasă istoria să se autoexpună, pentru a lua cunoștință de sine. Actorii care au citit

paginile de reportaj — așezați în fața arlecchinilor — au închipuit, metaforic, copertile unei cărți, între care erau închise textele lirice și de clan poetic rostite de ceilalți actori. Nu putem retrăi miezul viu al istoriei — ascuns în învelişul evocării — decît prin cîntec și poezie, iată ideea plastică a ordonării regizorale.

Actorii Gina Petrini, Rodica Suciu, Ica Matache, George Oancea, Cornel Coman, Mircea Bașta, Dinu Dumitrescu și Jean Reder s-au dăruit cu căldură poemelor, baladelor și evocărilor recitate, comunicîndu-le fie cu sobrietate, fie, cînd era cazul, cu tensiunea pe care o pretindea încercătura lor emoțională.

Cunoașterea prin cuvînt a fost completată de un film de montaj prezentînd imagini ale eroicelor bătălii de la Plevna, Grivița și Smîrdan, un bogat material iconografic al acelor locuri bogate în reliefe scumpe nouă. Imaginile s-au perindat pe un ecran flancat de culorile drapelului românesc, pe care se alungeau, compuse din lumini și umbre, contururile emblematice ale eroismului și biruinței : penele „Curcanilor“. Un cadru decorativ ingenios, semnat de scenografa Doris Jurgea.

Constantin Radu-Mar!a

În cadrul tradițiilor noastre „caiete de spectacol“, ne fixăm, în acest număr, asupra Curcanilor, montare realizată în studiourile televiziunii, cu piesa centenară a lui Grigore Ventura — eveniment artistic cu multiple semnificații istorice, patriotice și profesionale.

„Curcanii“

de Grigore Ventura

la

TV

Data emisiunii : 26 aprilie 1977.

Adaptarea pentru televiziune : VIRGIL BRĂDĂȚEANU și ANCA OVANEZ-DOROȘENCO.

Regia : ANCA OVANEZ-DOROȘENCO. Regia de montaj : DOINA ANASTASIU. Decoruri : VASILE RÔTARU și ION OLARU. Costume : DUMITRU GEORGESCU. Operator-șef : EDWIGA ADELMAN. Muzica : ȘTEFAN ZORZOR. Operator film : CONSTANTIN CHELBA. Redactor : IOANA PRODAN.

Distribuția : DINA COCEA, VALERIA SECIU, CARMEN GALIN, JORJ VOICU, TRAIAN STĂNESCU, DAN NUȚU, VASILE NIȚULESCU, SEBASTIAN PAPAIANI, MIHAI MEREUȚĂ, JEAN LORIN FLORESCU, DUMITRU ONOFREI, ILEANA POPOVICI, ADRIAN PINTEA.

 **VIRGIL
BRĂDĂȚEANU**

Actualitatea unui text centenar

Grigore Ventura (1840—1909), critic dramatic reputat, muzician și dramaturg, a scris prologul și primele două acte ale dramei naționale *Curcanii* chiar pe front. La o masă de lucru improvizată, în cortul căpitanilor de artilerie Grămăticescu și Tomescu, reporterul de război Ventura a simțit nevoia și a găsit timp ca, printre relatările destinate gazetelor, să conceapă și să aștearnă pe hirtie o amplă lucrare dramatică. Scrisă cu fervoare, contăminată de atmosfera de dăruire specifică acelor zile, încălzită de faptele eroice căroră dramaturgul le era martor, înseninată de simplitatea pe care o îmbrăca autenticul patetism al luptei și al jertfei, piesa *Curcanii* avea să fie terminată și definitivată de autor la Galați, orașul său natal, unde, în același an 1877, la 9 decembrie, a fost reprezentată, cu mare succes, de compania condusă de Fani Tardini și de Alexandru Vlădicescu.

Curcanii lui Ventura au făcut să bată nu numai inimile gălățenilor ; peste puțin, piesa avea să fie jucată, tot cu succes, la Teatrele Naționale din București și din Iași. Succesul autentică valoarea piesei, capacitatea ei de a reda veridic și impresionant o stare de fapt, într-o perioadă istorică incandescentă. Așa au fost vremurile și oamenii care le-au făurit, cum stă înscris, viu, în paginile piesei lui Ventura ; că este așa, o arată primirea

THEATRUL NAȚIONALU
ASOCIATIUNEA ARTIȘTILOR ROMANI
DUMINECA 12 MARTIE 1878
A sa reprezentațiune a joișii

CURCANII

Uramă în Către compoziț de D. G. VENTURA,
La finele actului I se va cânta
MARSUL de la PRVNA
Versuri de V. Alexandri, Musica de D. G. Ventura

La finele actului III
Hora Griviței
Musica de D. G. Ventura, versuri de D. G. Ventura

PERSOANELE

Dăna Albeanu, văduvă
Adela, fiica sa
Dăna Albeanu, cămă de Crimei Hoșie
Dion Albeanu, șef la Școala Militară
Căpitan Albeanu (11 ani)
Văduva Incoștrici
Igora Corcol, Capitan de Dorobanți
Căpitan Lupo, asistent
Șer-Luca, Sergent de Dorobanți
Lupuș, soldat
Igor, soldat
Ion, șef de soldat
Măru, erveș soldat
Căpitan Doctor Miller
Măru, scriitorul Dănel Albeanu
Dion, scriitorul Dănel Albeanu
Mărușan, Correspondent Englez

Dăna I. Penars
Dăna A. Pujescu
A. Văgner
Dion N. Petreanu
Dora A. Romanescu
Dăna I. Pano
M. Păreanu
I. Crăciun
P. Valeriu
Mărușan
Hassabekian
Mărușan
St. Lăzăru
Netaș
Dăna A. Niculan
Dion C. Dumitrescu
Hăgăreanu

Scena se petrece:
Actul I, în Tabăra de la Grivița. — Actul II, în Iași, în Septembrie, casa Dănel Albeanu. — Actul III, în Tabăra de la Buzurlui. — Actul IV, în Ambulanța, la 28 Noemvrie.

PREȚIUL LOCURILOR
Locul de față și al III-lea rang 20 fr. — Locul de al III-lea rang 10 fr. — Balcon 1-4 fr. — Balcon II 2 fr. — Galeriis 1 franc.

Începutul la 8 ore seară.

Biletete se vând la Teatru în ziua joișii de la 12-3 și de la 8-9. În se joișii de petrecere se pot afla biletete în tot timpul spectacolului.

Tip. Timb & Marin, București, „Dacia”

Stinga, a fișul spectacolului „Curcanii“, prezentat la Teatru Național din București, la 12 martie 1878.

Sus, „Curcanii“ la Teatru Național din București. De la stinga la dreapta : I. Dumitrescu-Colțoni, Vasile Toreanu și Aurel Athanasescu.

Jos, Ansamblul de teatru alcătuit din soldații regimentului I de Geniu, care a interpretat piesa „Curcanii“ în anul 1902. În prim-plan, actorul Constantin Tănase, conducătorul ansamblului.

de care s-au bucurat spectacolele în fața unui public din rîndul căruia nu puțin participaseră la luptă, pe front, la ambulanțe, în spitale. Ecoul a rămas statornic cînd piesa a fost reluată ; a fost fierbînt aplaudată în 1883, la București, și a reprezentat principalul eveniment al stagiunii 1897—1898 a Naționalului din Capitală, cînd a înregistrat nu mai puțin de 18 spectacole (ceea ce este foarte mult, dacă se ține seama de numărul de reprezentații la care ajungea, atunci, într-o stagiune, o montare remarcabilă).

Așadar, după trecerea a douăzeci de ani de la premieră, piesa nu numai că rezista, dar înregistra un deosebit răsunset, pe care nu-l pierde nici în stagiunea 1907—1908. Publicul nu mai era același, alții erau actorii ; dar aceeași era piesa, aceeași, primirea de care se bucura — ceea ce presupune o anumită calitate, confirmate de vreme.

Într-adevăr, profund impresionat de eroismul colectiv, de memorabilele acțiuni vitejești, de oameni și de fapte, Grigore Ventura a căutat ea, prin *Curcanii*, să omagieze ostașii români, pe cei care au dus greul, au cucerit redute, au înscris victorii și le-au plătit cu viața, intrînd, prin fapta lor, nu numai în istorie, ci și în plămada sufletească a fiecăruia dintre cei care au rămas în viață, ea și a celor ce se nășteau într-o țară independentă. Eroi lui sînt ostașii români, mulți, marea majoritate, pînă mai ieri, țărani, cu drag de țară și dor de sat, cu speranță în zile mai bune pentru cei ce s-ar întoarce acasă : eroi sînt Tară Lungă, Stan, Șerban și eiși alții, eroi sînt căpitanii Coroiu și Lupu, oameni de arme, oameni obișnuiți ; eroine sînt femeile care, pe front sau în spatele frontului, slujesc lupta, îngrijesc răniții la ambulanțe, înfruntă gloanțele, lucrează în spitale. Acești bărbați eroi și aceste femei tari, în specifica lor gingașie, au așezat pe făgașul istoriei un drept al neamului, condiție vitală a existenței poporului român : Independența de stat. Preluînd starea lor de spirit, piesa este stenică ; caracterul ei angajat, mesajul patriotic, autenticitatea personajelor și a situațiilor, credința în droptatea cauzei, conștiința datoriei de a participa la împlinirea unui fapt de importanță crucială explică succesul de care s-a bucurat, la vremea premierelor și după aceea. Acestea sînt, dealtfel, și calitățile care ne-au dus, astăzi, la alegerea și la adaptarea pentru televiziune a dramei naționale *Curcanii* și care i-au confirmat efectul asupra publicului de azi, după un veac de existență literară.

Adaptarea a urmărit să pună în valoare dominantele piesei lui Ventura, tot ceea ce am arătat mai sus că face meritul ei deosebit, procedînd la reliefare prin reduceri, trecînd peste scene mai puțin elaborate de către scriitor, peste momente cărora le lipsește adîncimea, într-o lucrare care — să nu uităm — are virtuți, dar și limitele reportajului dramatic, și care se resimte, în structura sa literară, de pe urma promptitudinii cu care a fost scrisă. Hotărîtoare rămîn, însă, calitățile, pe care adaptarea pentru televiziune a avut prilejul și a căutat să le pună în lumină.

**ANCA
OVANEZ-
DOROȘENCO**

Conspect
regizoral

Adaptarea

De la prima lectură, piesa *Curcanii* m-a impresionat prin caldul, vibrantul ei patriotism.

Ochi de reporter, Grigore Ventura, martor al evenimentelor, a surprins momentul istoric din diferite unghiuri : *al soldaților* (Ion, Tară Lungă, Stan), acei soldați „veniți de

la plug“, care, „așa cum știu să-și verse sudoarea în pămîntul strămoșesc, știu să-și verse și singele pentru a-l apăra“ (Coroiu), care, în momentele de răgaz, visează că sînt acasă și „vor fi scutiți de bir pe zece ani“ (Tară Lungă) ; *al ofițerilor* (căpitanii Coroiu și Lupu), care și-au părăsit mama sau iubita, confortul căminelor, pentru a apăra, cu arma în mînă, independența țării ; *al femeilor române* — care s-au dedicat îngrijirii răniților la ambulanțele de pe front (Tinea Radianu), mame cărora le pleacă fiii la luptă (doamna Albeanu) și fete care-și urmează logodnicii (Adela) ; *al negustorilor*, pentru care războiul înseamnă numai scumpirea vieții și scăderea profiturilor (Bacalovici) ; *al reporterilor străini*, care, impresionată de vitejia unui atît de „brav popor“, au lăsat, peste ani, mărturie scrise despre faptele de eroism ale soldaților noștri și despre marile lor aport la cîștigarea războiului.

Desigur, intențiile reporterului Grigore Ventura sînt împede eroizate, dar integrarea lor într-un *viguro* conflict dramatic este mai puțin realizată. Împărțirea piesei în acte care se petrec în același loc de joc — numit, generic, „Tabăra română“, fără alte determi-

nări —, simpla sugerare a atmosferei frontului prin dialog și prin intercalarea unor povestiri retrospective nu sînt suficiente pentru a dimensiona o realitate complexă.

Prima sarcină a adaptării pentru televiziune a fost plasarea dialogurilor în contextul unor secvențe care să oglindească, ficcare, un alt aspect al vieții de front — prin spațiu de joc, atmosferă, acțiunii, relații. Pentru aceasta a fost necesară o documentare amplă, pe baza unor cărți de memorii și a unor albume cu desene ale martorilor oculari.

Imaginea

Dacă, în teatru, relația regizor-scenograf este doar una dintre componentele actului de creație, în spectacolul de televiziune ea devine primordială și se întregeste în relația regizor-scenograf-operator. Acest trio colaborează la realizarea *imaginii*, veritabilă celulă vie a teatrului la televiziune. Imaginea poate fi un prim-plan al personajului, un plan general sau un detaliu: două mâini care frământă un boț de mămăligă; degete subțiri de față, care întind feșe spălate; cizme mărșăluind în noroi; picături de ploaie pe fața obosită a unui soldat, încadrată de paiele unui adăpost improvizat, care trezesc aduceri-aminte din vremuri de pace; un vals într-un parc, un vals ireal, simbol al unei iubiri din alt timp (scena Lupu-Adela-Bacalovici, secvență filmată); sau privirea tulbură a unui rănit, care, în ultima clipă a vieții, își amințește imaginea înțeleșată de ploaie a femeii iubite (scena Coroiu-Tinea Radianu, secvență filmată) — din nou, un memento simbolic, dedicat iubirii născute pe front, printre gloanțe, marșuri, plecări fără certitudinea întoarcerii.

Ca regizor de teatru aflat la primul contact cu camera de luat vederi, am fost fascinat de posibilitățile de investigație în psihologia personajelor și de crearea a atmosferei, pe care aceasta le oferă: într-un cuvînt, de puterea ei de a însufleți, prin detalii, un text dramatic. Imaginea, operînd prin selecție și esențializare, semnifică; *materialitatea* ei este o revelație pentru cel obișnuit să lucreze, în primul rînd, cu ajutorul cuvîntului.

Pe de altă parte, „privirea” camerei de luat vederi apare, cumva, limitativă, ea fiind efectul unui proces de descompunere a întregului. În prima zi de decupaaj, am simțit camera ca fiind rigidă, un auxiliar tehnic care, fragmentînd, riscă să distrugă relația vie dintre actor și spectator și chiar dintre personaje, ca și relația acestora cu spațiul de joc, așa cum eram deprinsă s-o utilizez în scenă.

În continuare, am descoperit deosebirile elementare și am început să le exploatez: privirea spectatorului de teatru (și, implicit, a regizorului de teatru) este frontală și generală; în schimb, ochiul camerei (cu care el se identifică) se află peste tot, privește din

.....Am căutat să îmbogățim personajele, oferindu-le acțiunii fizice concrete, care să dea veridicitate dialogului...” (în prim-plan, sus, Valeria Seciu și Traian Sînescu).

.....Am încercat să fim «reporteri de front», scoțînd în evidență atmosfera tranșeele...” (în imaginea de jos, Vasile Nițulescu, Mihai Mereuță, Sebastian Papaiani).

orice unghi, din interior spre exterior și invers, decorul de platou situînd actorul într-un spațiu complex. În adaptare, am căutat, deci, să realizăm o variație a ambianței în care se petrec diferitele secvențe, pentru a cuprinde cît mai complet aspectele vieții de front: adăpostul soldaților, bordeiul unui ofițer, tranșeele, somnul din jurul focului de bivouac, tulburat de glasul santinei, soldații, în pauza dintre atacuri, făcînd scări și pari pentru asalt, femeile, în fața ambulanzelor, spălînd feșe, doctorul pansînd răniții în cortul sanitar etc.

La rîndul său, scenograful trebuia să ofere, prin decor, posibilitatea unor cadre în care o creangă, o birnă, o streăniță pe care se prelinge apa, o îngrămădire de saci, o împletitură de niiele, o masă de soindură cu un

felinar să creeze sugestia spațiului de dincolo de cadru. Vasile Rotaru s-a dovedit un colaborator desăvârșit; spațiul creat de el este o lume reală, expresivă, poetică, în care actorul poate fi pus în relație cu mediul, iar acesta poate fi privit în adâncime.

Decupajul conceput pe hirtie este confirmat sau modificat în lucrul cu operatorul, pe platou. Am avut norocul să găsesc în Edwiga Adelman un artist echilibrat, dublat de un profesionist exigent, care refuză frumusețea gratuită și efectul în sine, tratând imaginea ca pe un mijloc de cunoaștere. Încă de la început, am stabilit că nu vom urmări o compoziție geometrică, estetizantă, a cadrelor; am încercat să obținem sentimentul firescului, să surprindem personajele în atitudine cit mai naturale.

Echipa

Treptat, decupajul regizoral se transformă din idee în imagine, printr-un efort colectiv care rămâne necunoscut publicului și, de cele mai multe ori, și cronicarului. Ca regizor, însă, încep să-i „simți” pe cei ce se află în spatele camerelor, să le cunoști personalitatea, să-i identifice după compoziția cadrelor, după subtilitatea mișcării aparatului, după îndrăzneala unor unghiuri neașteptate.

În munca pe platou, echipa este un adevărat organism, în care fiecare element poate reprezenta un stîmbul sau, dimpotrivă, o frînă: de regizorul de montaj — de precizia mișcărilor sale, de atenția sa încordată — de pînă în lăntuirea cadrelor; pictorul de decor verifică imaginea în monitor (televizorul de control de pe platou), completează, schimbă, retușează; pictorul de costume este prezent peste tot, murdărește o manta, prăfuieste cizmele; regizorul de platou ține minte fiecare indicație, conduce mișcările figurății, efectele de pirotehnie, dozează ceața, fumul, ploaia, are grijă să fiarbă mămăliga, menține trează atenția tuturor și întreține... cheful de lucru.

Această echipă, tensionată de imprezvizibila dinamică lăuntrică a oricărui act de creație și, în același timp, obligată să se încadreze, cu precizie de proces industrial, în limitele stricte ale unui timp de înregistrare fix, drămuț la secundă — ceea ce interzice eroarea, aproximația, capriciile inspirației — m-a impresionat prin sentimentul responsabilității cu care a susținut efortul, atîta cît a fost nevoie, opt, zece ore pe zi, pînă ce totul a fost așa cum ne-am propus să fie.

Actorul

Am urmărit, în primul rînd, autenticitatea comportării actorului; o comportare eliberată de corsetul „construcției momentului”, firească, pe care camera de luat vederi s-o poate surprinde în diferite ipostaze.

De multe ori, în procesul repetiției de teatru, reluarea, fixarea momentului duc la pierderea firescului, a spontaneității reacției inițiale. Pe platou, o situație scenică, odată creată, rămîne irepetabilă, fiind înregistrată; televiziunea oferă, astfel, interpretării nebănuite posibilități de descoperire a propriului său adevăr.

Din punct de vedere regizoral, cel mai important lucru, în munca cu actorul, pe platou, este punerea acestuia în situație. Am făcut, cu distribuția, numai lecturi la masă; am analizat textul, l-am citit logic, fără a căuta nuanțe anume, și am analizat relațiile dintre personaje. Cunoșcînd sarcinile personajului și replicile sale, actorii au venit direct în decor, îmbrăcați în costume și avînd la dispoziție recuzita. Am explicat situația, am făcut o schiță de mișcare și am început să decupăm. Au fost scene pe care le-am înregistrat imediat după decupaj, preferînd repetițiilor cîteva variante posibile înregistrate. Și, nu întotdeauna varianta ultimă a fost cea mai bună...

Rolurile nu oferă partituri prea dezvoltate și nu sînt prea darnice în ce privește subtilitatea și adîncimea investigației lăuntrice; dimpotrivă, textul suferă de o anumită artificialitate a dialogului. Am discutat cu interperții acest aspect și am căutat să îmbogățim personajele punîndu-le în diferite situații, oferindu-le acțiuni fizice concrete, care să dea veridicitate dialogului. Aceste exerciții de improvizare reprezintă o bună cale de acces în abordarea relației cu partenerul, în descifrarea unor posibile meandre sufletesti; căci actorul de televiziune, ca și actorul de film, trebuie să fie inventiv și atît de firesc încît, stăpîn pe mijloacele sale de expresie, să le poată ignora în fața camerei de luat vederi; aici, o situație falsă, o relație artificială pot fi fatale interpretării, camera amplificînd, prin detalii și prim-planuri, tot ceea ce este confecționat sau grațuit.

În condiții ideale de lucru, platoul de televiziune poate deveni un laborator de creație a imaginii adevărate, de o expresivitate maximă, în slujba transmiterii mesajului operei de artă. În cazul meu, la *Curcanii*, nu poate fi vorba, încă, de performanțe pe acest drum; deocamdată, a fost un prim contact cu o nouă modalitate de expresie artistică, descoperirea fascinantă a unui instrument a cărui vibrație specifică îmi place să cred că o simt.

„...În adaptare, o variație a ambiantei, pentru a cuprinde cit mai complet aspectele vieții de front...” (în prim-plan, Dina Cocea și Dumitru Onofrei).

■ DINA COCEA

Un personaj în căutarea adevărului

Am primit cu interes și cu plăcere invitația regizoarei Anca Ovanetz-Doroșenco, de a colabora la realizarea spectacolului *Curcanii* la televiziune. Mărturisesc, nu eram prea încrezătoare în virtuțile textului, mai ales după trecerea atâtor ani de la premieră: un secol poate arunca o piesă în desuetudine. Primele lecturi, primele repetiții m-au convins de tineretea, de prospețimea acestui text scris, cum se știe, în chiar zilele luptelor pentru neahtare, pe front. Rolul pe care-l interpretez nu e printre cele mai importante în economia întregului, dar e interesant prin evoluție.

Doamna Albeanu e mamă. Ca orice mamă, e îngrijorată pentru fiii ei și n-are cum să înțeleagă de la început că soarta lor este legată trainic și pentru totdeauna de soarta patriei. Îi umnează pe front, și abia acolo înțelege rostul ei suprem, mai însemnat decât acela de mamă: rostul ei de cetățeană a unei țări angajate în lupta pentru neahtare. Din vorbe puține, din scene scurte — și nu întotdeauna argumentate psihologic pînă la capăt — a trebuit să compun un personaj ale cărui trăsături esențiale sînt bunătatea, dragostea și înțelepciunea: bunătatea mamei care dorește binele copiilor ei; dragostea omului pentru pămîntul pe care s-a născut și înțelepciunea de a trece peste propriile simțămînte și de a accepta un adevăr mai mare, mai cuprinzător, mai adinc.

M-a pasionat munca în această echipă, în care Anca Ovanetz-Doroșenco, la primul ei contact cu televiziunea, a știut să învețe imediat secretele profesiei și să ne transmită tuturor pasiunea pentru acest text, lucrat în zilele cînd sărbătorim cu toții marea aniversare, Centenarul Independenței.

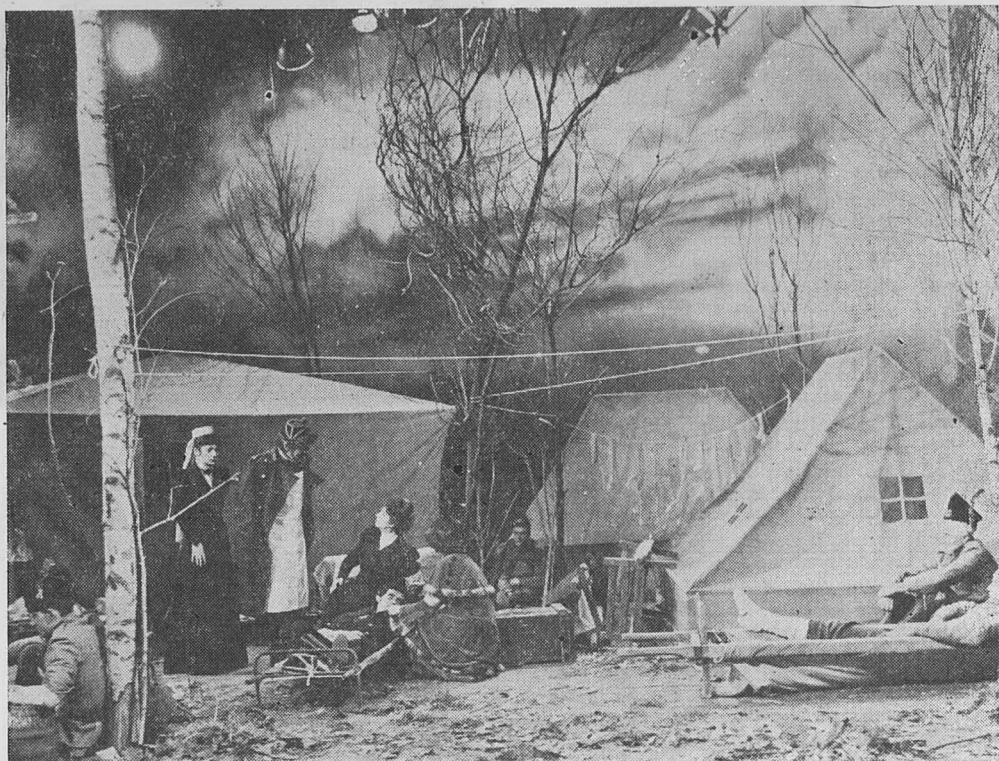

■ VASILE ROTARU

Decorul, premisă a spectacolului

Rolul scenografului în echipa care creează un spectacol de televiziune este, intrucîtva, altul decît în teatru; pe scenă, cu toată importanța pe care decorul o poate dobîndi, în funcție de datele montării, el nu este — nu are voie să fie — determinant (în ultimă instanță, poate să și lipsească); pe platou, dimpotrivă, scenograful este cel care — pe baza decupajului regizoral și a posibilităților tehnice de care dispune — oferă premisele spectacolului. Nu numai concepiind și construind ansamblul concret care reprezintă o ambianță, emană o atmosferă etc., ci — fapt esențial — organizînd spațiul de așa manieră încît să permită plantația celor patru camere de luat vederi, care lucrează concomitent, astfel încît acestea să poată avansa și să se poată retrage, surprinzînd acțiunea din cele anii interesante unghiuri, fără să se jeneze una pe cealaltă; aceasta înseamnă, totodată, a fixa coordonatele mișcării actorilor în decor. Cu alte cuvinte, gîndind și definiind cadrul plastic, scenograful oferă suportul material al imaginii; operatorul este ochiul sensibil care o captează, dîndu-i indispensabila coloratură afectivă.

Firește, existînd o mare varietate de emisiuni, decorurile televiziunii sînt și ele extrem de diferite. Montarea piesei *Curcanii* presu-

.....Lumina de contrast, clar-obscură, folosită la scenele din tranșee, a fost înlocuită, în scena surorilor de caritate, cu o gamă largă de griuri..“

.....Pe un spațiu relativ restrins, s-au grupat cinci decoruri de exterior, în două mari ambianțe..“

punea un decor de atmosferă, multifuncțional. Am împărțit lucrul în platou în două etape, în funcție de cele șapte decoruri necesare (două interioare și cinci exterioare); împreună cu colaboratorul meu, Ion Olaru, le-am rezolvat, grupându-le după gen, în plantația comună, prin fundaluri de perspectivă și prin alegerea unor elemente construite realist, dozate și dispuse astfel încât să permită valorificarea tuturor valențelor textului.

Interioarele nu puneau probleme deosebite; în schimb, exterioarele se amănau mai pretențioase decît de obicei. Tot ceea ce este scenă de front s-ar fi rezolvat, în limitele convenției teatrale, printr-un singur decor; lucru nepermis la TV, căci spectatorului aflat în fața micului ecran trebuie să-i oferi, pentru a-i capta atenția și a-i o menține trează, o continuă defilare de imagini noi. Acel unic decor, frontal, s-a diversificat, deci, devenind adăpost, bordei, tranșee, tabără etc. Pe un spațiu relativ restrîns — circa 500 de metri pătrați — ca o insulă înconjurată de traseul serpuit al tranșei, s-au grupat cele cinci decoruri de exterior, în două mari ambianțe care, prin simpla mișcare a camerei sau schimbare a unghiului de vedere, să poată suporta sarcinile tuturor locurilor de joc impuse de decupajul regizoral (decoruri așa-numite „cu dublă vedere”).

În rest, soluția particulară găsită fiecărei secvențe ține de posibilitățile aproape nelimitate ale acestui instrument soplă care este televiziunea și de „secretele” meseriei. Obiectivul aparatului de televiziune creează perspectivă mai mare decît în cinematograf. Știind că se lucrează „la scară” (ceea ce micșorează ansamblul și-l epurează de „accidente” greu perceptibile), un deal care apare pe micul ecran înalt, îndepărtat, cu arbori și cu garduri, este, în realitate, o movilă aflată la cîtiva metri, cu gîrduțuri și cu pomișori subdimensionați; senzația adîncimii se obține așezînd obiectul — o creangă, de pildă — pe un stativ aflat în apropierea obiectivului, la o anumită distanță de fundal. Cu elemente simple și necostisitoare (copaci adevărați, aduși din pădure, eiulini, iarbă, garduri de nuiele împletite aflate în zestre noastră de recuzită), alese cu grijă, pentru semnificația lor — căci aglomerarea sufocă asemenea universuri liliputane, în vreme ce un detaliu inspirat poate fi investit cu forță de sugestie — și proiectate pe fundalul de piuză pictată, am realizat, destul de ușor, scene de efect. Toate acestea, echipa de operatori le-a exploatat cu ajutorul luminii: ea în pictură, o linie despartă „cerul” de „pămînt”; lumina de jos, în contre-jour, comunică emoție. Trebuie precizat: deși imaginea îi apare privitorului în alb-negru, pentru ea griurile să fie strălucitoare, sensibile, pentru ea întreaga gamă a efectelor de lumină să se poată desfășura, decorurile se realizează color. (Amănunt interesant, din punctul de vedere al psihologiei procesului de creație: interpretarea în decor alb-negru — încercată, din considerente de economie — nu dă rezultate

artistice; nici actorii, nici echipa tehnică nu izbutesc, oricît s-ar strădui, să înlăture apatia, reacțiile monocorde, deprimarea ce se instalează...)

Avînd la activ experiența a aproximativ 170 de decoruri TV, îmi pot îngădui să apreciez *Curcanii* ca un moment de lucru însuflețit și creator pentru întreaga echipă, bazat pe colaborarea factorilor cu sarcini precis determinate.

La prima ei montare de televiziune, regizoarea Anca Ovanez-Doroșenco a demonstrat multe calități de realizator de emisiune, precum și pricepere în a organiza munca în cadrul sistemului de lucru în platou; ea n-a luat de-a gata propunerile scenografiei, ci a venit cu un decupaj reprezentînd un punct de vedere conturat; împreună și cu operatoarea-șefă, Edwiga Adelman, am discutat, am reconsiderat, am adăugat și am eliminat, atît în faza de concepție cît și în timpul repetițiilor, ajungînd la un rezultat care, cred, a contribuit la realizarea unui spectacol izbutit.

 **EDWIGA
ADELMAN**

Din unghiul operatorului

Montarea piesei *Curcanii* a lui Grigore Ventura s-a realizat prin colaborarea tuturor factorilor creatori ai TV.

Pentru echipa de imagine, piesa a pus două probleme mai grele.

În primul rînd, fiind scrisă acum o sută de ani, este, stilistic, oarecum depășită. Discuțînd acest aspect cu regizoarea Anca Ovanez, coautoarea scenariului, am hotărît să realizăm o compoziție a cadrelor mai puțin clasică, să folosim chiar cadre gen reportaj, să nu evităm amorsele neclare sau portretele mai puțin luminate. Am încercat să fim „reporteri de front”, scoțînd în evidență atmosfera tranșecilor. Camera a adus în prim-plan soldații, cu preocupările lor curente, evidențînd spiritul lor de sacrificiu, de la soldat la ofițer. Figurații, aduși și ea în prim-plan și chiar în gros-plan, sugerează că rolul principal în această piesă l-a jucat, de fapt, poporul.

De asemenea, panoramările lungi pe detalii sînt menite să introducă spectatorul în atmosfera de front. Transfocatoarele surprind și rețin ochii — care vorbesc, uneori, mai grăitor decît cuvintele.

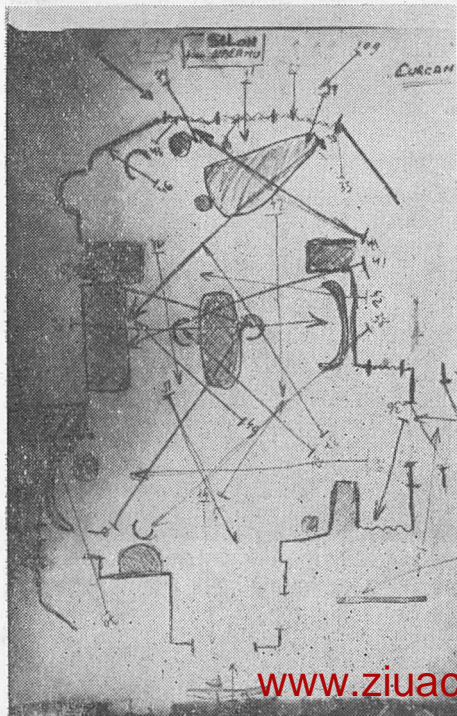
A doua dificultate a fost localizarea; cea mai mare parte a acțiunii se petrece în exterior, iar noi trebuia să realizăm totul în studio; în consecință, atît pentru scenograf

cît și pentru realizatorii imaginii s-au pus serioase probleme profesionale.

Am încercat ca, prin lumină, să creez atmosfera de zori, noapte sau zi ploioasă. Lumina de contrast, clar-obscură, pe care am folosit-o la scenele din tranșee, am înlocuit-o — în scena surorilor de caritate, ca și în scena, intrucitva comică, a venicii lui Bacalovici pe front — cu o lumină mai caldă, cu o gamă largă de griuri. La interioare, am folosit diferite formule de iluminare. Scena întunecată, cu puține pete de lumină, din bordeiul ofițerilor (întineric motivat, pe de o parte, de lumina lămpii de gaz, iar, pe de alta, de dramatismul momentului respectiv), este în contrast cu atmosfera caldă a salonului doamnei Albeanu, cu o lumină ce cuprinde o bogată gamă de griuri.

Doresc să amintesc că reușita imaginii, în general, și în mod special la această piesă, se datorează fiecărui echipier în parte și, în același timp, unității de creație a echipei, ca întreg. Membrii ei sînt adevărați artiști, așa cum nu o dată au fost numiți și alături de care am obținut multe succese. Ei sînt : Constantin Lungu, Alexandru Condurache, Nicolae Modreanu și Alexandru Nemeș.

Schiță de lumini pentru scenă în decorul „Salonul doamnei Albeanu“ : suprafețele hașurate reprezintă plantația mobilierului, iar săgețile, direcția fasciculelor de lumină, de la sursă (proiector) la elementul de luminat (actor aflat, conform decupajului, într-un punct dat al decorului, sau obiect investit cu o anume semnificație dramatică). Cifra indică numărul prizei conectate la o orgă de lumini cu memorie, care, în momentul înregistrării, execută programul dat de operator.

■ DUMITRU SOLOMON

O restituire emoționantă

Nici ideea de actualitate în literatură, nici ideea de imperativ social sau politic în artă nu sînt invenții de dată recentă. De la Cantemir la Bălcescu, de la Alecsandri și Ghica la Eminescu și Caragiale, Bolintineanu și Coșbuc și, mai departe, la Camil Petrescu și Arghezi, Rebreanu și Bogza, nevoia de prezență în actualitate a fost o permanență a spiritului creator. Conștiința și atitudinea, meditația și observația nu s-au exclus, ci au dat, aproape întotdeauna, dimensiunea reală, culoarea personală și vitalitatea operei literare. Simțul participării este, așadar, o moștenire literară.

Iată că, în zilele care au premers aniversării unui secol de la cucerirea Independenței, televiziunea a pus în valoare o piesă scrisă atunci, în plină actualitate a luptei. *Curcanii* de Grigore Ventura (adaptată pentru televiziune de Virgil Brădățeanu, profesor universitar, istoric literar și bun cunoscător al evoluției teatrului românesc, și de Anca Ovanez-Doroșenco, regizoare de talent, autoarea unor interesante spectacole de teatru) este o piesă „din epocă“ ; ea păstrează ceva din căldura și entuziasmul momentului istoric, din elanul patriotic, din dăruirea și eroismul ce au însuflețit, deopotrivă, militari și civili, în lupta pentru împlinirea idealului de secole al poporului român. Fără îndoială că forma pe care a prezentat-o televiziunea este și rezultatul operației de „înprospătare“ a textului, realizată de Virgil Brădățeanu și de Anca Ovanez-Doroșenco ; ceea ce a determinat un limbaj contemporan apt pentru televiziune, o anume rigoare a succesiunii scenetelor, fără să fi fost depășite, firește, senzația de consemnare jurnalistică și caracterizarea sumară a personajelor. Este bine că autorii adaptării n-au intervenit prea viguros în text, prin corecturi de esență aduse personajelor sau acțiunii, lăsînd astfel să joace în fața noastră nu numai puritatea suavă a personajelor, dar și ingenuitatea îndrăgostitoare a autorului însuși.

În regia Ancăi Ovanez-Doroșenco (dacă nu mă-nșel, debutantă la televiziune), piesa lui Grigore Ventura și-a păstrat simplitatea transparentă a comunicării, amestecul de pa-

tos eroic, ce însoțește faptele de arme ale ostașilor și ofițerilor români; intrigă amoroasă naivă, când dragostea domnișoarei Albeanu pentru căpitanul Lupu este încercată printr-o serisoare ce anunță dispariția acestuia, caricatură caragialeană, când e ridiculizată poza găunoasă a negustorului ambuscad, căpitan — precum Jupân Dumitrache — în garda civică. Calitățile piesei au fost valorificate cu aplomb în spectacol, astfel că prezentarea frontului, a atmosferei din tranșee, portretizarea țăranilor-ostași, cu acea scenă memorabilă a împărțirii mămăligii, sau cu scena prinderii „spionului“, care este, de fapt, un reporter englez, apoi momentul aducerii răniților, sau anunțarea victoriei și moartea unuia dintre personaje, au generat imagini pline de relief și culoare, nu o dată emoționante. Acolo unde pana autorului a fost mai ezitantă, frinată de scheme sau de formule gazetărești, regizoarea și interpreții au pus o surdină necesară, trecind cu discreție peste inabilitățile, scuzabile, ale textului. Valoarea unor actori ca Dina Cocea, Dan Năușu, Valeria Seciu, Traian Stănescu, Carmen Galin a salvat, în bună măsură, echilibrul dramatic al spectacolului, mințat de stângăcia unor momente, cum ar fi ticluirea, expediția și recepționarea scrisorii care anunță dispariția

căpitanului Lupu sau decizia familiei Albeanu de a pleca în corpore pe front: mamă, fiică și fiu. (Acea măsură pe care bunii noștri actori știu să o pună în aparițiile lor scenice și care, adeseori, acoperă sau suplințește neîmplinirile textelor...) Actorii au știut să transforme intriga ușor bulevardieră și replicile sau gesturile emfatică în fapt artistic, printr-o bună stăpânire a semnificațiilor și a nuanțelor. Cât privește rolurile ostașilor țărani, de mai mică întindere, dar lucrate cu mai mult simț realist, ele au prilejuit lui Mihai Mercuță, Vasile Nițulescu și Sebastian Papaiani momente de mare adevăr omenesc. Portrete bune în cheie comică au realizat Jorj Voicu și Jean Lorin Florescu, în rolul negustorului și, respectiv, al reporterului englez. În linia curată, serioasă, a întregului spectacol au fost și ceilalți interpreți: Dumitru Onofrei, Ileana Popovici și tânărul Adrian Pinteș.

Spectacolul cu piesa *Curcanii* de Grigore Ventura ne întărește convingerea că televiziunea poate și trebuie să aibă un rol important în restituirea către publicul contemporan a unor valori ale trecutului, contribuind, astfel, alături de edituri, teatre și presă, la realizarea unei continuități depline a culturii noastre naționale.

Marșul românilor spre Nicopol, gravură de epocă

Treptele afirmării

Etapetele județene ale Festivalului „Cîntarea României“ s-au încheiat. Criterii severe au ales pe cei mai talentați, dar și mai vrednici la locul lor de muncă, să reprezinte județele, în următoarea etapă.

Ce a arătat Festivalul pînă acum? Participarea fără precedent, greu de exprimat în statistici, a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, la această impresionantă cîntare a țării, la glorificarea trecutului ei de luptă, a prezentului eroic al construcției și a viitorului ei comunist: prezența tuturor — elevi, pionieri, studenți, militari, reprezentanți ai tuturor profesiilor; deschiderea către toate categoriile sociale, către toate generațiile: cuprinderea tuturor genurilor, în care talentul cu care este atît de dăruit acest popor al nostru să se poată afirma plener.

Odată cu întia zi a lunii mai, cea mai amplă, mai cuprinzătoare manifestare artistică din întreaga istorie spirituală a țării noastre a intrat într-o nouă etapă. Este etapa interjudețeană, programată să se desfășoare la sfîrșitul fiecăreia dintre săptămînile lunii mai. În zilele cînd încredințăm tiparului aceste rînduri, au loc, pe categorii, întrecerile acestei etape. Juriile alcătuite din oameni de cultură și de artă, specialiști, reprezentanți ai oamenilor muncii, vor selecta valorile ce vor intra în întrecerea republicană.

Numărul viitor al revistei noastre va fi în măsură să ofere o imagine completă a acestei mari întreceri, care cunoaște momentul ei de vîrf în primele zile ale lunii iunie. Pînă atunci, facem loc unor impresii, notații, reportaje, de la etapele care s-au desfășurat în centrele Iași, Craiova, Cluj-Napoca, Brașov, Tg. Mureș, Constanța.

Iași

În bătrînul tîrg al Iașilor, care, de o bună bucată de vreme, nu se mai mîndrește doar cu monumentele sale istorice și culturale, ci și cu tinăra sa zonă industrială, aveau să-și dea întîlnire cinci dintre județele Moldovei: Bacău, Botoșani, Neamț, Vaslui și Iași. Toate județele participante cunoscuseră, în etapa de masă, o puternică emulație creatoare, care-și găsisse expresia în creșterea numărului de formații și în intensificarea activității lor. Luaseră ființă nenumărate formații noi, fuseseră descoperite noi talente autentice în rîndul maselor de oameni ai muncii, se conturaseră personalități distincte, atît în rîndul interpreților cît și al creatorilor de texte dramatice.

Juriile județene avuseseră, la rîndul lor, dificile probleme de selecție, pentru că acum, în etapa interjudețeană, se întîlneau — sau trebuiau să se întîlnească — cele mai bune formații, cu cele mai bune spectacole și cu cea mai merituosă activitate, formații repre-

zentative pentru potențialul artistic al fiecărui județ.

Județul Botoșani, de pildă, mai puțin strălucit la trecutele concursuri și festivaluri, a făcut, la această etapă, cea mai bună impresie, atît prin selecția cu care s-a prezentat, cît și prin valoarea fiecărei formații în parte.

Menționăm, în primul rînd, spectacolul Căminului cultural din Iacobeni, pentru autenticitatea și sinceritatea cu care a fost interpretată piesa *Cînd apune soarele* de Constantin Duică. Evitînd ticurile profesioniștilor și locurile comune, interpretării au sesizat exact valorile poetice ale textului și semnificația acestuia, creînd un spectacol de atmosferă, cu totul remarcabil prin discreția lirismului său.

O bună impresie a făcut și formația de păpușari a Școlii populare de artă din Botoșani, prin inventivitatea și fantezia cu care au fost concepute și prin abilitatea cu care au fost mînuite păpușile piesei *La grădina zoologică* de Alecu Popovici.

Județul Vaslui s-a prezentat cu o bună interpretare a piesei *Pragul conștiinței civice* de I. D. Șerban, de către formația de teatru a Întreprinderii de materiale izolatoare, impresionantă fiind, în primul rînd, compoziția

Satul Iacobeni, comuna Dîngeni

Pină la fața interjudețeană de la Iași a Festivalului „Cîntarea României” n-am știut că există două sate Iacobeni, unul în județul Suceava și unul în județul Botoșani. Cel la care mă voi referi se află în județul Botoșani.

★

În ceea ce privește teatrul, fața interjudețeană se desfășoară aproximativ așa: fiecare județ vine cu o echipă completă, deci, cu toate genurile pe care amatorii le au în programul lor — recitări, teatru de păpuși, montaje, cînd și cînd, teatru folcloric, și, bineînțeles, teatru cult. Programul este destul de încărcat și destul de obositor, pentru că vizionările se întind adesea pînă spre miezul nopții. Iar, a doua zi, totul se ia de la capăt. Și totul trebuie făcut cu o maximă atenție și concentrare, pentru că niciodată nu știu ce anume reprezintă acea formație de amatori, iar din

materialele documentare care-ți stau la dispoziție capeți tot felul de informații interesante, în afara de una singură — cît sînt de buni artiștii amatori pe care urmează să-i vizionați.

★

Din punctul meu de vedere, mișcarea de amatori are un dublu sens. Primul dintre ele ar fi acela de a căuta să apropie cît mai mulți oameni de cunoașterea artei prin practicarea ei. Un proces oarecum asemănător cu orele de desen și de muzică de la școală, unde copiii învăță să descifreze o partitură sau să deseneze un contur, nu atît ca să fie transformați, toți, în muzicieni și în pictori, cît ca să înțeleagă o muzică bună și un tablou de valoare. Sub acest aspect, elementul de bază pentru actorii amatori este repertoriul. O problemă care rămîne, din păcate, mereu în suspensie. Piesele tipărite special pentru amatori sînt, în multe

cazuri, de o valoare literară extrem de scăzută și faptul că unele dintre ele se joacă frecvent ar trebui să fie un foarte serios motiv de alarmă și nu un prilej de promovare. Cred că, uneori, este vorba și de o deficiență în îndrumarea la fața locului. Se pare că, avînd în vedere amploarea mișcării de amatori din țara noastră, formele de îndrumare practicate astăzi sînt, în bună măsură, perimate. În orice caz, ele permit cu greu realizarea unei asistențe de indiscutabilă profesionalitate. Pentru că, dacă artiștii sînt amatori, cei care îi îndrumă — de obicei, artiști profesioniști — ar trebui să fie oameni și de o certă autoritate în materie. Cum ar putea să rezolve această problemă (a doua, în ordinea importanței, după repertoriul colectivul de teatru din satul Iacobeni, comuna Dîngeni, județul Botoșani, dacă problema îndrumării se rezolvă cu multă dificultate chiar și în București? Mi-am pus întrebarea nu fără gîndul la necesitatea unui studiu special și a unei rezolvări aparte.

Un al doilea sens al mișcării de amatori mi se pare a fi cel al depistării valorilor și al lansării lor într-un circuit de interes public. Avem actori de înaltă clasă, vedete autentice, care au provenit din mișcarea de amatori, sînt sigur — am motive bine întemeiate să fiu si-

în rolul bătrînei mame. Menționăm, la aceiași județ, montajul literar-muzical *Nemuritorii*, susținut de Clubul „Gloria” din Bîrlad, precum și valoroasa recitare a poeziei *Rugămintea din urmă* de George Coșbuc, datorată lui Ioan Sinescu. Am mai reținut, de la județul Iași, interpretarea *Baladei despre Pinteu Viteazul*, de către recitatoarea Petronela Gărgăuș. Pe ansamblu, însă, etapa interjudețeană de la Iași, chiar dacă a avut cîteva puncte de vîrf, s-a situat sub posibilitățile reale ale județelor participante, oglîndind mai puțin concludent rezultatele bune obținute în etapa de masă.

Cunoscut și recunoscut pentru rezultatele obținute în concursurile anterioare ale artei

teatrale de amatori, în care se situase, nu o dată, pe primul loc, Bacăul, de astă dată, ne-a dezamăgit. Și nu cu unul sau altul dintre spectacolele sale, cu una sau alta dintre formații, ci cu întreaga selecție făcută de juriul județean (cu excepția Casei Armatei din Bacău, al cărei montaj literar-muzical, *Omagiu Independenței*, s-a impus prin sobrietatea și solemnitatea ținutei, prin patosul patriotic al mesajului artistic). În rest, spectacole neașteptat de slabe, pe texte vădit deficitare sub raportul realizării artistice, fie că este vorba de autori ca Ion Ghelu Destelnică sau Viorel Savin, fie de regia unor actori profesioniști, instructori de formații, ca

gur — că vom avea și de acum incolo.

Aceste două sururi nu trebuie, în nici un caz, confundate. Confuzia de acest gen ar naște tot felul de fenomene regretabile, cum ar fi veleitarismul, falsă senzație a valorii etc., etc. Pe de altă parte, sub aspectul depistării valorilor, o nivelare deliberată a amatorilor ar anula o foarte importantă sursă de îmbogățire a artei noastre profesioniste. Mai ales că apar în rîndul mișcării amatorilor și momente senzaționale. La unul dintre aceste momente am avut plăcerea să asist și eu. Este vorba de echipa de teatru din satul Iacobi, comuna Dîngeni, județul Botoșani.

★

Eram la Iași; asistam la spectacolele a două județe — Bacău și Iași. Cîteva dintre reprezentațiile văzute erau notabile. De pildă, colectivul de teatru din Slănic Moldova. Acesta încearcă să-și găsească un drum original spre o artă autentică; nu l-a găsit întru totul și ceea ce este găsit, deocamdată, nu este întotdeauna stăpînit, dar încercarea și eforturile sînt promițătoare. Oamenii sînt tineri, chiar tineri de tot, și le urez mult succes în întreprinderea lor temerară. Notabil a fost și spectacolul dat de Casa armatei din Iași, cu Reduta lui Iacobi. Ceva mai sigur, cu o mai bună stăpînire a mijloacelor de expresie, cu, poate, inevitabile stingăcii, în interpretare. Le-au urmat

Botoșanii. Trebuie să spun că, în general, programul județului Botoșani a fost de un foarte bun nivel. Mă gîndesc și la montaje, și la reprezentațiile teatrului de păpuși, dar mă gîndesc, mai ales, la recitatorul Ioan Sinescu (a recitat „Rugămintea din urmă“), care ar putea oricînd să facă bună față la recitalurile de poezie ale Radioteleviziunii.

Dar, înainte de a trece la Iacobi, aș vrea să menționez o altă echipă de teatru: cea a Casei de cultură din Brașov, care a prezentat, ca o adevărată trupă profesionistă, Patima fără sfîrșit de Horia Lovinescu. N-ar fi rău ca Teatrul din Brașov (bineînțeles, cel profesionist) să urmărească atent (și cu intenții concrete) colectivul Casei de cultură. Cred că Teatrul din Brașov n-ar avea decît de profitat din asta. Și, acum, să ne întoarcem la Iacobi.

★

Cei din Iacobi au jucat o piesă contemporană, cu un titlu frumos — Cînd apune soarele, scrisă de un dramaturg debutant, Constantin Duică, pe care nu trebuie să-l uităm. În piesă este vorba despre satul contemporan, despre oamenii lui și despre problemele lor de viață. Dialogul este, pe alocuri, excelent; pe alocuri, de un patetism puțin forțat. Scenele de gen sînt, în general, bine construite, scrise într-un limbaj cursiv și simplu. Ceea ce nu-i chiar de colo. Deci,

Cînd apune soarele de Constantin Duică. Spectacolul a fost însă vrednic de toată admirația. O mizanscenă simplă, dar nespun de bine pusă la punct. Atît de bine, încît uneori senzația de mizanscenă se spulberă, pur și simplu, atît de firesc se mișcă grupul celor șase actori distribuiți. Doi dintre interpreți dau realmente impresia că sînt vedete formate: Rodica Ciaco — o actriță de o impecabilă discreție, al cărei joc cu obiectele a fost o veritabilă demonstrație de Conservator — și Ioan Dăscălescu, a cărui prezență scenică umple, realmente, scena. (Un actor excepțional, după părerea mea și nu numai a mea.) Aș face o mare nedreptate dacă n-aș aminti și numele celorlalți actori: Alexandru Mihalache, Mihai Rățoi-Ionescu, Dumitru Chiriac și Aurora Lupașcu. Absolut remarcabil, la acești oameni, este nu numai faptul că au interpretat textul așa cum l-au interpretat, dar că au transmis și biografia — scrisă sau doar sugerată — a relațiilor dintre personaje; lucru care merită subliniat, cu atît mai mult cu cît regia (și scenografia) le aparțin tot lor (lui Ioan Dăscălescu și lui Alexandru Mihalache). E inutil să spun că spectacolul din Iacobi a ocupat locul I.

Mă voi duce oricînd cu plăcere să văd un spectacol de teatru în satul Iacobi, comuna Dîngeni. Și vă invit și pe dumneavoastră să faceți la fel.

Leonida Teodorescu

Mircea Crețu. Ne-am amintit cu nostalgie de performanțele artistice din anii trecuți. am înțeles că și juriul județean a trecut printr-o oarecare derută, din moment ce a trimis un număr dublu de formații față de cel admis prin regulamentul Festivalului; dar n-am înțeles cum au putut fi promovate în etapa interjudețeană spectacole cu care același județ Bacău s-ar fi jenat să apară, în anii trecuți. Formații de certă valoare, precum cea a Casei de cultură a sindicatelor din Bacău sau aceea a Teatrului popular din Slănic Moldova, au fost aproape de nerecunoscut, irosindu-și eforturile pe texte greoaie, amorse, lipsite de fior emoțional.

Brașov

Superioară etapei interjudețene de la Iași, cea de la Brașov s-a impus, în primul rînd, prin valoarea spectacolelor de teatru.

Patima fără sfîrșit de Horia Lovinescu, în interpretarea colectivului Casei de cultură din Brașov, a demonstrat seriozitatea cu care această formație înțelege să joace teatru, reprezentația dovedind, deopotrivă, omogenitate stilistică, ritm și tensiune interioară — calități care mediază transmiterea generoaselor idei ale piesei. Un spectacol de ținută, pe care

și vom revedea, probabil, în finala pe țară, unde își vor disputa întâietatea cele mai bune reprezentanții ale Festivalului național „Cântarea României”.

O plăcută surpriză ne-a oferit și formația de teatru în limba maghiară a Căminului cultural din Boroșneul Mare, județul Covasna, cu piesa *A közsáros (Tocilarul)* de Kóteles Pál.

Etapa de la Brașov s-a dovedit superioară și la secțiunea teatrelor de păpuși, unde au reținut atenția două excelente colective artistice: Casa de cultură din Cimpina, județul Prahova, care a prezentat piesa *Pe cai, pe cai, pe cai* de Viorica Huber Rogoz, și Casa de cultură din Mediaș, județul Sibiu, cu piesa *Dănilă Prepeleac*, după Ion Creangă.

Mai puțin izbitut a fost compartimentul montajelor literar-muzicale, prezența obsesivă a folk-ștililor nefiind întotdeauna organic integrată structurii ansamblului. Este, între altele, și cazul montajului literar-muzical *1877, simbol al milenarei lupte*, prezentat de Căminul cultural al comunei Brebu, județul Prahova. În ciuda unor lungimi și discursivități a mai reținut atenția, prin specificul culorii locale și prin fiorul patriotic, montajul literar *Șezătoare la Săliște în 1877*, prezentat de formația Căminului cultural din Săliște, județul Sibiu.

Tot din Sibiu, a lăsat o bună impresie juriului recitalul susținut de grupul de recitatori al Școlii de ofițeri „Nicolae Bălcescu”, selecția judicioasă a poeziilor beneficiind de o interpretare sobră și demnă, adecvată conținutului.

Ghiță Baciu din Întorsura Buzăului, rapsod excepțional, care a recitat poeziile proprii *Eroilor din 1907* și *Neatîrnare*, și Virginia Socaciu, care a recitat poezia *Imn* de Ion Brad, ambii din județul Covasna, ar putea încheia succinta trecere în revistă a celor mai bune momente de spectacol oferite de etapa interjudețeană de la Brașov.

O etapă bogată în spectacole de calitate, cu un puternic caracter educativ, patriotic, o etapă demnă de noile dimensiuni spirituale în care a fost conceput Festivalul național „Cântarea României”.

Victor Parhon

Craiova

Ca membru al juriului de teatru și montaje literar-muzicale, am putut constata, în mod nemijlocit, gradul de dezvoltare a mișcării teatrale de amatori și marea pasiune creatoare ce animă talentul a nenumărați actori și regizori din rândurile poporului. Am sesizat cu bucurie saltul calitativ înregistrat de genul

artistic al montajului literar-muzical, văzînd spectacolul închinat răscoalei din 1907 prezentat de artiștii amatori din comuna Costești, județul Vâlcea, spectacol în care forța și patetismul interpretării se îmbină cu plasticitatea, profund impresionantă, a mișcării maselor.

Și-a făcut apariția, cerîndu-și dreptul la viață de-sine-stătătoare, un nou gen de montaj, pe care aș încerca să-l denumesc „grup de recitatori îmbinat cu muzică folk și mișcare plastică”, care demonstrează puternica influență exercitată de cenaoul „Flacăra”. Cu multă maturitate și îndrăzneală de concepție s-au afirmat, în acest gen, colective reprezentative ale județelor Galați și Buzău.

Festivalul „Cântarea României” are meritul de a fi determinat și revitalizarea artei păpușărești. După ani de zile de eclipsă, am văzut cu plăcere cum teatrul de păpuși își recîștigă pozițiile abandonate și se afirmă cu multă tinerețe și inventivitate.

Festivalul „Cântarea României” a demonstrat și confirmat din nou faptul că teatrele populare reprezintă forma cea mai evoluată a teatrului de amatori din țara noastră. Cu admirație și satisfacție am putut urmări spectacolele unor astfel de teatre, cele din Călărași, Drobeta-Turnu Severin, Caracal, Rm. Vâlcea, Focșani.

Dintre echipele de teatru ale sindicatelor muncitorești, un loc de frunte îl ocupă cele ale Grupului de șantiere de construcții din Galați. Caracteristică pentru această categorie de colective este, în primul rînd, puterea de înțelegere a unui text și efortul încoronat de succes, în crearea unor personaje complexe, interesante, în cadrul unor spectacole reprezentative pentru eforturile depuse. M-a impresionat în mod deosebit unitatea tematică a acestui Festival, în care am văzut, alături de texte clasice, piese scrise de autori contemporani, închinată marilor evenimente din 1877 și 1907.

Desigur că, pentru desfășurarea viitoare a Festivalului „Cântarea României”, se vor aduce completări și perfecționări regulamentului și organizării acestui festival al muncii și creației, care să permită stimularea și promovarea mai largă a căminelor culturale și a cluburilor muncitorești. Ar fi de dorit ca, în ceea ce privește teatrul, să se prevadă două grupe mari de concurs: prima, alcătuită din echipele căminelor culturale sătești și ale cluburilor muncitorești din întreprinderi, iar a doua, din cele ale caselor de cultură și ale teatrelor populare. O astfel de măsură ar constitui un puternic mijloc de stimulare a miilor de echipe de teatru de la sate și orașe — baza de mase a teatrului de amatori.

Cu emoție mărturisesc că am văzut și m-am bucurat, simțînd, cu rîznea și cu sufletul, ce minunat popor avem, ce talente puternice și originale se nasc mereu, ducînd mai departe cultura și arta socialistă.

D. D. Neleanu

Cluj-Napoca

Opt piese de teatru, la etapa interjudețeană de la Cluj-Napoca, la care au participat formații din județele Alba, Bihor, Cluj și Sălaj. Printre acestea, două au ca erou central pe Avram Iancu (*Iancu la Hălmașiu* de Paul Everac și *Legenda lui Avram Iancu* de Dan Tărcăbilă); una e o satiră la adresa misticismului (*Mintuleț în paradis* de Sütö Andras), alta, o piesă de actualitate (*Schimbul* de Aurel Storin). Am primit cu interes și piesa dramaturgului local Ștefan Mihul, *Umbre în plin soare*, pusă în scenă de colectivul teatral al Casei de cultură din Dej. Din păcate, o anumită rețineră a autorului, care putea fi depășită doar la stimulentele realizatorilor spectacolului, se răsfrânge asupra cursivității acțiunii; autorul dovedește, totuși, că știe construi teatru și că stăpânește cu îndemnare verbul.

Modalitate de expresie existentă doar în țara noastră, teatrul nescris s-a înfățișat la etapa clujeană cu două spectacole: *Comoara din ladă* (Căminul cultural din Ciomăfaia, județul Cluj) și *Dracul era chiar vecina* (Căminul cultural din Holod, județul Bihor). Scena mare, cu lumini savant plasate și cu instalații tehnice complicate, dezavantajează teatrul naiv, iar micile moralități își pierd savoarea și autenticitatea pe care le au pe scena simplă a căminului cultural sătesc. Dar dialogul viu, colorat, nu pălește nici în aceste condiții, spectacolele impresionând prin inedit, prin mesajul direct.

Despre cele opt femei din Ciomăfaia am scris în numărul precedent al revistei, așa că-i vom prezenta — foarte succint — doar pe cei din Holod. După ce au obținut un premiu important la Festivalul Zilele teatrului de amatori, în 1976, ei participă la Festivalul național „Cântarea României”, cu o nouă creație, care satirizează naivitatea celor ce mai cred în eresuri. Mai puțin limpede decât spectacolul anterior (intitulat *Cine poartă vina?*), cel de față păcătuiește prin faptul că totul este previzibil, dinainte descoperit. Rămân talentul conturării unor caractere, limbajul colorat, vorbele de duh presărate, fără economie, în fiecare scenă.

Merită să fie reținută, de asemenea, interpretarea dată piesei *Schimbul* de Aurel Storin, de către formația de teatru în limba maghiară de la Casa de cultură din Cluj-Napoca. Acțiunile fizice au un sens precis, transmit idei și sentimente. Actorul Dehel Gabor (de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca) a știut să imprime ritm, să pună accente acolo unde era necesar, să valorifice gesturile mici, amănuntul, în aparență, nesemnificativ.

Sobru și emoționant, montajul literar-muzical *Independenți, și demni, și suverani* de Mihai Ispirescu, realizat de formația Clubului T.C.L.-Oradea, asociindu-și, pentru partea mu-

zică, corul „Hilaria”. Reliefind momentele cele mai importante ale războiului pentru cucerirea Independenței de stat a țării noastre, textul, străbătut de cald patriotism, a fost rostit cu patetism reținut; iar cîntecele au afirmat viguros bucuria firească a unui popor care și-a dobîndit neatîrnarea prin luptă și care trăiește, astăzi, în deplină libertate. Remarcabil, prin bogăția costumului, prin recuzita viu colorată, montajul literar *Tara mea* de Kozma Elza (formația Căminului cultural din Bicalat, județul Cluj) a demonstrat optimismul și hărnicia țăranilor muncitori din acest colț de țară, creația cultă împletindu-se cu cea folclorică în versuri inspirate, rostite cu forță.

De un deosebit succes s-au bucurat recitalurile de poezie. Sensibil apropiate ca nivel, selecțiile celor patru județe au pus juriului grele probleme de departajare. Recitalul de versuri aparținînd poezilor contemporani, în interpretarea grupului de recitatori de la întreprinderea de porțelan-menaj din Alba Iulia, a impresionat prin decența, chiar prin eleganța rostirii; recitalul de versuri populare, adus pe scena Festivalului de către Casa de cultură din Jibou-Sălaj, a avut rezonanțe decore de tragedie antică, iar cel al Căminului cultural din Virciorog-Bihor, intitulat *De muncă și omenie*, a înecadrat o culegere de valoroase versuri populare într-o formă de prezentare scenică inedită, cu o mișcare a grupurilor de o plastică fermecătoare.

Adăugînd reprezentațiile formațiilor păpușarești (între care, o interesantă dramatizare a *Caprei cu trei iezi*, semnată de Stanca Ponta, precum și *Poveste despre pămîntul țării*, de Mircea Vaida — Casa de cultură din Salonta-Bihor și, respectiv, Casa de cultură din Gherla), perindarea unor recitatori, a echipelor satirice și a brigăzilor artistice de agitație, obținem o imagine de ansamblu a forțelor artistice din cele patru județe, participante la această etapă a Festivalului național „Cîntarea României”.

Mihai Crișan

Tîrgu Mureș

Tg. Mureș — unul dintre centrele etapei interjudețene. Aici se întrec artiștii amatori din județele Mureș, Bistrița-Năsăud și Harghita. Cu cîteva zile în urmă, s-a desfășurat aici etapa republicană a formațiilor artistice studentești. Acum, e rîndul amatorilor din întreprinderi și de la sate. Coborîți din autocarul care ne aduce de la Tirgoviște, cei peste patruzeci de membri ai juriilor sîntem înțîmpinați de un oraș îmbrăcat în baine de sîrbătoare. Grupuri, grupuri, zeci de grupuri de tineri învestmîntați în costume pitorești

se plimbă pe străzi. Toate afișele și panourile care împânzesc orașul nu stănesc atâta interes cât perechile de tineri dansatori care așteaptă să intre în competiție. Formațiile muzical-coregrafice se vor întâlni în sala mare a Palatului Culturii. Noi ne îndreptăm către sala Studio a Institutului de teatru „Szentgyörgyi István”. Aici se întrec formațiile de teatru, montaje și brigăzi artistice. Sala de spectacole este excelentă, o veritabilă bijuterie. Gazdele sînt îndatoritoare.

Revedem formația de teatru nescris din comuna Șanț. Aceeași piesă, amintind uimitor de povestea bătrînului Rigă Lear. Autorul, octogenarul Constantin Jugan, n-avea cum să-l cunoască pe Shakespeare. Cînd a conceput piesa *Bătrînul și în parte averea*, animatorul acestui teatru era analfabet. Urmărim, emoționați, acest fenomen atît de rar, inedit în mișcarea artistică de amatori — teatrul nescris; cită spontanitate, cit firese, ce simț al tragicului și ce măsură au acești țărani, care improvizează replică de replică, după reguli care le aparțin și cu un remarcabil talent.

Montajele sînt animate de bune intenții, dar inegale. Se simte influența spectacolelor văzute la televizor. Unele sînt chiar naive, dar, fără nici o îndoială, sincere. Din Miercură-Nirajului, Căminul cultural prezintă un montaj literar-muzical remarcabil, *În numele poporului*. Recitatorii au o eleganță sobră și muzica punctează discret momentele dramatice. Rețin numele instructorului : Kiss Hajnal. Probabil, îi vom revedea în faza republicană. Se prezintă și o piesă de teatru, *Zorile la patru cincizeci și patru* de Ionel Hristea ; formația aparține Casei de cultură a sindicatelor din Tg. Mureș, cu un instructor profesionist : Mircea Chirvăsuță. Corect, dar fără strălucire. Mai interesant, deși nu egal, recitalul de balade al aceleiași formații. Versul popular este umbrît de efecte căutate. Interpretii sînt buni, au talent, dar nu au deprinderea mișcărilor savant elaborate, sînt stingheriți de preocuparea instructorului pentru plastica scenică, îi supără spoturile de lumină. Fiecare în parte ar fi izbutit mai mult. Așa cum a izbutit Smaranda Munteanu din Bistrița, cu balada populară „Minăstirea Argeșului”. Ce frumos spune versul popular această tînără muncitoare !

Formațiile păpușărești sînt slabe. texte banale, dramatizări stîngace, după basme preluate de la teatrele profesioniste. aceleași păpuși unite, stîngaci mimuite !

În pauze, stau de vorbă cu participanții la concurs. Sînt mîndri că au depășit faza județeană, că iau parte la etapa interjudețeană. Îmi cer să le arăt pe Paul Everac, pe Ion Băiceșu, mă întrecăbă, fără sfială, dacă s-au prezentat bine. Le admir costumele, sînt minunate. Au chipuri sănătoase, arse de soare, și priviri luminoase. Cunoșc sau nu cunosc vorbele lui Pierre de Coubertin, ei le repetă stăruitor : „Important e să participi !” Sigur, nu toți participanții pot fi la fel de buni, ei știu asta, dar important e să participi.

Un nou moment de strălucire : creatorul popular Feher Iosif, din comuna Bogata ; recită în limba maghiară o poezie proprie. Nu înțeleg, dar spune frumos, simplu, firesc, grav. Pe urmă, surpriza. Aceeași poezie, recitată de el în limba română : „Săraci muncitori din timpuri”. Feher Iosif, de două ori creator : în limba naționalității lui și în limba țării în care trăiește. Ce frumos omagiu, ce pildă de patriotism !

Se încheie un moment al etapei interjudețene. Hotărît lucru, un juriu de profesioniști are, la rîndul lui, multe de învățat. E o experiență unică. Mergem să vedem expoziția interjudețeană de artă populară și expoziția artiștilor plastici amatori ; pe urmă, din nou acasă și, peste cîteva zile, din nou prin țară...

Virgil Munteanu

Constanța

Timp de două zile, pe scenele a două teatre constănțene (Dramatic și „Fantasio”), peste o mie de artiști amatori și creatori de artă din județele Tulcea, Ialomița și Constanța s-au întrecut în faza interjudețeană a Festivalului național „Cîntarea României”. Atori și regizori, cîntăreți și dansatori, creatori din rîndul maselor, fiecare dintre reprezentanții celor trei județe a dat, cu talent și însuflețire, expresie valorilor artistice autentice, caracteristice locurilor unde trăiesc și muncesc.

— „I-am urmărit în aceste două zile pe cei mai buni dintre artiștii amatori cei mai buni ai celor trei județe — ne-a declarat regizorul Constantin Moruzan, artist emerit. *Sînt, toți, oameni minunați, de la Dunăre și de la mare, frunțași la locurile lor de muncă — în fabrici, pe ogoare, pe navele ce poartă, peste mări și țări, gloria tricolorului românesc — și, toți, hotărîți să fie frunțași și aici, în materiala lume a creației și a interpretării. Într-o manifestare de o asemenea amploare, locul ocupat de fiecare formație are o importanță mai mică. Esențial, semnificativ, rămîne faptul că aceste întreceri au pus în lumină nebanuite vocații artistice, viguroase talente, numeroase resurse creatoare.*”

Potențialul artistic al fiecăruia dintre cele trei județe a fost cu pregnanță caracterizat prin nivelul formațiilor de teatru calificate pentru faza interjudețeană. Aceste formații aparțin Caselor de cultură din Babadag (Tulcea). Călărăși (Ialomița) și Medgidia (Constanța). Le-am enumerat în ordinea intrării în concurs, cu spectacolele *Mama* de D. R. Popescu, *Dezertorul* de Mihail Sorbul și *Io, Mircea Voievod* de Dan Tărcihilă.

Să facem abstracție de concurs și de criteriile de selecție ale juriului, să ne oprim mai mult asupra teatrului de amatori din Călărași, unul dintre cele mai vechi din țară. Era prin 1937, când un grup de inimoși iubitori ai artei dramatice a pus bazele unui teatru de amatori în orașul de pe Dunăre. De-atunci au trecut ani, s-au petrecut evenimente peste evenimente, teatrul călărășean a dăinuit, însă. În anii socialismului, a cunoscut o continuă afirmare și dezvoltare, datorită sprijinului permanent primit din partea forurilor de partid și de stat. Un moment stimulator a fost în 1963, când i s-a atribuit un sediu și i s-a conferit statutul de teatru popular. Sint date pe care ni le comunică, fugar, instructorul metodist Bogdan Isăroiu, care răspunde de teatru. „Din acel an, putem vorbi despre stagiuni teatrale permanente în Călărași și despre turnee în județul nostru și în județele Buzău și Teleorman“.

Adăugăm faptul că, în urmă cu patru ani, mai precis, în 1973, Teatrul popular din Călărași a participat la cel de-al V-lea Festival al teatrelor de amatori, desfășurat la Monte Carlo, unde a obținut un succes deosebit cu spectacolul *Piatra din casă*, comedia lui Vasile Alecsandri.

Elogiile aduse, atunci, artiștilor amatori români au fost încă o dovadă — și o recunoaștere internațională — a bunelor condiții ce i s-au creat și a sprijinului pe care îl cunoaște mișcarea artistică de amatori în țara noastră.

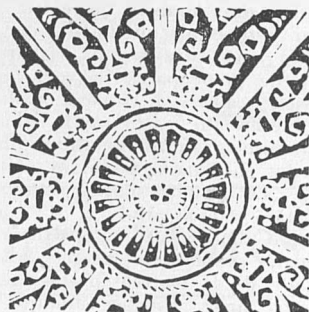
După ce, în stagiunea 1976—1977, a prezentat *Răspintia cea mare* de V. I. Popa, *A doua față a medaliei* de I. D. Sirbu și *Șoc la mezanin* de I. D. Șerban, Teatrul popular din Călărași a venit la Constanța, la faza interjudețeană a Festivalului, cu *Dezertorul* de Mihail Sorbul, în regia lui Nicu Simion. Printre interpreți s-au aflat atît artiști amatori din „garda veche“, cu state de activitate de cîteva decenii în această formație, cit și mai tinerii lor colegi. Numim doar cîteva dintre ei — Alexandru Oprescu, Ana Negreanu, Sofia Susan, Aurel Șerbănescu, Ilinca Năstase, Constantin Caraion, Ion Vochița, Puiu Georgescu. Toți sînt, în viața de toate zilele, muncitori, profesori, funcționari.

...Nicolae Strat este profesor de istorie la Liceul teoretic din Babadag. A venit de prin părțile Birladului, pentru a instrui, aici, pe pămînturile dintre Dunăre și mare, generații de copii doborogeni. A venit și cu vechea lui pasiune pentru teatru, afirmată încă de pe vremea cînd juca în echipa liceului din orașul natal. La Babadag a găsit o echipă de amatori ce ființa din anul 1958. Într-un oraș a cărui populație nu trece de zece mii de suflete, cei 30 de artiști amatori, grupați în jurul unor înimoși profesori de liceu, prezintă spectacole, în fiecare stagiune, la Babadag,

în comune din împrejurimi și chiar la Tulcea și la Isaccea. „Sufletul echipei noastre este profesoara Elisabeta Mihăilă — mărturisește Nicolae Strat. Ei i se alătură, cu însuflețire, mulți dintre elevii din clasele mai mari ale școlilor din Babadag, precum și muncitori din întreprinderile industriei locale. Am jucat chiar și piese grele, în trei acte, ca *Nu sîntem îngeri de Paul Ioachim*. În faza interjudețeană, precum ați văzut, am prezentat spectacolul cu piesa *Mama de D. R. Popescu*, în regia lui Nicolae Moldovan“.

Aceeași dragoste pentru teatru, aceeași însuflețire aveam s-o întîlnim și la o echipă mai tînără, tot dintr-un oraș unde, pe vremuri, „nu se întîmpla niciodată nimic“: Medgidia. Colectivul dramatic din Medgidia a prezentat, la faza interjudețeană, piesa lui Dan Tărchilă, *Io, Mircea Voievod*. O piesă dificilă pentru un colectiv dramatic abia creat. Dar tinerii și talentații actori amatori din Medgidia s-au bucurat de sprijinul pictorului Dan Sachelarie, care semnează scenografia, și al lui H. Sady, directorul Școlii populare de artă din Constanța, care semnează regia.

Stan Vlad

Studentii în faza republicană

Am așteptat cu mult interes concursul pe țară al tineretului universitar. De vreo patru, cinci ani, am participat, în jurii, la diversele forme de întrecere a studenților: festivaluri zonale, primăveri teatrale, competiții naționale. Am avut, deci, prilejul să observ următoarele: zăcămint bogat, foarte bogat, de talente, în toate centrele universitare; spectacole proaspete, originale; contribuții valoroase, prin efortul de realizare a unui teatru cu caracter deschis politic, agitant; atitudine creatoare în cercetarea și în restituirea folclorului; fructuoase încercări de a valorifica, în forme noi, moderne, elemente ale teatrului popular.

Marea sărbătoare a spiritului creator românesc, întrecerea în muncă și artă a poporului nostru, Festivalul „Cântarea României”, a stimulat, în proporții nemaîntâlnite, și entuziasmul, și puterea de creație, și resursele artistice ale studențimii. Faptul a fost demonstrat categoric, cu strălucire, la etapa finală, de la Tg. Mureș, unde au evoluat formațiile de teatru și montaj literar.

Cei mai buni — peste 600 de studenți, amatori de teatru, creatori și interpreți (grupați în 35 de echipe din 16 centre universitare) — dintre cei buni (peste 15.000, cîți s-au întîlnit în cele 800 de echipe ce s-au întrecut în fazele anterioare) au marcat, în frumosul oraș de pe Mureș, competiția cea mai disputată, cea mai sugestiv luminoasă și mai viguroasă din cîte am văzut, pînă acum, în lumea universitară.

Membrii juriului, ca și numerosul, tumultuosul, generosul public al tinerilor, au asistat, timp de trei zile (preț de vreo 17 ore zilnic), la defilarea unor manifestări artistice studențești, puse, toate, absolut toate, sub semnul evocării și al cinstirii momentelor de adîncă semnificație istorică și politică pe care le trăiește, anul acesta, poporul întreg.

Sus, „Tinerete fără bătrînețe” de Eduard Covali, Casa de cultură a studenților din Brașov.

Jos, „1907 în nordul Moldovei”, echipa de teatru a Institutului pedagogic din Suceava.

Un număr mare, copleșitor, de montaje. Zeci și zeci de studenți, grupați sub flamuri tricolore, sub simbolica eșarfă sîngerie cu secera și ciocanul, au adus, în versuri înaripate, prinos de recunoștință trecutului nostru de luptă — de la străbuni pînă în contemporaneitate —, au subliniat, cu patetică vibrație, eroismul de ieri și de azi al celor mai buni dintre fiii poporului, au afirmat, cu voci puternice și armonioase, înaltele valori ale socialismului, principiile umanismului revoluționar, au cîntat cîntatul de pace și fericire în care se formează tînăra noastră generație. Concursul, în ansamblul său, dedicat, deopotrivă, sărbătoririi a 55 de ani de la crearea U.T.C. și a 20 de ani de la crearea U.A.S.C.R., a relevat cîteva idei excelente în selectarea textelor (versuri sau proză), în stare să reflecte angajarea tineretului de pe băncile amfiteatrelor în îndeplinirea exemplară a sarcinilor pe care patria, poporul, partidul, le pun în fața studențimii.

Dintre formațiile care s-au distins, atît prin discernămintul și bunul-gust dovedite, cît, mai ales, prin valorificarea scenică a materialului dramatic, prin originalitatea, dublată de simplitate, a mijloacelor artistice, prin convingătoarea expresivitate a acestora, amintim pe cele cărora juriul le-a conferit, în *unanimitate*, distincții: Casa de cultură a studenților din Tg. Mureș (*Portrete contemporane*), formația „Podul”, a Casei de cultură a studenților din București (*Simbol pentru Independență*), Facultatea finanțe-contabilitate—A.S.E. din Capitală (*Cintec de împlinire*).

Mai e vrednic de menționat montajul original de documente istorice inedite 1907 în nordul Moldovei, oferit de studenții Institutului pedagogic din Suceava, într-o modalitate scenică sugestivă, în stilul teatrului popular.

În sfera inspirației folclorice, cel mai dramatic și mai adînc emoționant spectacol a fost *Zorii robilor* (Casa de cultură a studenților din Cluj-Napoca). Distinsă și anul trecut cu premiul I, pentru concepția și realizarea unui spectacol asemănător, formația clujeană a fost, și de data aceasta, în centrul interesului. Efortul de cercetare și de restituire a unor nestemate ale poeziei populare a fost întregit prin sublinierea concepției filozofice și a atitudinii proprii poporului nostru în momentele fundamentale ale existenței: Viața și Moartea, precum și în fața marilor sentimente, a luptei eroice, a înfrîngerii și a biruinței, a deznădejdii și a speranței. Suită de tulburătoare metafore și simboluri, cu semnificații în actualitate, *Zorii robilor* s-au impus și prin tiparele meloapei populare, autentice preluate de interpreți.

★

S-au strecurat, desigur, printre numeroasele realizări merituose, și o seamă de reprezentații animate de bune intenții, dar inegale, improvizatii hibride, ilustrații folclorice aproximative, calchieri după formulele folosite pe ecranul TV, formule și maniere preluate fără grija de a pătrunde și în substanța vie a textelor, fără preocuparea de a le releva semnificațiile ideologice și filozofice, mesajul lor. Acelor colaje manieriste li s-au alăturat altele, pretins novatoare, lipsite, și ele, de idei, înăbușite de efecte tehnice exterioare, gratuite, de lumină și de sunet (excese în folosirea diapozitivelor, a coloanei sonore, a obiectelor artisanale — luminări, roți, furci și coase etc.), nepotrivite cu textele respective.

„Portrete contemporane”, Casa de Cultură a studenților din Tg. Mureș.

Acestor încercări formaliste, prezentate sub o falsă aureolă de teatru modern, experimental, le-au dat o replică grațioasă atât montajele inspirate (care au dat, de fapt, tonul adevărat al Festivalului), cât și suita spectacolelor de teatru dramatic. În rândul acestor spectacole, la cea mai înaltă cotă a calității, s-au situat *Tinerete fără bătrânețe* de Eduard Covali (Casa de cultură a studenților din Brașov), *Atentat la independență*, teatru-document de Radu Basarab (Institutul de învățământ superior din Sibiu), *Două ore de pace* de D. R. Popescu (Casa de cultură a studenților din Tg. Mureș), *Istoria ieroglicică*, după Dimitrie Cantemir (Facultatea de limbi germanice din București). Sprijinite pe texte de valoare, reprezentațiile respective au excelat prin prospețime, prin fantezie, prin umor sau gravitate lirică. Ele au impus, odată cu varietatea și soliditatea concepțiilor regizorale (aparținând fie unor harnici și talentați profesioniști, fie unor inimoși și pricepuți amatori), o întreagă armată de talente, individualități distincte, dotate cu inteligență și cu fărânc, capabile să înfrunghieze frumos și simplu, cu gravitate sau cu sprintărie ușurință, caractere viguroase, personaje de teatru vii, colorate, autentice. Ne vom aminti, astfel, cu plăcere, multă vreme, de Romulus Mihălțeanu. El a interpretat cu sensibilitate, deopotrivă în accentele de umor, ca și în cele sobre, pe eroul Dorde din *Tinerete fără*

bătrânețe. Nu-l vom uita nici pe Radu Șerban, pentru desenul sugestiv cu care a creionat chipul cameleonului lui Cantemir, nici pe Anca Prisăcaru, care a dat viață, cu atita sinceritate, Corinei din piesa lui D. R. Popescu, nici pe Gabriela Sâncrăian, ce ne-a convins că poate lua, într-un timp record, înfățișări nespuse de diferite.

Bucuroși să descoperim talentul și capacitatea portretistică a studenților și în celelalte piese ale autorilor noștri contemporani (M. R. Iacoban, Ion Băieșu, Leonida Teodorescu), nu ne-am putut ascunde regretul față de absența lucrărilor cu problematică specifică vieții tineretului și modului propriu de gândire al studențimii.

Alături de studenții amatori, s-au întrecut, la etapa republicană a „Cintării României”, și studenții ce se specializează în teatru, de la cele două institute, „I. L. Caragiale” din București și „Szentgyörgyi Istvan” din Tg. Mureș. Au fost încununat cu premii spectacolele *Oedip salvat* de Radu Stancu (București), *Năpasta* de I. L. Caragiale și 1997, în două limbi, română și maghiară (Tg. Mureș). A mai fost distins cu un premiu studentul Mihai Măniuțiu, regizorul montării *Oedip salvat*. Dar, despre locul și valoarea acestora în contextul teatral actual, într-un număr viitor.

Valeria Ducea

Săptămîna debuturilor în teatrul de păpuși

Examen reușit

Ca să nu scrie prea rău în proza artistică, comparațiile sînt, adesea, plasate pe o placă rotundă, pivotantă și bine lustruită: expresia *mutatis mutandis*. Nu vom face excepție de la această regulă nescrisă și vom începe prin a susține că recenta Săptămîna a debuturilor în teatrele de păpuși (25—29 aprilie a.e.) a prilejuit manifestări vrednice a fi asemuite, *mutatis mutandis*, cu dificilele examene practice la care, cîndva, se supuneau calfele, sub ochii calzi, însă deloc înecătoși de dușoșie, ai fruntașilor breslei. O anume severitate critică era, pe atunci, și este și în vremurile noastre, de dorit, mult superioară bunăvoinței formale, neangajante. În esență, față de tinerii confrăți hotărîți „să preia ștafeta”. Arta păpușărească a avut numai de câștigat de pe urma acestei puneri în evidență a situației la zi din domeniul respectiv și, chiar dacă nu toate cele opt spectacole vizionate au dat satisfacție, bilanțul, consemnat și într-o dezbateră finală, este po-

zitiv: noi dramaturgi și noi regizori, noi scenografi și noi compozitori, noi actori-mimicitori răspund *prezent* la startul bunei speranțe.

Cei doi parametri principali, observați pe parcursul manifestărilor acestei Săptămîni — talentul și profesionalitatea noilor veniți — au oferit, firește, diagrame sinuoase. Mai întîi, pentru că nu totdeauna distincțiile necesare au fost lesne de operat: de pildă, aplaudind reușita unui spectacol ca *Sufletele*, delicat și elegant ca un desen filigranat și sprijinit pe nervurile unui umor foarte subțire, spectacolul realizat de Teatrul din Baia Mare, sub bagheta experimentatei regizoare Ildiko Kovacs, cum să separi lauri evenimentii lui Emanoil Enghel, debutant în dramaturgia păpușărească, autorul prelucrării unui basm (greci) de Clemens Brentano? Invers, cum să apreciezi gradul de pregătire a actorilor-mimicitori (și subliniem jumătatea a doua a sintagmei) Lidia Crețu, Mihai Brumă

Uzeanu, Rodica Dimitrescu, Rodica Tudoroiu, Teodor Ispas, toți, recent calificați și angajați de Teatrul de păpuși din Craiova, cind cele două spectacole prezentate de acest colectiv (*Prințesa Majolenka și Culorile*) au fost aproape în întregime puse în scenă cu mijloacele teatrului de dramă, elementele păpușărești fiind puține, marginale, irelevante? Specificitatea, invenția sensibilă întru dezvoltarea unei arte neconfundabile, rezolvările fericite ale binomului om-materie, cunoașterea tot mai aprofundată a ceea ce obișnuim a numi sufletul păpușii, teritorii pentru a căror delimitare și stăpînire noii veniți trebuie să facă eforturi serioase, cîr organizarea altor confruntări serioase ale forțelor tinere. Proxima întîlnire a fost, dealtfel, anunțată pentru toamna acestui an și va fi găzduită de Constanța.

În al doilea rind, raportul dintre intenție și realizare necesită precizări, nuanțe, mai ales acolo unde un hiatus vizibil ar risca să ne conducă spre concluzii pripite. Punînd în scenă *Băiatul și raza*, piesă de Mircea Ionescu și Constantin Vremuleț, debutanți în dramaturgie, Teatrul de păpuși din Galați a făcut, onest și cu temeritate, încercarea de a familiariza copiii vîrstei preșcolare cu un eveniment istoric de primă mărime, în speță, Eliberarea. Implicațiile teoretice (vizînd întrebarea dacă alături de registrele clasice : poetic, grotesc, fantastic, mni e loc, în teatrul păpușăresc, și pentru un realism eroic) nu par a fi fost, deocamdată, elucidate. Ambiția în acest sens e lesne detectabilă, dar rezultatul concret ne oferă un hibrid de simboluri perfect neconvîngător. S.S.-istul Herr Rap-Rap și polițaiul Cătușă au fost stînjînii de vecinătatea unor vegetale vorbitoare, în calitate de... victime ale fascismului, iar acțiunile, amintirile și principiile muncitorului, fetei și soldatului, siluete de insurgenți, s-au văzut serios concurate, în atenția publicului, de mișcările violului... Bombonel, un cățeluș. Să însemne aceasta că pista trebuie, negreșit, părăsită, iar tematica „mare”, amînată pentru alte vîrste, eventual, chiar recuzată de teatrul păpușăresc, în favoarea altor modalități scenice? Continuăm a crede că nu; cu condiția unui efort dramaturgic neconcesiv la facilități și dulcegării. Deci : temelor mari, condeie pe măsură !

Tot notabilă a fost și prima intrare în arena păpușarilor a regizorului Silviu Purcărete. Că, după semnarea direcției de scenă pentru *Romeo și Julieta*, *Jurnalul unui nehn*, *Soldatul fanfaron* etc., montarea la Teatrul de păpuși din Constanța a basmului *Călina Făt-Frumos* (dramatizare după Victor Eftimiu), de Agripina Foreanu Hăulică și Lidia Ionescu, nu a fost, în mici un caz, privită ca simplu divertisment, cu rabat de exigență, a dovedit-o din plin acest spectacol de certă ținută intelectuală. El a fost, totuși, disputat; de ce? Pe de o parte, feerie cu păpuși grațioase (Călina, Măghiran) amintînd de ilustrațiile originale ale *Micului prinț* saint-exupery-an,

o coloană sonoră excelentă servind balada și bocetul, stilizate într-o ambianță incantatorie, momentele intens dramatice subliniate cu meșteșug; pe de altă parte, însă, numeroase greșeli de ecleraj, mînuitorii, involuntar vizibili pe fundal (*noir* alterat de *gris*), anumite probleme de joc cu păpușa purtată, tehnicește, cam stingaci soluționate. Deși neîmplinirile provin, poate, cum s-a sugerat, dintr-un număr insuficient de repetiții pentru spectacolul în deplasare, rămîne deschisă problema familiarizării regizorului de dramă cu teatrul de păpuși, prin multiplicarea ocaziilor de colaborare. Transgresarea genului și deprinderea cu noile unelte se vor dovedi categoric, fertile, ori de cite ori talentul este, și el, categoric — și, la Silviu Purcărete, credem că este cazul.

Un debut regizoral — Irina Niculescu — și unul scenografic — Antonio Albici — au fost notate pe fișa sprinterului spectacol *O poveste oarecare, joaca-ncepe la intrare*, după un basm polonez, tînăra regizoare fiind și coautoarea textului (cu Alecu Popovici). Promisiunea conținută în titlul-distih a fost respectată; povestea e un pretext pentru o joacă antrenantă, fantezie la trap în jurul unui paravan, unde un biet croitoraș luptă cu un balaur și sfîrșește prin a-l coase... pardon, a-l învinge. Albici amuză, amuzîndu-se : balaurul lui are, drept cap, o uriașă pilnie de trombon, pisica vrăjitoarei e alcătuită din două sfere verzi, rotite autonom, căluțul e foarte mic și albastru, dar cu picioare uriașe — patru panglicii fluturătoare.

Prezentă în manifestările Săptămîinii și cu un program experimental pentru preșcolarii (desfășurat în foyer-ul de la studioul „Cassandra”, cu naturalețea și prospețimea teatrului adus și jucat în grădinițe), Irina Niculescu se dovedește un bun psiholog al copilului, un exigent căutător de texte (selecțate din „Antologia inocenței”), un aliat credincios al simplității bogate în sugestii. E adevărat că, după ce și-a petrecut copilăria și adolescența printre sforile lui „Tăndărică”, ea a absolvit cursurile Academiei de Arte din Praga. Pină unde merge efortul de emancipare artistică? Vom trăi și vom vedea dacă, într-adevăr, în vreme ce capra sare masa, iada sare casa.

Adnotarea performanțelor de debut nu se poate încheia fără un cuvînt despre merituoașă idee a Gabrielei Giorgia Cerchez de a omagia, printr-un basm original, frumusețea pădurii argeșene Trivale; idee slujită, din păcate, de un spectacol modest la Teatrul din Pitești (regia și scenografia, Constantin Russu); despre mișcările caligrafiate, cu mult haz, în spațiul scenic, de către mirololantul personaj Păsărilă, însuflețit de Adriana Pricope, în *Harap Alb*, la Teatrul de animație „Lăcurici” din Bacău, în regia lui Petru Valter și în scenografia Idei Grumaz, precum și despre agreabilele miniaturi muzicale compuse de Cristian Misievici pentru același spectacol; în sfîrșit, despre colaborarea dintre

un poet, Mihai Dușescu, și un regizor, Mircea Cornișteanu, uniți în efortul de a sensibiliza copilul la farmecul adânc al culorilor, într-o formulă dornică să evite didacticismul, însă izbutind doar în parte (*Culorile*, la Teatrul de păpuși din Craiova).

Există, prin urmare, forțe numeroase și proaspete, despre care manifestările Săptămîinii au oferit mostre elocvente. Dar meritul cel mai de seamă al mini-festivalului organizat de A.T.M. în colaborare cu Teatrul „Făndărică” este acela de a fi „detonat” în trebări cu rază lungă de acțiune. Să desprindem trei. Ce trebuie făcut pentru stimularea dramaturgiei de calitate, sector aflat încă în

suferință? A juca tot mai mult în fața paravanului și tot mai puțin îndărătul lui este o modă sau o necesitate în teatrul păpușăresc? Actualele formule de calificare a noilor actori-minuitori în studiourile teatrelor corespund, ori nu, necesităților învățămîntului profesional?

Elaborarea colectivă a unor răspunsuri judicioase, întemeiate pe studii temeinic al realităților și al mutațiilor optimizatoare, prefigurează, fără doar și poate, trecerea treptată a foștilor ucenici, actuale calfe, în rindurile viitorilor meșteri-păpușari.

Ștefan Iureș

Dansul tematic

„Spre comunism, în zbor”

Muzica : TIBERIU OLAH. Coregrafia și scenariul : AMATO CHECIULESCU. Realizatori : ansamblul Operei Române și ansamblul Liceului de coregrafie. Soliști : MAGDALENA POPA, PETRE CIORTEA, CARMEN LANGA (cl. XI), CRISTIAN LOGHIN (cl. XII).

Coregraful Amato Checiulescu a conceput, sub semnul tematic al zborului spre comunism, o suită de „imagini în mișcare” inspirate din realitățile noastre contemporane, din abnegația cu care poporul răspunde chemărilor partidului, în opera de construire a unei lumi noi, mai bune și mai drepte. Tot el le-a pus în scenă, lucrînd, paralel, cu două echipe diferite : în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, cu elevii Liceului de coregrafie (care au cucerit, pe lângă admirația spectatorilor, și binemeritul loc I în finala pe țară a elevilor și pionierilor) și cu compartimentul de dans al Operei Române, care s-a produs, în ziua de 1 mai, la televiziune.

Linia coregrafică a spectacolului se remarcă printr-o deosebită originalitate, prin bogăția mișcării și prin elanul tineresc ; de asemenea, prin folosirea unui limbaj simplu, perfect adecvat liniei muzicale tratate de Tiberiu Olah, inițial, pentru film, dar care își dezvăluie și realele virtuți scenice și dansante, prin melodicitatea ei expresivă și prin ritmica rafinată.

Prima parte, înfățișînd un ansamblu de tineri și tinere îmbrăcați în salopete albastre,

simbolizează elanul de edificare a societății. Băieții execută cu vigoare una dintre cele mai dificile partituri tehnice ale dansului (sărituri lungi, înalte, cu schimbarea în aer a pozițiilor brațelor și picioarelor, cu cambre-uri rezezi, numite, în limbaj coregrafic, arabesque-uri, entrelasé-uri, saut-de-basque-uri) ; jocul lor se păstrează, însă, firesc și vesel, închipuînd un zbor, de păsări, parcă, îmbătate de libertate și de lumină. În contrast, cîteva stop-cadre îmbogățesc și dau substanță dansului prin atitudini de grup statuar sugerînd imaginea tinerilor muncitori ai țării, cu lumina viitorului întipărită pe fețe.

Doi soliști, într-un duet plin de farmec și delicatețe, cu mișcări serafice, curgătoare, dar energice, reprezintă desăvîrșirea unui vis de demult, sintetizează sentimentele nobile ce-i însuflețesc pe tinerii patriei noastre. Carmen Langa (cl. XI) și Cristian Loghin (cl. XII), virtuali soliști ai primei noastre scene lirice, au demonstrat frumoase posibilități tehnice și artistice, suplețe, gingașie.

În încheiere, soliști și corp-ansamblu apar într-un „tutti orchestral”, îndreptîndu-se liber, cu mișcări de factură clasică, dar vădit supuse exigențelor dansului modern cu temă, spre apoteoză — triumful libertății și al frumuseții.

Spectacolul oferit de colectivul Operei Române, în ziua de 1 mai, a dat partiturii concepute de coregraf, prin evoluția Magdalenei Popa și a lui Petre Ciortea, desăvîrșire.

Doina Moga

O piine în Festival

Juriul, după opinia de necintit a gazdelor, trebuia să aibă o situație privilegiată. Juriul, strins unit în jurul lui Paul Everac, trebuia să stea laolaltă, cu tot ce-i este necesar, cât mai la îndemână. Necesară înseamnă: un dosar, cuprinzând un teanc de fișe în care se vor face complicate notații; un carnețel, cu rostul de a ascunde impresii foarte personale; programele de concurs ale fiecărui județ; pe urmă, un pumn de creioane bine ascuțite (pas de mai făcâne din pax!) și cite o lămpiță cu pălăria trasă adânc pe ochi, să nu bată lumina ei galbenă decît pe coala de hîrtie; prospecte, care ne îndeamnă insistent și convingător să consumăm numai apă minerală. (Băiesu suride. Surid și eu. Toți suridem.) Cei din Harghita ne-au dăruit cite un album ilustrat cu porți de lemn și cu garduri de prin părțile locului. (Ne păzim fiecare darul cu strășnicie. Se cam jură, printre noi, Adinei Cezar i-a dispărut o oală de ceramică neagră, care e la mine.) Toate astea se află pe masa juriului, așezată de-a latul sălii, pe un rînd întreg de fotolii: masă austere, masă de lucru.

Urmărim echipele, ansamblurile, formațiile, deseori cu plăcere, uneori cu încintare, întotdeauna cu interes.

Se schimbă — în șoaptă, peste umăr, la ureche — primele impresii. (Intre Elena Sereda și Paul Stratilat au și apărut divergențe de opinie.)

Pe scenă intră un grup numeros, toți se invălmășesc, își caută locul, sint de toate virstele, copii, bărbați în toată puterea, fete, virstnici, femei coapte, parcă s-ar fi strins tot satul. Au costume frumoase, de-a dreptul încintătoare, e o risipă de flori pe îmbrăcămintea lor! Flori pe ii, flori pe catrințe, flori pe diminețuri, flori pe cojecele, flori pe briie și birnețe! Cîtă îndeminare, cîtă migală, cîtă șantezie, cite miiriade de impunsături de ac, cite seri de iarnă, cite ierni să fi lucrat fetele, ca să se ivească, din minile lor, minuna asta?!

De unde sint? Se interfe-rează arta populară de pe Valea Bistricioarei cu specificul maramureșcan, ne lămurește Mihai Dimiu, care se pricepe la toate. Căutăm în programe: Căminul cultural din Capu Corbului, așezare care ține de comuna Corbu, de la Borsec, hăt, în sus, pe șeaua muntilor. Sat de oieri și pădurari, risipit la poalele codrului, meșierșindu-se cu cerbii, ciutele și urșii...

S-au așezat, fiecare la locul lui, toți străjuți de doi vîlçani cu tulnize. În mijlocul scenei, se aduce o masă joasă. Pe masă se așterne un lepedeu înflorat. Peste lepedeu, se întinde un ștergar. Pe ștergar, două femei așază, cu grijă, o piine. O piine mare, cum n-am mai văzut, o piine rumenă și mare, mama piinilor. Coaja ei, bol-

tită înalt, e înflorată, cu crestături care arată o deprindere veche.

Corbenii spun versuri și cîntă, au o fermecătoare stînjeneală, nu le e prea la îndemînă pe scenă, vezi bine, ei bat muntii, ei cîntă peste pădure, nu într-o sală. E și nișică naivitate în tot ce spun și cîntă pe scenă, pe-semne că le stă mult mai bine hăulind pe tăpșan, la simbra oilor, sau cînd doboară brazii și-i slobod pe Bistrița. Ni-s ochii la piine.

Programul lor s-a încheiat. Două femei iau piinea și coboară cu ea spre noi. Una o ține pe brațele întinse, o ține ca pe un prunc, cealaltă frînge bucăți mari și ni le împarte. Căpătăm fiecare cite o bucată zdravănă, pe îndesulate. Miroasă frumos. Coaja trosnește, miezul e dulce și moale. Mestecăm rar și înghîțim dumicați mari. De pe scenă, ochii ne privesc cu blîndețe și curiozitate. Ne place piinea lor? Ne place. Sint mulțumiți, ne-au omenit frumos.

Masa juriului, masă austere, de lucru, parcă a prins viață. Printre fișele cu notații complicate, pe filele carnețelor de impresii, stau tolniți, nepăsători, bulgări mari de aur...

Corbenii au plecat. Alte formații, alte echipe... Ochii noștri țintesc scena, minile noastre caută ultimele firimituri de piine.

Cei din Capu Corbului ne-au adus aminte, dacă vom fi uitat, că Festivalul nostru — festivalul la care au coborît din pădurile lor și de pe pășunile lor — e un festival al cîntecului, dar și al muncii, și al roadelor muncii. Piinea lor, dulce și moale, piinea lor, mare ca mama piinilor, iată, primește marele premiu al evlaviei mele pentru hărnicia și priceperea minilor care au frămîntat-o.

CRONICA DRAMATICĂ

Dramaturgia Independenței pe scenă

TEATRUL NAȚIONAL
DIN BUCUREȘTI

MARELE SOLDAT

de Dan Tărchilă

Data premierei : 4 mai 1977.
Regia : MIHAI BERECHET. Scenografia : ELENA PĂTRAȘCANU-VEAKIS.

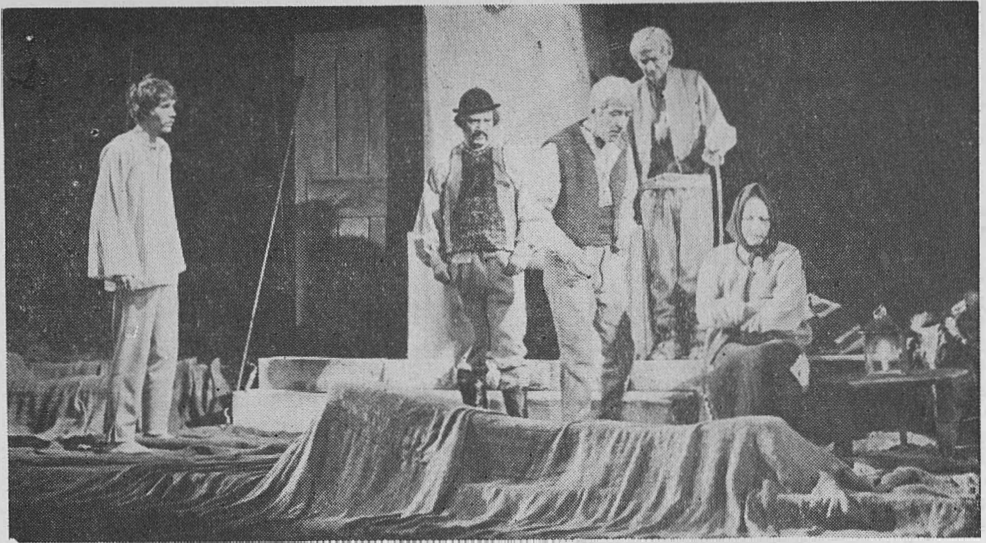
Distribuția : IULIAN NECȘULESCU (Visarion) ; IRINA RĂCHITEANU (Tudosia) ; CONSTANTIN RAUȚCHI (Cosma) ; GABRIEL OSECIUC (Gheorghe) ; VALERIA SECIU (Iulia) ; TRAIAN STĂNESCU (Lazăr) ; CONSTANTIN STĂNESCU (Limbăul) ; ALEXANDRU HASNAȘ (Barșa) ; ȘERBAN IAMANDI (Ali) ; ALEXANDRU MĂLINESCU (Soldatul ture) ; ION FINTEȘTEANU (Strunga) ; GEO BARTON (Buțu) ; ALEXANDRU DRĂGAN (Alexandru) ; TOMA VASILE (Baciu) ; CARMEN STĂNESCU (Leni) ; GHEORGHE CRISTESCU (Aronceanu) ; MIRCEA COJAN (Nebunul) ; ALFRED DEMETRIU (Maiorul) ; GRIGORE NAGACEVSCHI (Pipirig) ; ANDREI IONESCU (Andrei) ; OVIDIU MOLDOVAN (Ion).

Recită : DRAGA OLTEANU-MATEI

Traian Stănescu, Valeria Seciu și Gabriel Oseciuc

S-au scris, în evocarea momentelor care au dus, acum o sută de ani, la dobândirea independenței, câteva piese vrednice de cel mai mare interes. Printre acestea se numără și *Marele soldat*, poem pe care Dan Tărchilă îl închină eroului anonim, unuia dintre cei mulți, plecați să lupte pentru nealinierea patriei, pe redutele Plevnei. Înfațișind scarta grea a țaranului român, supus dublei asu-

Gabriel Oseciuc, Constantin Stănescu, Iulian Necșulescu, Constantin Rauțchi și Irina Răchițeanu

pri și a străinilor și a moșierilor autohtoni, autorul arată legătura omului simplu cu pământul țării, dragostea lui pentru meștegurile natale, de unde va izvorî eroismul cu care se va bate pentru dobîndirea libertății — care, în acele zile, se chema neatîrnare.

Cu sinceritatea patetică proprie tuturor scrierilor sale, Dan Tărohilă ne propune o idee asupra căreia se revine, oriînd, cu deplină îndreptățire: și în zilele războiului pentru independență, ca și în lungul șir de secole de pînă atunci, ca și după aceea, în fruntea luptei pentru libertate națională și socială s-au aflat oamenii simpli, cei care muncesc și produc; iar concluzia (și îndemnul) autorului este să-i glorificăm pe aceștia, pentru singele vărsat, pentru suferințele îndurate, pentru tot ce au dobîndit, prin sacrificiul și prin eroismul lor. Visarion, țaran sărac de prin părțile Dobrogei, pleacă, împreună cu ai săi, să lupte, pleacă izgonit de sărăcie și de amenințarea năvălirii vrăjmașe, dar și îndemnat de chemarea țării, omîmat de sentimentul patriotismului. Își pierde bruma de avere, își lasă unicul liu pe cîmpul de bătaie, dar se întoarce pe pământul unei patrii care, de aci încolo, va fi liberă și independentă. Aceasta e povestea simplă, dar plină de emoționante semnificații, a lui Visarion și alor săi. Inegală în cele două părți constitutive, nu îndeajuns de riguros echilibrată de la tablou la tablou, piesa este, în ansamblu, o reușită a autorului și un cîștig cert pentru momentul actual al dramaturgiei noastre. Unele neîmpliniri au fost, în bună măsură, depășite de o punere în scenă care luminează puternic părțile bune; părțile bune semnificînd acuratețea scriiturii, sinceritatea mesajului, numeroase momente de autentic dramatism și, nu în ultimul rînd, siguranța,

culoarea, relieful multor portrete de eroi, care populează universul piesei.

Aleasă de Teatrul Național din București, piesa a fost pusă în scenă de Mihai Berechet, în scenografia Elenei Pătrășcanu-Veakis. Îi numesc alături, fiindcă, mai mult ca oriînd, colaborarea celor doi creatori mi se pare rodnică. Vasta scenă a Sălii mari, dispunînd de posibilități care, de fiecare dată, ne uimesc, își arată, și de astă dată, virtuțile: avem sugestia unei întinderi de pămînt roșcat ca lutul dobrogean, frînt, prăbușit, înălțat de mișcări tectonice care l-au adus la înfățișarea de acum, frămîntat ca și destinul oamenilor trăitori aici. Zărilor sînt sumbre, zdronțe de nori murdăresc albastrul cerului, copacii sînt noduroși, cu frunze puține și arse de secetă, așezările sînt sărace, o lumină prăfoasă se așterne... apoi, o bancă albă-albă, printre plopii înalți și tineri din parcul moșieresc... apoi, tranșeele săpate în pămîntul uscat și întărite cu impletituri de nuiele, dincolo de care se înalță povîrnișul către redute... apoi, zărilor de lumină din final, cerul de izbîndă, transparent, tăiat de zborul pescărușilor. E un decor cu virtuți patetice, cadru excelent pentru evoluția personajelor piesei.

Mihai Berechet a gîndit un spectacol grandios, desfășurat în spații largi, desolus, avîntat, tulburător în cea mai mare parte a lui și, iarăși spun, patetic, de un patetism vibrant. Poate e prea lung, încă, poate nu e destul de ritmat, dar are o trăsătură dominantă, de sinceritate, care e, hotărît, convingătoare. A procedat cu multă chibzuință la alcătuirea distribuției, alegînd, în rolurile importante, actori de bază ai teatrului. Iulian Necșulescu e țaranul Visarion. Am fi fost îndemnați să vedem în acest personaj un actor robust, de forță, abrupt. Curajos distri-

buit, interpretul realizează un fel de anti-erou, un om cu înfățișare modestă, aproape stearsă, un ins anonim, cu mersul greu, apăsat, cu gesturi puține și stângace, zgîrcit la vorbă; dar înțelept, echilibrat, cutezător, hotărât. Un portret alcătuit din linii dure, din culori întunecate, așa cum cerea textul, fiindcă Visarion e mereu apăsat de destinul lui, lovit fără cruțare, greu încercat, acasă, și pe front, și iar acasă, fiindcă țărânul Visarion, marele soldat, este un luptător, un viteaz luptător, dar care poartă, pe lângă laurii gloriei, și povara unor dureroase pierderi. Excelentă realizare, în ansamblul ei, cu momente remarcabile, cum este discuția cu Alexandru, din tranșee, veghea la căpătușul băiatului ucis în luptă, plînsul scrișnit, pașii rari și grei în urma brancardei care-i poartă fiul spre mormînt, sau întoarcerea acasă, pe pămîntul pustiit și sterp, unde avea să ia viața de la capăt.

Nevasta lui Visarion, Tudosia, este Irina Răchiteanu, care, din puținele vorbe cu care a dăruit-o textul, portretizează sigur, înfățișînd o țărancă asprită de trudă și de griji, o femeie dirză, care, pierzînd bunul ei cel mai de preț — o vită care-i hrănea familia — se prăbușește, înălțîndu-se; adică, se frînge de disperare, dar dobîndește tăria să înfrunte și această grea încercare. Irina Răchiteanu are, aici, un monolog, un fel de rătăcire cu Dumnezeu, monolog pe care, pe fondul unei imense tristeți, îl rostește scrișnit, gîfîit, vorbă cu vorbă, cu un fel de ură și cu un fel de revoltă surdă împotriva soartei, împotriva unui Dumnezeu nedrept și indiferent. Constantin Rautchi compune, cu mijloace simple, dar de mare forță dramatică, personajul unui bătrîn înțelept și bun, împovărat de ani, însă cu mintea limpede, un bătrîn care știe că nu mai poate să fie de folos și care merge să moară pe mormintele alor săi. Personaje episodice, totuși, cu semnificație bine conturată, realizează Ion Finteșteanu, Geo Barton și Carmen Stănescu, în grupul de boieri; Alexandru Hasnaș (Balșa), Șerban Iamandi (Ali), Grigore Nagacevski (Pipirig), Andrei Ionescu (Andrei) și Constantin Stănescu (Limbăul) — fiecare dintre ei, în limitele oferite de text. Alexandru Drăgan, sigur pe sine, cu eleganță și cu căldură, înfățișează un ofițer. Un învățător alăturat țărănilor, contopit cu existența lor, realizează Traian Stănescu. Sînt, în economia textului, roluri alcătuite dintr-o singură culoare, mai dificile, nu prea în măsură să ofere perspectiva unor creații. Ca și rolul, destul de liniar, al Valeriei Seciu, o pribegă care însoțește în bejenie familia lui Visarion și ajunge infirmieră pe front. Dar Ion, țărânul ardelean trecut peste munți, să lupte, alături de frații lui, pentru neam, țărân tînăr, purces din balade, erou căzut în luptă, prilejuiește lui Ovidiu Moldovan un moment de puternică emoție, de un tulburător tragism.

În sfîrșit, pe Gheorghe, fiul lui Visarion, îl interpretează Gabriel Oseciuc, tînăr plin de farmec, sensibil, actor de certe posibilități, așa cum demonstrează în acest spectacol în care îi revine partea de lirism, de visare și de entuziasm juvenil.

Să nu închei fără a aminti ilustrația muzicală, comentator subtil al spectacolului, în care un rol de seamă îl are naiul vrăjît al lui Gheorghe Zamfir, și pe Draga Olteanu — Matei, care recită admirabil la începutul fiecărei părți a spectacolului.

Virgil Munteanu

DOUĂ ORE DE PACE de D. R. Popescu

Piesa lui D. R. Popescu se definește, tematic și estetic, prin titlu. Mai exact, prin titlu și subtitlu (*Cine trece prin Aulis...*). Cele două ore de pace, pe care cronica luptelor de la Plevna le consemnează ca un fapt autentic — este vorba de înecarea luptelor, pe data de 29 septembrie 1877, în vederea scoaterii răniților și a evacuării morților dintre liniile ce despărțeau armatele în luptă — țin de stratul documentar al piesei. În prelungirea acestuia, avertismentul: „Cine trece prin Aulis...” trimite, direct, la tragedia antică. Dubla definire, pe care o complică faptul că piesa aduce în prim-planul ei familia Dunărințu — asupra căreia se concentrează ciclul romanelor lui D. R. Popescu — este de natură să explice opțiunile posibile ale interpretării textului, dar și nivelul de dificultate a acestuia. Piesa nu este, defel, ocazională (în înțelesul unei circumstanțialități ieftine), concretețea istorică, pe care o subliniază în câteva rînduri, își împlinește menirea de a facilita accesul spre generalitatea meditației asupra istoriei. Dramaturgul perseverează în investigarea morală a istoriei. Ceea ce realizează, prin această nouă piesă, este transpunerea în registru dramatic a unei nobile meditații, de substanță filosofică, asupra sensului istoriei. Pare, la un moment dat, că cele două ore de pace sînt un soi de lupă prin care evenimentele ne apar enorm mărite, tocmai datorită stării-limită pe care ele o re-

prezintă. Războiul nu s-a sfârșit, prezența lui nu se mai face simțită, însă, prin gloanțe și obuze, nici prin ordine și atacuri, ci prin amorții ce sînt scoși de pe cîmpul de luptă, prin răniții cărora li se restituie o clipă de speranță, prin oamenii care și-au devenit propria lor măsură și înțeleg, o dată în plus, și prețul vieții, și cel al morții.

Istoria ca fapt — istoria ca idee, iată unde se plasează piesa, mai exact, unde se definește conflictul ei. Nu știam, în momentul în care citeam, în „România literară”, eseu lui D. R. Popescu despre *Hamlet*, că citește replici ale unei piese dedicate momentului istoric al euceririi Independenței, și nici nu bănuisem că analiza asupra lui Polonius și a prințului danez poate prileji, în fapt, o confruntare privind istoria văzută dintr-o perspectivă care este, simultan, contemporană și perenă. Istoria ca parabolă, așa cum apare ea în textul lui Shakespeare, citit și citat de autor, și trebuie să spunem că discursul dramatic cu replici din tragedia „divină” nu sună străin acolo, în spațiul de liniște de după începutul marcat astfel: „Plevna. 1877. Un cîmp de luptă. Fum. Șanțuri. Bubuituri de tun. Strigăte. Suierul gloanțelor... Deodată, o trîmbiță sună acoperind totul... Și alte goarne se aud...” Este evident că tranșeea de la Plevna este ridicată, astfel, la rangul unei tranșee simbolice și că, discutîndu-se despre „marele bolnav” care era, atunci, Imperiul Otoman, se discută despre „boala imperiilor”: „Toate imperiile sînt putrede, iar cele care nu sînt încă, vor putrezi”, spune Ali, poreclit Hamlet, pentru că recunoscuse, lucid, că „Imperiul Otoman este putred!”

Pacea de numai două ore adună laolaltă, într-o Aulidă a unui timp încă proaspăt, pe foștii colegi de studii Andrei Dunărințu, ofițer al armatei române, Cahir și Ali, ofițeri în slujba lui Osman Pașa, pe Crina Dunărințu, mama venită să-și regăsească fiul. Constantin, plecat voluntar pe front — acum, ostatic al turcilor —, ostașii tranșeelor de fiecare zi, persoane (evocate) precum pictorul Ion Grigorescu, tânărul erou Ion Pastia — prima victimă a războiului —, colonelul George Rosnovanu, ba și pe Marele Duce Nicolae (citat prin textul telegramei sale către Carol), populația din Brașov și Brăila; România, adică, și chiar Europa, surprinsă în interesul ei pentru evenimentele din Balcani. Fundalul este amplu, atât de amplu încît, la limită, el devine, pentru moment, lumea, și evenimentele pun în cumpănă nu un asediu între atâtea altele, ci unul al cărui rezultat este în primul rînd moral, și abia pe urmă și militar sau de alt tip. De la spațiul și timpul istoric concret — concret pînă la detaliul de cronică de epocă — la spațiul și timpul existenței umane, ale libertății și ale dreptului la istorie, drama se ridică progresiv. Legea progresiei nu este numai estetică, ca implică revelația caracterului reciproc determinat al relațiilor umane. Și, astfel, cele două ore de pace sînt un timp al unei numărări-

tori inverse; cine și cînd înțelege istoria și cine, neînțelegînd-o, se condamnă pe sine pentru a nu o fi înțeles, dincolo de interesele unui moment, ale unei persoane sau ale unui imperiu. D. R. Popescu uzează de un șablon al dramaturgiei, moștenit de la tragedia greacă și mereu rehat de atunci: fiul presupus mort nu este mort, Cahir este gata să-l redea pe Constantin familiei, mamei sale, mai ales — cea care dă expresie disperării de a-și pierde singurul fiu —, dar prețul este recunoașterea legitimității Imperiului, fie și sub forma acceptării unei retrageri a armatei lui Osman Pașa spre Sofia, abandonînd armele. Cerînd capitularea necondiționată, Andrei Dunărințu nu exprimă orgoliul luptătorului de arenă, care vrea neapărat să-și pună picioaful pe grumazul celui învins, ci conștiința necesității istorice. Ali, matematicianul astrolog, clovn tragic al secolului prăbușirii Imperiului al cărui cetățean lucid este, nu poate fi decît de partea lui Andrei. Fanatismului lui Cahir, cel care vede o ofensă pînă și în faptul că un delfin salvează de la înec oțiva copil, și îl împușcă, i se opune nu un alt tip de fanatism, ci vocea conștiinței a istoricului: „Te ascuzi după întimplări, ca bătrînul Polonius, ce se credea inteligent și se ascundea după perdele... Adevărul e altul, acceptă-l: popoarele lumii nu mai pot trăi sub papucul vostru... Fiecare vrea să aibă istoria sa, căci, fără istorie, într-adevăr nu există... ești mort”, îi spune Andrei. Cahir mai crede — că, dacă Polonius l-ar fi ucis pe Hamlet, Danemarca mai putea fi salvată. Și îl ncide, simbolic, firește, pe Ali. Andrei definește, din nou sub specia universalului, momentul: „Hamlet vede putregaiul și se mîntuiește, și prin el lumea toată se purifică, aerul Danemarei se curăță de duhori și devine liber...”

Numărătoarea inversă s-a apropiat de sfârșit. Istoria nu poate fi oprită. A fi pregătit înseamnă a înțelege necesitatea, și astfel intervalul de pace se încheie cu o întrebare retorică, aceeași pe care ne-o pot pune nouă evenimentele și istoria: „Sinteti gata, băieți?”, ceea ce nu înseamnă, pur și simplu, a avea baioneta la amnă și încărcătoarele pline, ci, mai ales, a înțelege cursul necesar al istoriei și a fi gata să i te devotezi. Jertfa interesează, în măsura în care răspunde nevoii istorice, altfel ea este, dacă nu imorală, amorală.

În aceste condiții, nu este întîmplător faptul că cele două spectacole prin care acest nou text dramatic al lui D. R. Popescu ajunge la public par a se constitui, cumva, complementar, lăsîndu-se înțelese și explicate reciproc. Nu am intenționat, în nici un caz, o ierarhizare, și dacă, dată fiind această împrejurare, vom proceda, totuși, la cîteva comparații, motivul nu e decît acela de a explica, o dată în plus, soluțiile folosite, și modul cum răspund ele condiției textului.

Spectacolul pus în scenă de către Alexa Visarion are o anume tendință spre imaginea

frustă. Poeticul e convertit în situația-limită pe care momentul o presupune, pacea dă personajelor o anume nebunie, le descoperă straturile profunde și le înfățișează sub specia realismului (aici, erud) al situației. Se moare în disperare (Stelică nu face din moarte un act de frumusețe, ci de adevăr: „Sint o teamă, mamă, parcă aș pierde tot ce am... tot ce știu...”), se trăiește la fel, tranșeea tresare ca un om bolnav și-și bate, uneori sălbatic, ritmul îndrăjirii, încercând oamenii. Fundalul omenesc este nespus de puternic, venind, parcă, din timpuri străvechi, constituind un element de contrast în raport cu prezența stilată a eroilor principali, foști studenți la Paris. Sigur, solidaritatea ostașilor față de comandant, de soția lui, de fiul care a luptat cot la cot cu ei, este clară. Dar, când discuția dintre Andrei, Cahir și Ali va evolua spre rafinatele verbale, ei își vor pierde, oarecum, stăpânirea de sine. Gândirea lor este mai tranșantă, hohotul de ris e neiertător. Și, astfel, finalul actului I, cu *Briul* dezlănțuit sălbatic, va marca un moment înalt al dramei; la Cluj-Napoca, acesta este momentul de culme al spectacolului.

Sorana Coroamă, autoarea spectacolului de la Teatrul Mic, s-a concentrat, cu sensibilitate, asupra nucleelor poetice și a căutat să imprime cursivitate întregului, prin stil. Decupajul este prețios, viața de tranșee e înfățișată sub specia romantismului, luminile caută și descoperă dialogurile, restul stă în umbră sau este dincolo de privirea noastră. Se moare — aceeași moarte — frumos, se trăiește la fel, tranșeea pare o gravură de epocă insufletită, fără nădușeala, singele, sudalma și mizeria de-atunci, istoria e citită direct în cartea de pilde a neamului, cu emoție și respect. Fundalul e estompat, deși figurația îi dă veridicitate, eroii se detașează în prim-plan și au, parcă, facultatea de a da viață, pentru o clipă, oricui s-ar adresa din rîndul celor care le-au fost camarazi de arme. Finalul actului II, pe care D. R. Popescu l-a scris cu pana muiată în cerneala unei metafore plastice („se ridică o imensă cortină tricoloră; ce poate fi ce-a fost atunci, cortina ce ne-a rupt de o lume, steagul ce ne-a dat nume și o țară independentă”), va marca încheierea emoționantă a dramei, constituind, la București, o încheiere în progresia ideii.

E limpede că Alexa Visarion a privit momentul celor două ore de pace din perspectiva istoriei de dinainte de Plevna și în desfășurarea ei, iar Sorana Coroamă, de după acest reper. Soluția estetică a ficciunii se explică prin perspectiva asupra evenimentelor. Neîmplinirile, cite rămân — și aici nu vom mai propune comparații — de asemeni.

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ-NAPOCA

Data premierei : 5 mai 1977.

Regia : ALEXA VISARION. Scenografia : MIRCEA MATCABOJL. Ilustrația muzicală : ALEXA VISARION.

Distribuția : GHEORGHE M. NUȚESCU (Andrei) ; SILVIA GHELAN (Crina) ; CONSTANTIN ADAMOVICI (Ali) ; GELU BOGDAN IVAȘCU (Cahir) ; DOREL VIȘAN (Stan) ; ANTON TAUF (Mitru) ; OCTAVIAN TEUCA (Costaiche) ; ROMEO POP (Constantin) ; ION MARIAN (Grigore) ; EUGEN NAGY (Stelică) ; GHEORGHE JURCA (Ion).

Decorul lui Mircea Mateaboji configurează două spații distincte de joc — unul pe verticală, către fundal, reprezentând fortificația tranșeei române, și altul orizontal, către

Silvia Ghelan și Gheorghe M. Nuțescu.

prim-planul scenei. Imaginea plastică nu e întru totul revelantă, valorile scenografiei parțială insușie de insuficient la desfurarea scenică. Nici costumele nu ni se par mult mai izbutite, deși accentul pus pe starea de fapt a combatanților e potrivit. Dacă vreun scenograf și-ar mai ameliora decorurile după premieră, iată un caz în care o asemenea ameliorare nu ar necesita prea multe schimbări (în general, o clarificare). Izbutită, în evident acord cu intenția regizorală, ilustrația muzicală selectată de Alexa Visarion. Atunci cînd regizorul nu găsește accentul, ilustratorul e prezent și ajută ca spectacolul să ajungă la public, îl încălește prin unele tonuri bine găsite. (Ce păcat, totuși, că sonorizarea este, tehnic, defectuoasă; astfel, ploaia pare, mai degrabă, un accident acustic.) Sub raportul esențial, al realizării actoricești, două mențiuni trebuie făcute de la început: întregul fundal (ostașii Stan, Mitru, Costaiche, Grigore, Stelică, Ion, respectiv Dorel Vișan, Anton Tauf, Octavian Teuca, Ion Marian, Eugen Nagy și Gheorghe Jurca, citați în ordinea în care se și împun) este, în ciuda unor stridente, bine caracterizat.

Cel mai bun actor al spectacolului a fost Constantin Adamovici. Sigur, e de văzut în ce măsură această distribuție valorică nu dezechilibrează, cumva, sub raportul semnificațiilor exprimate, întregul ideii, care e reductibil la finalul deja amintit, al asumării conștiente a istoriei. Am arătat, vorbind despre concepția regizorală, ce rol revine ambianței omenești pe care personajele de fundal o constituie. Este, deci, momentul să definim jocul lui C. Adamovici, în rolul, dificil, al unui Hamlet bătrîn, ce a învățat enorm de la groparul-clovn din cimitirul de la Elsinore. Ali dobîndește o înțelepciune tragică prin jocul interpretului său, și nimic nu surprinde în momentul în care acesta va recita balada, oîndva învățată de la Andrei Dunărințu: „Cine m-a dat dorului / Aibă casa cucului / Și odihna vîntului“. Momentul este al unei revelații, al unui capăt de drum, pentru că personajul va dispărea curînd. Premoniția însăși este impresionantă. În dialogul cu Cahir, Ali este tăios; cu Andrei, împotriva, parcă vrea să continue dialogul început la Paris.

În tonul textului, dar și contrastînd, inspirat, cu nota generală a distribuției, este Silvia Ghelan. Succesiunea rapidă de stări sufletești este disimulată de intonația egală: frămîntarea, uneori dusă la extrem, e exteriorizată în acel mod specific actriței, adică prin aflarea, în mișcare și în intensitate, a echivalențelor combustiei interioare. Silvia Ghelan realizează dimensiunea nobilă, în spiritul tragediei antice, a personajului. Gheorghe M. Nușescu, căruia rolul i-a fost foarte aproape, și pentru realizarea căruia s-a și străduit mult, pare, totuși, relativ rigid. El îi conferă prestanță, dar parcă insuficientă reflexivitate. Rolul e dificil, nu peste posi-

bilitățile sale, dar în altă gamă decît aceea pe care o cunoaște atît de bine. Romeo Pop (Constantin) are o exaltare potrivită rolului. Este clar, însă, revăzînd spectacolul așa cum s-a păstrat în memorie, că actul II e de-abia ridicat pe scenă. Aceasta se simte mai ales în dialogul esențial, dintre Cahir și Andrei Dunărințu. În prima parte, Gelu Bogdan Ivașcu intrase mulțumitor în convenția rolului, sesizînd planul imediat, ca și planul metaforic (Polonius), schimbînd tonul în trecerea de la Andrei la Ali. El intuise nuanțele („Și de ce v-ați aliat cu ei? O să fie mai buni ca noi?...“ — monolog ascuțit, pe care Andrei ar fi trebuit, totuși, să-l domine), ceea ce nu se mai întîmplă în dialogul ce urmează uiderii lui Ali. Jocul său devine, aici, exterior și senzația e de artificial. În fine, spectacolul nu are final, pare neîncheiat (ceea ce nu e același lucru cu a fi deschis).

TEATRUL MIC

Data premierei: 5 mai 1977.

Regia: SORANA COROAMĂ. Scenografia: ADRIANA LEONESCU. Muzica: ȘTEFAN ZORZOR. Coregrafia: SULTĂNICĂ NICULESCU-BACIU.

Distribuția: ION MARINESCU (Andrei Dunărințu); OLGA TUDORACHE (Crina Dunărințu); DAN CONDURACHE (Constantin Dunărințu); DINU IANULESCU (Cahir); VASILE NIȚULESCU (Ali); VISTRIAN ROMAN (Stan); NICOLAE POMOJE (Mitru); PAPIL PANDURU (Radu); PETRE MORARU (Costaiche); ANDI ȘTEFĂNESCU (Grigore); MITICĂ POPESCU (Stelică); ION CIPRIAN (Vasile); MIHAI VASILESCU, GEORGE ȘOFRAG, AUGUSTIN BRÂNZAȘ, DORU ANA, ION FILIPESCU (Soldați).

Pe scena Teatrului Mic, distribuția e dominată de Ion Marinescu. Din planul doi, în care actorii nu izbutesc să dea relief personajelor, se detașează doar Dan Condurache (exaltat, frumos, în eroismul său de adolescent) și Mitică Popescu (o apariție pregnantă). Rămîn, așadar, alături de interpretul lui Andrei — care conduce acțiunea, este elementul de polarizare a conflictului și sursa de idei și accente a dramei — Olga Tudorache (Crina), Dinu Ianculescu (Cahir) și Vasile Nițulescu (Ali). Dintre toți, la valoarea protagonistului se ridică, în anumite scene, Dinu Ianculescu. În rest, oîdată, fiecare face un soi de recital, uneori, funcțional — ce altceva e bocetul Olgăi Tudorache, în momentul în care află de moartea (ulterior, dez-

Vistrian Roman, Andi Ștefănescu,
Petre Moraru și Nicolae Pomoje

mințită) a fiului ei? — altelei, doar frumos în sine, inspirat (sau cum să-i mai spunem?), ca acela al lui Vasile Nițulescu, dezorientat, totuși, de rolul său. Sigur, alături Olga Tudorache și Vasile Nițulescu izbutesc și alte momente, dar, în ansamblu, ei nu dau ceea ce necesară identitate umană tipurilor pe care le intruchipează. Olga Tudorache e ușor teatrală, comunică mai puțin ca de obicei cu partenerii și realizează doar latura exaltată a mamei.

Dinu Ianculescu profilează, mai ales în partea a doua a spectacolului, un personaj complex, puternic, și în clipele de dezorientare pe care i le provoacă partenerul de dialog. Nu e numai vocea aceea care imprimă linia personajului, e mai mult, mai mult ca de obicei, și e limpede că actorul face unul dintre cele mai bune roluri ale sale. Scena confruntării, aproape corp la corp, dar stăpinit, cu Andrei, este cu totul remarcabilă.

Dar, să revenim la cel care, cum afirmam, domină spectacolul. Ion Marinescu a implicat în evoluția personajului biografia acestuia. Informațiile ce se propun ici-colo confirmă o condiție, nu adaugă, prin cuvinte, o tentă sau alta. Andrei Dumărințu are autoritatea nu numai a gradului său, ci și a înțelegerii superioare a evenimentelor. Pentru a realiza aceasta, Ion Marinescu se arată foarte reținuț, uneori până la crisparea expresivă (ca în scena morții lui Stelică). Comentând textul lui Shakespeare, actorul îl interpretează astfel încât sensul pe care-l va susține să precadă explicației. Când, datorită textului, prezența sa scenică e oarecum de prisos, el

și-o justifică printr-un joc de atenție participare, concretizată în gesturi, în priviri. Actorul pune surdina pe accentele retorice, dar știe, de asemenea, să pună în lumină retorică acoperită de idec, susținută de gândirea celui care afirmă. Creșterea spectacolului este, în mare măsură, expresia felului în care protagonistul nu apare ca dat, ci devine. Iar acest proces de devenire se petrece mai ales sub raportul gândirii lui Andrei. El este afectat de soarta fiului său, dar este obligat să se controleze și, făcând-o, controlează întreaga desfășurare dramatică. Se joacă sub lumina lui Titi Constantinescu — scena ca de ceață, sub lumina rivaltelor, este un exemplu de implicare a luminii — și în cadrul plastic stilizat propus de Adriana Leonescu. Este o scenografie adaptată stilului de recital dramatic, opunând neutralității (voite) a fundalului coloritul costumelor, linia lor. Deși a ajuns târziu pe scena Teatrului Mic, dramaturgia lui D. R. Popescu și-a aflat aici ocutie de rezonanță potrivită.

Mihai Nadin

TEATRUL „VALEA JIULUI”

DIN PETROȘANI

RAPSODIE TRANSILVANĂ

de I. D. Sirbu

Data premierei: 24 aprilie 1977.

Regia: VALENTINA BALOGH. Scenografia: VASILE BUZ.

Distribuția: VALER DONCA (Octavian Medrea); ELISABETA BELBA (Maria Kendeffy); MARIANA DRĂCEA (Mathilde Kendeffy); ROSMARIN DELICA (Mihai Mărăscu); DUMITRU DRĂCEA (Bura Brutus); MIRCEA ZABALON (Tirea Gaius); ALEXANDRU CODREANU (Oancea Ieronim); ZIZI ILIEȘ (Laura Piriș); ALEXANDRU ANGELESCU (Dr. Kuntz); MIRCEA PĂNIȘOARĂ (Hans von Oheim); MIHAI CLITA, FELIX ANTON RIZEA (Ianda von Opatz); ILIE ȘTEFAN (Șeful gării).

Inspirat și documentat, Ion D. Sirbu consacra Centenarului Independenței două lucrări valoroase, solid construite, interesante prin originalitate tematică și ecou politic, depășind cadrul evocărilor ocazionale. Piese de problematică, *Iarna lupului cenușiu* (publi-

cată recent în paginile revistei) și *Rapsodie transilvană* elucidează cite un caz particular, cite o acțiune, dintre miile de fapte pilduitoare petrecute în focul acelor zile fierbinți; sub forma, ușor deghizată, a unei anchete polițiste sau a unui proces, se dezbate — din unghiuri noi, aproape surprinzătoare — implicațiile majore ale unui asemenea eveniment, pe dimensiunile sale politice, ideologice, istorice, filozofice, sociale, morale. Dezbateri mai ample, în *Iarna lupului cenușu*, unde tensiunea atinge un nivel remarcabil, prin asechuirea argumentelor cu care se înfruntă partenerii; dezbateri mai strînse, în *Rapsodie transilvană*, unde se desfășoară un proces inedit, situat într-un loc cu rezonanță istorică, în Țara Hațegului — vatră a țării.

Acțiunea se petrece în luna iunie 1877. Ne aflăm într-o poiană — „un loc, aici, unde localnicii își judecă pricinile și necazurile“; „tot aici, de Sinzione, se ține nedeea ciobanilor“. Locul se cheamă „la Cerime“. Ca un bun cunoscător al spațiilor evocate, autorul încearcă și o explicație a denumirii: „va fi fost, cîndva, un loc al cerului (templu, loc de jertfă), sau fiindcă aici vin cei din vatra Hațegului să-și ceară drepturile“. În acest loc cu semnificații de mit, el imaginează un proces neobișnuit, cu participarea unor reprezentanți ai celor mai variate straturi sociale: un învățător bătrîn, o contesă — stăpîna locurilor, un intelectual oltean, un fierar, un topitor, o paznică de vînătoare, directorul general al căilor ferate Simeria-Petroșani, un consilier secret al tablei judecătorești din Sibiu, un locotenent din armata austro-ungară etc.

Ce se judecă? Ce se anchetează, de fapt? Tentativa de trecere peste graniță, în Țara Românească, a unei imense cantități de „potcoave ștanpate, caiele și alte fierării“, cit pentru „trei regimente de cavalerie“, în două vagoane care se întorceau, goale, la Petroșani; într-un punct stabilit, transportul e așteptat de oameni de prin partea locului, gata să-l transfere în samarele a peste o sută de cai ascunși în munți. După cum se vede, o acțiune organizată de ajutorare a armatei române, intrată în război; și, după cum se va vedea, o acțiune larg sprijinită de localnici, care s-au simțit, în aceste momente, soldați cu frații lor de dincoace de Carpați. Indiferent de nume, indiferent chiar de origine, aceștia au avut perspectiva clară a apartenenței la una și aceeași națiune, vibrînd la glasurile acelorași strămoși și răspunzînd aceleiași chemări. Așadar, ce se anchetează? Tocmai tentativa de a te simți român!

Piesa surprinde cu abilitate, cu elocvență și, uneori, cu patetism această stare de spirit, servindu-se de nenumărate argumente și filiații istorice. Infruntarea nu e lipsită de

tensiune și de un oarecare senzațional. Cine s-ar fi așteptat, de pildă, ca tocmai stăpîna locurilor, contesa Kendeffy, să fie o înfocată apărătoare a intereselor oamenilor ei? Cine ar fi bănuit că un tânăr locotenent al poliției imperiale, pornit în urmărirea celor din munți, își va arunca centura și sabia — „fiindcă mă gîndeam, intens mă gîndeam: cine sînt eu și cum mă cheamă? Ce caut aici, cum am ajuns jandarm și copoi și pore de cine? Ce am eu cu acele potcoave, ce am eu cu un anume Pas al Vulcanului, ce am eu cu românii care se bat cu turcii?“ De fapt, chiar de la locul anchetei, învățătorul Medrea — care reprezintă, aici, interesele juridice ale arestaților — conduce întreaga operațiune; la un semn al său, sună buciurile și oamenii din munți blochează, cu mii de bolovani, linia ferată. Învățătorul Medrea este, deci, inspiratorul și organizatorul acțiunii. Dar această latură a personalității sale nu este dezvoltată în piesă; ea și desfășurarea operațiunii propriu-zise, care se petrece cam enigmatic. Aici este, poate, punctul critic al lucrării, care nu deschide unghiul către participanții efectivi la operațiune, ci se rezumă la protagoniștii anchetei, pentru o confruntare de argumente. Mișcarea oamenilor ai scapă autorului, chiar într-un moment de amploare, spectaculos și dramatic, ca acela la care se referă.

Spectacolul realizat de Valentina Balogh îngustează și mai mult perspectiva. Un decor nefericit, cu fișii de copaci, ne întoarce privirea spre locul mărginit din mijlocul scenei, unde se află contesa și învățătorul, părtași la anchetă (scenograf, Vasile Buz). Ceilalți, pe margini — în grupuri imobile, cu rare zimbete și reacții de figuranti. Imobilitatea i-o reproșăm, deci, regizoarei; precum și lipsa de legătură dintre participanți, exact într-o situație cînd s-ar fi cerut exploatarea subtilă a unei mișcări permanente, care să sugereze ceva din amploarea mișcării desfășurate pe aproape, în munți. Apoi, simplificarea datelor de comportament; e urmărită ancheta, sînt puse în valoare duelurile de atitudine și monologurile revelatoare, e respectat cadrul faptic, dar nu se dezvoltă nimic din complexitatea situației, nu se simte tensiunea, nu se marchează creșterea și descreșterea autorității taberelor. În acest context, cam operetistic, actorii nu au creații, ci participări. Elisabeta Belba (contesa Kendeffy), Valer Donca (Octavian Medrea) și Mihai Clita (locotenentul Opatz) au contribuții mai elocvente, punînd în valoare cu măiestrie și cu siguranță profilul personajelor și mesajul acestora. Participări exacte: Rosmarin Delica (Mihai Mărăscu), Mircea Pânișoară (Hans von Oheim), Alexandru Anghelescu (Dr. Kuntz).

G. Paraschivescu

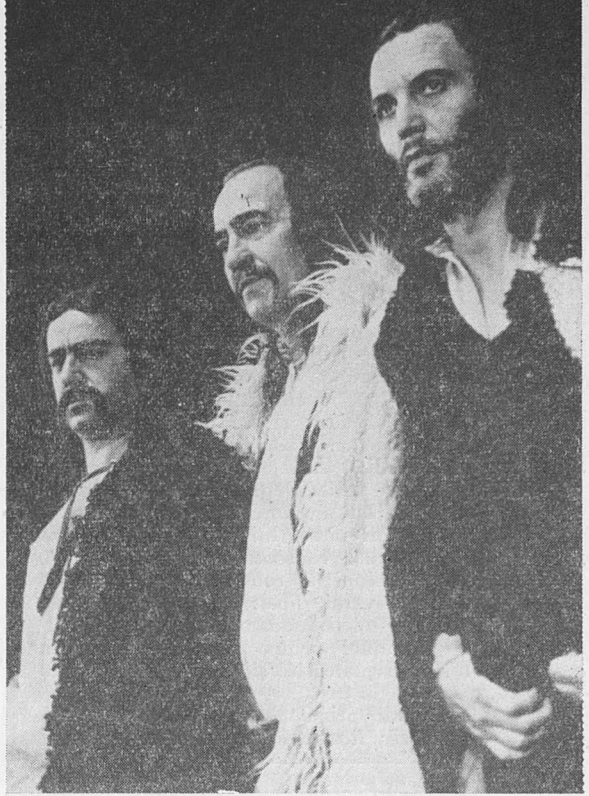
Săptămîna dramaturgiei românești

Teatrul din Tg. Mureș a organizat, între 27 aprilie și 3 mai, o Săptămîna a dramaturgiei românești. Incununat, semnificativ, cu premiera Procesului Horia de Al. Voitin, repertoriul Săptămîinii a fost alcătuit din lucrări românești ale actualei stagiuni, montate de ambele secții: Balconul de D. R. Popescu, Rătăcire de Tudor Negoită, 1907 după I. L. Caragiale, Idolul și Ion Anapoda de G. M. Zamfirescu (secția română); Nu sintem îngeri de Paul Ioachim și Fidelitate de Szabo Lajos (secția maghiară). Prin direcția politică, ideologică, literară și artistică, Săptămîna țirgumureșeană s-a dovedit o inițiativă lăudabilă. Întîi, pentru eficiența ei în rîndul spectatorilor. Apoi, pentru creatorii spectacolelor, care, și cu acest prilej, și-au dovedit dragostea și respectul pentru valorile dramaturgiei autohtone și convingerea că ele reprezintă miezul viu al activității teatrului — fapt confirmat și de frumoasele și bogat documentatele caiete de spectacol, redactate de secretarul literar, Zeno Fodor.

Directorul Teatrului din Tg. Mureș, regișorul Dan Alecsandrescu, se dovedește și aici — ca și la Arad, unde a desfășurat, timp de douăzeci de ani, o activitate merituosă — consecvent în încurajarea și în promovarea dramaturgiei originale.

PROCESUL HORIA de Al. Voitin

La zece ani de la premiera absolută, *Procesul Horia* — piesă care exprimă bărbătește, convingător, într-o viziune filozofică și politică contemporană, triumful conștiinței naționale și sociale a rapilor răscoalei iobagilor, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, din Transilvania — se arată, în confruntare cu evenimentele politice ale actualității, tinără și viguroasă, capabilă să înfrunte timpul. Am urmărit textul lui Al. Voitin cu emoția dintîi și cu aceeași curiozitate ca la „ediția-princeps” de la Teatrul „Bulandra”. Am regretat că o asemenea operă, cu o problematică complexă, cu semnificații și cu răsnet în lume, animată de un suflu eroic-patriotic autentic, nu-și găsește (alături de alte lucrări, la fel de valoroase, din fondul dramaturgiei noastre

Ion Fiscuteanu (Cloșca), Ștefan Moisescu (Horia) și Radu Neag (Crișan)

Data premierei : 28 aprilie 1977.
Regia: DAN ALECSANDRESCU. Decoruri și costume: TRAIAN NIȚESCU.
Distribuția: ȘTEFAN MOISESCU (Horia); ION FISCUTEANU (Cloșca); RADU NEAG (Crișan); ALEXANDRU FĂGARĂȘAN (Crișănuțu); CONSTANTIN ANATOL (Jancovich); CONSTANTIN DOLJAN (Papilla); TEODOR DANETTI (Melynados); GEORGE CUSTURA (Barkoczy); ION RIȚIU (Illéshazy); CORNEL POPESCU (Knaabe); CRISTIAN IOAN (Alexandru Bota); LIVIA DOLJAN (Rebeka); MARINELA POPESCU (Edith); MELANIA URȘU (Eva lui Adam Giurgiu); DORINA PĂUNESCU (Eva lui Mihai Turciu); MARCELA ANDREI (Eva lui Marcu Giurgiu); DAN GLASU (Eckhard); MIRCEA CHIRVASUȚĂ (Steinwald).

socialiste) un loc permanent în repertoriu. Spectacolul semnat de Dan Alecsandrescu — desfășurat în decorul auster, creator de atmosferă, și în costumele frumoase ale lui Traian Nițescu — monumental, armonios, de înaltă tinută, valorifică plenar acest text, care, dealtfel, nu e pentru întîia oară luat în seamă

de regizor și de scenograf; în aceeași formație, în urmă cu nouă ani, cei doi au montat *Procesul Horia* și la Arad. Cu experiența și cu învățămintele cîștigate atunci, au reluat, astăzi, piesa, cu intenția vădită de a demonstra permanenta oportunitate a lucrării.

Epurată de detalii scenice de prisos, centrată pe aprofundarea conflictului dintre cele două lumi — pe de o parte, reprezentanții cezaro-crăiești, pe de alta, cei ai poporului asuprit — versiunea de la Tg. Mureș reușește să impună mesajul patriotic al operei, conferindu-i proporții și o simplitate clasice. Montarea urmărește, într-un ritm tensionat, desfășurarea pasionantului proces, înfruntarea dintre anchetator și capii răsculaților. Echilibrind legenda și datele documentelor, spectacolul ridică ambele tabere la dimensiunile lor istorice reale. Definiți în plenitudinea personalității lor, în complexitatea relațiilor dintre ei, eroii piesei lui Voitin poartă aureola semnificațiilor conferite de autor. Meritul acestei versiuni îl constituie tonul sincer și sobru, adevărat, lipsit de emfază, folosit în luminarea ideii fundamentale — triumful final al luptei pentru libertate a poporului nostru, dreptatea lui și ireversibilitatea acestui triumf.

Accentul principal al spectacolului e pus pe actori; fiecare dintre interpreți a realizat

In prim-plan, Constantin Săsăreanu (Arendășul) și Vasile Vasiliu (Țăranul)

momente de înaltă artă. Impresionant prin concentrare, prin calm și sobrietate, este ochipul lui Horia, intruchipat de Ștefan Moisescu. Cu demnitate, cu rigoare a gestului și a atitudinii, cu intensă trăire interioară, actorul a subliniat conștiința responsabilității istorice a „ursului” din Albac. Sprijinit pe via sa inteligentă și pe temperamentul său vulcanic, Ion Fiscuteanu a individualizat, cu vigoare nervoasă, pe Cloșca. Caracterul mai domol, deși zbuuciumat, al lui Crișan, animat, însă, de aceeași dirză voință și de aceeași credință în victorie, a fost relevat firesc, cu autenticitate, de Radu Neag. O compoziție plină de forță, desfășurată cu virtuozitate profesională, realizează Constantin Anatoil, în contele Jancovich — amestec de tărie și slăbiciune, de inteligență și violenție, de morgă și cinism, de derută și frică. Foarte buni au fost și Constantin Doljan, în Papilla, și Teodor Danetti, în Melynados; ca, dealtfel, toți ceilalți actori distribuiți în acest spectacol de anvergură.

De o rară intensitate emoțională este tabloul celor trei Eve, susținut, într-o admirabilă formulă de ritual folcloric, de Melania Ursu, Dorina Păunescu și Marcela Andrei.

■ 1907,

DIN PRIMĂVARĂ PÎNĂ-N TOAMNĂ

Un colaj realizat de Bogdan Ulmu din scrieri ale lui I. L. Caragiale, cu inserturi de texte folclorice, a fost înfățișat pe scena Teatrului de Stat din Tîrgu Mureș; întreg colectivul Teatrului, împreună cu studenții de la secția română a Institutului de teatru „Szentgyörgyi Istvan” și cu studenți-actori amatori din Tg. Mureș, realizează, în regia inspirată și aplicată a lui Nicolae Scarlat, o vibrantă demonstrație de patriotism. În imagini scenice de izbitoare teatralitate, montarea acuză cu vehemență monarhia, clișatul corupt al politicianismului vremii lui Caragiale, chipul monstruos al stăpînitorilor, atât de sugestiv evocate de marele scriitor, în memorabila și dramatica pagină *Din primăvară pînă-n toamnă*, în *Scrisoarea pierdută*, în *Arendășul român* și în altele. În contrast, montarea dezvăluie, sugestiv, în accente de tulburătoare inspirație folclorică, revolta și durerea țărănimii asuprite.

Încadrat în scenografia stilizată cu rafinement și bun-gust, cu câteva elemente de efect, aparținînd tinerei și talentatei artiste Anna Tamas, spectacolul se distinge prin armonizarea și echilibrarea accentelor de satiră cu cele dramatice. Am reținut, în mod deosebit, momentele în care evoluează țărani, într-o emoționantă unitate de gînd și faptă, rugăciunea lor, în genunchi, evocarea morților,

pornirea la răscoală etc.; aci se evidențiază spiritul de echipă, expresiva topire a individualităților în fluxul exprimării colective.

Despre celelalte spectacole ale Săptămînii de la Tg. Mureș, în numărul următor.

Valeria Ducea

TEATRUL DE STAT DIN REȘIȚA

SE ADUNĂ VREMILE

de **Mihai Vasiliu**

și **Remus Nastu**

Data premierei : 27 aprilie 1977.

Regia : EUGEN VANĀEA. Scenografia : MIHAI MĂDEȘCU.

Distribuția : CORNEL MANOLESCU (Vlad Tepeș); FLORIN MIHAI MIRON (Stan al lui Negrea); VASILE BĂLU (Manea Udriște); OVIDIU CRISTEA (Dragomir); FLORIN TIMPU (Herman Siegel); VALENTIN IVANCIUC (Gherghina); CRISTIAN DRĂGULĂNESCU (Hassan Pașa); EUGEN MOTĂȚEANU (Buda); LUCIAN SIMION (Voicu Dobrița); DAN IVĂNESEI (Pantelimon); GRIGORE ALEXANDRESCU (Ilic Dimbovițeanu); GHEORGHE DRĂGULESCU (Un țaran spătos); GEORGE URLICA (Un pribeag); TEODORA VASILESCU (Domnița Irina); OVIDIU CRISTEA (Cazan al lui Sahac); GHEORGHE VILCEANU (Iova); ION ANESTIN (Stoica); LELIA COLUMB (Elena Szilagyi); TANȚA LACHE (Frederika); ZENO BALINT (Erminold); VALENTIN RUSMIR (Căpitanul Janos); MIRCEA HOHOIU (Menestrelul).

Acest debut în teatru (premierea pe țară, la Brăila) pune față în față experiența de om de teatru a conferențiarului de la Institutul de artă teatrală și cinematografică Mihai Vasiliu și experiența lui Remus Nastu, cîștigată în studiourile cinematografice de la Buftca.

Scepticismul cu care, aprioric, te înarmezi la un debut oarecum tardiv se destramă după primele tablouri ale spectacolului. Mai întii, pentru că textul, inspirat de epoca și de personalitatea fabuloasă a lui Vlad Tepeș, și-a dovedit personalitatea, valoarea lui întemeindu-se nu pe elemente de cronică mărunță, ci pe semnificațiile faptelor de domnie înțeleaptă și de patriotism ale principelui Țării Româ-

nești, hotărit să apere, la nordul Dunării, ființa unui neam și să anihileze climatul de trădări odioase, bine disimulate și articulate după legile ipocriziei, care otrăvea viața poporului. *Se adună vremile* este un text apoteotic, polemizînd, în subtext, cu toată seria difamatoare și mistificatoare, de subproducții românești, teatrale și, mai ales, cinematografice, cîte au năpădit sălile de spectacol, în multe centre de peste hotare și chiar de dincolo de ocean.

O anume ambiguitate a replicilor — nu în sensul că ar comunica un mesaj obscur, ci, dimpotrivă, că ar înlesni descifrarea unor înțelesuri paralele, cel de-al doilea înțeles vizînd raporturi vii cu contemporaneitatea — oferă un suport, vrednic de remarcat, textului celor doi autori.

Dar, dacă piesa *Se adună vremile* are incontestabile calități de construcție scenică, mai anevoie realizezi, în spectacolul reșițean, valoarea ei strict literară. Premiera de la Reșița ambiționează să stea sub semnul construcției regizorale (Eugen Vancea) și scenografice (Mihai Mădescu). Aspirînd să împrumute în-tîmplărilor aura de eroism potrivită, scenografia a lărgit la maximum spațiile, în așa fel încît elementele de decor să capete, mai degrabă, o valoare de simbol, decît una concretă. La rîndul lui, regizorul Eugen Vancea a știut să pună în lumină actualitatea textului, păstrînd, cu rigoare, echilibrul dintre cele două planuri ale evenimentelor evocate, petrecute în plin ev mediu românesc. Raportarea la contemporaneitate se vrea, dealtmînteri, ideea de bază a regizorului. Mijloace? Coexistența simbolului cu faptul real trăit. Difi-

Teodora Vasilescu (Domnița Irina) și Cornel Manolescu (Vlad Tepeș)

cultatea împlinirii acestei tentative — de a realiza un spectacol de rezonanță actuală prin relevarea marilor fapte ale trecutului — constă în aflarea și în folosirea adecvată a actorilor — buni și foarte buni — de care dispune teatrul. Lui Eugen Vancea îi trebuia un Vlad Tepeș anume. L-a găsit în persoana lui Cornel Manolescu, care realizează, în acest rol, o adevărată creație, trecînd, cu excepțională măiestrie, de la registrul liric la cel grav, acordîndu-și gestul cu privirea și cu vocea.

Regizorul s-a mai bucurat și de aportul onorabil al lui Florin Timpu (în rolul unui neguțător sas brașovean), al lui Zeno Balint (în ipostaza unui călugăr catolic), al lui Florin Mihai Miron (în marele vorbitor Stan). Din păcate, nu întreaga trupă s-a putut ridica la înălțimea expresivității artistice solicitate. Totuși, premiera de la Reșița reprezintă o reușită, chiar dacă necesită unele retușuri. De pildă, acel menestrel, lipsit, deocamdată, de farmec, deși e chemat să devină element de legătură între tablourile piesei, și-ar putea găsi un interpret și chiar un text mai adecvat; folclorul, slavă domnului, este! Iar scenele îndrăgostiților — dintre comisarul Gherghina și sora lui Tepeș — pot fi mai puțin melodramatice. În sfîrșit, ritmul, această veșnică problemă a spectacolelor, poate fi înviorat.

Paul Tutungiu

TEATRUL MAGHIAR DE STAT DIN TIMIȘOARA

MATCA

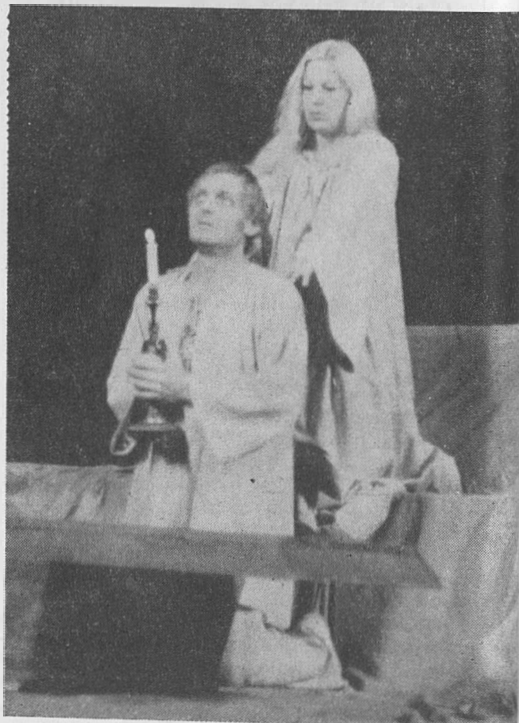
de Marin Sorescu

Data premierei : 16 decembrie 1976.
Regia : GALL ERNŐ. Decorurile și costumele : VIRGIL MILOIA. Versiunea maghiară : KOCZKA GYÖRGY.
Distribuția : Bányai Irén (Irina, învățătoare) ; Laczó Gusztáv (Bătrînul tată, Masca IV) ; Kátó Sándor (Mirele, Masca I) ; Pusztai Edit (Mireasa) ; Simon Gábor (Masca II) ; Mátray László (Masca III).

Poet scormonitor de sensuri secunde (dacă se poate, terțe și quarte), Marin Sorescu rămîne și în teatru un consecvent curator al cuvîntului, poate, mai mult sub forma monologului decît sub aceea a dialogului, dar asigurînd mereu construcțiilor sale, aparent

avangardiste, o efectivă soliditate de expresie, o rigoare și o seninătate de amprentă clasică. O „clasicitate“ transmisă, mediat, prin lijele curentelor postromantice ale secolului, cu un plus de accentuare expresionistă (sugerată, eventual, de sublimările lui Blaga, ca dramaturg), în care primează, însă, nesaful cunoașterii atît a realității înconjurătoare, la îndemîna simțurilor, cît, mai ales, a adevărurilor primordiale, ancestrale. Marin Sorescu înlesnește pătrunderea spre „izvornită“, dînd la o parte scoarta de folclorism superficial și eliberînd șuvoiul retrăirilor autentice. Vechea, marea ambiție a creatorilor de artă, și anume, aceea de a cuprinde „totalitatea“, „globalitatea“ lucrurilor, întregul realului, înțelegă, de obicei, în extensiune, orizontal, este propusă de Sorescu mai curînd în profunzime, vertical, pe straturi de istorie (și preistoric), cu naturale soluții de stilizare și abstractizare, într-o viziune care ar putea fi definită ca „simultaneistă“. Numai că o asemenea simultaneitate spațio-temporală e proprie poeziei lirice și mai puțin celei dramatice (conjugată, aceasta din urmă, totdeauna la prezent). De aceea, liric și reflexiv, textul conceput pentru scenă de Sorescu se apropie vîdit de poemele teatrale ale tradiției orientale, în speță, indiene (sau indo-persane), cu care este comparabil și sub unghiul reînvierii unor obiceiuri populare, al unor ritualuri exorcizante. Locul acțiunii dramatice propriu-

Laczó Gusztáv și Bányai Irén

zise este luat, în consecință, de o mișcare coregrafică stilizabilă, simbolică, dictată și dominată, în definitiv, de cuvântul poeziei suveran.

Se cuvine, de aceea, să începem recenzarea spectacolului de la Timișoara cu un elogiu al traducerii lui Koczka György, care a depășit cu finețe greutățile ridicare, în primul rând, de specificitatea etno-istorică a originalului și a găsit echivalențe viguroase, demonstrând, implicit, univensalitatea mesajului ideologico-estetic din *Matea* (titlu tălmăcit atent prin *Üsanya*, adică, „mamă primordială”). Cu minime, inevitabile pierderi de valori metaforice ale replicilor, poemul lui Soreseu a fost rostit cu o patetică noblețe umană de Bányai Irén, o Irina cînd hieratică și misterioasă, cînd concretă, cu o feminitate descoperită, în continuul, involburatul ei coloeviu cu viața: cu viața care se naște și cu viața care se stînge. Laczó Gusztáv i-a servit, în descrierea acestei parabole scenico-metonimice, drept replicant util, oportun și prin contrast, în rolul Bătrînului, opac, neatins de harul tainic al creativității. Cele patru măști — Kátó Sándor, Simon Gábor, Mátray László și, din nou, Laczó Gusztáv — au dezvoltat o previzibilă triplă funcție: „inițiativă”, scenografică și coregrafică, puternic scoasă în relief de pictorul Virgil Mîloia, priceput în obținerea unității cromatice din varietate, ba chiar dintr-un anumit zăbucim de culori și volume; precum și de balerina Ileana Gîrba, de la Opera Română, autor al unui desen de mișcare menit să acopere, cu elocvență, spațiul scenic și, îndeosebi, să deschidă sau să închidă, pe rînd, sinuoasa linie existențială pe care o descrie, cu o chinută, sfîșietoare seninătate, Irina.

Închegarea armonică a acestor elemente — cuvînt tradus și declămat, mișcare, cadru decorativ — este supravegheată, cu severitate meditativă, de regizorul Gáll Ernő, preocupat în special de imaginea audiovizuală a Irinei, de ecloziunea semnificațiilor adînci, exponențiale, purtate de acest personaj singular în literatura noastră dramatică și, poate, în cea europeană. Aflat, conform unci declarate formulări felliniene, la cea de „a patra și jumătate” regizare a sa, încă tînărul Gáll Ernő se dovedește un om de teatru serios, sensibil, în stare să citească și să exprime în imagini scenice texte cu o preponderență vibrație lirico-filozofică, așa cum este *Matea* lui Soreseu, moment, de bună seamă, remarcabil în activitatea Teatrului Maghiar de Stat din Timișoara.

Bányai Irén și Péterffy Lajos

FIDELITATE

de Szabó Lajos

Data premierei: 18 octombrie 1977.
Regia: SINKA KÁROLY. Decorurile și costumele: WINTERFELD SÁNDOR.

Distribuția: PÉTERFFY LAJOS (Dr. Tamas Istvan, medic); BANYAI IRÉN (Klára, soția lui); MÁTRAY LÁSZLÓ (Zoltán, fiul lor, student); FALL ILONA (Agnes, asistentă medicală); LACZÓ GUSZTÁV (Béla, inginer); PUSZTAI EDIT (Angéla, ingineră, soția lui Béla); SZABÓ KÁROLY (Fabián Jóska, unchiul Klarei); SZÉKELY RÓZSA, SÁROSSY EVA (Berta, o gospodină); BOGDÁN ISTVÁN (Nagy Janós, miner); EBERGÉNYI TIBOR (Forintos baci).

După cum există, de mult, o poezie (sau, cel puțin, o versificație) a criticilor, se pare că există și un teatru al profesorilor (de teatru), iscat mai puțin dintr-o vocație organică și mai

mult dintr-o necesitate de atribuit contactului repetat cu fascinanta lume a scenei. Acestei categorii îi aparține și *Fidelitate* (*Huség*), piesă în patru acte de Szabó Lajos, vechi dascăl la Institutul de artă teatrală din Tg. Mureș. Desigur, această activitate „terțiară” nu poate interesa doar ca atare, ca exercițiu de digitație dramaturgică: mai importante sînt ideile și universul evocat. Problematika piesei lui Szabó Lajos, ca și coeficientul ei de dramatism, rezidă în analiza unui fenomen modern de *amor de lonh* — dor de ducă, așa cum ar fi spus cîntăreții provensali din evul cel de mijloc. E vorba de năzuința pasageră a unei juriconsulte (de ce chiar juriconsultă, om al legalității și al legii: caz-limită? !), soția unui doctor harnic și mamă a unui student, de a se strămuta într-o altă țară, pe un alt continent. Încotro? Bineînțeles, înspre America, unde, crede cu naivitate Klára — așa se numește eroina — curg din abundență laptele și mierea, unde umblă cîinii cu covrigi în coadă, într-un Eldorado al vieții ușoare și înestulute. Acolo are Klára un unchi — nu Sam, ci, pur și simplu, Jóska — bogat și generos, gata să-i asigure existența (a ei, dar și a fiului ei, pe care zadarnic se străduiește să-l convingă s-o însoțească în nesăbuita aventură). Lecția pe care i-o va servi, însă, viața, prin autorul Szabó, și acesta, prin Jóska băcsi, este de-a dreptul usturătoare: chiar în clipa cînd, cu bagajele făcute, juriconsulta noastră cedează apartamentul (complicație de *second story*: chiar fostului ei curtezan, inginerului Béla, grăbit să ocupe locuințe golite), sosește, pe nepusă masă, omchiul Sam-Jóska, sub înfățișarea unui „om sfîrșit”, răpus de rapacitatea capitalistă și avînd drept avere doar o lametă de gumă de mestecat, reamintindu-ne, astfel, că șomerii au atîms, în S.U.A., cifra de peste șase milioane de unități. Visele trandafirilor ale Klárei se pulberă, iar spectacolul rămîne satisfăcut de întorsătură, tocmai pentru că își dă repede seama de inconsistența veleităților și a reveriilor deșarte ale eroinei.

Piesa are un străveziu caracter discursiv, cu nimerite accente patriotice, inviorat fiind de aparițiile, în partea a doua, ale lui Forintos băcsi, un hitru fost amic al lui Jóska însuși, interpretat cu brio, cu o vioiciune contagioasă, de Ebergényi Tibor. Cu sau fără asemenea intervenții „de culoare”, Szabó Lajos a avut la dispoziție, de fapt, material pentru o piesă într-un act, inclusiv „poanta” finală: el a dilatat, însă, acțiunea, care riscă, deseori, să lincezească, ef ciuda ramificațiilor colaterale și în ciuda eforturilor de regie ale lui Sinka Károly, concentrate, cu precădere, asupra omogenității de atmosferă și de timbru, de dicțiune, a interpretărilor, în decorul tern și trist al lui Winterfeld Sándor. O brumă de conflict și de coerență dramatică se depozitează, pînă la urmă, în spectacol, bineînțeles, cu concursul actorilor Bányai Irén (Klára), Péterffy Lajos (dr. Tamás, soțul), Mátray László (fiul student), Léczó Gusztáv (inginerul Béla) și al lui Szabo Ká-

roly (un unchi Jóska aiurit și predestinat, parcă, eșecului).

Spectacolul e fluent, chiar dacă dialogurile tind, pe alocuri, să se lenevească, iar ideea nobilă pentru care se pledează răzbate pînă la conștiința publicului, chiar dacă nu pe marile căi de acces la arta dramatică, mai exact, dramaturgică, a scrisului pentru teatru.

■ DINU

de Radu F. Alexandru

Data premierei: 24 martie 1977.

Regia: SINKA KÁROLY. Decorurile și costumele: VIRGIL MILOIA. Versiunea maghiară: SAROSSY EVA și SINKA KÁROLY.

Distribuția: JÁNÓ JÁNOS (Tudor Moldovan); BERTALAN MAGDA (Anna, soția lui); MAKRA LAJOS (Dinu, fiul lor); KISS ERZSÉBET (Sylvia, iubita lui Dinu); FERENCZY ANNAMARIA (Ilona, o vecină); PUSZTAI EDIT (Reporterul TV); SZABÓ KÁROLY (Un operator); BALÁZS ANTAL (Un electrician); KRISÁN ANDRAS (Un tehnician).

Cu piesa în două părți *Dinu* (*Az örökös, Moštenitorul*), a tînărului Radu F. Alexandru, scena timișoreană de expresie maghiară își rotunjește discursul moral-estetic dedicat contemporaneității printr-un pasionat și necesar dialog între generații. Fără să se tocească în vorbe mari, dar bolnave, sau în polemici stridente și sterile, acest dialog ni se oferă plin de miez pedagogic, fie ca nod problematic real, abil pus în pagina dramatică, mai ales în partea a doua, fie ca „model” de civilizată relație între părinți și copii. Dintre cele două fundamentale prejudecări, încă în circulație — adolescenții care îi consideră pe adulți neapărat depășiți de epocă, anaeronicii, „matusalemi” irecuperabili, pe de o parte, și bătrînii care îi consideră pe tineri neapărat ignoranți, nesăbuiți, incapabili să judece și să opteze „just” într-o situație dată —, dramaturgul Alexandru a ales-o, spre ilustrare și combatere, pe cea de-a doua, potrivindu-i termenii aproape de un caz extrem. Tudor Moldovan, tatăl, este sărbătorit pentru prodigioasa lui carieră de muncitor în uzină, dar, chiar în ajunul agapei — la care nu lipsește specifică agitație a echipei de reportaj TV — fiul său, Dinu, a „fugit” de-acasă, îndreptîndu-se, după cum se va afla, cu un măfărar,

spre Constanța. De ce fugе de acasă un tânăr de 19 ani? Evident, motivele pot fi multiple, dintre cele mai variate. Dinu, însă, pleacă la mare pentru că vrea să devină... scafandru. Este meseria, dintre toate, pe care el, Dinu Moldovan, a îndrăgit-o în mod absolut și definitiv. Tatălui său, ideea i se pare năstrușnică: bătrînul ține morțiș ca fiul să-i calce întru totul pe urme, începînd cu profesiunea aleasă. Dar tânărul știe ce vrea și, după o bărbătească și, în același timp, decentă explicație cu părinții, își va căuta cu perseverență adevăratul său drum, în finalul deopotrivă impetuos și delicat al unei piese care ar fi putut să se intituleze, prea bine, și în felul următor: *Căci există, tovarășe Moldovan, și meseria de scafandru!* Radu F. Alexandru pledează, convins și convingător, în favoarea acordării, dacă nu a unui statut de maturitate, în orice caz, a unei îndreptățite încrederi în capacitatea de analiză și în opțiunile tinerilor, de cele mai multe ori aceștia dovedindu-se surprinzător de înțelepți, de clarvăzători. Mai mult: pledoaria aceasta se face fără ifose, fără interjecții, fără iritări, cu modestie și seriozitate, determinînd spectatorii să acorde un meritat vot de încredere tinerei generații, a celor adolescenți cărora le place să asculte muzica la cea mai înaltă intensitate, dar care nu înțrebă dacă posmagii-s muieți și nici nu exclamă emfatic: dacă părinții noștri ar fi turnat fundații trainice, ce acoperișuri strălucitoare am mai ridica noi!

Din nou, același Sinka Károly s-a aplecat cu băgare de seamă asupra unui text original (tradus de el însuși, în colaborare cu Sárosy Éva), dobîndind rezultate spectacologice satisfăcătoare. Fără îndoială, dificultatea cea mai importantă a fost găsirea, în lista actorilor, a unui Dinu corespunzător: Makra Lajos s-a arătat a fi un temperament adecvat, modelîndu-și interpretarea pe registre expresive diverse și compensîndu-și ușorul exces de vîrstă, în raport cu personajul, printr-un avînit plus de maturitate. Iar dacă János János (Tudor Moldovan) s-a constituit într-un vajnic și nuanțat partener, antagonist, de polemică, restul distribuției, în frunte cu Bertalan Magda (Anna, mama), s-a menținut mai mult la o funcție de fundal, de martor, cînd discret (Kiss Erzsébet-Silvia), cînd profesional-vivace (Pusztai Edit — Reportera TV), la un eveniment festiv, transformat, în noapte, după plecarea oaspeților, în murmurul confesiunii sau în strigătul amorului-propriu lezat al tatălui. Toate acestea, în decorul reproducînd, moderat, realitatea, conceput de Virgil Miloia, și în direcția de scenă, repetăm, a lui Sinka Károly, la fel de prezentă în descrierea momentelor de banalitate cotidiană ca și în sublimarea semnificației de bază: schimbul sincer de idei și de idealuri, chiar sau mai ales între părinți și copii, duce, cu necesitate, la o limpezire cu efecte faste nu numai pentru ceroul strict al familiei, ci și pentru aria mai largă a unui grup social, a socie-

tății înseși. Iată de ce mama din piesa lui Radu F. Alexandru, la solicitarea soțului ei, își aduce amînte că știe să cînte, și cîntă: „Trei păstori“, o colindă — ermetică trimitere, de data aceasta, a autorului, la enii unei copilării care, din fericire pentru el, nu a fost a sa.

Florian Potra

TEATRUL DRAMATIC DIN BRAȘOV

MARIA ȘI COPIII EI de Osvaldo Dragún

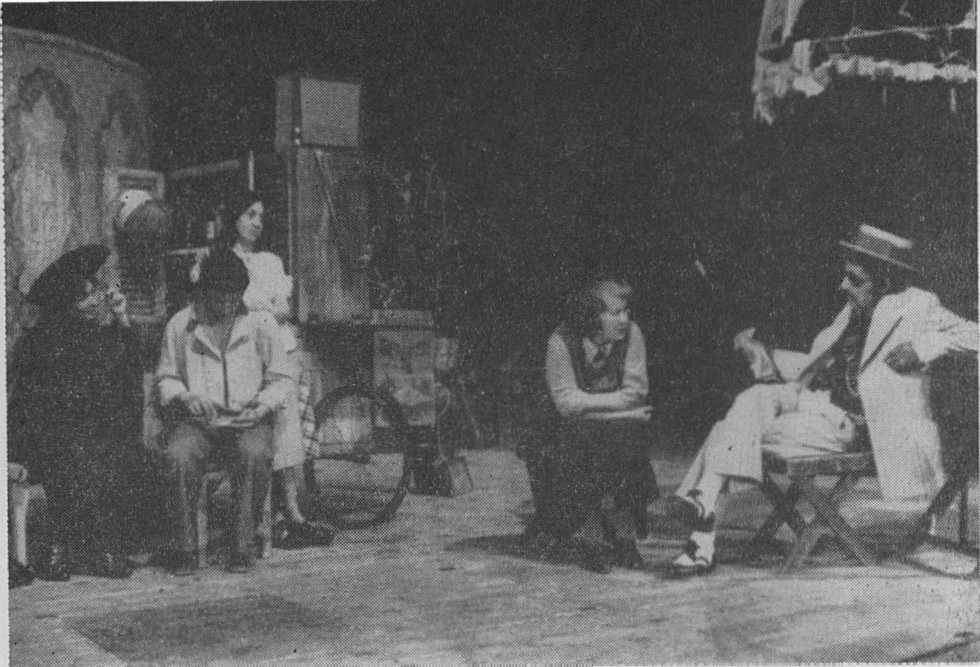
Data premierei: 2 aprilie 1977.

Regia: MIRCEA MARIN. Scenografia: T. TH. CIUPE. Versiunea românească: VALENTIN SILVESTRU. Ilustrația muzicală: DUMITRU STĂNICEL.

Distribuția: GETA GRAPĂ (Maria); DAN SÂNDULESCU (Adolfo); COCA BLOOS (Ada); MAYA INDRIEȘ (Ioselina); NAE OCTAVIAN CRISTOLOVEANU (Carlos); MIHAI BĂLAȘ-JUJUCA, GEORGE FERRA (Negrul); COSTACHE BABII (Caporalul I, Vagabondul I); FLAVIU CONSTANTINESCU (Soldatul I, Zdrentărosul I, Mascatul I, Omul gras); GEORGE M. GRIDĂNUȘU (Servitorul I, Vagabondul III); VICTOR IONESCU (Caporalul II, Omul I, Inspectorul mascat); MIHAI POPESCU (Soldatul II, Servitorul II, Zdrentărosul II, Mascatul II); GABRIEL SÂNDULESCU (Studentul I, Omul II, Vagabondul II); ȘTEFAN DEDU FARCA (Studentul II, Omul II, Șeful vagabonzilor).

Semnat de tânărul regizor Mircea Marin, spectacolul — în premieră europeană pe scena Teatrului Dramatic din Brașov — cu piesa reputatului om de teatru și dramaturg argentinian Osvaldo Dragún, *Maria și copiii ei* (*Eroica de Buenos-Aires*), într-o bună, accesibilă și expresivă versiune românească a lui Valentin Silvestru, relevă — la dimensiunile teatralității specifice scrierii, „de o înțindere și o profunzime oceanică“ —, valoarea de adevăr a ideii și a realității ce o inspiră.

Montarea de la Brașov are meritul de a dezvălui, cu vigoare realistă și cu exaltare

Maya Indrieș, Nae Octavian Cristoloveanu, Coca Bloos, Geta Grapă,
Mihai Bălaș-Jujucă

metaforică, degradarea existenței, declinul și abrutizarea omului de rind, anihilarea sentimentelor sale, în lumea de inumanitate a capitalului. Intenția autorului de a demasa o societate subminată de violente și complexe contradicții — față de care o soluție radicală, menită să le pună capăt, se arată, deocamdată, incertă și confuză, și în care cei puși săucidă nu știu, practic, de partea cui sînt, în numele cărei idei și în numele cărui partid „acționează” — dobîndește, pe scenă, o materialitate vie, pregnantă. Substanța politică a piesei, climatul de permanentă neliniște și teamă, generat de frecvența putsch-urilor militare, de crizele de guvern și de pretensele revoluții, care se succed cu ilară repezițiune — dar care se repetentează, amar, asupra vieții oamenilor anonimi din marile orașe, nevoiți să alunece în mizerie — sînt puternic și sugestiv evidențiate. Regizorul a tratat caricatural, cu amor macabru, în tușe groțesti, trimiterile autorului la sistemul social oligarhic. Grupul de soldați care aleargă bezmetic prin scenă, animat de un animalic apetit războinic — în mijlocul căruia evoluează, cu o mască de imbecil absolut, cu izbueniri de fiară dezlănțuită, un caporal primejdios și ridicol (excellent interpretat, pe muchia tragicomicului, de Costache Babii) — ilustrează strălucit, în reprezentația brașoveană, ideea fundamentală a autorului.

Mircea Marin a intuit și a subliniat, cu rafinate și ingenioase soluții scenice, de mare spectaculozitate, timbrul specific, modul propriu, original, de exprimare al autorului, care a îmbrăcat și a îmbogățit, cu valori caracteristice continentului său, schema subiectului

preluat de la Bertolt Brecht (*Anna Fierling și copiii ei*). Montarea dezvăluie spiritul fantast, caracterul straniu al artei lui Osvaldo Dragun, care reunește, într-o multicoloră, armonioasă și fermecătoare învălmășeală, realul cu imaginarul, utilizînd dezinvolt elemente ale teatrului realist, ale teatrului absurdului, ale ritualului magic, ale folclorului argentinian. În farmecul pictural, în amestecul somptuos de tonuri și de tușe aromatice cu care sînt desenate imaginile reprezentației brașovene, în lirismul colorat, în fantezia dezlănțuită, în exploziile de senzualitate, în acumulările de omenie, în resursele de poezie și de umor, prin care sînt înfățișate tipurile, atât de diverse, ale piesei, am întîlnit influența binefăcătoare a unor lecturi din marii scriitori și poeți sud-americani, filtrate prin personalitatea regizorului.

Montarea impune, pe parcursul desfășurării acțiunii, multe scene spectaculoase, de o expresivă teatralitate; acest carnaval grotesc și tragic culminează, în final, cu un moment poetic de reală forță demascatoare. Peste dramele și avatarurile eroilor, peste lumea lor derizorie, înspăimîntată și derutată, peste crul financiar, cace, ucisă, o uriașă pasăre albă; într-o ultimă zvîcnire de viață, ea își întinde, ca o mîngiere, aripile frînte, peste întreaga nenorocire omenească. Simbol al speranțelor prăbușite, al vieții inocente, curmată, irațional, de glonțul caporalului, această imagine patetică, cu admirabilă putere de sinteză artistică, ne indică umanismul și poezia atitudinii regizorale. Sentimentul de dragoste și de compasiune pentru lumea deznădăjduită, care nu-și poate afla, deocamdată,

o cale spre împlinire, spre fericire, e limpede și convingător. Numai că, vădit atras de elementele pitorești, de coloratura lirică a textului, mi s-a părut că regizorul a trecut prea ușor peste unele date ale conflictului, peste sarcasmul și violența cu care sînt evocate și dezbătute de autor unele probleme; textul acuză cu vehemență, simultan cu racilele sociale (climatul sordid, promiscuitatea relațiilor subumane), și racilele omenești: indiferența, egoismul, pasivitatea, goana după îmbogățire, minciuna, ticăloșia. Odată cu dilatarea dimensiunilor dramei, se cuvenea întreprins și un foraj în psihologia personajelor și în relațiile dintre ele. Parțial, spectacolul realizează asemenea incursiuni. Evoluția Adei, de exemplu, destinul adolescenței care ajunge să-și vîndă dragostea (personaj admirabil întruchipat de Coea Bloos); relația ei cu negrul ticălos, arivist și crud (căruia Mihai Bălăș-Jujeu i-a desenat, în linii viguroase, caracterul); rătăcirea printru ideologii confuze și afacerile dubioase ale lui Carlos (compus autentic, cu fidelitate, de Nae Octavian Cristoloveanu) au marcat ceva din accentele vtriolante ale autorului. Compoziția Mayei Indrieș, cu accente de pitoresc și de straniu, ne-a reținut atenția și ne-a emoționat; dar ne-au lipsit, și aici, nuanțe ale satirizării acide. Dan Săndulescu n sesizat și a scos în evidență, firese, cu sinceritate, bonomia și generozitatea cavalerului bătrînor, rătăcitor în lumea largă. Uzînd de palete variate, actorii George Gridănușu, Victor Ionescu, Flavius Constantinescu, Mihai Popescu, Gabriel Săndulescu, Ștefan Dedu Facea au pictat, în culori vii, chipurile hoților, vașabonzilor, mascaților, servitorilor, zdrențăroșilor, soldaților care populează universul fabulos al piesei. În rolul titular, Geta Grapă a izbutit să sugereze, prin cîteva momente dramatice, declinaul personajului; interpreta a rămas, însă, datoro caracterului complex al eroinei, dezvăluirii raportului dintre omenie și neomenie, dintre sentimentele morale și pornirile rapace.

Decorul lui T. Th. Ciupe își lasă admirată ciudata-i frumusețe. Un imens fundal de simnă neagră, pe care sînt plantate, în maniera lui Orozco, chipuri de aristocrați, poete, monstroase; un paravan uriaș, ciroular, de dantelă grea, un soi de hotar între două lumi, ascunde un tărîm misterios, care nu se deschide miciodată privirilor noastre, spre care pleacă și de unde vin, atrase ca de un miraj, personajele. Ieșînd, ele se grupează în jurul tonetei Mariei, împoțonată cu umbreluță și cu sertărase, cu panglicute colorate, care vor dispărea, pe rînd, înlocuite de gunoaie, de vechituri, de flori de hîrtie.

O contribuție de seamă în realizarea atmosferei spectacolului, în sublinierea momentelor de veselie și de exaltare, ca și a celor de profund dramatism, o aduce partitura muzicală semnată de Dumitru Stănicel.

Valeria Ducea

TEATRUL „ION VASILESCU”

CÎNȚAȚI, PRIVIGHETORI!

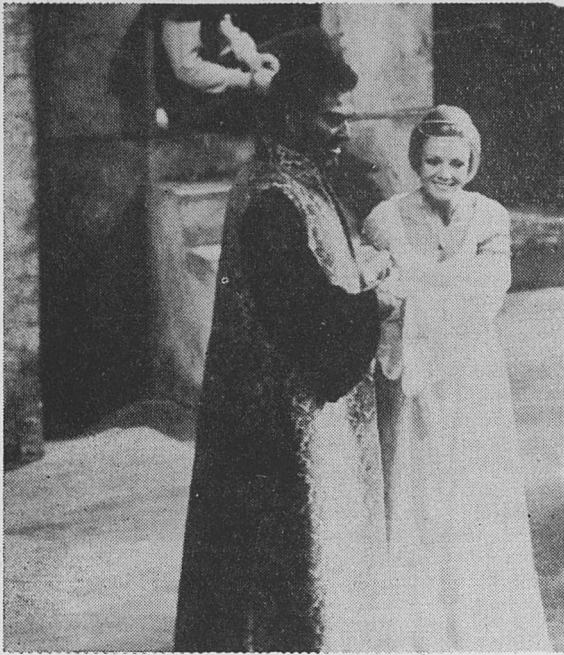
Un spectacol de poezie patriotică și de muzică se poate transforma, cu ușurință, într-o montare festivistă, alcătuită după un canon, dacă îi lipsește vibrația etică și poetică autentică, dacă nu e guvernat de rigozarea unei viziuni artistice globale. Omagiul liric adus de colectivul Teatrului „Ion Vasilescu” acestui mai sărbătoros, al Centenarului Independenței României, se înscrie, însă, în sfera manifestărilor înnobilate artisticeste, prin gîndul zămislior și prin expresia scenică dobîndită.

Regizora Olimpia Arghir a compus un recital curgător, în care elementele se încorporează destul de expresiv în substanța comună. Substanța dată de ideea scumpă a nealunării, a demnității ființei acestui popor, de-a lungul veacurilor de restriște, a fierbinței iubiri de țară. Topînd într-o unică magmă poetică versul clasic, cunoscut din cartea de citire, și poezia contemporană, doina, sunetul fluerului și compoziția de tip folk, tonul firesc, vorbit, și declamația patetic-solemnă, reprezentafia a căpătat o amprentă stilistică, consecvent păstrată de la ridicarea pînă la căderea cortinei. Plantația sugerează un travelling de-a lungul unui basorelief viu, grupuri statuate plămîndu-se și metamorfozîndu-se în poziții sugestive.

Deși, în reprezentație, au predominat și s-au împus femeile. Teatrul „Ion Vasilescu” dispune de o remarcabilă echipă feminină, aptă să întruchipeze marele repertoriu clasic și contemporan; și, firește, aportul ei s-a făcut acum simțit cu vibrație. Sanda Maria Dandu cioplește, cu forță și rezonanță, cuvîntul, potențîndu-i dramatismul; Marieta Luca e o prezență vibrantă și în tăceri; tinăra Ileana Mavrodineanu pășeste cu austeră simplitate pe teritoriile poeziei; în sfîrșit, Doina Tamaș, Maria Chira, Mariana Cercei se completează armonios și, mai ales, realizează — ceea ce e cel mai dificil într-un asemenea tip de spectacol — relația dramatică. Boris Olinescu și Adrian Petrache contrapuntează nuanțat ansamblul, aportul lor de „sufletori”, în armonizarea orchestrală, fiind evident. Rolul „instrumentator de coarde” l-au avut Dorin Anastasiu, cîntăreț sfios și cam lipsit de personalitate, și Aureliu Comănescu, o voce bună. Acesta din urmă e și semnatarul ilustrației muzicale, adecvată, în acord cu scenografia simplă, dar sugestivă prin contururi și volume, a lui Sorin Popa.

Cîntați, privighetori! este un spectacol care, dincolo de momentul aniversar, poate rămîne pe afișul teatrului, munca investită aici fiind cu adevărat creatoare.

M. I.

Bessenyei Ferenc (Othello) și Piros Ildikó (Desdemona)

Prestigioasă instituție scenică budapestană, Teatrul „Madách” ne-a prilejuit, prin cele două reprezentații aduse, recent, în turneu, o meditație pe tema fascinației jocului teatral; o invitație la analiza, niciînd demodată, a raporturilor umane, o chemare la descifrarea complexității relațiilor individ-societate-istorie. Spectacolele Teatrului „Madách” ne-au convins că elementul primordial al acțiunii scenice este actorul, iar temelul demonstrației sale, textul dramatic.

Nutrit de sevele tradiției, dar vizibil revigorat printr-o infuzie de tinerețe (majoritatea interpreților și un număr însemnat de regizori fiind tineri, chiar foarte tineri), respectabilul colectiv a reținut atenția noastră, mai întâi, prin titlurile de pe afiș: opera unui mare clasic și scrierea, în stil clasic, a unui contemporan.

• OTHELLO de Shakespeare,

montare de permanență repertorială (aflată la a 120-a reprezentație), bacură printr-o substanțială lectură a acestei foarte cunoscute opere shakespeareene. În atmosferă, în culoare, spectacolul respectă tradiția înscenărilor fastuoase, aduce chiar o sugestie, subtil

Turnee de peste hotare

TEATRUL „MADÁCH” DIN BUDAPESTA

filtrată, de manieră lirică, în stil „secolul al nouăsprezecelea”, în care, dealtfel, piesa a fost, atita vreme tratată în teatrul european. Decorurile, frumoase (semnate de Szinte Gábor), compun o Veneție inspirată din Canaletto, cu un cer „de Cipru”, lucrat în nuanțe rafinate, cu un fundal de covoare somptuoase, ce amintesc enluminure-ele orientale. Costumele, splendide (Mialkovszky Erzsébet), în tonuri de purpură și aur stins, în alburii argintii, suave, potențând cromatic toate contrastele dintre Veneția dogilor și a patricienilor și lumea aspră, rigidă — pînă, piele și sfoară — a militarilor și a mercenarilor, alcătuiesc o ambianță de eleganță și solemnă teatralitate. În acest cadru convențional, cu și mai mare forță de sugestie, se desenează, în opoziție, jocul modern, necontrafăcut, al actorilor, joc pătruns de adevăr și de intuiție psihologică, în viziunea fermă și interesantă a directorului de scenă, reputatul om de teatru Ádám Ottó. Lumea launtrică a eroilor devine însăși substanța reprezentației. O lume bogată în sentimente, cu mobilități ascunse în relații, o lume în care dragostea e fragilă, ura e pătimășă, goana după putere, frenetică, ticăloșă, cumplită. Montarea operează o lucidă analiză psihologică a caracterelor și accentele sînt puse puternic pe descoperirea unor noi trăsături ale personajelor. Mai puțin beneficiază de inovare interpretativă Othello: Bessenyei Ferenc, actor de forță dramatică (care ne-a mărturisit că joacă acest rol de un sfert de veac), a construit tragedia generalului maur pe coordonatele ferite inițiate de Laurence Olivier și de Nikolai Mordvinov, adică pe relevarea imensei erori tragice săvîrșite pe teritoriul inocenței sufletești, pe reliefularea cîstei, onoarei bărbatului candid, structural incapabil să detecteze răul. Bessenyei a șlefuit marele personaj în nenumărate nuanțe, impunînd forța coplesitoare a sentimentului de dragoste, iubirea care orbeste, într-o nestăvilită revărsare. E un Othello grandios și patetic, bogat în afecte, dar sărac în rațiune, care expiază, în final, cumplita sa vină prin superbul gest cu care se pedepsește. În schimb, în viziuni inedite, ne-au apărut ceilalți eroi: o Desdemona scoasă din rama clișeeilor ne-a înfățișat, cu admirabilă simplitate, Piros Ildikó, o tinărată fată matură și voluntară, o leală și inteligentă camaradă a „băieților” din garnizoană, prietenă bună cu Cassio și cu Iago, cu Emilia,

cu cei din generația ei. O Desdemonă care iubește cu demnitate și în profunzime, radi-osă în înfruntarea părintelui său, în numele iubirii, neclintită în apărarea lui Cassio, în numele prieteniei, resemnată în fața oprobriului aruncat asupra-i, convinsă că o trecătoare nedreptate. Kalocsay Miklós (Cassio) conturează cu finețe și cu aceeași laconică, cenzurată exprimare silueta leului locotenent, a tinărului oarecare, om cu însușiri medii, onest, dar fără strălucire, pus într-o situație de excepție, căreia îi face față cu bun-simț. Surpriza spectacolului o constituie, însă, interpretarea lui Iago. Huszti Péter este un Iago care deplasează centrul de greutate al reprezentării de pe umerii lui Othello pe cei ai stegarului său, transformând tradiționala tragedie a încrederii înșelate, drama prăbușirii iubirii prin calomnie, într-o spectaculoasă demonstrație a victoriei răului, a unei odioase ascensiuni. Ascensiunea socială, dominare psihologică, satisfacția reușitei unui plan! Excelentul, admirabilul actor de teatru și film care este Huszti Péter a impus, prin acest tinăr și fermecător Iago, fascinant scutier plebeu, demonstrația unei idei cinice și o concluzie ce o contrazice: ideea triumfului arivismului, al ticăloșiei, al corupției, al egoismului pragmatic, „căci lumea este rea și omul este rău...”, capacitatea malefică, în caz de izbândă, a celor însetați de putere și înzestrați cu inteligența necesară; și concluzia, firească: necesitatea luptei, spre a împiedica proliferarea ființelor din specia Iago...

Lumea psihologică a spectacolului, bogată, nuanțată, a fost mozaicat întregită și de portretul unei Emilii senzuale și inteligente (Almási Éva), de figura unui Brabantio lucid și clarvăzător (Horesnyi László), de prezența unui Rodrigo (Tímár Béla), unealtă complezentă, și de respirația Biancái (Szalay Edit), pion inconștient pe tabla destinului, chipuri și fapte consistente, ce-și poartă cu credință, în scenă, sentimentele, îndoielile, iubirile și dezamăgirile.

• ISABELA, REGINA SPANIEI de Illés Endre,

premieră recentă a Teatrului „Madách”, a fost scrisă de un „autor al casei”, venerabilul dramaturg și prozator Illés Endre. O piesă istorică, și nu o parabolă pe marginea istoriei, o evocare colorată și fără subtext a unei epoci frământate și bogate în evenimente, ce-au avut, în perspectiva timpului, mari repercusiuni asupra istoriei: este vorba, cum

ne spune clar și titlul, despre domnia acelei Isabelle numită și Catolica, a Isabellei de Castilia, care, prin căsătoria cu Ferdinand de Aragon, realizează unificarea Spaniei; este vorba despre domnia acestor doi regi catolici, în timpul cărora s-a prăbușit regatul maur al Granadei, s-a format și s-a întins peste toată peninsula iberică Inchiziția și au avut loc expedițiile lui Cristofor Columb. Piesa ne prezintă, în prima parte, confesiunea inteligenței și ambițioasei regine, adresată duhovnicului său, Talavera; ea își pune în discuție, retrospectiv, ascensiunea și valabilitatea etică a faptelor petrecute. Raporturile puterii cu valorile morale sînt numai atinse, în partea a doua, în lăluire de episoade dramatice ilustrind intoleranța fanatică a Inchiziției, persecuțiile religioase și, în umbra lor, iubirile și trădările cuplului regal.

Spectacolul, la fel de colorat și de grav, de pitoresc și de reflexiv, e într-un total fidel textului dramatic, luminind cu eleganță semnele de întrebare adresate istoriei, estompînd cu discreție parantezele „micii istorii”. Regizorul Lengyel György a construit o reprezentare scenică cursivă și atractivă, în care regăsim aceeași ambianță scenografică, marcată de influența teatrului de operă (decor. Szinte Gábor, costume, Mialkovszky Erzsébet), dar și sugestive, expresive fixări de locuri istorice, prin proiectarea unor simple diapozitive. Ca și în *Othello*, în contrast cu caracterul expozitiv, înghețat, solemn și elegant al cadrului, jocul actorilor s-a dovedit modern, bogat în trimiteri semnificative. Folosind procedee ale distanțării, interpreții principali — mai ou seamă, Huszti Péter-Ferdinand — au îmbogățit replica și relația cu un subtil și elocvent comentariu implicit, lărgind, astfel, aria de semnificații a piesei și sporind interesul spectatorilor. Almási Éva conturează sinuoasa evoluție biologică, dar, mai ales, psihologică a Isabellei, desemînd, odată cu personajul dramatic-literar, și umbra sa istorică, care învîtă la reflecție. Huszti Péter polemizează fin ou personajul său, care devine, astfel, și mai proeminent; în consecință, Ferdinand de Aragon domină scena. În jurul cuplului se rețin portretele, de mare pondere dramatică, al lui Torquemada, desenat în sobre linii ascuțite de Haumann Péter, și al lui Cristofor Columb, colorat patetic de Dózsa László. Fresca e întregită de multiple alte apariții, fastuoase, tenebroase, pitorești sau dramatice, în care am apreciat aportul lui Horesnyi László, Sunyovszky Szilvia, Bodor Tibor, Papp János, Bálint András, Ujlaky László. Remarcabilă este omogenitatea ansamblului, în care, alături de reputații actori, joacă și studenți ai Institutului de teatru, demonstrîndu-ne că Teatrul „Madách” cultivă o stil interpretativ a cărui principală trăsătură pare a fi simplitatea expresiei. dublată de o implicită comentare a personajelor, subordonate, toate, unei viziuni globale.

Mira Iosif

ȘTEFAN BĂNICĂ

Dacă, astăzi, Ștefan Bănică este una dintre cele mai populare vedete ale noastre, lansată și cotate de Televiziune, dacă voga lui de comic, șarmul lui de comper, elanul lui de șansonetist diletant stîrnesc, fără greș, entuziasmul publicului, s-ar putea crede că nu mai e nevoie de o prezentare a acestui actor. Eroare: pentru că adevăratele lui daruri de interpret sînt mai puțin cunoscute. Filonul principal, bogat și strălucitor, al talentului său, apare, se ascunde, reappare, urmînd un ritm imprezvizibil. Bănică entuziasmează în roluri grele și decepționează în altele, ușoare, pe care le tratează în joacă; de parte de a se fi fixat într-o categorie, el e încă — după douăzeci de ani de teatru! — apt să reînceapă mereu altceva, mobil, capricios, cabotin, sincer și ușuratic... Poate că, de fapt, nici el nu-și cunoaște prea bine resursele, de aceea nu se grăbește să se ajungă pe sine din urmă...

Această carieră greu clasabilă a început în 1955, la Teatrul din Galați, într-o echipă de tineri (poate, la vremea aceea, cea mai bună din țară) formată de regizorul Crin Teodorescu și cuprinzînd debutanți deveniți, azi, stele: Gina Patrîchi, Dana Comnea, Mihai Pălădescu, Matei Alexandru...

După un prim, binemeritat, succes, Ștefan Bănică se transferă la Teatrul Tineretului din București, pentru ca, după doar o stațiune, să plece la Ploiești, unde avea să interpreteze rolul titular din *Violențele lui Scapin* de Molière... „Eram atras, oa de un magnet, de personalitatea lui Toma Caragiu; am plecat din București ca să fiu în preajma celui pe care-l socoteam unul dintre cei mai mari actori ai noștri. În '69, am plecat amîndoi; eu am jucat cîțiva ani la Giulești și, după o perioadă, ne-am regăsit la Teatrul «Bulandra». Atunci, la debutul meu pe această scenă, cu Iordache din *D'ale carnavalului*, s-a petrecut ceva esențial pentru viața mea de actor: integrarea într-o echipă de maeștri, școala pe care întreaga distribuție a făcut-o, sub conducerea lui Lucian Pintilie, în pregătirea spectacolului... Era ceea ce-mi doream de ani de zile în meseria mea: să am de unde învăța. După ce am fost angajat definitiv la Teatrul «Bulandra», m-am întîlnit din nou cu Caragiale și cu Toma, de data aceasta cu regizorul Liviu Ciulei, în Ghiță Pristanda din *O scrisoare pierdută*. Apoi...”

În fișa de creație a lui Ștefan Bănică se înscriu foarte multe roluri. Printre cele care l-au afirmat pe scena Teatrului Giulești sînt: Speed (*Doi tineri din Verona* de Shakespeare), Figaro (*Nunta lui Figaro* de Beaumarchais), Văgabondul (*Omul care a văzut moartea* de Victor Eftimiu), Decebal Neșulescu (...*Escu* de Tudor Mușatescu). Firește, nu putea să lipsească de aici un erou ca Mîjiță Popescu (din piesa lui Camil Petrescu), jucat în re-

prezentare la Teatrul „Ion Vasilescu”. La „Bulandra”, regretatul regizor Crin Teodorescu ne-a arătat un chip nou, necunoscut al actorului, distribuindu-l în *Victimele datoriei*. Apoi a reapărut, cu chipul său familiar, în *Casa de Teodor Mănescu* și, din nou, într-o piesă de Tudor Mușatescu (*Spirache din Titanic vals*) ș.a.

„În viitoarea premieră a Teatrului «Bulandra», repet — ne spunea Ștefan Bănică — într-o excelentă distribuție de actori foarte tineri și mai puțin tineri, în piesa unui de asemenea tînăr, dramaturg, debutantul Doru Moțoc. Piesa se numește *Undeva, o lumină*. Voi fi Gică Rîmboacă, unul dintre personajele-cheie. Gică este un strungar destăinac, apreciat la locul de muncă; dar din motive familiale, se întoarce în sat și face cărăușie. Gest care se pretează la comentarii; de fapt, el face pe căruțașul pentru că are motive foarte serioase: vrea să-și ajute mama, și moral, și material. Așadar, un băiat de la țară, un băiat bun, muncitor, gata oricînd să sară la nevoie — ceea ce și face — un suflet generos, cu o simplitate caracteristică, dar, totodată, cu o mare capacitate de dăruire...”

Sper să-l fac așa cum l-a văzut autorul, cum îl vede regizorul Valeriu Moisescu și cum îl văd, dealtfel, și eu: un personaj cald, drăguț, simpatic, a cărui apariție să aducă zîmbetul pe buzele spectatorilor, să le descrețească frunțile. Pentru că piesa este o comedie. Sigur, nu e rolul visat; dar orice rol nou e o nouă dragoste în cariera unui actor; și, în plus, e o experiență...

Vom juca, deci, o comedie inspirată din contemporaneitate, care vine să întregască politica repertorială a teatrului nostru, în mod deosebit axată pe promovarea dramaturgiei originale. Să sperăm că dramaturgul Doru Moțoc nu va dispărea de pe firmamentul scenei, așa cum au dispărut alți debutanți în care s-au investit speranțe.

Mai repet, împreună cu Stela Popescu, *Camping la Boema* — un spectacol estival de revistă. Textul îi aparține lui Puiu Maximilian. Experiența revistei este foarte utilă meseriei noastre; în ce mă privește, nu am jucat încă într-un asemenea spectacol; pe scena unui teatru; platoul TV este cu totul altceva...”

VIITORUL ROL

VIRGIL OGĂȘANU

Deși încă tânăr, Virgil Ogășanu a intrat, parcă, de foarte multă vreme în conștiința spectatorilor: chiar de la debutul pe scena studioului „Casandra”, când ne încântase, descoperindu-ne într-o nouă lumină chipul visătorului căutător de adevăr Marin Miroiu din *Steaua fără nume* a lui Sebastian. Personalitatea lui s-a conturat net de la începutul carierei, impunându-se prin acel examen care dă măsura talentului unui actor: lansarea și afirmarea unui personaj sortit să se instaleze ferm în teritoriul dramaturgiei contemporane românești — El din *Nu sint turnul Eiffel* de Ecaterina Oproiu, în montarea Teatrului Tineretului din Piatra Neamț. La numai un an după absolvire, Virgil Ogășanu se integrează în colectivul Teatrului „Bulandra”; rolurile sale, aici, sint, toate, marcate de o amprentă distinctivă — aliaj de finețe, de subtilitate, de simț al măsurii: Camille Desmoulins (*Moartea lui Danton*) și Leonce (*Leonce și Lena* de Büchner); Epihodov (*Livada cu vișini* de Cehov); Malvolio (*A 12-a noapte* de Shakespeare); Cerchez (*Ziaristii* de Al. Mirodan); Werther (*Noile suferințe ale tânărului Werther* de U. Plenzdorf); Baronul (*Azilul de noapte* de Gorki); George (*Ferma* de David Storey); Mahomed (*Răceala* de Marin Sorescu) și multe altele. Ca invitat la Teatrul de Comedie, a creat un romantic Nic Nic; iar, în *Nocturnele* de la Teatrul „Tândărică”, alături de Miriam Răducanu, a oferit spectatorilor sărbătoarea participării la

peregrinarea intelectuală a unui spirit poetic liber, fantast, profund, original.

Capacitatea de a comunica direct cu publicul este un secret personal al lui Virgil Ogășanu. Lubit de tineret, a cărui „coardă simțitoare” știe s-o pună în vibrație, bucurându-se re respectul celor mai avizați amatori de teatru, Ogășanu este, azi, un actor-garanție pe afixul oricărui spectacol. Bineînțeles, în așteptarea rolurilor pe care le merită, se mai joacă și el, în emisiunile de simbătă seara ale televiziunii...

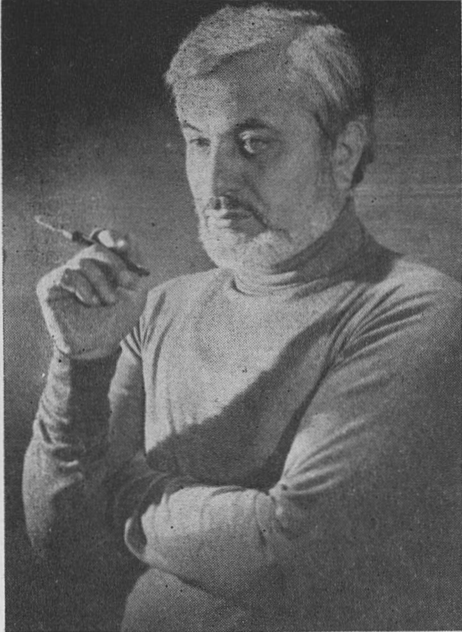
„Undeva, o lumină este o metaforă. Într-o singură noapte, pe parcursul citorva ore, aproape toate personajele piesei, reunite sub semnul întâmplării, pornesc în căutarea adevărului; fiecare contribuie la descoperirea celuilalt și se descoperă pe sine însuși. Așadar, în aceste câteva ore de confruntări, se face lumină în viața unor oameni; mai ales în viața lui Ben — eroul meu — și a Silviei (personaj care amintește de Mona lui Sebastian); ei rămân împreună, pentru că au ceva comun și se completează unul pe celălalt.

Ben (Benedict Preda) este un tânăr vinzător la o stație de benzină, undeva, pe un drum național. Întâlnirea cu o doctoriță, care, transportînd un accidentat, se oprește aici, dezvăluie un caracter și un destin. Este un om foarte capabil, care muncește cu pasiune, știe ce vrea și, mai ales, știe să lupte. Cîndva, pe cînd era student la medicină, a vrut să lupte de unul singur împotriva unor împrejurări potrivnice și a fost, pentru moment, înfrînt. După ce l-am cunoscut mai bine, am ajuns la convingerea că, de fapt, este mai bogat sufletește decît apărea la prima lectură: dincolo de prezentarea puțin schematică existau, încă, resurse, așa că am căzut de acord cu autorul spre a-l îmbogăți, a-i dărui credință, a-i inocula sevă. Astfel descifrate, biografia lui și biografiile celorlalte personaje alcătuiesc o rețea vie, reușesc să dobîndească semnificație.

Piesa se adresează tineretului și cred că e binevenită atît în peisajul teatral, cit și în repertoriul Teatrului „Bulandra”. Distribuția alcătuită de regizorul Valeriu Moisescu, mi se pare potrivită, unitară; sint întrunite cele mai bune condiții pentru a lansa un nou dramaturg. Ceea ce e una dintre satisfacțiile majore pentru un colectiv ca al nostru, care, seară de seară, se bucură de săli înțesate de tineri la spectacole ca *Răceala*, *Tineri căsătoriți caută cameră*, *Noile suferințe ale tânărului Werther* etc...

Adaug că ne așteaptă un turneu peste hotare, apoi, în toamnă, voi juca *Iona* de Marin Sorescu, în viziunea lui Dan Miču. Și, în perspectivă, încă «un» Marin Sorescu — de data asta, o piesă pe care autorul urmează să o predea teatrului și pe care noi, viitorii interpreți, o cumșăstem deja“.

Maria Marin

Autorul „Îndrăzneii“ la 50 de ani

Iată că și Gheorghe Vlad a gustat, deunăzi, din semicercul unui veac. „Îndrăzneala“ lui de a veni în dramaturgie cu imaginea vieții țărănești din Oltenia, cu tipologia și duhul caracteristice omului din satele olteneste, a fost din plin răsplătită prin recunoașterea unui alt fel de îndrăzneală, esențială — aceea de a fi printre puținii autori de dramaturgie dedicată țăranelui, la noi.

Gheorghe Vlad detestă ipostaza elitară. Ca un arbore plin de seve și frunze care nu știe să moară, el rămâne credincios, la țărnire de Dunăre, unui crez dintotdeauna, al militanțismului: devenirea omului din popor. Gheorghe Vlad crede în mai binele tuturor, în perfectibilitate, în dizolvarea răului prin cea mai teribilă armă spirituală din câte știm: risul.

Gheorghe Vlad nu este un comedialog subtil. Nu pentru că detestă subțirimea glumei distilate, spiritul rafinat. Ci pentru că se simte mai la îndemână în minuirea unui stil de efect nemijlocit și a cuvintului frust, dar mustos, bogat în sensuri.

Sigur că limitele ce i s-au semnalat pe parcursul celor 15 ani de la debutul în dramaturgie nu sînt lipsite de justificare. Dar nu mai puțin îndreptățită ni se pare prețuirea pentru faptul că a reușit să aducă în respectivul compartiment al literaturii noastre dramatice câteva personaje memorabile.

Cuplul Mitu-Nate — evident, născuți din sursa mitică a lui Păcală și Tindală — prezent încă din 1962, în *Îndrăzneala*, reluat în *Punctul culminant*, în *Făcătorii de minuni*, ea și în cea mai proaspătă piesă a sa, *Doi olteni în cosmos*, a dobîndit girul unei nețăgăduite popularități și mi se pare relevant și definitiv pentru modalitatea creației lui Gheorghe Vlad. Mitu și Nate sînt olteni get-beget, limbajul lor specific, chiar și gesturile lor exprimă farmecul... perfectului simplu. Nu știu dacă putem atribui scrisului lui Gheorghe Vlad o savoare lingvistică în măsură să atingă culmile verbului, așa cum, în Moldova, a reușit numai Creangă. Poate că nici nu și-a propus o asemenea țintă trufașă, în ciuda abundenței — uneori, oțioase — de termeni regionali. Dar graiul oltenesc este, nu mai puțin decît cel moldav, terenul unor succulente, deși încă prea puțin exploatate, zăcăminte literare, și nu se poate să nu semnalăm, în această ordine de idei, meritul lui Vlad de a fi cultivat și de a cultiva cu insistență, în dramaturgie, aceste resurse dialectale.

Mitu și Nate nu sînt numai olteni. Ei sînt purtătorii unei sănătoase filozofii. A românului simplu și drept, incapabil să coabiteze cu minciuna, refuzat, prin structura sa sănătoasă, lumii răului. Ei sînt naivi și, totodată, înțelepți, îndrăgostiți de marile minuni ale naturii și ale forței omenești, dar și îngroziți de dezastrele pe care omul le poate declanșa. Sensul aparentei lor ingenuități se vrea, de aceea, plasat în avangarda acțiunii bune, se vrea declanșator al lucrului bine făcut, stimulator al faptei creatoare și descurajator al pasivității nefaste.

Firește, dramaturgia lui Gheorghe Vlad e populată și de o seamă de alte personaje — ca, de pildă, Păun Ciocileu (*Îndrăzneala*, *Punctul culminant*), Andrei Goace (*Tronul*) și altele. A fost și este treaba criticilor literari să întîrzie, analitic, asupra lor. E de ajuns, aici, să semnalăm că, mulțumită lor, personajelor, însușirile literare și teatrale ale acestui dramaturg au fost recunoscute și răsplătite cu premii de către juriile Uniunii Scriitorilor și ale Festivalurilor de teatru de amatori.

Structura populară, nesofisticată, prin care-și comunică mesajul, explică și șansa lui Gheorghe Vlad de a atrage, în saluri, largi categorii de spectatori. *Cocoșul cu două creste*, una dintre piesele lui destinate artiștilor amatori, a devenit aproape un bun folcloric. Naceia în care s-a ambarcat acest dramaturg a început să ia înălțime. Mai sînt de aruncat ultimii saci de lest; dacă nu cumva, îndrăgostit de peisaj, însuși Vlad refuză să-i arunce.

La intrarea în cel de-al șaselea deceniu, timp al fixării cristalelor de gînd, îi adresăm salutul și bunele noastre urări și speranțe.

Paul Tutungiu

Un mîm, pentru o zi,
la București
Helfrid Foron

Foron — un actor singuratic, pe o scenă. Nu scoate nici un sunet, dar gura îi umblă spre niște oameni imaginari, cu care se ceartă, sau spre obiecte. Nu contează ce spune, dar se vede că oamenii și obiecte îl contrazic. Tăcere de film mut, în care neuzite răpăituri vocale provoacă riposta unor nevăzuți parteneri. Iar Foron se apără, se mișcă, răspunde cu gesturi — sugestive, abrupte, finalizate, uncori, ilar, clovnesc; motiv pentru care îi spun actor jucăuș.

Așezat în fața unui mîm, ochiul vede mișcările, gesturile, dar mișcările au un punct de repaos, iar gesturile au o referință — obiectele, absente, dar necesare.

Gesturile sînt mișcări legate de obiecte: iar actorul, atunci, este jucat de obiecte; spunîndu-le pe nume, trupul pășește, se apleacă, tresaltă, parcurge spațiul, exprimă fără recuzită. Aceasta este pantomima: mișcarea, ca obiect; pentru cîteva clipe, uitînd de obiecte, actorul se joacă, se joacă de-a băiatul fără obiecte, își joacă unicul obiect, numit trup. Ridem, ridem cu poștă, cînd acest joc e întrerupt de o prezentă imaginară: bufonadă.

Foron traversează aceste partituri-subiect fără să ne lase, însă, posibilitatea de a afla ce preferă: mișcarea, ca sinteză a emoției transmise spectatorului, sau gestul, ca impuls aluziv spre hazul colectiv.

Jean-Louis Barrault, într-o scrisoare de recomandare deschisă, adresată publicului, începe prin a spune: „Helfrid Foron est un vrai mime. Ses gestes sont denses et habités...” și sfîrșește prin a-l descrie: „Mime authentique, à la fois sculptural et théâtral, est un poète musclé”.

Două teme sînt excelent expuse. În cea dintîi, mimul, ingenuncheat pe un postament, exprimă destinul ființei zburătoare, invidiată de omul ce îi urmărește, cu capul dat pe spate, zborul pe cer; este condamnarea de a

privi înotdeauna în jos și în părși. O conlămnare fără grațiere: cind aripile nu mai pot purta ochii la vanitoasele, înălțimi de rotire vulturoasă, ființa cu aripi cade în neputință. Străbătind cerul doar pentru a-și urmări victimele de pe pământ, ca sfirșește prin a fi o victimă a pământului, acoperită de lînțoliul invizibilelor traiectorii aeriene; aripile chircite sint deznodămîntul înghețat al unui triumf trăit în neștiință.

A doua temă privește omul și libertățile lui, o istorioră despre un tînăr care traversează vîrstele, cu iluziile lor, ca pe un lung coridor, înțesat de grilaje. Metaforele „gesturilor dense și viu populate” ale mimului derulează succint existența tînărului, pînă la încorporare: militarul în termen bravează, se fălește cu imaginare gloriei martiale; ajuns, însă, în turela unui tanc, recrutul ia startul spre agonie, spațiul triumfal zdrobit sub șenile, devine o strîmtoare: două blocuri compacte de beznă se apropie, strivind fanta de lumină în care plîtie, speriată, viața tînărului. Cele două ziduri de întuneric nu pot fi dislocate, străpunse, oprite, în cumplita lor mișcare de apropiere. Trupul tînărului împietrește în poziția „drepti, pentru onor”. Funest-ironică atitudine, în fața lăcașului veșnicei repauzări.

Descifrezi în această parțitură a mimului vest-german Helfrid Foron un apel pentru pace, la care publicul subscrie prin aplauze prelungi.

Paul Cornel Chitic

Stagiunea estivală pe litoral

După cum prea bine se știe, în perioada estivală, cind pe litoralul românesc al Mării Negre vin peste două milioane de turiști din întreaga țară, precum și mulți din străinătate, în stațiunile maritime se desfășoară o amplă și variată stagiune. Sint cuprinse toate genurile de creație artistică — teatrul, muzică, film, artă plastică, dans. Anul trecut, bunăoară, în cadrul stagiunii estivale, au fost prezentate, în stațiunile de odihnă, peste 750 de spectacole, urmărite de aproape jumătate de milion de spectatori.

Pentru vara acestui an, stagiunea a fost, în linii mari, conturată. Ca de obicei, teatrele de dramă vor constitui o prezență permanentă. Naționalul din București va deține capul de afiș. Vor fi prezentate în cadrul unor turnee ce vor străbate toate cele 13 stațiuni de pe litoral: Oamenii și șoarecii. Comoara din deal, Să nu-ți faci prăvălie cu scară, Căsătoria și Peripețiile bravului soldat Svejk. Celelalte colective bucureștene — Teatrul „Bulandra”, Teatrul Mic, Teatrul de Comedie, Teatrul Giulești, Teatrul „Nottara”, Teatrul „Ion Vășilescu” — vor veni, la rîndul lor, cu cele mai reprezentative realizări ale lor. Din țară, vor completa și susține stagiunea de pe litoral Teatrele Naționale din Iași și Craiova, precum și Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, Teatrul „George Bacovia” din Bacău, Teatrul „A. Davila” din Pitești, Teatrele de Stat din Reșița, Oradea, Ploiești, Satu-Mare (secția maghiară), Sibiu (secția germană). Pentru prima oară, în acest an, va susține spectacole, aici, și Studioul de teatru al I.A.T.C. În sfîrșit, dar nu în cele din urmă, sint de notat, în acest context, cele trei teatre con-

stăntene — Dramatic, Liric și de revistă. Aceste teatre — fără vacanță de vară — se vor produce și ele, seară de seară, cu spectacolele variatului lor repertoriu.

Integrată în marelui Festival național „Cîntarea României”, stagiunea litoralului va dobîndi amploare și culoare semnificativă și prin alte manifestări artistice: Festivalul de jolelor (11 iulie—28 august), Festivalul balcanic de folclor (7—14 august), la care vor participa formații reprezentative din R.S.F. Jugoslavia, din R. P. Bulgaria, din Turcia și, bineînțeles, din țara noastră. Tradiționalul spectacol „Serbările mării” va cuprinde, de asemenea, numeroase și felurite momente atrăgătoare.

Se poate deduce... din chiar această sumară înșiruire, cît de bogată în forme și în conținut se proiectează, în acest an, vacanța la mare. Desigur, e o consecință a exigenței, vădit crescute, manifestată de public. De aici, răspunderea sporită a teatrelor în ce privește calitatea artistică și educativă a spectacolelor pe care le vor prezenta. Concepția pe trivrit căreia „pe litoral merge orice, cît tot sint oamenii în vacanță” se arată, de mult, depășită: de multe ori, renumele unei trupe sporește sau se depreciază aici — căci spectacolele sint oferite publicului venit din întreaga țară, precum și oaspeților de peste hotare, iar unii dintre aceștia iau contact pentru prima oară, cu această ocazie, cu fenomenul cultural românesc.

Importanța reală a stagiunii artistice estivale n-a fost dintotdeauna bine înțeleasă. Chiar anul trecut, unele spectacole slabe (ale teatrelor din Botoșani, Reșița) au fost refuzate pe litoral — unele, de către factorii răspunzători,

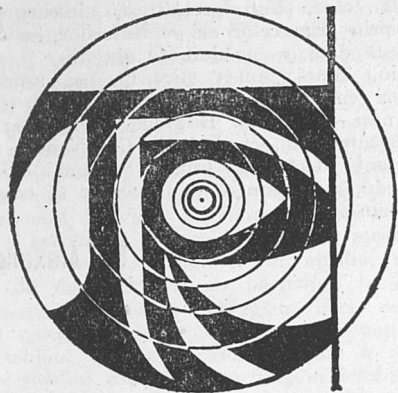
alte, de către public. Regretabil a fost și faptul că unii actori, apreciați și îndrăgiți de public (Ștefan Bănică, Stela Popescu, Amza Pellea, Jean Constantin), au acceptat să colaboreze la reprezentările ale unor ansambluri, care, pentru a-și salva încasărilor, au făcut apel la nume

sonore, fără, însă, a le plasa într-un context demn de ele. Dintr-o astfel de colaborare au ieșit spectacole hibride, de calitate mediocră și de un gust indoielnic.

Stagiunea artistică estivală pe litoral impune teatrelor obligații morale cu atât mai mari cu cât ea se desfășoară,

cum arătam, sub semnul Festivalului „Cintarea României”: așadar, sub semnul largirii orizontului cultural al oamenilor muncii, al dezvoltării, și în planul spiritual, a României contemporane.

Stan Vlad

A găsi

Ciclul de scenarii consacrate Centenarului Independenței ne-a atras nu numai prin firescul interes artistic și documentar, ci — treburie s-o mărturisim aici — prin modul în care aveau să răspundă textele în cauză la o întrebare specială (și, în acești ani, evasi-permanentă): cum anume se pricepe un organism cultural (în speță, teatro-filii și -logii radio) să comande (sau, dacă vă convine mai mult, să stimuleze) scrierile necesare unui eveniment de amploare. Fără a cădea, fatalist, în „de serviciu”. Fără a intra în panică generatoare de receptări și acceptări sub cerințele bunului-simt. Fără a deveni prizonierul uniformului și repetărilor. Or, din acest punct de vedere, repertoriul Centenarului Independenței înseamnă un răspuns bun la o întrebare cu valențe de model (necesar mult și multora). Pentru că studiul a explorat cam toate zonele posibile, extrăgând scenarii atât din lucrări vechi (și uitate) sau din importante proze (*In război* de Duiliu Zamfirescu sau *Povestiri din război* de Mihail Sadoveanu), cât și — firește — din condeiele zilei. La acest din urmă și

esențial capitol, vom nota buna funcționare a instrumentelor de evitare a lui „același lucru”: de la *Muntele cu 77 de inimi* de Pavel Băluța sau *Redutele gloriei* de George Antof și Iancu Toma (aceasta, ca să ne lîmităm la câteva texte de necelebri pe scene, dar meșteri de calitate ai teatrului radio), repertoriul Independenței s-a constituit dintr-o varietate surprinzătoare de subiecte și tonuri. Editorul care, înfrîngînd câteva (zeci de) prejudecăți, s-ar ambiționa să adune-n volum aceste scenarii, va oferi cititorului și culturii teatrale o revelatoare culegere de inedit.

A regăsi

Există o știință a regășirilor. Cine s-ar fi gândit la *Curcanii* lui Grigore Ventura, faimoși odinioară, pe urmă, uitați, grație acelei teribile forțe, oînd intelectuale, cînd pseudo-intelectuale, care pronunță sentințe de condamnare la moarte estetică. Oh, imbecilitatea inteligenței!... Incadrată la desuet-naiv-imposibil de jucat astăzi, piesa lui Ventura suferă, împreună cu mai toate surorile sale de sfîrșit de veac 19, pedeapsa cea mai cruntă pe care-o distribuie estetul social operelor căzute în dizgrație: surisul. Surisul de sus, condescendent și amabil-protector.

Și — să fim drepti — e nevoie de o teribilă doză de curaj (dacă nu chiar de spirit într-adevăr contestatar) pentru a re-cerceta asemenea lucrări, amnistindu-le și punîndu-le din nou în circulație: judecătorii-esteticieni de la Radio au posedat curajul de cuvîntă. Mai e nevoie — tot ca să fim drepti — și de o pricepere reală întru descifrarea și repunerea pe picioare a operelor în cauză: or, Virgil Brădăteanu, care iscălește adaptarea radio-fonică, s-a dovedit un excelent restaurator de dramă veche, subliniind durabilul și solidul din *Curcanii* și estompînd, cu grijă de orfevră, retorismele.

În sfîrșit, acțiunea de re-găsire necesită un regizor cu ureche pentru stabilirea tonului just, adică antiparodic: slavă Domnului, urechea lui Paul Stratilat a auzit ceea ce tre-

buia să audă, îndrumând actori cu stofa lui Traian Stănescu, Simona Bondoc, Cornel Coman, Tudorel Popa, Matei Gheorghiu sau Rodica Suciu pe o cale ce nu s-a îndepărtat nici o clipă de limitele dramei.

Dar actorii de dincolo de Chitila?

Propunere: să luăm o săptămână radiofonică de Centenar și, uitându-ne la actorii-interpreți ai scenariilor pentru și despre Independență, să căutăm o caracterizare.

Vom găsi (experiență înțilmită ori de câte ori alergi după trăsătura unică) două.

a) Teatrul radiofonic a solicitat — exigent — forțe de mâna-ntâi, respingînd, și pe această cale, căderea în „de serviciu“. O

săptămînă, una singură, ni i-a adus în spectacole noi pe Victor Rebengiuc și pe Irina Răchiteanu, pe Mircea Șeptilici și pe Mariana Mihuț, pe Ogășanu, pe Toma Dimitriu, pe Ion Marinescu, pe Gheorghe Cozorici, pe Mircea Albulescu (ca să ne mîrgănim la vreo jumătate, doar, din „staruri“) sau pe Gh. Oancea, Mitică Popescu, Mihai Dobre, Boris Petrof (ca să ne mîrgănim la vreo jumătate, doar, din valorile încă nu îndestul de lansate pe orbita protagonismului). E bine.

b) Toți actorii sus-citați (precum și ceilalți) joacă în București. E mai puțin bine. Nu pentru ei. Nici pentru teatrele lor. Ci pentru această săptămînă-radio, astfel sondată. Și, se-nțelege, pentru toți actorii de dincolo de Chitila, care, știuți, prețuiți și, adeseori, lansați prin grija celor de pe Nuferilor, au fost, de astă dată, neîngăduit de absenți.

Știu. Toată lumea știe. E mai ușor să lucrezi cu actori aflați la un telefon și la doi pași de studio. E greu, foarte greu să te „încurci“ cu actori de la Cluj-Napoca sau Botoșani (deplasări, timpul, timpul...) Știu. Dar, după ce spun că știu, trebuie să adaug: cu toate acestea...

M. Alexandru

Puncte de suspensie...

AL. MIRODAN

Intenții de proces

Cunoscutul actor de varietăți, animator de show-uri televizate și cîntăreț de muzică, uneori, ușoară, Michel Sardou se plîngea, descumpănit, nu de mult, că a fost împiedicat să urce pe scenă la Bruxelles, că, pe temeiul cuvintelor de ordine ale unui grup de pe o extremă s-a organizat boicotarea turneului său belgian, că — prim pas întru boicot — automobilul i-a fost atacat cu pietre și că — pasul al doilea, destul de apăsător — adversarii săi pe linie de idei au

plasat o bombă în sala unde urma să aibă loc spectacolul. Din fericire, bomba n-a ucis pe nimeni. Dar, din nefericire, a aruncat în aer spectacolul.

Informațiile mele despre Sardou sînt destul de limitate (spre deosebire de gruparea amintită, nu posedă do-sarele social-estetice ale artiștilor contemporani); din cîte am înțeles, adversarii îi reproșează lui Sardou un cîntec prea (după ei) sever la adresa cîtorva răpitori și asasinii de copii, din judecați în Franța.

Nu mă gîndesc a aborda, în aceste pagini, chestiunea de fond: polemica în jurul pedepsei capitale a fost ieri și va însemna miine (dacă nu chiar pînă-n vecii vecilor) subiect de nesfîrșite contradicții și sfișiere.

Dar, de ce să nu spun lucrurilor pe nume? A face proces unui artist pentru că acesta s-a pronunțat pe marginea unui proces mi se pare — dacă e să judecăm drept — pur și simplu, con-damnabil. În același timp, trebuie să recunosc că, angă-jîndu-se în dezbatere, Sardou și-a căutat-o; un cîntăreț cu experiență și cunoscător în-tr-ale terorismului cultural de astăzi era dator să știe că, înainte de a-și alcătui repertoriul, trebuie să se concerteze cu grupările posesoare de bombe și — mai ales — să se lase dirijat de acestea. Cîntîndu-le în strună.

Succese românești peste hotare

Despre succesele mondiale ale școlii muzicale românești se poate vorbi în mai multe chipuri.

Înainte de toate, prin glasul obiectiv, rece, sec — dar cât de elocvent! — al cifrelor: în competițiile internaționale ale anului trecut, România a cucerit 30 de premii și cinci mențiuni, ocupând locul al patrulea în clasașamentul mondial, după U.R.S.S., S.U.A. și Franța, situându-se, deci, alături de două țări cu o populație de 11—12 ori mai mare și de o a treia, cu o tradiție muzicală cultă cu câteva veacuri mai veche. Sau: numai în domeniul muzicii culte, participarea artiștilor români la viața internațională de concert și spectacole cuprinde, lunar, în medie, 25 de turnee peste hotare. În aprilie, de pildă, 38 de interpreți au participat la 56 de manifestări; dacă adăugăm, aici, cele 80 de spectacole de muzică ușoară și populară, tabloul circulației internaționale a artiștilor români capătă proporții considerabile.

Apoi, se poate vorbi prin glasul subiectiv, viu și colorat, al impresiilor încercate de artiștii înșiși, în cursul contactului cu publicul-gazdă; se poate evoca primirea entuziasată făcută de melomani interpreților noștri, deopotrivă în marile săli de concert sau de spectacole din capitalele lumii și în acelea, mai modeste ca dimensiuni, dar, adesea, chiar mai bogate ca tradiție, din vechile centre muzicale europene; se poate evoca tumultul ovațiilor ce omagiază, pretutindeni, arta interpreților români, ori, cu aceeași adâncă semnificație, momentul de tăcere înfiorată ce separă ultimul acord de izbucnirea aplauzelor, prelungind vibrația emoțională comună, acea punte prin care actul interpretativ unește podiumul cu sala, sub semnul autenticei trăiri a muzicii.

Și, în sfârșit, se mai poate vorbi prin glasul cronicilor publicate în presa străină.

Se poate vedea, astfel, din ecourile manifestărilor actualei stagiuni, cum publicul și critica de peste hotare apreciază înaltul nivel de pregătire tehnic-muzicală a artiștilor noștri:

„Pianistul Dan Grigore cântă, cu o măiestrie uluitoare, demonstrând un tușeu admirabil și cea mai clară concepție a planurilor sonore“ (COURRIER DE GAND, Belgia).

„Nu este o hiperbolă a afirma despre Aurelian Octav Popa că el emite sunete nemai-uzitate. Clarinetul său cântă, cu rezonanțe de orgă, cu chemări de trompetă, cu inflexiuni cantabile de violoncel și pizzicati de violă.

Intr-un cuvânt, artistul este un autentic geniu instrumental“ (NORTE DEL CASTILLA, Spania).

„Ștefan Ruha cântă Concertul pentru vioară de Ceaikovski la un nivel pe care îl ating doar virtuozii eminenți“ (HERSFELDER ZEITUNG, R.F.G.).

Dar și faptul că profesionalismul solid servește drept postament unei interpretări care depășește calitatea de meșteșug, dobîndind-o pe aceea de artă: „Dan Grigore este dotat cu un temperament artistic debordant, ce domină tulburătoarea lui tehnică, de un dinamism strălucitor.“ „Pentru a emoționa plener auditoriul, virtuozitatea instrumentală nu este de ajuns: interpretul trebuie să simtă și să comunice mesajul spiritual al muzicii, cu accente și efuziuni profunde și sincere. Nu știm ce să apreciem mai întâi la Aurelian Octav Popa: sensul muzical al versiunilor sale sau rezolvarea magistrală a problemelor tehnico-instrumentale.“

Se constată, astfel, interesul pe care îl suscită evoluția nu numai a soliștilor români, ci și aceea a formațiilor noastre muzicale. Turneul în Austria și R.F.G. al Filarmonicii din Cluj-Napoca, sub bagheta dirijorilor Emil Simon și Ion Baci, a prilejuit exprimarea unor opinii extrem de favorabile asupra interpretării „de-a dreptul captivante“ pe care o realizează acest ansamblu, definit — în titlul articolului — drept „o excelentă orchestră din România“ (OBERÖSTERREICHISCHES STADTBLATT, Austria), remarcându-se „amplamentele sonorități ale formației, care a imprimat o ținută internațională concertelor“ (FRANKFURTER NEUE PRESSE, R.F.G.).

În S.U.A., concertele cvartetului „Academica“ au impresionat prin „neșteptata virtuozitate, coordonarea între cei patru instrumentiști și izbucnirile de abilitate tehnică individuală, sunetul ce curge lin ca o apă“ (A REVIEW), „sensibilitatea stilistică, impecabila intonație și magnificul ton care rezultă dintr-o culme a omogenizării instrumentale“ (SCENE — GAINSVILLE SUN), „apropierea lor suavă, lirică de muzică“ (THE DALLAS MORNING NEWS), „tonul cald, fluid — niciodată crispat —, puternicul lirism și viziunea atrăgătoare“ (DALLAS TIMES HERALD).

În R.F.G., formația „Ars Nova“, condusă de Cornel Tăranu, a lăsat — după spusele criticilor — „o impresie excelentă. Interpretarea lor, lipsită de cusururi tehnice, cuprinzînd un vast diapazon expresiv — de la erupția energetică și tăioasă, pînă la dozarea timbrală echilibrată — a reușit să servească atît calculul rigid, cît și pasajul liric de amploare“ (MANNHEIMER MORGEN).

Nu rareori, prestigioase distincții internaționale vin să reconfirme prețuirea de care se bucură, peste hotare, ca și în țară, muzicienii români. Dar despre acestea într-unul dintre numerele viitoare.

Luminița Vartolomei

Critica teatrală în lumea de azi

anchetă de Valentin Silvestru

Rolul criticii în viața socială e acela de a contribui atât la orientarea creației, cât și la educarea gustului public, ea avînd, deci, o funcție socială și una estetică, integrîndu-se cu o misiune proprie în ansamblul activității culturale. Această situare programatică a criticii literare și artistice corespunde pe deplin realităților noastre și e de un efect puternic stimulatîv. În același timp, acest principiu al funcționalității se vedește a fi în consonanță cu cele mai înaintate atitudini în domeniu, demonstrîndu-se încă o dată cît de cuprinzătoare este perspectiva politică românească în materie culturală, cît de fertilă e concepția umanistă care o călăuzește.

Ancheta internațională pe care am întreprins-o, printre colegii din mai multe țări, cu privire la posibilitatea de deținere a profesiei, atestă și valabilitatea universală a poziției noastre. Statutul criticii dramatice diferă de la o țară la alta și e marcat, evident, de condițiile specifice ale presei în paginile căreia profesionistul își exercită meseria. În același timp, unele trăsături, aspirații și necesități sînt comune; cum teatrul însuși exprimă o tendință de universalizare prin conexiuni repertoriale, prin metodologii creatoare și limbaj artistic, e firesc ca și critica să manifeste un interes esențial pentru ceea ce, fiind propriu fiecărei mișcări teatrale, e și un posibil bun comun, ca idee și faptă artistică, al tuturor. Și, în același timp, să-și caute o identitate în cîmpul activităților spirituale, în cadrul unui efort de autodefinire.

În acest sens, am adresat citorva colegi întrebările:

1. Ce este un critic teatral ?
2. Ce influență are critica în mișcarea teatrală din țara dumneavoastră ?

Deși unii s-au plîns, zîmbînd, că întrebările sînt „prea grele“, iar cîțiva au opinat că e mai ușor să scrii despre alții decît despre tine, pînă la urmă au răspuns toți, mai fiecare dînd, de fapt, și cîte o idee despre activitatea teatrală din țara sa în raport cu gîndirea critică implicată. Consensul realizat, în anumite privințe, în această anchetă — de pildă, în aprecierea îndatoririlor culturale, civice, sociale ale criticii — e real și s-a vădit și în împrejurările internaționale în care criticii teatrali s-au aflat, nu o dată, împreună.

Menirea fundamentală

Menirea fundamentală a criticului este să pătrundă cît mai adînc în propria sa experiență cu privire la teatru, să transmită această experiență cît mai viu, s-o explice în

termeni cît mai simpli și, totodată, cei mai specifici cu putință, s-o folosească pentru a proiecta asupra artei teatrale și asupra unei lumi mai largi, din care fac parte atât criticul cît și teatrul, întreaga lumină de care este capabil.

Nu contează măsura în care își îndeplinește el această menire solemnă, foarte puținii o vor observa, probabil. Cei mai mulți îl vor citi superficial, în grabă sau chiar deloc. Îl vor folosi ca pe o sursă întîmplătoare de informații și amuzament sau, pur și simplu, ca pe un ghid de larg consum. În Statele

Unite, câțiva critici (îndeosebi cei de la „New York Times“) sînt urmași fidel, majoritatea celorlalți fiind, în general, ignorați. Dar un critic adevărat va fi, cu toate acestea, capabil, din cînd în cînd, să-și pregătească citătorii pentru o experiență estetică nouă, să ridice nivelul dezbaterilor artistice și, uneori, și al eu-lui propriu, prin înțelegerea teatrului... a lumii.

OBITER DICTA :

a) Criticul are datoria de a fi obiectiv cu privire la propria-i subiectivitate, deși o resanță mai puternică decît majoritatea oamenilor. Ca orice scriitor, el are o responsabilitate : e chemat să descopere în experiența sa ceea ce se potrivește și experienței altora.

b) Deoarece teatrul este o componentă a lumii reale și exprimă lumea reală, a nul-privi în contextul lumii reale e o dovadă de evaziune.

JULIUS NOVICK

(„Village Voice“, New York)

O nouă generație

E neîndoielnic că trebuie să fie un informator obiectiv despre activitățile teatrale din țara sa. Dar, în primul rînd, trebuie să fie capabil să depisteze noutatea în momentul cînd aceasta poate produce un șoc benefic în universul teatral și metamorfoza geografică culturală a unei societăți sau a unei țări ; el trebuie să fie un franc-tiror, gata să intervină în favoarea artiștilor și, mai cu seamă, netemător a înscrie acțiunea sa în evenimentele socio-economico-politice din țara proprie. În acest fel, intervențiile sale vor sluji ca elemente de reflecție, atît pentru public, cît și pentru artiști.

Trebuie să subliniem că aproape toți criticii lucrează pentru ziare. Criticul teatral de radio, televiziune, reviste e, la noi, în minoritate. În general, el e citit, ascultat și respectat de marele public și de cercurile oficiale. Pe de altă parte, el e, adesea, contestat de artiști. Câțiva critici de întinsă experiență sînt, în același timp, și istorici ; de lucrările lor beneficiază studenții și oamenii de teatru, în general. De cîtva timp, s-a afirmat și o nouă generație de critici, care se află într-un schimb mai intens de idei cu artiștii, avînd un rol mai important în înnoirea teatrului nostru. Evident, mă refer, în cele de mai sus, la situația din zona Quebec, de limbă franceză.

CLAUDE DES LANDES

(„Jeu“, Montréal)

Idealul socratic

Critica de teatru are, după opinia mea, o funcție simplă și clară : informează oamenii (de la profesioniștii de tot felul, la publicul profan și la virtualii amatori de spectacole) despre diversele piese puse în scenă. Dacă o face cum se cuvine, ea asigură, în același timp, și trausințirea evenimentului în post-ritate.

Criticul este un lucrător în domeniul teatrului, ca și dramaturgul, actorii, regizorul, decoratorul etc., și trebuie să se dovedească la fel de util și de necesar. Este o parte a întregului flux de comunicare dintre piesă și public. Personal, detest încercările de a face o critică pseudo-academică, afectată și inaccesibilă, și de a-i umfla pe critici, de a le acorda o importanță olimpică. Scriind despre piesă și autor, despre contingentele istorice, sociale, politice, estetice, despre toate elementele constitutive ale punerii în scenă, criticul trebuie să ne ofere o imagine descriptivă, analitică și apreciativă.

Pentru a-și îndeplini menirea așa cum se cuvine, criticul dramatic trebuie să fie cultivat, fără îndoială, să aibă o sensibilitate înmăscută și să fie el însuși un artist.

Dacă altundeva poți întîlni, fie și foarte rar, o critică și niște critici asemenea celor de mai sus, în Anglia lucrul acesta mi se pare imposibil. Și nu pentru că s-ar cere criticului să fie un „supraom“, ci pentru că n-o permit condițiile de muncă. John McGrath, dramaturg britanic și regizor la 784 Theatre Company, afirma, într-un interviu din „Theatre Quarterly“, că „funcția spectacolului este una politică“. La fel, și „funcția presei“. Criticii scriu pentru ziare patronate de persoane (ori de companii conduse de persoane) care hotărâse politica ziarelor respective și, prin urmare, și punctul de vedere al articolelor și al colaboratorilor, inclusiv al criticilor dramatici (e vorba despre ceea ce scriu aceștia, dacă nu chiar și despre cum scriu).

Ar fi naiv să ne închipuim lucrurile altfel, deși pretenția unei critici „obiective“ și, bineînțeles, adevărate se mai păstrează încă. Există în Anglia și cîteva publicații independente, în care critica nu este influențată (cel puțin, nu în felul de mai sus) de către interesele economice. Dar, dată fiind natura societății engleze, aceste publicații sînt în mod invariabil sărace, au o circulație restrînsă și o influență publică neînsemnată în comparație cu influența de masă a presei de pe Fleet Street. Eu, personal, semnez la „Tribune“, săptămînal independent al Parti-

dului laburist ; pot scrie ce vreau, dar, practic, nu primesc mai nimic, întrucît publicația se zbate în mod „independent” — și, astfel, am un public de 15.000 și nu de 150.000 de cititori, sau chiar mai mult.

Dată fiind această realitate, criticul bun își alege doar un aspect al procesului de producție (dictat de o combinație între latura cea mai semnificativă și latura care a trezit cel mai mult interesul respectivului critic) și își concentrează atenția asupra lui. Criticii slabi comentează superficial totul, spunînd foarte puțin sau chiar nimic. În „Tribune”, eu încerc să scriu mai în adîncime despre teatrul cu repertoriu alternativ, servind, cred, dezvoltării teatrului.

CATHERINE ITZIN
(„The Tribune”, Londra)

Profilul omului de meserie

Trăsătura definitorie a profilului criticilor dramatici a fost, dintotdeauna, orientarea lor preponderent literară, și nu teatrală. Vreau să spun că aceștia dezbate textul dramatic cu mai multă știință și talent decît analizează particularitățile de stil ale artei spectacolului. O asemenea atitudine deranjează mai puțin cînd este vorba despre prezentarea pentru prima dată a unei piese din dramaturgia originală contemporană sau din cea universală, dar mi se pare deplasată cînd este vorba despre piesele lui Shakespeare, Molière sau Schiller, despre care s-au scris tomuri întregi de studii și eseuri. Sînt convins că această situație va dura pînă cînd criticii dramatici din Iugoslavia se vor forma studiînd literatura universală la universitate și nu într-o practică teatrală nemijlocită.

Din răspunsul la cea de-a doua întrebare cred că ați putut deduce părerea mea cu privire la menirea criticului dramatic. El trebuie să fie și un colaborator al teatrului, și o călăuză a lui, și cel mai neînduplecat judecător, și un cronicar devotat. Din scrierile lui trebuie să se vadă cum s-a desfășurat o reprezentare de teatru, iar aprecierile trebuie să fie susținute de forța unor argumente concrete.

PETAR MARJANOVICI
(„Scena”, Belgrad)

Critica la modul american

Oricum am defini critica, ea poate fi mai departe subîmpărțită, pînă la „bun” și „rău”. Riscînd acest lucru, vom spune că există critică și există foiletonistică. Ultima analizează spectacolele imediat după prezentarea lor. Ea ține de mass-media. Ajută la vânzarea biletelor. Cei ce o practică — și, asta, probabil, pretutîndeni — sînt rareori instruiți în domeniul teatrului, dispun rareori de o varietate de criterii și de o estetică; însă editorii care-i angajează măsoară efectul produs asupra cititorilor după alte criterii, legate de politica ziarului, a revistei ori a companiei de radiodifuziune.

Există, apoi, critica. Eu o văd ca pe o îndeletnicire a scriitorilor cultivați în ale teatrului, capabili să trateze despre spectacole, despre munca neîntreruptă din teatru și despre aceea a actorilor de teatru, despre implicațiile sociale ale teatrului, despre teatru ca instituție culturală. Bineînțeles, asemenea critici scriu și pentru publicul neprofesionist. Cîțiva sînt prea literați, unii, prea politizanți, alții, prea metodologi pentru a ajunge la oamenii de teatru pe care ar vrea să-i influențeze.

Probabil că folositori în cel mai înalt grad sînt acei critici care prezintă o piesă importantă, neremarkată imediat de către oamenii de teatru, care explică o tehnică și o teorie nouă. În America, o asemenea critică răzbește pînă la artiștii cu imaginație, mai ales la cei tineri. Și tot ce se experimentează cu succes în teatrul american este asimilat, apoi, de teatrul instituționalizat.

Critica trebuie să influențeze teatrul. Teatrul își are propriul lui limbaj, propriile lui tehnici, procese de lucru. Adevărata lui critică este netipărită, nedifuzată prin radio. Ea este orală, publică, produs al discuțiilor interne din teatru, discuții purtate de oamenii care-l practică și de acei critici care își pot tipări articolele, dar sînt capabili să și comunice cu oamenii de teatru.

TED HOFFMAN
(„Alternative Theatre”, New York)

Responsabilitatea socială

Teatrul este o parte integrantă a societății și la fel este și criticul de teatru. Criticul trebuie, așadar, să acționeze cu multă responsabilitate, atît în ceea ce privește societatea, cît și în ceea ce privește propriile sale idei și sentimente. Lucrul acesta duce uneori, de bună seamă, la conflicte în activitatea de zi cu zi a criticului, chiar și atunci cînd ideile societății nu sînt cu nimic contrazise. E lîmpede faptul că un critic trebuie să fie mereu conștient de pericolul care-l amenință. Ori își ignoră sentimentele personale, din pricina efortului de a îndeplini rolul de factor conducător în dezvoltarea teatrului, ori se angajează prea mult, din punct de vedere emoțional, într-o anumită problemă, și atunci opera lui suferă de lipsă de responsabilitate față de cei cărora le e destinată: publicul, lucrătorii din teatru și așa mai departe.

E necesar să avem mai multe feluri de critică. Asta înseamnă mai multe feluri de a o pune în aplicare: în cotidiene, în diverse reviste, la radio și televiziune. Ca să poată aborda probleme diferite, pentru un public la fel de diferit, ea trebuie să-și facă auzit glasul din surse diferite. În acest sens, nu sînt mulțumit de posibilitățile pe care le avem în Suedia. Unele cotidiene și-au redus spațiul acordat criticii dramatice, revistele sînt prea puține. Nu se ține seama de faptul că televiziunea trebuie să fie cea mai importantă și mai influentă sursă de informații. Se uită prea des că, la urma urmei, critica înseamnă și jurnalism, informare, nu numai (fapt care se uită mai rar) prilej pentru dezbateri intelectuale, fără de care arta în societate ar dispărea sau ar deveni, pur și simplu, populistă și ar ajunge, probabil, o unealtă în mîna unor forțe cu interese deosebite față de acelea care-i animă pe oamenii de teatru serioși. Deși are prea puține posibilități de a se exprima, critica dramatică din Suedia (mă refer la ultimul deceniu) a reușit, în bună măsură, să-și cîștige un loc de frunte. Descentralizarea teatrului, sprijinirea trupelor cu repertoriu „alternativ“, tendința de a se pune în scenă din ce în ce mai multe piese, pe baza ideii că teatrul este un bun care aparține tuturor, nu numai păturii cultivate a populației, toate acestea duc, printre altele, și la crearea unei critici dramatice active și majore.

CLAES ENGLUND
(„Entrée“, Stockholm)

Un cruciat..

1. Criticul dramatic este un cruciat adeseori neînțeles, dar într-un totu devotat, care, prin pînă lui amenințătoare ca o lance, se luptă cu morile de vînt ale teatrului și, prin neîntrerupte și uneori încinse rafale de aer, perpetuează învîrtirea roților acestora. Criticul își folosește fără rezerve calitățile, inteligența, gustul și informația, pentru a stabili deosebirea dintre integritatea artistică și șarlatania artistică, dintre imaginație și scamatorie, inteligență și prostie, proza curată și proza bombastică, operele rezistente artistice și operele efemere. În acest scop, criticul profesează o artă unică, rafinată și extrem de personală.

2. Rolul deosebit al criticului dramatic în Statele Unite este determinat de climatul național, cultural și financiar. Teatrul e numit, pe bună dreptate, copilul vitreg al culturii americane. Odată cu actuala stagnare economică, teatrul comercial trece, în America, printr-un declin. Cresc, în schimb, popularitatea și importanța teatrului profesionist necomercial. Au apărut numeroase companii teatrale și numeroși dramaturgi noi, care, prin energia lor, pot revitalizeza, în bună măsură, teatrul american. Activitatea lor mi se pare foarte adesea interesantă și, mai ales, inovatoare. Dar, în teatru, acest lucru poate, uneori, dăuna. Pus în fața unei asemenea situații, criticul se străduiește să promoveze teatrul prin analiza producțiilor curente. El trebuie, în același timp, să dirijeze atenția publicului către spectacolele distractive și către cele cu efect educativ și să explice eventualilor cititori noile curente. Astfel, criticul acționează și ca supraveghetor artistic, și ca agent de publicitate în domeniul teatrului. Unii critici au ajuns să-și înțeleagă din ce în ce mai bine funcția activ-creatoare.

JENNIFER MERIN
(„Soho Weekly“, New York)

Un om care pune întrebări

Pentru mine, critic de teatru este acela care încearcă să sfarîne barierele, să deschidă drumuri și să arunce punți între creatori și creatori, între spectatori și spectatori, de la o regiune la alta, de la o țară la alta. El nu e un judecător, ci un om care întrebă și

se întrebă punînd probleme. E un mediator, un catalizator. El nu se mulțumește doar cu recenzarea unui spectacol, ci face relații asupra întregii munci teatrale, asupra condițiilor acestei munci, trebuînd, deci, să cunoască această muncă din interiorul ei, să fi participat la ea, într-un fel sau altul, să fi asistat la numeroase repetiții.

Criticul nu e numai un om de condei, ci și un om de acțiune, un animator. Nu se mulțumește doar cu ceea ce pune pe hîrtie, are contacte directe cu publicul, participă la discuții și dezbateri. El trebuie să aibă, în afara experienței practice, cunoștințe teoretice, istorice, cu privire la teatru, difuzînd, însă, aceste cunoștințe nu ca un om de știință, ci cu entuziasm, cu dragoste pentru teatru sau, mai exact, pentru acel teatru pe care-l iubește, pe care-l socotește „frumos și util” (după criteriile de el însuși explicate) și pe care e hotărît să-l apere, din aceleași motive. Căci, azi, un critic nu poate fi neutru, deasupra lumii, el e partizan, însă pe baze clare, cu cărțile pe față.

Din acest punct de vedere, grupul de critici de la revista „Théâtre Populaire” (din care fac și eu parte) a jucat un anumit rol în dezvoltarea teatrului popular în Franța, rol pe care, deocamdată, e dificil să-l determinăm cu precizie. Revista „Théâtre Populaire” avea un tiraj de 3000 de exemplare, „Le Nouvel Observateur”, hebdomadarul la care am colaborat, apoi, timp de mai mulți ani, avea 400.000 de exemplare; cu toate acestea, nu cred că am realizat aici un impact mai important cu publicul; deînt, poate, în măsura în care am sprijinit activitatea cutărui sau cutărui teatru, cum a fost „Théâtre du Soleil”. Dar, poate că e vorba de o situație caracteristică evoluției generale a teatrului francez. Rolul pe care-l avem acum, la revista „Travail Théâtral”, întemeiată în 1970, pare, de asemeni, mai puțin evident decît acela pe care l-a avut revista „Théâtre Populaire”, ce și-a încetat apariția în 1964.

Încotro se îndreaptă teatrul? Dar noi însine? Încotro am dori să mergem? E timpul întrebărilor. Pentru mine, lucrurile nu sînt deloc limpezi, ceea ce nu-mi ușurează munca de gazetar: poate, însă, să mă îndrept mai mult către acțiune directă.

FRANÇOISE KOURILSKY
 („Travail Théâtral”, Paris)

Căi sănătoase și capcane

Indiferent de celelalte funcții pe care le-ar mai avea, criticul dramatic este un îns care reacționează la teatru și care își exprimă

această reacție, pe cît e omeneste cu putință, într-o manieră onestă și inteligibilă. Prin urmare, critica dramatică este deosebit de complexă și de subtilă. Cum principala unealtă a criticului o constituie propria lui sensibilitate, este imperios necesar ca sensibilitatea aceasta să fie una inteligentă. Cu cît criticul va da mai mult teatrului, cu atît va fi capabil să obțină mai mult de la teatru și, prin urmare, să împărtășească mai multe cititorilor. Firește, criticul trebuie să posede o desăvîrșită cunoaștere și înțelegere a teatrului. El trebuie să fie și diagnosticianul și conștiința acestuia, și numai o totală familiarizare (teoretică și practică, în egală măsură) cu teatrul (din trecut și din prezent) îi va permite să-și îndeplinească rolul cu succes. Și ar fi bine să mai adăugăm că trebuie să și-l îndeplinească pe două planuri, evaluînd nu numai sănătatea fiecărui spectacol în parte, ci și, lucru la fel de important, sănătatea comunității teatrale luate ca întreg, în orice moment. Dar, un critic nu începe, de fapt, să existe, ca atare, pînă nu trece dincolo de comunitatea teatrală și nu raportează teatrul la comunitatea socială, culturală, politică, în care teatrul e, la urma urmei, doar o mică parte.

Factorii care se opun acestei critici, în Canada, sînt numeroși, atît de numeroși încît ar fi absurd (cu unele excepții) s-o judecăm, în termenii unui model dinainte stabilit. Chiar și atunci cînd se manifestă în toată plenitudinea ei, în reviste precum „Canadian Theatre Review”, ea n-are, probabil, influență decît asupra teoreticienilor și a celor care practică teatrul. Canadianul de rînd nu citește decît critica întîlnită în cotidiene, unde nivelul ei este foarte scăzut. Majoritatea ziarelor recunosc, astăzi, necesitatea unei critici cultivate, scrise de oameni calificați în domeniul teatrului, al artelor. Însă, chiar și aceștia din urmă (în bună parte, inteligenți și culti, cu interes pentru meserie) sînt stînjeniți de interesele comerciale ale mediului în care acționează. Scriînd sub constrîngerea unor limite absurde de spațiu și de timp (majoritatea criticilor din Toronto trebuie să se limiteze la 500 de cuvinte și la redactarea articolului într-o singură oră, fiind obligați de către patronii lor să subestimeze înțelegînta cititorului), pînă și criticii cu cele mai bune intenții ajung să facă lucruri de mîntuială. Să sperăm că, odată cu timpul și cu schimbările sociale, critica își va ocupa în Canada locul ei de drept, ca o componentă vie a unei culturi la fel de vie.

FREED FORSTER

(„Canadian Theatre Review”, Toronto)

Influența morală

Pe criticul dramatic îl văd ca pe un autor care oferă cititorului articole bine scrise, limpezi, spirituale (G. B. Shaw spunea: „dacă vrei să înveți, trebuie să amuzi”) și care transmite aceluiași cititor propria lui dragoste pentru teatru, determinându-l să-i împărtășească bucuria, plictiseala sau indignarea în fața unui spectacol. El trebuie să fie foarte personal, subiectiv, chiar, și să dea limpede de înțeles, întotdeauna, că exprimă părerile și verdictele proprii, nu niște adevăruri obiective.

În țara mea, criticii n-au o mare influență, în sensul că nu determină succesul sau căderea unui spectacol. Repertoriul teatrelor funcționează mai mult pe bază de subscripție, așa că publicul vede piesa, fie că-i place, fie că nu; în ce privește producțiile comerciale, acestea sînt destinate unor oameni care nu citesc revistele și care se duc la teatru de dragul star-ului, sau atrași de reclame senzationale. Criticii au, totuși, o influență morală considerabilă. Sînt citiți și luați în considerație de către regizori și de către persoanele oficiale care acordă subvenții — și revistele influențează deciziile acestora.

MENDEL KOHANSKY
(„Jerusalem Post“, Ierusalim)

Relația sinuoasă cu artiștii

Criticul? Un artist, un erudit, uneori, un jurnalist care-și folosește inteligența, puterea de judecată, cunoștințele, experiența, sensibilitatea, puterea de percepție și alte însușiri, ca să exprime cu ajutorul cuvintelor și să explice logic reacția lui în fața unei opere de artă, încercînd, totodată, să se obiectiveze.

Criticii, asemenea tuturor celorlalți oameni de artă, se impun prin calitățile personale și prin interesul pe care-l trezesc în rîndul publicului, ca și în rîndul propriilor lor critici (adică, artiștii pe care-i judecă). Influența lor este mult mai mică decît își înagi-nează, dar mai mare decît le-ar plăcea artiștilor să fie. Totuși, în general, un critic inteligent și pătrunzător este pentru un artist o adevărată mână cerească. El interpretează opera de artă, informează cu privire la ea, trezește interesul pentru ea, înțelege noile

concepțe pe care ea le intruchipează. Neghiobul narcisist care se crede atotștiutor și acționează în calitate de critic, avînd și acces la mass-media, este un pericol pentru artă, artist și public. Nu văd nici un motiv ca situația din Polonia să se deosebească de situația din alte țări.

MARGORZATA SEMIL
(„Dialog“, Varșovia)

A scrie, a analiza, a descoperi

În „Drama Review“ eu pot scrie despre un anumit ansamblu dramatic sau despre o anumită producție, dar mult mai obiectiv decît o face de obicei critica. Noi credem că principala sarcină a criticului este aceea de a descrie și de a analiza o operă, astfel încît să ofere o mărturie despre ceea ce a fost făcut și nu despre ceea ce eu sau alt critic am simțit în fața unui anumit spectacol ori a unei anumite opere.

Selectarea materialului pentru revistă, care nu intră în atribuțiile mele, este, fără îndoială, importantă; ea înlesnește cunoașterea, într-un forum și într-un context semnificativ, a muncii depuse în teatru, cu ocazia montărilor despre care se scrie. Deși, personal, nu am ultimul cuvînt în acest domeniu, pot „să descopăr“ opere noi, care să fie pe urmă „analizate“ de mine sau de alți scriitori — și cred că, într-adevăr, asta ar putea fi una dintre îndatoririle mele de bază: să scriu despre operele noi ale unor autori cunoscuți și, astfel, să le mențin, inevitabil, ca puncte de reper în contextul contemporan.

E. T. KIRBY
(„The Drama Review“, New York)

După cum se poate vedea, aproape toți colegii noștri înțeleg să privească actul critic ca un act de angajare de partea forșelor vii și actuale ale teatrului. În general, a fost părăsit conceptul criticii de cabinet, optîndu-se pentru critica-acțiune într-un larg cîmp social.

Mișcarea teatrală românească a abilitat, de mai mulți ani încoace, acest concept nou, critica fiind un factor dinamic, de inițiativă, în proiectarea și desfășurarea unor festivaluri zonale, a unor manifestări teoretice, a unor colocvii profesionale. Ea contribuie și în acest fel la intensificarea schimbului de valori cu alte culturi, la amplificarea circuitului mondial al ideilor artistice, pentru realizarea și cu ajutorul artei, a unei lumi a păcii și colaborării internaționale.

Pragul de taină

Piesă în cinci acte

de

Alexandru Sever

Soției mele, Alexandra.

Personajele

CONSTANTIN VODĂ CANTEMIR, zis cel
Bătrîn, Domnul Moldovei
DUMITRAȘCO (la optsprezece ani), beiza-
deaua, fiul lui Constantin
MIRON COSTIN, marele logofăt
VELIȘCO COSTIN, fratele lui Miron, vornic
de Țara de Sus
PĂTRAȘCU, mezinul lui Miron
IORDACHE RUSET, marele vistiernic, omul
de taină al Domnului
LUPU BOGDAN, ginerele Domnului, hatman
ȘTEFAN CERCHEZ, comis
APOSTOL

VASILE GAVRILIȚĂ
CONSTANTIN RAZU, cumnatul lui Vasile
ANTOHI JORA
PAUL BUJOREANU
ILIE ENACHE, zis Țifescu, zis Frige-Vacă
MACRI, vătaf de păhărnice
ARMAȘUL lui Vodă
CĂMĂRAȘUL lui Vodă
CĂPITANUL STRAJEI
UN BĂTRÎN
UN GIDE
COPII DE CASĂ, PREOȚI, CĂLUGĂRI,
LEFEGII, TEMNICERI, ARGĂȚI

DECEMBRIE 1691

ACTUL I

Scena 1

la Biserica Sfintul Nicolae Domnesc. Constantin Vodă Cantemir se roagă, ingenuncheat. Îndărătul lui, mai în umbră, ingenuncheați, Iordache Ruset și Miron Costin.

O UMBRĂ (cu reflexul metalic al unui oștean inzăuat, strecurată în spatele lui Costin, a ingenuncheat. Șoptit): Ascultă și nu întoarce capul !...

VODĂ (rugindu-se): Mulțumescu-ți Tîc. Doamne, că mi l-ai adus pe Dumitrașco îndărăt, teafăr și sănătos...

UMBRA : Vrei tu, Miron Costin, să fii Domnul Moldovei? Gîndește repede și grăiește hotărît.

MIRON (fără să întoarcă capul): Cine ești, tu, acela care întrebî ?

UMBRA : Nu întreba cine sînt. Ci gîndește-te cine ai putea fi.

MIRON : De unde-ți știu eu glasul acesta ?

UMBRA : Nu-mi pipăi glasul, ci vorbele: vrei să fii domn, ori ba ?

MIRON : Ești tu atît de mare să dai domnia Moldovei ?

UMBRA : Cu jungherul în mină, sînt asemeni Sultanului. Spune da și te fac Domnul Moldovei.

MIRON : Vrei să spurci biserica cu leșul lui Vodă ?

UMBRA : Se va sfîinți cu numele tău.

MIRON : Vodă se roagă lui Dumnezeu și tu vrei să-l omori ?

UMBRA : Atît timp cit se roagă e în puterea noastră. Gîndește-te repede, căci rugăciunile lui Constantin Cantemir sînt scurte.

MIRON : Ar trebui, atunci, să-l omori și pe Ruset.

UMBRA : Jungherul nu mi-i zgîrcit. Întîi îl omor pe Ruset, apoi pe Vodă.

MIRON : Și, de unde pot ști că nu ești pus de Vodă să mă ispitești ?

UMBRA : Intr-adevăr, nu poți ști și încredințare nu-ți pot da. Asta-i partea cumpenei tale.

MIRON : De ce nu-ți vinzi jungherul vecimului meu ?

UMBRA : Nu-mi alege tu stăpînul. Eu pe tine te-am ales, nu pe Ruset. Vrei, ori ba ?

MIRON : Nu.

UMBRA : Ci eu a doua oară te întreb : ești sigur că nu vrei ?

MIRON : Nu.

UMBRA : Nici a treia oară nu ostenesc să te întreb : ce te leagă, cinstea sau frica ?

MIRON : Nu !!

VODĂ (tot rugindu-se): Și, acum, Doamne, că mi l-ai înapoiat pe Dumitrașco, aibi grijă de Antioh, care s-a dus să-l înlocuiască la Poartă, și mîntuie-l, printre păgîni, și păzește-l de ispitele și de răutățile locului, și dă-mi zile să-i văz pe amîndoi laolaltă... Amin.

UMBRA : Mînutul domniei-tale s-a dus. Nici acel ce-ai fost, nu mai ești, nici acel ce-ai fi putut fi, nu vei fi. (Oșteanul umbrît se ridică și dispăre.)

VODĂ (se ridică greu. Ruset și Miron se grăbesc să-l ajute): Voi sînteți ? ...Nu-ș' ce-a fost... Pe cînd mă rugam, mi s-a făcut, deodată, frig... Parcă m-ar fi adunat Dumnezeu în mina lui, să mă înăbușe...

MIRON (blind): Să te ocrotească, Doamne, să te ocrotească.

Scena 2

Băcani, mai sus de Birlad. Nuntă, la noșia lui Palade. Se aude muzică. În pas dansat, cu pocalele în mină, intră, rînd pe rînd, Vasile Gavriliță; cunnnatu-su, Constantin Razu; Antohi Jora, Paul Bujoreanu. Gheorghe al lui Apostol.

GAVRILIȚĂ : Doamne, iartă-mă ! Nici că bănuiesc mirii și nuntașii 'ce fel de nuntă se joacă aici ! (Lui Apostol.) Să trăiești (în șoptă), postelnice !

APOSTOL : Bună să-ți fie inima (în șoptă), hatmane !

JORA (căt're Razu) : Noroc (în șoptă), cinștite comise !

RAZU (căt're Jora) : La mai mare (în șoptă), visticniece !

(Toți izbucnesc în rîs.)

GAVRILIȚĂ : Numai Vodă mai lipsește !

APOSTOL : Ci iacătă-l și pe Măria-Sa !

(*Intră Velișco Costin.*)

GAVRILITĂ : Inchinăm-u-ne, Măria-Ta !

VELIȘCO (*aspru*) : Gura slobodă, capul plătește !... Sântem toți ?

GAVRILITĂ : Nu chiar toți : partea cea mai de soi.

VELIȘCO : Inchide ușa, Bujorene, și fă-te că stai de strajă pe divafară ! (*Bujoreanu iese. Tăcere.*) Ci iacătă-ne un Divan întreg ! Numai, nu uitați : nici eu încă nu-s Vodă, nici voi încă nu sînteți sfetnicii mei. Vrei să fii hatman, Gavrilică ? Dar boieria ta umblă pe capul Lupului, gine-rele îl mare al lui Vodă. Și cumnatu-tu vrea să fie comis ? Apoi află, Razule, că slujba ta o ține Cerchez. Și tu, Apostole, te gîndești la postelnicie ? Dar nu uita că postelnicia o poartă Alexandru ! Și tu, Antohi, vrei să fi vistiernic ? Dar visteria e la mîna lui Ruset.

JORA : La ce ne spui lucruri de toți știute ?

VELIȘCO : Știute, da, dar nu îndeajuns pri-cepute. De vreți a muta boierile de pe capul lor pe capul vostru, apoi, cu cap cu tot trebuie mutate.

GAVRILITĂ : Și acestea știm, Velișco.

VELIȘCO : Și pînă a se săvîrși asemenea mutare, de la un cap la altul, e un drum lung.

JORA : Ori-cît a fi de lung drumul, tot începe undeva.

VELIȘCO : Atunci, ce-mi rămîne a vă zice ?

GAVRILITĂ : Unde ? !

APOSTOL : Cînd ? !

VELIȘCO : Ei, bine, prieteni, de vreți asta să auziți, asta veți auzi.

JORA : Oare să fi venit timpul, Velișco ?

VELIȘCO : Timpul a venit, Antohi, numai ceasul încă n-a bătut.

GAVRILITĂ : Și cînd va bate ?

APOSTOL : Eu zic să hotărîm acum... Alt prilej scutit de bănuială de a ne afla laolaltă nu ni se va mai da așa repede.

VELIȘCO : Ni se va da, Gheorghe ! Dar nu ca să ne sfătuim, ci ca să scoatem sabia.

GAVRILITĂ : Unde ?

APOSTOL : Cînd ?

VELIȘCO (*cu un zîmbet*) : Slavă Domnului, nu-i asta ultima nuntă pe pămîntul Moldovei.

JORA : O nuntă va fi, Velișco ?

VELIȘCO : O nuntă, Antohi ! O nuntă ne-a adunat la sfat, o nuntă ne va aduna la faptă.

GAVRILITĂ : Și a cui nuntă va fi ?

VELIȘCO : Mirii vor fi Pătrașcu, nepotu-miu, feciorul lui Miron, și... Ilisafa, fata a mai mică a lui Constantin Vodă Cantemir.

JORA : Va să zică, s-a hotărît.

VELIȘCO : Hotărît. Și, de ne va ajuta Dumnezeu, nu numai o nuntă va fi, ci două... Fiica se va însoți cu Pătrașcu, iar tatăl, cu moartea cea veșnică. Încît nunta pe care Cantemir a chibzuit-o ca să-și întă-

rească domnia cu numele și cu faima Costinilor va sfîrși cu prohodul lui.

GAVRILITĂ : Cînd ?

VELIȘCO : Pînă în Crăciun. Atunci, vom spune că maște-ne-vom și noi, odată cu Domnul nostru Iisus Hristos.

APOSTOL : S-a hotărît și ziua ?

VELIȘCO : Așta, nu-i treaba noastră ! Asta-i treaba lui Vodă. Măcar atîta grijă să aibă și el, să hotărască ziua în care îi va plăcea să moară.

JORA : Ci te-ai gîndit cum vom împlini gîndul ?

VELIȘCO : La masa de nuntă se va săvîrși, cînd vom fi toți laolaltă și vinul își va fi făcut lucrarea lui vicleană. Atunci, vom tăbări asupra lui Vodă și a alor săi, ca fiecare dintre voi să-și ia boieria de pe capul ce-i va fi la înțel-mină. Tu, Vasile, de pe capul lui Bogdan ; tu, Antohi, de pe capul lui Iordache Ruset ; tu, Gheorghe, de pe capul lui Alexandru, iar Bujoreanul, de pe capul lui Panait. În ce mă privește, n-am de ales : eu mi-o lua puterea de pe capul lui Cantemir al bătrîn.

JORA : Și frate-tu... Miron ?

VELIȘCO (*aspru*) : Oare nu v-am spus o dată că sînt nume ce nu se cade a fi pomenite ?

JORA : Ei, bine, cel nenumit... el ce va apuca ?

VELIȘCO : De ce mă întrebă, Antohi ?

JORA : Pentru că mă mir !... Mereu ne spui că este de-ai noștri. Dar printre noi nu l-am văzut niciodată, și de la el nici o vorbă nu avem.

VELIȘCO : Așa de mare țî-e grija, dînspre partea lui ?

JORA : Nu de el mi-i grijă, ci de noi. Că, drept să-ți spun : mai linișbit m-aș simți de l-aș ști de partea noastră... Numele, și oîntse, și învățătura lui ar atîrna greu în ziua cînd ni se va judeca fapta și va trebui să dăm sama...

VELIȘCO : Cui să dăm sama, lui Dumnezeu ?... N-ai bi grijă, la judecata dîm urmă. numele Costinilor vor sta pe cîntar. Și gîndurile lor cele bune, de a dezrobi biata țară a Moldovei, vor chezășni Domnului iertarea noastră, a tuturor.

RAZU : Așta, așa-i... Dar, pînă la Dumnezeu... te mîmîncă turcul.

VELIȘCO : Cît privește turcul... Pe cîntarul lui, nici un nume nu trage atît de greu ca o pungă cu galbeni. Odată înscăunați, prin voia noastră și cu ajutorul lui Brîncoveanu, vom izgoni păgînul și vom căta către țara leșilor, prietenia Crabului și puterea creștinătății.

JORA : Bine, așa să fie... E timpul a ne înprăștia, să nu dăm de bănuit.

VELIȘCO : De ce așa grăbit, Antohi ? Oare n-ai uitat nimic ?

JORA : Ce să uit ?

VELIȘCO : Jurămîntul.

JORA : Am mai jurat o dată !

VELIȘCO : Am jurat, să ne legăm... Acum, să jurăm a făptui ! Ci, vai de vinzător !... Trup-u-i să putrezească neîngropat și ne-prohodit, neamul lui să se risipească de la fața pământului, și numele lui să se piardă, de veci !

TOȚI : Așa să ne ajute Dumnezeu !

(Boierii își fac cruce. Tăcere adîncă.)

GAVRILIȚĂ : Ce-a fost asta ? (Tăcere.)

RAZU : Ce să fie ?

GAVRILIȚĂ : A oftat carevă ?

RAZU : Ti s-a năzărit !

GAVRILIȚĂ (suspicios) : Aș putea să jur... (Privește atent în jur, ca și cum ar sco-toci din ochi prin ungherele încăperii... Apoi, brusc, trage fața de masă : sub masă, întins, un om.) Puneți mîna, să tragem masa ! (Boierii mută masa. Acum, omul e la vedere, întins în mijlocul încă-perii, nemișcat.) El îi, Ilie !... Enache !

APOSTOL : Țifescu !

RAZU : Frîg-Vacă !

JORA (trage sabia) : Să moară !

VELIȘCO : Stai... Vrei să lovești un mort ?

JORA : Nu-i mort.

RAZU : E beat.

VELIȘCO : Ci n-ar vrea domnia-ta, Razule, care te vei învrednici, poate, să fii pa-harnicul Domnului, să-ți arăți destoinicia și să-l amîroși ?

RAZU (ingenunchează și-l amușină) : Ptiu ! Ista nu-i om, îi bute ! De i-am da cep, nu singe ar curge, dar nici Cotnari, ci trăscau.

JORA : Să moară !

APOSTOL : Nu te pripi... Nu vezi cum l-au legat somnul și beția, de nu mai știe de el ?

JORA : Și dacă a auzit ?

GAVRILIȚĂ : Stați, că aflu eu îndată citu-i de treaz ! (Scoate jungherul.)

VELIȘCO : Ce vrei să faci cu jungherul ?

GAVRILIȚĂ : Dacă-i mort, n-am ce rău îi cășuna, iar dacă e viu, nu va fi nici o pagubă de l-oi omori... Unde ți-i inima, Țifescule ? Inecată-i în grăsimă, ca un călțunaș cu jumări. Ia... ia să te văz, adormit ești, sau te faci ?

RAZU : A mișcat.

JORA : Mai apasă oleacă !

APOSTOL : Nimic nu simțește... Nu v-am spus eu ?... Sau se face ?

JORA : Să moară !

VELIȘCO : Dar, de l-or găsi tăiat, nu va da de bănuît lui Vodă ?

JORA : Mai bine să bănuiască decît să fie sigur.

VELIȘCO : Și cine-l omoară, tu ?

JORA : De ce, eu ? Toți ! Măcar atît bine să ne facă bețivanul : să ne lege cu sin-gele lui.

VELIȘCO : Nici n-am început a domni, și vrei să începem a omori ?

JORA : Ascultați-mă ce vă spun : omoriți-l ! Sînt treburi care nu suferă a fi făcute pe jumătate. Nu ne-om pune noi capul în mîna nemernică a Țifescului.

GAVRILIȚĂ : Stați, că se trezește... Voi, faceți-vă a bea... Cum sînt bețivii, de vor-besc singuri, poate, tot aflăm ceva !

—(Care, cum se-nimerește, se așază turcește, pe covor, cu pocalul în mînă.)

ȚIFESCU (trezindu-se, dar cu băgarea de seamă a unui om între vis și trezie) : Ei, Doamne, să fi visat, sau cum ? (În capul oaselor.) Ce-mi văd ochii ?... Vă să zică, nu dorm, nici nu visez... Tu ești, Gavriliță ?

GAVRILIȚĂ : Eu, Țifescule.

ȚIFESCU : Ei, de-ai ști ce visai !

JORA : Ce-ai visat ?

ȚIFESCU (tresărînd) : Ptiu, ce mă spăriași ! Tu ești, Antohi ?

JORA (posomorît) : Eu.

ȚIFESCU : Se făcea, Doamne, iartă-mă, că mă împung niște vaci...

RAZU : Or fi acelea pe care le-ai fript pentru bieții oameni de i-ai jefuit de pămînturile lor !

ȚIFESCU : Da', zău, nu era de glumă... Mă împungeau și mă tot împungeau... De nu mă trezeam...

VELIȘCO : Te-ar fi omorît, blestematele, de tot !

ȚIFESCU : Nu, că nu le-ar fi lăsat Măria-Ta... (Tăcere mare, grea.) Ce-am zis, de mă priviți așa ?

VELIȘCO : Te-a luat gura pe dinainte, Țifescule.

ȚIFESCU : Adică-tea...

VELIȘCO : Cuvîntul s-a spus. Dar numele, nu. Ai fost destul de treaz ca să mă cunoști după glas, nu-i așa ?

ȚIFESCU (pierdut) : Așa-i !

JORA (crunt) : Omoriți-l !

ȚIFESCU (sărînd să-i sărute mina lui. Ve-lișco) : Să nu-i lași, Măria-Ta ! Ce vină am eu că v-ați brodit tocmai aici, unde m-a culcat vinul lui Palade ? Și, apoi, nu vedeți că-s beat ? Îs beat, netrebnicul. De mine, pe viața mea vă jur că-s beat mort.

APOSTOL : Nici așa de beat, nici așa de mort.

ȚIFESCU : Și, apoi, nu zău, de ce să mă omoriți ? Cu ce sînteți voi mai breji, săi trăiți ? Unde sînteți oinci, or să fie șase ! Ce, eu n-am nevoie de o slujbă, cumva ? Ori cămăraș, ori comis, ori pîrcălab... ori ce-oți vrea, să mă mai salt și eu oleacă în cimul meu !

JORA : Să moară !

VELIȘCO : Să jure !

ȚIFESCU : Să-mi putrezească ciolanele prin bălării ! Și neamul să mi se stingă ca o lumînare ! Și numele să mi se piardă ca apa în pămînt ! Și blestemat să fiu, aioci și pe cea lume, de mi s-a deschide gura a vînzare... Așa să-mi ajute Dumnezeu !

VELIȘCO (făcîndu-și cruce) : Amin.

JORA (cîrtitor) : Dar tot era mai bine să-l fi omorît. Că numai ou pămînt în gură taie cel guraliv.

Scena 3

Iatacul lui Vodă.

VODĂ : Iordache !!!
RUSEŢ : Da, Măria-Ta.
VODĂ : Avem ştiri de la hotare ?
RUSEŢ : Avem, Măria-Ta... Cică, de vreo două nopţi încoace, s-au strecurat în ţară alte câteva pilcuri de leşi.
VODĂ : Nu citeva, Ruset... Patru !... Şi, ce va să zică asta ?
RUSEŢ : De nu mă înşală nasul meu de vulpoi bătrîn, apoi, pilcurile astea is menite a trezi semne neştiute... Cineva, pe aici, prin preajma domniei, trebuie să ridice capul. Ci grija noastră e numai de-a pîndi ce cap se rădică.
VODĂ : Şi n-ar fi chip să dăm un nume capului istuia ?
RUSEŢ : Chip ar fi, atît numai mă tem că şarpele ăsta are mai multe capete de cite nume avem.
VODĂ : Nu cumva ţi-i gîndul la cei doi Costini ?
RUSEŢ : Costinii nu-s decît două capete, chiar dacă cele mai înalte, dîn toată grămada.
VODĂ : Ruset, de ce mă-i fi asmuţînd tu împotriva Costinilor ?
RUSEŢ : Nu împotriva Costinilor, oi împotriva duşmanilor.
VODĂ : Ruset, de ce ţi-o fi stînd ţie în gît un asemenea om ca Miron ? Nu ai tu locul tău, lîngă jilţul meu şi în inima mea ? Ce-ţi mai trebuieşte ţie ?
RUSEŢ : Nimic, Măria-Ta. Eu numai atîta vreau : binele Moldovei şi norocul Cantemărilor.
VODĂ : Ruset, de-aş citi într-o carte cum citeşc pe chipul tău, aş zice că sînt un mare învâţat.
RUSEŢ : N-ar vrea Măria-Ta să-mi desluşască tilcul unor asemenea cuvînte ?
VODĂ : Ruset, ce-ai mai pus tu la oale ?
RUSEŢ : Nimic, Doamne. Că, ce sînt eu, să pun lumea la cale ? Nici Dumnezeu, nici Vodă.
VODĂ : Asta, aş-a-i, nici Dumnezeu, nici Vodă. Dar, ce eşti tu ?
RUSEŢ : Ce alta pot fi ?... Un deget !
VODĂ : Un deget ?... De la care mîna ?
RUSEŢ : De la care alta ? De la mîna lui Vodă.
VODĂ : Aşa ? Iacă un deget care are, s-ar zice, mai multă mînte decît tot Divanul meu.
RUSEŢ : Nu, Doamne, un deget e un deget... Şi ce este un deget ? O biată uncălă. Oare cleştele care smulge ouîul cel strîmb

are cap a gîndi ? Şi oiocanul care îngroapă cuiul în soîndura coşciugului, poate el cugeta ? Nu, Doamne. Pentru mine cugetă Vodă. *Şi numai mîna lui cea meşteră mă poartă.

VODĂ : Aşa ?... Şi, ce făcu mina lui Vodă ?
RUSEŢ : Parcă Măria-Ta nu ştie ?

VODĂ : Iacătă că, de data asta, nu ştiu. Că nici mina dreaptă nu ştie întotdeauna ce face mîna stîngă. Dar încă a şti ce unelteşte fiecare deget !

RUSEŢ : Ce să uneltească ?

VODĂ : Ştiu eu ? ! Poate a luat măsura cuiva şi-i tocmeste coşciug.

RUSEŢ : Nu, Doamne, că degetul ăsta nu-i mai-marele-dnicar al lui Vodă, ci mai-marele lui vistiernic şi sfetnicul lui de taină.

VODĂ : Atunci, ce alta făcu degetul ? Căută, cumva, vreun mort potrivit pentru coşciugul tocmît ?

RUSEŢ : Nu, Măria-Ta... A deschis o uşă.

VODĂ : O uşă, Ruset ?... Cui ?

RUSEŢ : Cui a bătut. (*Bate din palme ; intră un cămăraş.*) Să între cel ce aşteaptă.

(*Intră Ţiţescu Frige-Vacă.*)

ŢIFESCU (*căşînd la picioarele lui Vodă*) : Doamne, iartă-mă ! Căci sînt un păcătos.

VODĂ : Te cred. Dar, cine eşti tu ?

ŢIFESCU : O, Măria-Ta, oare nu mă mai cunoşti, pe mine, preaplecatul şi preasupusul ? Ilie îmi zice, Enache, adică Ţiţescu... sau, cum mă porecliră cite unii mai răi de gură : Frige-Vacă.

VODĂ : Aha, acu' te cunosc... Mai mult după putoarea gurii tale, decît după numele şi porecla ta.

ŢIFESCU : Aşa-i, Măria-Ta, gura îmi pute, dar vorbele, nu. Că nici adevărul n-are miros.

VODĂ : Ci nu-mi vorbi cu gura în podele, ca porcu' care scurnă în gunoaie.

ŢIFESCU : Aşa-i, Măria-Ta, un porc sînt ! Dar un porc credincios.

VODĂ : Ridică-te şi vorbeşte, că de la rasul pămîntului nimic n-aud.

ŢIFESCU : Nu, Măria-Ta, îngăduie-mi, barem, a sta în genunchi... Că numai în genunchi se cade a mărturisii asemenea păcate pentru care oeri ăertare.

VODĂ : Tu, aiibi grijă de păcatele tale. Iertarea lor, las-o pe scama mea !

ŢIFESCU : La nunta lui Palade... Acolo s-a întîmplat.

VODĂ : Ce ?

ŢIFESCU : M-am îmbătut, Măria-Ta...

VODĂ : Şi, asta trebuie să ştiu eu, care ce porc se îmbată în ţara Moldovei

ȚIFESCU : Așa-i, Măria-Ta, ca un porc m-am îmbătut... atît numai că, de data asta, beția mi-a fost spre folosul Măriei-Tale.
VODĂ : Iacăntă și unul ce slujește Moldova cu ulcica în mîină ! Ci pot afla și eu cum ai slujit-o ?

ȚIFESCU : Trăgînd cu urechea.

VODĂ : Păi, spunea că erai beat.

ȚIFESCU : Beat, Măria-Ta. Ba, încă, și admirat. Dar, de la o vreme... de acolo pe unde mă culcușisem...

VODĂ : Pe unde, Țifescule, pe sub masă ?

ȚIFESCU : Pe sub masă, Măria-Ta...

VODĂ : Asemeni câinilor cerșetori !

ȚIFESCU : Asemeni ciinilor cerșetori... De la o vreme, zic, trezindu-mi-se urechea...

VODĂ : Ce-ai auzit ?

ȚIFESCU : Vai de capul și de urechile mele ! Mai bine n-ajungeam să aud ! Bolnav sînt încă de ce-am auzit și numai grija de viața Măriei-Tale mă mai ține în picioare...

VODĂ : Ci spune odată !

ȚIFESCU : Așa s-au vorbit, că la nunta fiecei tale, Ilisafa, cu Pătrașcu a' lui Miron... să țabere...

VODĂ : Cînd ?

ȚIFESCU : În timpul mesei.

VODĂ : Cine ?

ȚIFESCU : Vasile a' lui Gavrilică, și Lupu, frățîne-su, și Razu, cumnatu-su, și Antohi Joia, și Paul Bujoreanu, și Apostol...

VODĂ : Și mai cine ?

ȚIFESCU : Velișco.

VODĂ : Și mai cine ?

ȚIFESCU : Ațiția au fost.

VODĂ : Și Miron ?

ȚIFESCU : N-a fost.

VODĂ : Nici nu l-au pomenit ?

ȚIFESCU : Știu eu ? !... Poate, să-l fi pomenit. Cum eram eu, cam amețit și cam spăriat, poate că n-am auzit !

VODĂ : Și, ce s-au vorbit ?

ȚIFESCU : De moarte vorbeau, și de domnie.

VODĂ : Și, cine trebuie să domnească ?

ȚIFESCU : Velișco.

VODĂ : Și, cine trebuie să moară ?

ȚIFESCU : Cine, Doamne ?... Măria-Ta, și Dumitrașco, beizadea, și Iordache Ruset, aici de față, și Lupu Bogdan, ginerele Măriei-Tale, și Alexandru, postelnicul...

VODĂ : Și, ce alta făcură ?

ȚIFESCU : Băură și se firitisiră, fiștecare după cinul rivnit : carele vornic, carele postelnic, carele hatman...

VODĂ : Și, ești sigur că n-ai visat ?

ȚIFESCU : Prea îmi aduc bine aminte, ca să nu fi fost decît un vis. Dar puteam eu, oare, să visez asemenea creștătură ? (Își desface haina pe piept și-i arată semnul din dreptul inimii.)

VODĂ : Ce-i asta ?... Cerceară să înjunghie porcul ?

ȚIFESCU : Cercară, Măria-Ta. Oleacă, numai, să mai fi făcut pe mortul, c-apoi mort și bun de îngropat eram.

VODĂ : Și, cum de te-au slobozit ?

ȚIFESCU : Au socotit că moartea mea mai mult rău le-ar face decît bine, că nici-odată nu știi pînă unde ajunge putoarea unui stîrv și pînă unde se împrăstie bănuiala unui omor.

VODĂ : Așa că au pus porcul să jure.

ȚIFESCU : Să jure, Măria-Ta.

VODĂ : Și porcul a jurat ?

ȚIFESCU : De n-aș fi jurat, cum aș fi putut fi aici ?

VODĂ : Și ești gata a spune și în fața lor tot ce-ai spus în fața mea ?

ȚIFESCU : Dacă trebuie...

VODĂ : Și-acum, ce aștepți de la mine ?

ȚIFESCU : Numai mila Măriei-Tale.

VODĂ : De mila porcilor n-am plîns nicio-odată... Dar n-am să fiu eu mai prejos de dușmanii mei. Viața pe care ți-a dăruit-o Velișco, nu eu am să ți-o iau. Ci, du-te și taci !

ȚIFESCU : Tac, Măria-Ta. Mormint am să fiu !

VODĂ : Bine, bine, vezi că sînt și morminte care se răsuffă. Dar, de vei scoate vreo vorbuliță, pînă în ceasul cînd te-oi chema eu să dai glas, să știi, Țifescule, că unde se înjunghie ațiția porci, în Crăciunul ăsta, n-are să se cunoască, în lume, de-a pieri unul mai mult.

ȚIFESCU : Așa-i, Măria-Ta, n-are să se cunoască.

VODĂ : Ba chiar și porecla stîrvului se va schimba, de i se va spune Frige-Porc. Și-acum, pleacă !

ȚIFESCU : Iaca, plec, Măria-Ta. (Se ridică greoi și iese de-a-ndăratelea.)

VODĂ (tîrziu) : Ci, tu nu spui nimic, Ruset ?

RUSET : Treaba mea a fost să desohid o ușă.

VODĂ : Bine, acu' deschide și gura !

RUSET : De vorbit, a vorbit Țifescul pentru mine. Și n-a vorbit rău.

VODĂ : Bine, Ruset... Ia hai să ne întoarcem și să păzim oleacă faptele. Nu vrei, oare, a le înșira ?

RUSET : Dovezile pornit-au la drum încă mai de multîșor. Mai întîi, au încercat să-l omoare pe Vodă, cu mîna ucigașului plătit.

VODĂ : Oare ? !

RUSET : La vremea cînd se bătură leșii cu turcii și oștile noastre treceau apa Prutului, și Măria-Ta privea din jîlful său cocoțat pe malul înalt și prăpăstios, au tocmît ucigaș, cu cinci sute de galbeni împărătești, să-l împingă în apă.

VODĂ : Așa ! ? Și ce mi s-a întîmplat, oare ?

RUSET : S-a apropiat melegiuitul, a întins brațul, dar mîna lui Dumnezeu l-a apăsă și, prăbușit la picioarele Măriei-Tale, a mărturisit uneltirea și numele uneltitorului.

VODĂ : Și eu l-am crezut.

RUSET : De bună-seamă : crezut !

VODĂ : Și, ce-am făcut ?

RUSET : Nimic.

VODĂ : Bine făcui. Și, știi de ce ? Mai întîi, m-a pus pe gînduri prețul.

- RUSET : Oare nu merită viața Măriei-Tale cinci sute de galbeni ?
- VODĂ : Eu merit, dar ucigașul, nu. Trăim vremi în care ucigașii sînt ieftini, și nimeni nu-și cumpără ucigaș cu prețul a două moșii. În al doilea rînd, dacă vine un oareșcare și spune că a fost tomit ucigaș, nu trebuie, musai, să-l cred ? Și, dacă l-or fi pus la cale vrăjmașii lui Velișco, poate chiar domnia-ta, anume ca să-l piarză în fața mea ?
- RUSET : Dar cine, de n-ar fi cu adevărat ucigaș, ar putea să vină a zice că este ?
- VODĂ : Ori vreun nebun ce nu știe de frică, ori vreun vicelan ce nădăjduiește vreo răsplată. Așa că am zis omului să-și țină gura, nu cumva să-și prăpădească viața dac-ar vorbi, și m-am făcut a uita. Mai departe !
- RUSET : Apoi... s-a întimplat oînd cu întoarcerea soliei către Brîncoveanu...
- VODĂ : Așa ! Și, ce-am făcut eu ?
- RUSET : Socolind Măria-Ta să pună mîna pe niscăi scrisori doveditoare, a chibzuit a le da prilej uneltitorilor să trimită asemenea scrisori. Căci uneltitorii, temîndu-se a le fi poprite scrisorile, își lăcătuiseră pîna cu grijă. Și, atunci, alcătuiindu-se solia, ai poruncit Măria-Ta să-l treacă între soli și pe unul de-ai lor, Vasile a' lui Gavriliță.
- VODĂ : Și-au scris ei scrisori ?
- RUSET : Scris.
- VODĂ : Și s-au cetit aceste scrisori într-ascums ?
- RUSET : Cetit.
- VODĂ : Și s-au aflat vreo vorbă de vinzare ?
- RUSET : Nimică. Ce-au scris era atît de bine gîndit, că, din ce-au gîndit cu adevărat, nimic nu era scris. Atît numai, iscodindu-l-am pe Gavriliță prin București și aflară că s-a întîlnit cu stolnicul Cantacuzino și cu alți boieri munteni.
- VODĂ : Și ar fi putut, oare, să nu se întîlnească ?
- RUSET : Nu, n-ar fi putut. Că, în ospetie fiind, n-avea cum îi ocoli.
- VODĂ : Va să zică, nici de data asta n-a fost dovadă. Mai departe !
- RUSET : Nunta lui Palade... oînd au pus cununii pe capul lui Velișco, și lui au început a-i spune „Doamne“, și jupînesei lui, „Doamnă“...
- VODĂ : Jocuri de bețivi !
- RUSET : Oare, așa să fie ? Sau a fost un joc cu tile ?
- VODĂ : Și asta-i de dovadă ?
- RUSET : Dar nunta a fost un prilej de a-i aduna pe uneltitori și a hotărî împreună moartea Măriei-Tale și a casei Tale domnești...
- VODĂ : Și a ta, Iordache !
- RUSET : Și a tuturor credincioșilor tăi sfetnici.
- VODĂ : Și de unde aflară mîi ?
- RUSET : De la Țifescu Frige-Vacă... care, brodindu-se la nuntă, și prins pe cînd trăgea cu urechca, silit a fost să jure credință boierilor. Dar Țifescu, trezit de-a binelea, numaidecît a venit și a dat totul pe față.
- VODĂ : Și eu am crezut ?
- RUSET : Crezut !
- VODĂ : Și, ce am făcut ?
- RUSET : Nimic.
- VODĂ : Și bine făcui. Că, oîne-i Țifescu ?
- Un bețiv ! Poate a visat, poate i s-a năzărit... poate l-ai cumpărat tu...
- RUSET : A jurat că spune adevărul.
- VODĂ : A jurat și că va tăcea.
- RUSET : Spre binele Măriei-Tale și-a călcat jurămîntul.
- VODĂ : Se poate. Dar, drept să-ți spun : nu-mi plac oamenii oare nu găsesc alt chip de a-și arăta credincioșia decît vinzîndu-și prietenii.
- RUSET : Dar pentru ce altceva ar fi făcut-o, dacă nu de dragul Măriei-Tale ?
- VODĂ : Oare nu-s gata cite unii a născoci primejdii, anume pentru ca să aibă prilej de a se arăta vredniciei de mila lui Vodă și a cîștiga vază în fața lui ?
- RUSET : Dar Măria-Ta știe foarte bine că amîndoi frații, atît Miron cit și Velișco, sînt capul partidei ce ne-ar vrea prietenia ou leșii...
- VODĂ : Și eu aș vrea prieteșugul ăsta !... Și ăsta-i semn de vinzare ?
- RUSET : Măria-Ta ? !... Cu leșii ? !
- VODĂ : De ce nu ? ! Cine n-ar vrea a se înfrăți cu un erai creștin, mai degrabă decît ou Țarigradul păgîn ? Atît, numai, eu știu care-i puterea Sultanului, și n-am de gînd să arunc țara sub sabia turcului, oit timp nu se înalță de-a binelea puterea lui Sobieski.
- RUSET : Apoi, Măria-Ta vorbește de parcă mai degrabă ar vrea să-și apere ucigașii, decît să-i apese. Ei înșiși, de-ar fi aici, nu știu, zău, de s-ar apăra mai bine.
- VODĂ : Nu-i rău, citeodată, de vrei să știi ce-ți gîndește dușmanul, să gîndești cu capul lui.
- RUSET : Așa-i, Măria-Ta. Dar, de data asta, nu-i de șagă. Că, de data asta, au hotărît ziua omorului și locul... De Crăciun, au zis, la nunta fetei tale cu Pătrașcu, fiul lui Miron... Și, pînă la Crăciun... numai o săptămînă !
- VODĂ (mereu îngîndurat) : Nunta Hîsaștei !... Să fie nunta fiicei prilej de înmormintare a tatălui ?
- RUSET : Vezi bine, trebuie să rupem logodna, sau măcar să amînăm nunta.
- VODĂ : Ferească Dumnezeu !
- RUSET : Doamne, chiar vrea Măria-Ta să se încuscrească cu ucigașii săi ? !
- VODĂ : Este Miron ucigaș ?
- RUSET : Dacă-i fratele lui Velișco, n-ar putea fi ?
- VODĂ : Și eu te întreb : este ?
- RUSET : Cine gîndește numai, a și păcă-tuit.

VODĂ : Știi tu ce gîndește ?
RUSEȚ : Pot bănuî.
VODĂ : Tocmit-a el om să mă omoare ?
RUSEȚ : Nu.
VODĂ : Trimis-a el scrisori tilcuite Brîncoveanului, ori Stolnicului ?
RUSEȚ : Nu.
VODĂ : Pomenitu-s-a numele lui în scrisorile lui Gavriliță ?

RUSEȚ : Nu.
VODĂ : Atunci, nici eu n-am să amin nunta.
RUSEȚ : De ce, Măria-Ta, îl crezi fără prihamă ?
VODĂ : Nu... Ca să nu-l sperii !
RUSEȚ : A !!!
VODĂ : Nu știi ?... Nu-i isteț vîntătorul ce-și sperie vinatul.

ACTUL II

Scena 4

Cancelaria domnească. În lumina unei ferestre ogivale, marele logofăt stă, îngîndurat, în jîlțul său, în fața unui pupitru pe care se află deschis un incunabul cu file galbejite.

PĂTRAȘCU (cu sfială) : Tată, de ce ești așa mîhnit ?

MIRON : Nu-s mîhnit, fiule, îs numai îngîndurat.

PĂTRAȘCU : Atunci, de ce-o fi semănînd într-atît îngîndurarea cu mîhnirea ?

MIRON : Poate, pentru că în orice îngîndurare presimțim o taină ?

PĂTRAȘCU : O taină ?

MIRON : Da, dragul tatii, o taină... Căoi așa trăim : înconjurați de taine. Și nașterea, și moartea, și timpul... totul este taină. Mai ieri eram asemenea ție : tînăr și nerăbdător. Mai ieri m-am însotit cu maică-ta... Parcă abia acum un ceas mi s-a născut primul băiat... Și, într-un ceas, s-a mispît o viață !... Unde mi-s feciorii ? Duși care încotro, pe la rosturile lor ! Mamă-ta, îmbătrînită, mă așteaptă din an în Paște, să mă mai sloboade trebile țării și să mă întorc, barem o clipită, pe lîngă dînsa... Acum e rîndul tău să te însori și să ai copii... Peste un ceas vei sta, bătrîn, în jîlțul meu și, aidoma mie, ai să întrebi un fecior nerăbdător, pe care îl așteaptă o altă mireasă domnească : „Unde mi-s copiii, pe unde s-au petrecut zilele fermecate ale tineretii mele ?”... Și ai să simți, cu aceeași putere, marea taină care ne împrejmuie cît trăim și ne acoperă cu pămint.

PĂTRAȘCU : Doamne, miciodată nu m-am gîndit la asta.

MIRON : Pentru că timpul tău nu-i încă timpul cugetării. Sîngele tineretii nu gînduri cărușește, ci numai îndemnuri către toate ispitele lumii. Dar să știi, dragul tatii, dulcele meu mezin, copilul meu de inimă, că și cei mai mari dintre împărații lumii deprinseseră obiceiul de a pune un măscărici să le strige deuna, ba chiar mai cu osîrdie în ceasul mare al biruințelor : „Memento mori”. Adicătelea : „A-minteste-ți că ești muritor”. Așa, și noi, cei mai de rînd, fie chiar într-un ceas de bucurie și de nădejde, să punem la o parte un minut, cum ai economisi un galbăn bun pentru zile răle, și să ne gîndim ce sîntem și ce vom fi.

PĂTRAȘCU : Și eu ce sînt, Doamne ?

MIRON : Un om, dragu' tatii, nimic alta decît un om. Supus timpului neîndurător, mai gîngăș oa firul ierbii, pîndit de toate răutățile morții. Și, ou toate acestea, mai presus de toată firea ! Dar, vai de cel născut la hotarele vrajbei ! Căci așa vremi oumplite trăim, că viața toată ne e numai un suspin între leagăn și groapă. Ci, uite în jurul tău... De se bate turcul cu polonul, ori ungurul ou turcul, la noi se bate. la noi e prăpădul, pe noi ne mistuie focul, la noi e jaful, la noi ougeze sîngele. Ca un drum deschis în patru vînturi, ca un han în răscrucea lumii, așa vîiește biata Moldovă de zarva lumii și de huietul morții. Ci, uite numai la mine : în pribegie m-am născut, în țară străină m-am școlit, între două războaie m-am însurat și între două lupte mi s-au născut copiii. Pîinea pe care am mîncat-o, în griji a fost dospită. Zizania mi-a străjuit somnul. M-am bătut ici și colo, am slujit domnitori de o zi, ori de un an, am adunat averi, am ținut dregătorii de tot felul... De-acu', dragu' tatii, am obosit. N-am decît cincizeci și nouă de ani. Dumnezeu știe de-oî trece pragul celor șaizeoi, despre care și August, împăratul, pomenea că, cine-l trece, mai are de trăit.

PĂTRAȘCU : Oh, tată, de ce ți-a fi gândul la moarte, când eu mă pregătesc de nuntă ?

MIRON : Ai dreptate, fiule : ar trebui să mă bucur. Vei fi ginerele lui Vodă și vei porni în lume de pe un prag mai de sus decât mine. Și, dacă stau și mă gândesc cât a ținut Constantin Vodă să-și deie fata după tine, îmi zic că, poate, tocmai ție ți-e dat să stingi zizania ce roade pe dedesubt încrederea Domnului în neamul Costinilor și să fii, cu adevărat, un copil al împăcării.

VELIȘCO (care a intrat de citeva clipe și a auzit) : Al cărei împăcări ?

MIRON : A, tu, Velișco ? Neîndurătorule, ai venit ? (Lui Pătrașcu, cu blindețe.) Lasă-me, dragu' tatii, că am o vorbă cu moșu-tău... Mai bine, du-te de-ți giuguileste mireasa, că miine-poimîine vom pleca la Barboși, la moșie, s-o luăm pe mamă-ta și s-o aducem la Iași, să steie la nunta ta, că alte nunți, în neamul nostru, numai Dumnezeu știe de ne-o mai da zile să vedem.

(Pătrașcu sărută mîna bătrînului, se închină în fața lui Velișco și iese.)

VELIȘCO : Va să zică, s-a hotărît !

MIRON : Hotărît, frate.

VELIȘCO : Îți dai feciorul după fata lui Vodă...

MIRON : Nu tocmai așa : Vodă își dă fata după feciorul lui Miron. Că Pătrașcu se însoară, nu se mărită.

VELIȘCO : Îl vinzi lui Vodă !

MIRON : Nu vind mire și nu cumpăr mireasă.

VELIȘCO : Dar știi bine că, încuscîrindu-se cu noi, boieri vechi, învâțați și ascultați, Vodă nu urmărește nimic alta decât să-și întărească domnia.

MIRON : Ci, asta-i toată vina care i-o găsești ?

VELIȘCO : Îi știi tu, cumva, virtuți mai mari ?

MIRON : Oare n-a pus el rînduială în Moldova ?

VELIȘCO : O rînduială ce-l slujește pe el, nu pe noi !

MIRON : A umplut vistieria țării.

VELIȘCO : Ca să-și cuumpere prietenii ce-i lipsesc.

MIRON : A pus pe picioare o oaste.

VELIȘCO : Ca să aibă cu ce sluji păgînului.

MIRON : A curățat țara de tilhari.

VELIȘCO : Ca să aibă de unde jăfui el !

MIRON : Nedrept ești. Și părtinitor.

VELIȘCO : Adevărat grăiești : părtinitor sînt. Dar, cînd Vodă ține partea lui, cine vrei să țină partea Moldovei ?

MIRON : Te crezi tu mai îndreptățit decît Vodă să ții partea Moldovei ?

VELIȘCO : De ce nu m-aș crede ? Sînt eu mai prejos decît Vodă ? Cine-i el, țărănoiu, ce nici a se iscăli nu știe ?

MIRON : De ți-aș zgîria, numai oleacă, boicîria, îndată s-ar vădi țărănoiu de la rîdăcină.

VELIȘCO : Bine, țărănoi sînt, dar nu-mă pute opinca !

MIRON : Numai, nu uita : opincarul ăsta e Domnul Moldovei.

VELIȘCO : Cine l-a pus, turcul ?

MIRON : Nu el și-a ales stăpînul.

VELIȘCO : Dar nimic nu-l silește să-l rabde?

MIRON : Așa crezi tu ?... De-ai fi tu domn... ai cuteza mai mult ca el ?

VELIȘCO : Aș cuteza.

MIRON (îngîndurat) : Da... ai cuteza. Dar trăim noi, oare, timpul cutezanței ?

VELIȘCO : Nu înțeleg... Schimbătu-ți-ai tu gîndurile cele vechi ? Vrei tu să rămînem de veci robul păgînului, cînd vecinătatea leșilor ne făgăduiește ocrotirea unui crai creștin ?

MIRON : Nu, nu vreau ! Dar făgăduiala încă nu-i o faptă. Dintre doi vecini, acela are mîna mai lungă care are mîna mai tare. Și știi tu bine cîtu-i de lungă mîna turcului, de ocolește, ca un vrej, o jumătate a lumii. Și, atunci, ce este, oare, mai nimerit : a cuteza sau a aștepta ?

VELIȘCO : Ce s-aștepti, timpul cînd păgînii va fi cîung de-o mîină ? Pînă a i se scurta lui mîna, mai poate să treacă și o sută de ani !

MIRON : Cui i-i dat să trăiască de veoi, n-are a se sinchisi de o clipită.

VELIȘCO : Ci crezi, cumva, c-avem să mai trăim o sută de ani ?

MIRON : Noi, nu. Dar țara, da. Că nici cu noi n-a început, nici cu noi nu sfîrșește. În istorie trebuie să ai răbdare.

VELIȘCO : Ci, atunci, care-i rostul nostru, numai să răbdăm ?

MIRON : Să răbdăm, da ! Dar să răbdăm ca să pregătăm.

VELIȘCO : Ce să pregătăm ?

MIRON : Temeliile.

VELIȘCO : Și cine va fi meșterul ce va zidi bisERICA, îi va pune acoperămint, și-i va înălța, pe turle, crucea ?

MIRON : Proroc, ca Isaia, nu sînt. Dar atîta știu : meșterul e pe drum.

VELIȘCO : Și unui asemenea strigoi fără chip vrei tu a jertfi ziua de azi, pentru cea de mîine ?

MIRON : Cine nu știe, la vreme de cumpănă, a aștepta de la ziua de mîine mai mult ca de la ziua de azi, acela nu-i vrednic a sluji țara.

VELIȘCO : Frate, nu cumva strigoiul ăsta de care vorbiși îți cam seamănă ?

MIRON : De vrei, care cumva, să spui că-mi umblă gîndul la dormanie, apoi, amarnic te înșeli, Velișco. Ce-i drept, s-a întîmplat, mai cu seamă în tinerețele mele, să-mi treacă prin mîine asemenea gînduri de slavă. Și, cine nu s-ar fi gîndit, de-ar fi văzut, ca mine, ce fel de umbre purtabu-și-au schiptrul și ce fel de neopameni au rînduit păgînul pe sfîntul Scaun al Moldovei ? Dar vremea rîvnirilor s-a dus...

Sînt mai marele, acuși, peste călimările logofetei, domnia mea începe pe hîrtie și începe într-o carte. În cartea mea nu turoul mă face domn și dintre tartajele cărții mele nici o putere nu mă poate mazili. Viața mi-o poate lua orice tîlhar, faima mea, mult-puțină, cîtă am adunat, și cîtă va să mai fie, nu-i la mina nimănu-i: nici s-o curme, nici s-o înjumătățească. Cît privește urmașii unci asemenea dulci și neasemuite domnii, nu eu hotărâse, ci numai vrednicia lor. Nu că hîrtia n-ar răbda răutatea și viclenia, dar, de pe pragul zilei, pe pragul vcaului, nu le trece. Ci vezi bine că nu i-i dat oricui să fie domn pe hîrtie, ci numai celuiia cu har. Și, atunci, cine ar fi prostul să-și deie, pe o domnie de fier, domnia lui de aur? Altă domnie nu-mi trebuie și mai frumoasă nu cred să fie.

VELIȘCO : Și, cu toate acestea, numele tău se șoptește, pe numele tău se întemeiază nădejdi... Și, de sînt cîte unii care pomesc numele meu, îi las să-l spună, pentru ca numele meu să te ocrotească și în ăst chip să-ți feresc numele de bănuială și de răzbunare.

MIRON : Îți mulțumesc, frate. Dar, cui vrea să te asculte, spune-i, ca să știe, că io, Miron Costin, am jurat credință lui Constantin Vodă Cantemir și că n-am de gînd să-mi calc jurămîntul.

VELIȘCO : Înțelept ești, frate, și, cu toate că ades mă îndemn a crede cît de vrednic domn ai fi, abia acum văz lîmpede ce fel de domn pierde Moldova. Dar să știi, domniei de fier nu i-i dat a zace în glod; de n-o ridici tu, o ridică altul.

MIRON : Ca s-o ridice careva, trebuie s-o lase careva să cadă. Oare, stă Scaunul Moldovei în pustiu și strigă să i se dea domn? Asemenea strigare n-am auzit.

VELIȘCO : Cui nu vrea să audă, nici tunetul Domnului nu-i ajunge.

MIRON : Vai de cel care aude mai mult decît i s-a spus!

VELIȘCO : Și, de se va găsi, totuși, cineva să asculte chemarea?

MIRON : Atunci, să bage de samă acel cineva să nu-i fie sabia prea grea pentru mîna lui cea slabă și să nu uite vreodată că sabia e proastă, că același tăiș care poate sta pe grumazul dușmanului, poate lua capul oricui.

VELIȘCO : Statul tău e de aur și, de voi avea cui să i-l amintesc, nu voi pregeta a o face. Rămii cu bine... Și trag nădejde că nu mă iubești mai puțin pentru că sînt cum sînt.

MIRON : Nimeni nu-și alege fratele, cum nimeni nu-și alege mama, ori tatăl. Pe fratele dat, pe acela îl iubești. Numai, nu uita: nu trăim singuri. Vicțile noastre sînt legate, cum legate sînt toate filele dintr-o carte. Cine smulge o filă, primejduiește și părechea ei. Și ceea ce este adevărat pentru o carte, cu atît mai adevărat este pentru un om. De aceea zic

că nimănuia nu-i este îngăduit să primejduiască viața altora, ca pe propria lui viață.

VELIȘCO : Dar slobod e fiecare să-și trăiască viața după firea lui.

MIRON : Și după măsura vremilor. Că nu omul e deasupra vremilor, ci vremile sînt asupra omului.

VELIȘCO : Și asta am să țin minte.

MIRON : Atunci, du-te sănătos, și Dumnezeu cu tine!... Velișco!

VELIȘCO : Da.

MIRON : Nu știu de ne-om mai vedea pînă-n Crăciun... Că mi-i în gînd să mă învoiesc la Vodă și să mă repăd pînă la Barboși, să mi-o aduc pe Ileana la nuntă...

VELIȘCO : Drum bun, frate, și întoarce-te sănătos. La nunta lui Pătrașcu ne-om revedea negreșit.

Scena 5

Odaia beizadelei. Cărți și arme. Vodă și Ruset.

VODĂ (*învîrtindu-se printre cărți, mai ștergînd praful de pe cîte una, cu un deget de gospodar care verifică mersul casei*): Numai cărți, cărți și iar cărți! Ba, să nu mint: și cîteva iatagane! Dar, și acelea, pe părăi! Că, bătute în nestemate și cu tăișul gîngauș, mai bine stau pe părăi cărțurarului decît la șoldul viteazului. Și, apoi, terfelogeale înecă tot locul. De mai mare mirarea, zău, ce-au avut oamenii a înșira atît. Ptiu, Doamne, iartă-mă, colbuit mai e drumul cunoașterii!... Să le fi cetit el chiar pe toate? Hm, ce zici, Iordache? Capu-i mic și lumea-i mare. Unde or fi intrat atîtea, în devla lui?... (*Cearcă patul.*) Și, aista-i pat? Tare, ca o năsălie! Pat de călugăr, nu de beizad! Și, aista-i jîlt? Mai nu încep în el! (*Bate din palme.*) Jîltul! Jîltul meu! (*Intră doi purtători de jîlt și un copil de casă. Oamenii îi pun jîltul la îndemînă și ies. Copilul, cu un pocal într-o mînă și cu o ulcică în cealaltă, se instalează turcește la picioarele Domnului.*) Tot mai bine în jîltul tău! Barem, ăsta mai cunoaște!... Iordache!!! (*Ia pocalul din mîna copilului.*)

RUSET : Aici sînt, Măria-Ta.

VODĂ : Întodeauna mi se pare că ești prea departe... Te-ai gîndit?

RUSET : Gîndit.

VODĂ : Și ții, musai, să-l punem la încercare pe Miron ?

RUSET : Dacă asta-i vrerea Măriei-Tale... Poate, tot ispitindu-l...

VODĂ : Bine, faci-se voia mea. Numai să ai grijă și să-l pîndești cu luare-aminte.

RUSET : Și beizadeaua cumoaște jocul ?

VODĂ : Forcască Dumnezeu !

RUSET : Și n-ar trebui să-l cunoască ?

VODĂ : Va juca mai bine de nu va ști nimic.

RUSET : Să trimit, dar, după Miron ?

VODĂ : Nu-i nevoie. Am trimis.

RUSET : Și, vine ?

VODĂ : S-ar putea să nu vină cînd îl chemi eu ? (*Răcind.*) Miroancee !... Unde ești ?

MIRON (*intrînd. Calm*) : Aici, Măria-Ta.

VODĂ : Ai văzut, Iordache ? Numai cît am strigat și a și fost aici.

MIRON : De nu m-ar fi îndemnat Măria-Ta, aș fi venit singur... Mi-era să mă învoiesc a pleca, cu Pătrașcu, la moșie și a o pregăti pe mamă-sa pentru nuntă.

VODĂ : Bine faci. Și cînd vrei să pleci ?

MIRON : De nu mi-aș fi poruncit eu tot dinadinsul a veni la Sfatul Domniei, mai răpede aș fi plecat, să nu mă prindă Crăciunul pe drum.

VODĂ : Bine. Miroane, dacă așa socotești, nu eu am să-ți lungesc zăbava. Slobod ești să pleci, ci numai vreau, înainte de a pleca din fața noastră, să-ți dăm în samă o parte din grijile care ne muncesc... Poate, poate, tot cugetînd în liniște, să ne aduci, la înapoiere, din prisosul euge-tănilor domniei-tale, un sfat mai bun decît ai putea chibzui acum, la repezeală... Ci, poftim de șezi ! (*Miron ia loc în jilțul din stînga.*) Mă ascuți, Miroane ?

MIRON : Te ascult, Măria-Ta.

VODĂ : Și tu, Iordache ?

RUSET : Și eu, Măria-Ta.

VODĂ : Atunci, fi bine. Unde stau față întelepciunea și viclenia, musai să capăt un sfat bun. (*Către copilul de casă.*) Ia mai toamnă, măi Michăduță, din ulceica ceea fermecată, să mă mai îndemn întru deslășirea gîndurilor ! (*Copilul toarnă. Vodă bea.*) Ci, iată-mă-s, boieri, într-un ceas în care grijile domniei îmi scurtează somnul și-mi scîrbesc sufletul.

RUSET : Și, care ți-s grijile, Doamne ?

VODĂ : Acum, știți și domniile-voastre — că taină mare n-a fost niciodată — cum de s-au întîmplat lucrurile, de-am ajuns ce-am aluns... Uns am fost Domn, dar au fost oite unii care m-au primit cu mare socoteală și eu adîncă viclenie. Nu e-ar fi boierii noștri mai răi ca prin alte părți ! Dar, unde se înalță un domn, stă și ciuda martor !

RUSET : Oare, așa să fie ?

VODĂ : Ehe, mic îmi spui ? N-am fost și eu, odată, cum sînt ei azi ? ! Nu știu eu cîtă otravă le despoște în burță și cum m-ar mîncea ei de viu ! ?... Că, ce și-au spus ? „Ia să-l îngăduim noi Vodă, că-i om mai de gîos și nici oarte nu știe, și

apoi avem să-l încălecăm și să-l mișăm cum ni-i pofta, ca pe un magar ascultător. Și, de n-a ieșit socoteala cam am chilit-o noi, pagubă mare n-a fi, că-i bătrîn și ne-a scăpa moartea de el mai înainte chiar de a trage noi junghelele”.

RUSET : Oare, chiar așa să fi gîndit ?

VODĂ : Dar, eum, altfel ? Numai că eu m-am smerit sub degetul lui Dumnezeu și am tăcut. „Las’ că-ți vedea voi, baîndor, ce fel de boșorog ați înscăunat ! Magar mă vrei, barem să-mi sîmțiți copita !... Că-s om de gîos ? Ei, și ? Tot ce-i mare începe prin a fi mic. Cu cît mai de gîos am urcat, cu atît mi-i mai mare cinstea. Dar, în sușul meu, la scara mea, nici un mort nu mi-a stat treaptă sub talpă, la înscăunarea mea nu m-a prohodit nici o vîdană și mirul cel sînt netulburat a fost de lacrima orfanului.

RUSET (*nițel sarcastic*) : Asta, așa-i. Măria-Ta, cu dulul blindeții te-ai aburcat.

VODĂ (*îngîndurat*) : Că nu știu oarte ? Ei, slavă Domnului, de iscălit tot am dovedit a învăța. Nu-i vorbă, mai mult îmi măzgălesc numele decît mi-l încălesc. Dar, așa mă socot : că un asemenea cuvînt care-i numele meu, mai greu este decît toate cuvintele, afară de cuvîntul lui Dumnezeu, căci dacă numele meu, odată așternut, face și desface legea, împarte viață și moarte, înalță și coboară, dănuiește și pedepsește, un asemenea cuvînt trage la cîntar cît tot graiul.

RUSET : Și aici ai vorbit bine, Doamne.

VODĂ : Cît privește bătrînețea... Dar tu nu spui nimic, Miroane ?

MIRON : Mai încet eu pabarăle, Măria-Ta !

VODĂ (*crunt*) : Adică, outezi tu, Miroane, să mă înustri ?

MIRON (*calm*) : Nu, Măria-Ta, să te sfătui.

VODĂ : Asta, așa-i : bun sfat ! Numai, nu pentru ceasul ăsta... (*Bea.*) Cît privește bătrînețele... Mă ascultați ?... Ei, aici îi aici ! Ori cum ai număra anii, tot atîția sînt !... Așa că nu poci să zic : de bătrîn, is bătrîn. La optzeci de ani, nimeni n-ar euteza a zice că-i tinăr. Dar, vorba este : cam ce fel de bătrîn oi fi ? Sînt eu bicisnic, sau neputincios ?

RUSET : Ferească Dumnezeu !

VODĂ : Oare, anii numai se numără, nu se mai și cîntăresc ? Și ce mi-am zis : „Leac de moarte nu mi-a da nimeni. Afară, numai, de nu mi-oi căta eu !” Și am cunoscut, atunci, că de aceea îmi născuse Doamna mea feciori, pentru ca să-mi lungesc anii și domnia. Că, așa cum mă rugasem lui Dumnezeu, așa mi-a împlinit voia...

RUSET : Mare-i mila Domnului !

VODĂ : Și doi băieți îmi născuse Doamna, Dumnezeu s-o hodănească.

RUSET (*cu un suris fin*) : Iscusit a fost Măria-Ta.

VODĂ : Și, iată, mi-am zis eu, așa mi-oi amăgi bătrînețele, și așa mi-oi trage pe sfoară dușmanii !

RUSET: Frumoasă trebușoară!

VODĂ: Dar, oare, numai la binele meu m-am gândit? Cine a mai astimpărat vrajba dintre boieri, cine a umplut vistieria cea goală a Moldovei, cine a ridicat oaste tare? Io. Și pentru ce, oare, le-am făcut pe toate? Ca să cotropesc pămînturi ce nu ni le-a dat Dumnezeu? Ca să descăunez prinți nevrednici? Feritu-m-a Dumnezeu! Ci, eu am gospodărit Moldova ca stăpînul cel cu priință la casa lui. Nu culezanta îmi lipsește pentru a scăpa de otomani, ci timpul și clipa cea prielnică. De aceea, eu sint cel care păstrează ce a găsit, și pregătește calea celui ce va să vină după mine. Adevăratu-i, boieri?

RUSET: Adevărat.

MIRON: Dreptu-i.

VODĂ: Dar, vedeți voi, bunii mei sfinctici, abia acum încep grijile.

RUSET: Să le cîntărim, Doamne.

VODĂ: Cine-i cel ce va veni după mine?... Pe cine va întări Poarta? Dintre cei doi feciori ai mei, numai unul s-a ales mai căpos: Dumitrașco. Celălalt, Antioh, Doamne, iartă-mă, nu-i cine știe ce de capul lui.

RUSET: Așa să fie? Oare, Antioh n-a fost școlit și el?

VODĂ: Ba, cum de nu... Școlit a fost. Dar n-are har. Și, iacă-tă, tocmai Antioh s-a brodit a fi cel mai mare. Și, Antioh ar avea drept la domnie. Cît privește pe Dumitrașco, cel căpos, degeaba știe el a-mi spune „tată“ în persienește și grecește, în latinește și leșește, și în cîte alte limbi, că, fiind mai mic, mai micu-i și norocul!... Și, acum, vă întreb, cui i s-ar cuveni a domni: celui mai vîrstnic, ori celui mai mintos? Ori, poate, nici unuia, nici altuia...

RUSET: Întrebarea-i întrebare! Dar a venit, oare, timpul a o pune? Că Măria-Ta nu-i pe patul de moarte...

VODĂ: Zilele omului, în mîna Domnului.

RUSET: Și Dumitrașco nu-i decît un băietan.

VODĂ: Așa crezi domnia-ta? Pînă a nu se întoarce de la Targigrad, înlocuit de frate-su, îl credeam copil. Că-l țineam minte cum îl trimisese: neimplinit și sfios. Și-mi tremura carnea pe os că-l știam astatec la păgîni și păzind fapta mea domnească cu fătura lui de copil. Dar, de cînd s-a întors... (Copilului de casă.) la du-te tu, măi copile, și poștește-mi-l aici pe Dumitrașco! (Copilul iese.)

RUSET: N-are decît optsprezece ani...

VODĂ: La optsprezece ani, îmi omorîsem de mult ințiul dușman și de mult trecutusem prin raiul muierilor! Dar el? Om să fi omorît, nu știu, noi muiere să fi răsturnat. Dar, cu cît mai multe știe el acum, decît știam eu la anii lui! Dascăli mari i-am pus, din fragedă pruncie, și ce întemeiatu-s-a în mintea lui de către veromonahul Cacavelas, iscusitul întru dascălie, au sporit cei șapte învățați de la Targigrad, de și-au smuls bărbile bă-

gindu-i în cap învățatura. Acum, ia uită-ți-vă, numai, mneavoastră, la ce bun atita învățatură, dacă n-a cheltui-o pentru Moldova?

MIRON: Poate a o cheltui pentru Moldova și fără a domni peste ea.

VODĂ (incrunțat): Ce spune domnia-ta, lo-gofete?

MIRON: Pe Alexandru cel Mare l-au dăscălit Aristoteles, învățătorul împăraților; din împărăția macedoneanului s-au ales praful și pulberea; învățatura lui Aristoteles mai luminează încă lumea. Căci Alexandru a fost o stea care s-a stins, și Aristoteles, un soare care mai dăinuie. Ci, care e prostul acela ce-ar sta să aleagă între domnia de fier a lui Alexandru și aceea de aur a lui Aristoteles?

VODĂ: Iacă-tă o întrebare la care om aștepta să ne răspundă Dumitrașco însuși. Dar pe unde mai zăbovește, afurisitul? Oare, nu-și cunoaște drumul la odaia lui?... Dimitrie!! (Intră Dumitrașco.)

DUMITRAȘCO: Aici sint, Măria-Ta.

VODĂ: Iacă-tă-mi și mezinul. Ia apropiete, beizade, să-ți amănunțim oleacă boiul și ciolanele... Tu ce spui, ha: ești prost, sau ba?

DUMITRAȘCO (stăpînit și protocolar): Să-mi fie cu iertare, Măria-Ta, prost n-aș crede să fiu. Că, nici un capul în colă nu m-am născut, nici cu capul în sobă n-am trăit.

VODĂ: Auziți, boieri? Știe, afurisitul, cîtu-i de deștept și-i destul de nerușinat a o zice în gura-mare. Vorba ceea: laudă-mă, gură, că n-am laudător în bățatură!... Dar învățat ești, ori ba?

DUMITRAȘCO: Nu chiar într-atît să nu mai am ce învăța.

VODĂ: Auzitu-l-ați?

MIRON: Cumîntre răspuns!

VODĂ: Ei, acu' îi acu'... Că, ce te-am întrebat îi floare la ureche, dar ce te-oi întreba o să-ți usuce creierii! Ia spune, rogu-te, cam ce-ai vrea mătăluță: să domnești cu Alexandru Machedon, ori să dăscălești asemenea lui... Cum îi zise, Miroane?

MIRON: Aristoteles...

VODĂ: Învățătorul împăraților... Ei, acum să te văz! Pe unde scoți cămeșa?

DUMITRAȘCO (ingîndurat): Știu eu? ... De, cumva, cîntărim fapta omului după folosul și dăinuirea ei, ce faptă vom spune că e mai de laudă?

MIRON: Negreșit, aceea care durează mult spre binele multora.

DUMITRAȘCO: Dar ar putea domnia-ta desluși și spune cite din învățăturile lui Aristoteles au intrat în faptele lui Alexandru și cite din urmările faptelor lui Alexandru s-au prăsit, din veac în veac, de mai stăruie încă și azi, ascunse și fără chip în zidirea și temelul lumii noastre?

MIRON: Nu, nu m-aș încumeta a desluși.

DUMITRAȘCO: Atunci, să aminăm răspunsul meu pînă oi căpăta răspunsul domniei-tale.

VODĂ (stupefiat): Ce fel de răspuns este asta, Miroane?

MIRON (zimbînd): Un răspuns care-i laudă capul.

VODĂ: Ei, măi băiete, dacă numai la aiuta te duce mîntea, să stai, citu-i zulia de mare și noaptea de lungă, cu nasul în terfeloaie, mare lucru de capul tău n-a fi!

MIRON: La vîrsta lui, e mai degrabă o virtute decît un păcat.

RUSET: La vîrsta lui, e loc și pentru păcate mai mari.

VODĂ: Slavă Domnului, s-a învrednicit și de așa ceva. Acum i-a cășunat a tot umbra prin hîrtoage și a căta urmele Cantemirilor... Și, știți pe unde le-a găsit? Poate, nici n-o să vă vină a crede! Tocmai în fundul lumii, pe vatra tatarilor... Așa-i, beizadé?

DUMITRAȘCO (fără să simtă cursa): După mine, unul, noi, Cantemirii, sintem neam mare și vechi, că ne tragem din hani și crai care au împărțit pînă la marginile lumii.

VODĂ: I-auzi, prostu' tatii! Îi cam pute opinca lui taică-su și bunică-su! (*Iși smulge cușma din cap și-o trîntește la picioarele beizadelei.*) Na, mă, amușină caftanul domniei! Îl simți? Mai se simte încă pe el sudoarea răzeșiei. Și, ia poștește de-mi sărută mîna! A? A ce miroase? A parfum arăbesc, sau a udul cailor ce-au nădușit sub bunicii mei la lunca Siretului?

DUMITRAȘCO (deloc intimidat, interesat doar, ca un savant căruia i s-a propus o ipoteză nevrednică): S-ar putea să greșesc...

MIRON: Nici asta nu-i așa un păcat, să-și cate omul o obîrșie mare.

VODĂ: Mai vrednic strămoș ca Adam, n-are nimeni pe pămînt.

MIRON: Dar, poate că, decît s-ar întreba fiștecare de obîrșia lui, mai bine am căta la obîrșia noastră, a moldovenilor.

VODĂ: Asta-i bună! Eu nu-mi știu neamul decît pînă la Teodor Sîlișteanul, și el vrea să știe începuturile tuturor moldovenilor!

MIRON: Ci, știe domnia-ta, beizadé, de unde ne tragem?

DUMITRAȘCO: De la Roma.

MIRON: Bine ai spus, beizadé: de la Roma ne tragem. Și, atunci, de ce să ne mindrim, fiștecare, cu părelnice înrudiri, cînd începutul nostru, al tuturor, ne pune în rînd cu toate noroadele cele mari ale lumii?

VODĂ: Bine i-ai spus-o, Miroane! Ia mai apasă-l oleacă, să simtă el cu cit îi mai adîncă învățătura unui învățat bătrîn decît pospăiala agonisită la ușa Țarigradului! Ia, ia scrie domnia-ta ceva pe lătinie, să-l văz, pricepe ori ba? Că mahmudele, slavă Domnului, m-a costat destule! (*Miron ia o pană de pe masă și scrie. Întinde hîrtia lui Dumitrașco.*) Ei, acu' să te văz!... Ce scrie?

DUMITRAȘCO (citind): „Sint semper omnia homini humana meditata.“

VODĂ: I-auzi! I-auzi!... Și, ce va să zică asta, mă rog?

DUMITRAȘCO: Pe lătinește, înseamnă: „Omul să ougete mereu la toate citu-s omeneshi.“

VODĂ: Ai văzut, Ruset, cu ce farnece îmi umbă feciorul ăsta? O sîngălitură: colea... Nici o vorbă rostită!... Și, cu toate acestea, a știut, afurisitul, ce Miron numai a gîndit și a așternut pe muște. Dar ia întreabă-mi-l, Miroane, a văzut vrodată sub sabia lui cum moare un om?

DUMITRAȘCO: Nu, Măria-Ta, n-am văzut.

VODĂ: Dar singele cîmpului de bătălie l-a mirosit, pe undeva?

DUMITRAȘCO: Asta, da, Măria-Ta, că m-au luat pașalele Țarigradului pe ici și pe colo...

MIRON: Și-ai înțales domnia-ta ceva din bătăliile astea?

DUMITRAȘCO: Da, cite ceva tot am înțeles.

MIRON: Ce, anume?

DUMITRAȘCO: Că împărățiile, ca și oame-nii, trăiesc și mor. Fiecare împărăție își are ceasul ei de creștere și descreștere, și numai unul Dumnezeu ține în mîna ceasornicul domniilor. Ci eu am văzut bine — că nu degeaba am trăit printre păgîni atîta amar de vreme — împărăția otomanilor trăiește în ceasul al doilea, și acesta-i întotdeauna ceasul slăbiciunii din urmă.

MIRON: Așa, așa... Și ce învățături ai tras domnia-ta dintr-acestea cite văzuși?

DUMITRAȘCO: Dacă nimeni nu poate spune carele este clipa cînd începe scăderea unei împărății, vine o vreme cînd semnele slăbiciunii scot și ochii unui orb. Sîmnul acesta se poate arăta azi sau mîine, Măriei-Tale, tatălui meu, sau mie, sau oopiilor mei, dar acesta-i sîmnel pe care trebuie să-l pindim, dacă vrem, odată și odată, să ne scuturăm de robie și să fim stăpîni în casa noastră.

VODĂ: Auzitu-l-ați, boieri? Încă i se mai cunoaște cașul la gură, și se și gindește la copiii pe care nici măcar n-a învățat a-i odrăsli! Și, pe degetele lui, de sugaci abia ieșit din scutece, a și început a în-vîrți toate împărățiile lumii!

MIRON: Dar noi sintem o țărișoară, beizadé. De unde să luăm puterea?

DUMITRAȘCO: Nu numai sabia face puterea, ci și chibzuiala.

MIRON: Și are, cumva, chibzuiala asta, un nume?

DUMITRAȘCO: Pe grecește i-ar zice „Politiké“.

MIRON: Și știe domnia-ta ce-i aceea?

DUMITRAȘCO: E acea dascălie care cîrmuiește și apără cetatea...

MIRON: Și o păstrează, beizadé, și o păstrează! Că vai de neamul acela care nu știe să-și păstreze locul lui sub soare!... Și cum ar trebui să fie principele care ar asculta de asemenea dascălie?

DUMITRAȘCO : Chibzuit și cutezător.

VODĂ : Așa ?! Să mă bată Dumnezeu dacă încep când a învățat a domni un băietan care n-a stat în Scaunul meu nici o zi ! Eă, dragu' tatii, și eu, care mă tot gîndeam ce bine ar fi de-aș trăi vreo mie de ani, să am timp a te învăța întru ale domniei și a-ți da, mură-n gură, leac la toate belelele ! Hai, du-te ! Și, decît ți-ai tot lungi nasul prin bucoavnele astea colbuite, mai bine ai căta vreo muiere, să-ți îngropi nasul între țîțele ei ! (*Dumitrașco se închină, surizînd, și iese.*) Auzitu-l-ai, Miroane ? A fi ceva de capul lui, ori numai se face ?

MIRON : Nu-l mustra, Doamne. Că, iată, acest fecior al Măriei-Tale știe, la anii lui, cîteva adevăruri care, mie, ca să le aflu, mi-au cerut o viață de om.

VODĂ : Și crezi că va sta în Scaunul meu ?

MIRON : Ghicitor, Măria-Ta, nu-s. Ci atîta poți spune : de nu va fi un mare Domn, va fi, nici vorbă, un mare cărturar.

VODĂ : Bine, Miroane... Încă n-ai plecat și ai te-ai întors, și mi-ai și dat răspunsul. Ci slobod ești să pleci. Du-te cu bine și te întoarce sănătos. S-avem a juca la nunta copiilor noștri !

MIRON : Așa să fie, Măria-Ta. (*Se închină și iese.*)

VODĂ : Ce spui, Ruset... Aflarăm cîte ceva ?

RUSET (*gînditor*) : Oare, ce-a fi vrut el să spună cu „domnia cea de fier și aceea de aur“ ?

VODĂ : Ce să spună ? Că una-i sabia, și alta-i cartea !

RUSET : Sau, poate, că una este domnia Măriei-Tale și alta este domnia lui.

VODĂ : Crezi ?

RUSET : Și-apoi, îl văzuși cum îl aduse pe bietul copil să vorbească de scăderea turcului ?

VODĂ : Păi, n-a vorbit bine ?

RUSET : Ba da. Dar n-a vrut loțofătul, cumva, să zică, cu gura beizadelei. ce el însuși ar vrea : să rupem cu Poarta ?

VODĂ : Oare ? !

RUSET : Și, cînd l-ai ispitit a spune de-i va fi dată domnia lui Dumitrașco, ce-a spus ?

VODĂ : Ce să spuie ?

RUSET : Păi, tocmai asta este : n-a spus nimic. Că „nu-s ghicitor“ a zis. Dar a știut ghici că va fi un mare cărturar.

VODĂ : Nici că-i de mirare ! Că va fi un cărturar, asta se vede de pe acum ; de va fi domn, de unde vrei să se vadă ?

RUSET : Și, la urma urmei, de ce-o fi plecînd la moșie, la Barboși ?

VODĂ : N-auziși ? Să-și aducă jupineasa la nuntă. Ori nu-i firesc ? !

RUSET : Ba, firesc este. Numai, nu-mi place firescul acela ce-mi trimite mîntea la culcare.

VODĂ : Adică, ce vrei să spui ?

RUSET : De ce pleacă tocmai acum ?

VODĂ : Dar cînd vrei să-și aducă jupineasa, după nuntă ?

RUSET : Ci nu uita, Măria-Ta, că nu de nuntă le arde Costînilor. Și că nunta nu-i decît prilejul omorului.

VODĂ : Crezi ?... Și, atunci, de ce pleacă ?

RUSET : Știu eu ?! Ca să ametească orice bănuială. Că, cine așteaptă ca frații Costin să meargă mînă în mînă, se va liniști, poate, de-l va vedea pe cel mai vîrstnic și mai ascultat plecînd la moșie.

VODĂ : De cred ei așa, cu atît mai bine.

RUSET : Și chiar îl va lăsa Măria-Ta să plece ?

VODĂ : De vrea el să mă amăgească, plecînd, de ce nu l-aș amăgi eu, lăsîndu-l să plece ?

RUSET : Dar doi pași mai aproape de casă n-or fi doi pași mai aproape de leși ?

VODĂ : Unde nu dă Dumnezeu să fugă !... Barem, aș afla adevărul și m-aș dumiri odată pentru totdeauna.

RUSET : Și, ce mare folos, de-om avea adevărul și nu-l vom avea pe Miron ?

VODĂ : Folosul nu mi-ar lipsi : că i-aș iconomisî gidelui un cap.

ACTUL III

Scena 6

Un han, la vreme de iarnă, pe drumul spre Barboși.

MIRON : Se vede vreo lumină ?

PĂTRAȘCU (bătînd în oblon) : Hci, hangiu-ule !

MIRON : Bate ! Bate ! Doar nu l-o fi luat naiba !

HANGIUL (ieșind în ușă, cu un finar în mînă) : Aha, ați venit !

MIRON : Ai îmbătrînit, Ionașcule, te miști greu !

HANGIUL : Greu, stăpîne.

MIRON : Vezi, c-am legat caii la dosu' grajdului.

HANGIUL : Nici o grijă, stăpîne ! Schimbașii is pregătiți ! Numai șaua să pun pe ei. Pînă mă întorc, vă las zălog finarul. (Iese.)

MIRON : Ciudat lucru... Nu ți se pare ?

PĂTRAȘCU : Ce, adică ?

MIRON : Îmăuntru nu ne-a pofțit, caii is gata pregătiți... S-ar zice că ne aștepta.

PĂTRAȘCU : Un hangiu e întotdeauna în așteptare.

MIRON : Asta, cam așa-i... Dar cai de schimb, de unde a știut să ne pregătească ?

PĂTRAȘCU : Lasă, tată, n-ai înțeles dumneata bine... A fi avînd omul cai de schimb, și gata !

(Reintră hangiu.)

HANGIUL : Gata, stăpîne, caii v-așteaptă. Numai, nu știu, zău, cum o să răzbiți prin viscol și beznă.

MIRON : Ascultă, Ionașcule... Da' de unde ești tu așa incredințat că plecăm acum, îndată, mai departe ?

HANGIUL (descumpănit) : Păi, nu plecați ?

MIRON : Plecăm, nici vorbă ! Dar de unde știai tu că venim ?

HANGIUL : Păi, dacă mi-a spus el !

MIRON : El ? !... (Cu o privire semnificativă către Pătrașcu.) Care, el ?

HANGIUL : Păi, știu eu care el ? Oșteanul înălțimii-Tale.

MIRON : Un oștean, zici ? Cînd a fost asta ?

HANGIUL : Nu de mult... Să tot fie un ceas.

MIRON : Și, așa zicea, că sîntem grăbiți ?

HANGIUL : Da, foarte grăbiți. Caii de schimb, zicea, să fie bine îndopați cu

ovăz, că Înălțimea-Ta sosește din urmă și vrea să plece mai departe numaidecît.

Și, cum mi-a spus, s-a și topit prin beznă.

MIRON : Și nu l-ai cunoscut ?

HANGIUL : Prea multă beznă în jur, s-o răsipească amărîtul meu de finar. Teapăn pe calul lui, sprijinit în sulită... îi juca lumina finarului pe za. Și, odată a luat-o din loc, și finarul mi s-a stîns în mînă.

MIRON : Bine, acum ascultă... Poate ai oală de rachiu... La drum greu, nu strică.

HANGIUL : Am, cum să n-am ! (Intră în han.)

PĂTRAȘCU : Nu știu, zău, ăa ce-ți faci atîtea gînduri ! Va fi trimis comîsul lui Vodă vreun vâtaf înaintea noastră, să ne înlesnească drumul, și Ionașcului i s-a năzărit un oștean.

MIRON : Binele ăsta nu mi l-a făcut comîsul încă niciodată. Dar, ia fii cu luare-amin-te... Auzi ?

PĂTRAȘCU : Ce s-aud ?

MIRON : N-auzi nimic ?

PĂTRAȘCU : Parcă... Dar, nu, n-aud nimic.

MIRON : Ionașcule !

HANGIUL (intrînd) : Aici, stăpîne... Iaca și plosca cu rachiu !

MIRON : Tu n-auzi nimic ?

HANGIUL (făcîndu-și cruce) : Ce s-aud ?

MIRON : Parcă ascute careva o coasă.

HANGIUL : Doamne păzește ! Cine să aibă nevoie de coasă, acu', în toiul iernii, în postul Crăciunului ?

MIRON : Zici c-ai scos caii ?

HANGIUL : Scos.

MIRON : Atunci, hai, ia-o înainte ! Sînt grăbit !

PĂTRAȘCU : Tată, pentru Dumnezeu, ce se întimplă ?

MIRON (intîrziat pe un gînd) : De unde știa el că vom fi așa de grăbiți ?

PĂTRAȘCU : Care, el ? Cine ?

MIRON : Cine călărește înaintea noastră ?

Scena 7

Cina lui Vodă. Masă dreptunghiulară, imbelșugată, încărcată pe toată lungimea ei, ca pentru oaspeți numeroși. Cu toate acestea, numai doi meseni : Constantin Vodă Cante-mir și Dumitrașco.

DUMITRAȘCO (*citește și Vodă ascultă*): „Și regina trimisu-și-a un orănic să-i spună: O, Țiros, nesățioșule de singe, nu te fâli că mi-ai înfrînt fiul prin violenția vinului... Ci, ia sama: de nu vei face precum îți spun...”

VODĂ: Ai sărit... ai sărit... „Ci, ia sama (i-a spus regina): dă-mi fiul îndărăt...”

DUMITRAȘCO: „...dă-mi fiul îndărăt, și nevățamat lasă-te dus, măcar că ți-ai bățut joc de ouștea mea... Dar, de nu vei face precum îți spun, pe soarele, stăpînul, îți jur că, oricît de nesățul ești de singe, eu sătura-te-voi!”

(*Ruset, care a intrat, se apropie de fițul în care Vodă pare că dormitează, se închină adînc și așteaptă.*)

VODĂ: Spune, Iordache!

RUSET: Năvodul a fost azvirlit, Măria-Ta. De-acum, ai timpul a trage peștele la mal.

VODĂ: Bine, Iordache, de ne-am tocmnit pescari, să pescuim! Numai de-a ține năvodul! Hm, ce zici?

RUSET: Ce să zic? De vor fi fost rînduite toate după chibzuința și porunca Măriei-Tale, îi prindem pe toți!

VODĂ: Oare?! (*Mulțumit.*) Iam te niță la Dumitrașco-beizadé, ce ochi cască și ru-i vine a crede!... Ei, dragu' talii, a venit timpul să-ți spun: începurăm din șagă un joc plin de primejdii și, iată, curînd, vei fi față la întîmplări de tot felul, pline de învățatură. Ci, acum, fii cu luare-amînte... Mai întîi, dăscălitu-l-am pe Lupu...

DUMITRAȘCO: Cumnatul nostru!? Hatnă-nul?!

VODĂ: Ginere-miu al mare și credincios! Să se ducă la Gheorghe al lui Apostol, cel ce-a fost solul haînilor la munteni, și să-l ispitească la un joc de cărți, ca între boieri, la casa lui Ștefan Cerchez, comisul nostru.

DUMITRAȘCO: De ce tocmai la Cerchez? Îi amestecat și el?

VODĂ: Nu, habar n-are! Dar casa lui îi la doi pași de domneasca noastră Curte și neștiința lui ne va sluji mai bine ca orice violență.

DUMITRAȘCO: În ce chip?

VODĂ: Adomînd orice bănuială. Dacă hatmanul nostru și-a făcut datoria la masa de joc tot atît de bine ca aiurea, pe oîmpul de bățalie, apoi, în ceasul ăsta, boierii mei stau și freacă cărțile de zor. Și, iacătă, în timp ce boierii stau la masa de joc, masa lui Vodă îi văduvă de oaspeți. Dreptu-i?

DUMITRAȘCO (*intuind jocul*): Ci vrea Măria-Ta să-i poftască la masă?

DUMITRAȘCO (*intuind jocul*): Ci, vrea să-i poftesc?... De ce n-aș vrea? Mai încape vorbă?! La o masă chibzuit-au ei să mă răpună, la o masă am să-i poftesc, ca să le dau prilejul. Numai, dă-mi voie, beizadé, să te întreb: cum să-i poftim

fără a-i spăria, ai? Pot eu să le spun: „Veniți, fraților, și mă omoriți?”

DUMITRAȘCO: Să se ducă să-i poftască domnia-sa Iordache Ruset?

VODĂ: Ferească Dumnezeu! Domnia-sa ar spăria și un lup în pădure, darămite niște păcătoși eu musca pe căoiulă? Și, apoi, cum să se ducă cogeamite vistiernic pentru așa lucru de nimic? Odată, numai, cad haînii la bănuială și se face zarvă, și se răsipese care încotro, ca potirnichile, și pînă să-i apuci de aripoară s-au și ouibărit dincolo de Milcov, sub poalele aurite ale Brîncoveanului!

DUMITRAȘCO: Să trimitem, dară, un cămărășel.

VODĂ: Cine să asculte de un cămărășel? Ci, ia domnia-ta, Ruset, porunca mea către marele cămărăș: să se ducă el însuși, neîntîrziat, și, pe toți ciți i-a găsi în casa lui Cerchez, să mi-i poftască la cina lui Vodă. „Se poate, boieri, le va zice el, să stea Vodă singur și domniile-voastre să frece cărțile?” Și, ca să nu fie pricină de bănuială, va pune și gloabă, cite zece galbeni de căciulă, pentru că, dragăliță-Doamne, călcatu-s-au poruncile lui Vodă și jucatu-s-au cărți. Și, iacătă, așa, cu binîșorul, îi vom avea la masa noastră pe toți! Ha, ha, ha. (*Intunecat, deodată.*) Chiar pe toți, Ruset?

RUSET: Toți... afară de Velișco, de Vasile a' lui Gavrilică și, poate, de încă vreo cîțiva, mai mărunței: alde Razu, Bujoreanu...

VODĂ: Bine, Iordache, să se ducă marele cămărăș să mi-i poftască!

RUSET: Nici o grijă. Măria-Ta. Nu va sfîrși beizadeaua de citit istorisirea morții lui Țiros-împărat și masa Măriei-Tale se va împodobi cu boieri de tot cinul. (*Se închină și iese.*)

VODĂ (*bate din palme. Intră Macri*): Cu-tează, Macri, și vină mai aproape.

MACRI (*închinîndu-se*): Iacă, vîn, Măria-Ta.

VODĂ: Ia sama, Macri, la ce-ți spun. Că de două ori nu-ți voi grăi.

MACRI: Ascult, Măria-Ta.

VODĂ (*gînditor*): Slujiși, cîndva, sub steagul lui Velișco Costin?

MACRI: Sub el m-am înălțat, Doamne.

VODĂ: Atunci, te știe!

MACRI: Cum să nu mă știe?!

VODĂ: Atunci, are încredere în tine!

MACRI: Cum, Doamne, să nu aibă?

VODĂ: Atunoi, du-te și-l pofteste la cina mea. Și, de te-o întreba de ce așa tîrziu, să-i spui că am primit știri de la hôtare și că am a împărți cu el un sfat de taină. Ci fără el să nu te întorci.

MACRI: Ascult și mă supun. (*Se închină și iese.*)

VODĂ (*răcnînd*): Strajă! (*Intră căpitanul strajei.*)

CĂPITANUL: Ia poruncă, Măria-Ta.

VODĂ: Ia samă, căpitane, și răpede cîțiva oameni după Vasile a' lui Gavrilică și să-l

poftescă la masa mea. Că Vodă e singur — așa să i se spună — și mihnit. Și vrea boieri la cină. Și fără el să nu mi se întoarcă.

(Căpitanul se închină și iese.)

DUMITRAȘCO : De ce nu i-ai poruncit lui

Macri să-i aducă și pe unul și pe altul ?
VODĂ : Pentru că dreptă nu trebuie să știe ce face stînga. Și, acu', dragu' tatii, citește mai departe.

DUMITRAȘCO : Ce să mai citesc, Măria-Ta ?

VODĂ : Deschide și tu hârtoaga unde a da Dumnezeu și citește de la cel dintîi cuvînt ce ți-a cădea sub ochi.

DUMITRAȘCO *(deschide cartea și citește)* : „Nămicită fiind oastea lui Tîros, el însuși găsitu-și-a obștesul sfîrșit. După douăzeci și nouă de ani de domnie. Iar Tomiris (adică regina) l-a batjocurit, strigînd...”

VODĂ : Iar ai sărit ! „Iar Tomiris (adică regina), umplînd o balercă cu sînge de om...”

DUMITRAȘCO : Da... „cu sînge de om, i-a băgat capul în balercă și l-a batjocurit strigînd : Așa cum te-am amenințat, iată, așa și fac ; ci na, satură-te de sînge !”

(În timp ce citește, încep să intre boierii : Lupu Bogdan, hatmanul, ginerele Domnului ; Ștefan Cerceș, comisul ; și printre alții, Gheorghe al lui Apostol și Antohie Jora. Cam cu șfială, cam stînjeniți, închinîndu-se, dar neîndrăznînd nici să se apropie, nici să se așeze. Pe măsură ce boierii intră, Dumitrașco, neliniștit, citește tot mai rar, pînă contește de tot. Tăcere lungă.)

VODĂ *(ca trezit dintr-o poveste)* : Aaa...

Ce-mi văd ochii ? Vă îndurarăți, boieri, și de bietul Vodă, și venirăți să-i țineți de urît ? Mare cinste, boieri ! Și tu, măi Lupule, ginerele meu, de ce-mi făcuși una ca asta, cu toate că-ți hotărîsem să rămii cu mine la cină ? Hatman la cărțișoare te făcu, de ți-ai mutat hătmănia, de pe cîmpiiile Moldovei, la masa de joc ?

LUPU *(apropiîndu-se cu un pas și închinîndu-se, cu un suris)* : Jartă-mă, Doamne,

dracu' m-a ispitit și eu m-am potrivit.
VODĂ : Bine, bine, hatmane, dracu' te-a ispitit, dar gloaba ți-ai plătit-o ?

LUPU : Numai punga mea știe ce păgubește. Ba, pînă mîine, m-am pus chezaș și pentru cei cinstiți boieri care nu avură de unde plăti.

VODĂ : Așa... Și domnia-ta cinstite comise ? Tot prin grajdurile domniei deprinseși să mîni cărțile la joc ?

CHERCHEZ : Ce să-i faci, Măria-Ta, ceasul rău !

VODĂ : Cu adevărat rău, de v-a îndepărtat de la mine ! Că, uite, așa îmi trec viața : ziua cu trebile țării, noaptea n-am somn. Cina cu lăutari nu-mi mai place ; mesele îmbelșugate și cu băuturi udate nu mai

priesc de mult bătrînelor mele ; vădov de atîția ani, nu mă mai trage ața la pat... Ci, altă petrecere după cină nu-mi știu, decît a lega o vorbă cu boierii mei și a asculta, cînd și cînd, pe fiu-meu, Dumitrașco, citîndu-mi pînă la miezul nopții, din cărțile cele vechi, sau tîlmăcîndu-mi din slavonește predicile cele pline de dulceață ale preafenicitului Ioan Gură de Aur. *(Incet, către Lupu Bogdan.)* Dar parcă nu sînt toți, hatmane.

LUPU *(incet)* : Nu-s, Doamne, că unora nici nu le-a dat prin mînte să vină, și pe alții, mai vicleni, nu i-am putut ispiti !

VODĂ : Dar, așezați-vă, boieri ! Hatmane, treci la stînga mea ! *(Lupu se așază alături.)* N-am să zic, boieri, că cina mea de astă-seară e ca o masă de nuntă, dar, slavă Domnului, Moldova a rînduit pe masa lui Vodă tot belșugul sfîntului ei pămînt, feluri de bucate care abia așteaptă a se îngropa prin boierestile mațe, și vinuri din cele bune, care atît așteaptă doar : iscusitul care să le amiroase și priceputul care să deslușească în cerul gurii neasemuita lor dulceață. *(Boierii se așază, cu oarecare șfială.)* Ei, de ce nu începeți a înfuleca ? Ori nasul domniilor-voastre nu mai simțește chemarea bucatelor ? Ori vi-s beregățile prea argășite, să se mai bucare de focul licoarei ? *(Incet, către Dumitrașco.)* Te pomeniți cu se tem de otravă ! *(Tare.)* Îndemnați-vă, rogu-vă ! N-am să utesc a frînge pîinea și a zice, asemenea Domnului nostru Iisus Hristos : „Acesta-i trupul meu... Mîncăți-l !” Nici n-am să cutesc a lua ulceica în mîină și a zice : „Acesta-i sîngele meu. Beți-l !” Nu de alta... *(Intră lordache Ruset și se apropie încet, zîmbînd, de jîțul lui Vodă.)* Dar mi-i că atît mă iubii că într-o clipită m-ați înfuleca, de n-ar mai rămîne nici urmă din bietul meu trup și din kîlul meu de sînge subțiat de bătrîneță ! *(Ride zgomotos.)*

JORĂ *(către Gheorghe Apostol, incet)* : Nu, prea îmi plac astă-seară glumele lui Vodă.

VODĂ : Ori, poate, vă temeți că vă dau mîncare îndoită cu șorioaică și vin îndulcit cu venin ? Ci, iată, cu toate că sînt prea sătul, de dragul vostru oi lua și eu cite oeva în gură ! *(Smulge din tavă o bucată de carne.)* Ia priviți, boieri !

RUSET *(incet)* : Au fost aduși... Și Velișco, și Vasile a' lui Gavriliță !

VODĂ *(rupînd înveștă dinți)* : Strașnice bucate ! Cîtu-s eu fără de dinți, și tot mai am vreo doi colți, cu ce rupe !

APOSTOL *(către Antohi Jora, incet)* : Ce-i tot șopcăiește vulpoiu' cela lui Vodă ?

VODĂ : Și, acum, iată, am să mă fac parbarnicul vostru ! Și domniile-voastre, boieri, veți bea după feciorul meu. *(Ia oala cu vin din față și o trece alături, lui Dumitrașco ; mai apoi, în tăcere depînd, din mîină în mîină, oala se întoarce în mîinile lui Vodă.)* Ca ultimul dintre slugile voastre, așa voi bea eu, la urmă.

(*Bea, Bea mult. In tăcere deplină. Sub ochii zgâți ai tuturor.*) Și iată că, dintr-o singură oală, ne cuminecăm cu toții.
CERCHEZ :- Să ne trăiești, Măria-Ta!

(*Parcă ar fi primit o dezlegare: boierii încep a minca.*)

VODĂ (*incet, către Lupu Bogdan*): Lupule... Ia fă-te că ieși oleacă pe dincolo și du strajei poruncă să închidă toate porțile: nimeni să mai intre și nimeni să iasă!

LUPU (*ridicându-se, cu pocalul în mână*): Să trăiești, Măria-Ta!... Și tu, Ștefane! Și tu, Antohi! (*Va ocoli locul pînă va ieși de-a binelea.*)

RUSET (*luînd loc în jîlful Lupului: ridicînd un pocal*): Doamne, dar mie nu mi se îngăduie a bea întru sănătatea și înălțarea Măriei-Tale?

VODĂ: Ba, cum de nu, vistiernice? Iată, cu mina mea domnească te cinstesc! (*Incet.*) Și ce s-a făcut cu Velișco și cu Vasile a' lui Gavrilă?

RUSET: Apoi, Măria-Ta, o mie de ani să trăiești! (*Incet, către Vodă.*) Așa cum a fost chibzuit: dusu-i-am în iatacul Măriei-Tale și strajă la ușă le-am pus.

VODĂ (*incet, către Dumitrașco*): Îi vezi, beizadé? Privește-i! De frică, înfulecă! Că li-i mai lesne a înghiți o frigare, decît a scoate o vorbuliță. Cu bucate își umplu gura, nu cumva să le scape vreo sudalmă... Dar mă suduie, beizadé, mă suduie! Din ochi mă suduie! De m-ar putea nimici din ochi, acușica aș cădea lat! Privește, privește, beizadé! Și, să nu uii niciodată: în nimeni să n-ai încredere! (*Bate din palme. Bătaia a suspendat orice mișcare: fălcile au încremenit, pocalele și-au luat locul pe masă.*) De-acum, gata... ostenitu-m-ați îndeajuns! Pînă a vă aduce slugile domniei tainul de cafea, mai plimbați-vă burțile pe alături, să se mai așeze mîncarea și să mai scuturați malmureala. (*Zvon de scaune mișcate și de vase ciocnite... Boierii se ridică.*) Și tu, Gheorghe?!... Ești grăbit? Nu vrei să mai zăbovești olecută lingă Domnul tău?

APOSTOL (*stinjenit, cu o privire către Antohi Jora*): Dacă așa-i voia și plăcerea Măriei-Tale... (*Boierii ies. Rămîn doar Dumitrașco, Ruset și Apostol.*)

VODĂ: Stai jos, Gheorghe... Că, poate, așa ți-a fi mai la îndemînă a te înnădi la vorbă cu Vodă.

APOSTOL: Așa să fie, Măria-Ta!... Numai că, ce știu eu a grăi Luminăției-Tale?

VODĂ: Ei, nici că bănuiești domnia-ta cite mi-ai putea povesti!

APOSTOL (*neliniștit*): Snoave, Măria-Ta, nu m-am priceput niciodată a spune!

VODĂ: Parcă de snoave am eu nevoie? Mai bucuross ascult o vorbă cuminte și cinstită. Dar să te învăț eu a o zice?

APOSTOL: Dacă binevoiește Măria-Ta...

VODĂ: Ascultă, Gheorghe... știi bine în ce cinste te-am ținut, pe tine și pe toți ai tăi, și cum v-am înconjurat cu dragostea mea părintească, ca pe niște fii... De aceea, spune, rogu-te...

APOSTOL: Spun, Măria-Ta...

VODĂ: Care va fi fost pricina unei asemenea violenții și nelegiuiți, ca să uneliți împotriva capului meu și alor mei și, fără frică de Dumnezeu și de oameni, să-mi puneți, răilor, gînd rău mic, părintele și Domnul vostru?

APOSTOL (*incremenit*): Doamne...

VODĂ: Ce-i, Gheorghe, ți-a pierit cuvîntul? Te-a pălit damblaua? Ci, fii cu luare-aminte... De nu vei aștepta de la caznele călăului să te ajute a-mi spune adevărul, și mi te vei mărturisii deîndată și întru totul, ca la spovedania din urmă, apoi, pe viața fiului meu, care-i aici de față, dăruit cu viața vei ieși de aici și iertată îți va fi fărădelegea. Dar, de vei zăbovi să mărturisești cu ce fel de solie vrăjmașă te-au purtat firtații tăi către munteni, teafăr din mina mea n-ai să scapi.

APOSTOL (*prăbușit*): Doamne...

VODĂ: Așa-i c-ai fost la Bîncoveanu?

APOSTOL: Fost.

VODĂ: Așa-i, că mi-ai juruit pierzarea?

APOSTOL: Juruit.

VODĂ: Așa este, că trebuia să mă omoriți, laolaltă cu Dumitrașco și cu toți sfetnicii mei?

APOSTOL: Trebuia.

VODĂ: Așa este, că plănuiți să mă omoriți de Crăciun, la nunta domniței ou Pătrașcu?

APOSTOL: Plănuiiram.

VODĂ: Așa este, că aveți să puneți domn pe Velișco?

APOSTOL: Pe Velișco.

VODĂ: Așa-i, că aveți să-l întăriți domn cu aurul muntenilor?

APOSTOL: Doamne, se vede că Măria-Ta, ca însuși Dumnezeu din cer, pretutindenea este și nevăzut, căci pe toate le știe!

VODĂ: Așa-i, că dușmanii mei sint Velișco, Vasile a' lui Gavrilă, Antohi Jora, Constantin Razu, Paul Bujoreanu... Miron...

APOSTOL: Miron?!... Amestecatu-i și marele logofăt?!

VODĂ: Adicătelea... de Miron nu știi nimic?

APOSTOL: Pe viul Dumnezeu, Doamne... nimic. Vorbe s-au spus, dar fapta nu l-a cunoscut.

VODĂ: Mai știi să-mi spui ceva ce eu nu știu?

APOSTOL: Ce mai pot eu spune, cînd îndurarea Domnului intre ce atît fărădelegile păcătosului, și îmbelșugata-ți mlăstoenie îmi vestește izbăvirea unui asemenea întunecat păcat? Măcar de-aș putea ispăși într-un fel, dacă nu cu moarte — căci viața mea nu-i numai a mea, ci și a copiilor mei — barem, înlesnînd Măriei-Tale îndreptarea răului și nimicirea urmărilor lui...

VODĂ (*gînditor*): Știi a scrie ?

APOSTOL : Știu.

VODĂ : Barem, la atîta să-ți ajute, azi, știința ta de carte : să-ți pui păcatele pe hîrtie. (*Către Ruset.*) Ia-l domnia-ta, cînsute visticernice, și du-l alături. Și, cînd a mîntui de scris toate cîte s-au mărturisit aici, să-mi aduci hîrtia în iatacul dinlăuntru.

Scena 8

Iatacul lui Vodă. Gavriliță și Velișco.

GAVRILIȚĂ : Unde naiba ne-om afla aici ?... Să mă bată Dumnezeu dacă n-am nimerit în iatacul lui Vodă ! (*Deschide ușa. Dă de strajă.*) Dar tu ce cauți aici ?

STRAJA : Stau de strajă.

GAVRILIȚĂ : Și, de ce stai ?

STRAJA : Să nu vă supere nimeni.

GAVRILIȚĂ : Aha ! (*Inchide ușa.*)... Să nu mă supere ! Ei, fire-aș al naibii ! Asta nu-mi miroase a bine. Măcar de m-aș vedea ieșit de aici !

(Întră cămărășelul.)

CĂMĂRĂȘELUL (*către Velișco*): De bine-voiește domnia-ta... Măria-Sa îl poștește.

GAVRILIȚĂ : Și eu ?

VELIȘCO (*rece*): Ce-mi place la Vodă : știe întotdeauna cui să dea întîietate. (*Iese. Și cămărășelul îl urmează.*)

GAVRILIȚĂ : De-acu', cine știe cît oi aștepta ! (*Pe ușa de taină au intrat, tăcuți, Constantin Vodă Cantemir, urmat de Dumitrașco.*)

VODĂ : Ești grăbit, Vasile ?

GAVRILIȚĂ (*întorcîndu-se, speriat*): Măria-Ta ! (*Se închină.*)

VODĂ : Stai jos !

GAVRILIȚĂ (*uluț*): În fața Măriei-Tale ?

VODĂ : Stai !... Mai bine te văz de sus decît te-aș privi de jos... Nu te miră că l-am adus eu mine pe Dumitrașco, la sfatul cel de taină ?

GAVRILIȚĂ : De la cine să învețe beizadea-ua a domni, dacă nu de la părintele său ?

VODĂ : Vasile... știi tu că la vremea tîne-reții mele am fost prieten cu tatăl tău ?

GAVRILIȚĂ : Știu, Măria-Ta.

VODĂ : Și știi ce i-am făgăduit eu, odată, într-un ceas de cumpănă ?... Așa i-am făgăduit : că nimeni din seminția lui nu va cădea sub sabia mea sau din porunca mea.

GAVRILIȚĂ : Asta n-am știut, dar niciînd nu m-am îndoit de bunătatea Măriei-Tale.

VODĂ : A venit timpul să te îndoiești, Vasile.

GAVRILIȚĂ (*zdrobit*): Cum de m-aș putea îndoi ?

VODĂ : Cum de m-ai putut vinde ?

GAVRILIȚĂ : Eu ? !

VODĂ : Privește, beizadé, ca să omoști oamenii ! „Eu !” Vezi-l-ai cîtu-i de uluț și de mîhnit ? Dar, de-l cauți pe dedesubt : numai viclenie și putregai ! Ci, bagă de seamă, Vasile... Nu prea ored că ai avea să-mi spui lucruri pe care eu să nu le știu. De aceea, nici nu-mi bat capul să aflu ce mi-ai putea spune. Ci, eu, numai un răspuns vreau : e adevărat ?

GAVRILIȚĂ (*pierdut*): Ce să fie adevărat ?

(Întră Ruset.)

VODĂ : Gata, Ruset ?

RUSET : Gata, Măria-Ta. (*Întinde lui Vodă o hîrtie.*)

VODĂ : Ce să fac eu ea ?... Eu nu știu ceti. Ci dă-i-o învățatului istuia !... Poate, a mai afla și el cîte ceva. Știi ce ții în mînă, Vasile ?... Mărturia lui Gheorghe al lui Apostol.

GAVRILIȚĂ (*prăbușit*): Am înțeles.

VODĂ (*smulgîndu-i hîrtia din mînă*): Acum înțelegi întrebarea mea ?... E adevărat ce scrie aici ?

GAVRILIȚĂ : Adevărat.

VODĂ : Dar, poate, te-am amăgit... Poate, nu scrie nimic !

GAVRILIȚĂ (*cu o strălucire sălbatică în ochii*): Nimic ? !... Cum, nimic ?

VODĂ : Fii liniștit... Scrie destul ca să trimiță un om la moarte. Și tu, de asemenea, vei scrie... Iar de voi găsi pe hîrtia ta toate cîte le-a scris Gheorghe pe hîrtia lui... atunci și eu am să-mi țin jurămîntul pe care îl făcui tatălui tău... Și n-am să trag sabia din teacă să te străpung, cu toate că numai eu și Dumnezeu știm întru-cît ar merita un asemenea crîncen vrăjmas al Domniei și al Moldovei să fie scos din rîndul celor vii.

GAVRILIȚĂ : Voi scrie, Doamne, pe hîrtie, și mă voi mărturisi întru totul. Ci, numai atît mai am nădejde : dacă Iuda va fi avut iertare în lața lui Dumnezeu-Tatăl, poate că voi afla și eu îndurare în fața Măriei-Tale.

VODĂ : Ruset... trece-l alături, în odaia beizadelei, și dă-i hîrtie și pană... Să scrie ! Și cînd a mîntui, să-mi aduci sinetul. (*Vasile și Ruset ies. Vodă bate din palmă ; intră straja.*) Spune-i cămărășelului să mi-l aducă pe Velișco. (*Straja iese. Către Dumitrașco.*) De ce taci și nu mă întrebi nimic ?

DUMITRAȘCO : Știai de mult ?

VODĂ : Știam.

DUMITRAȘCO : Și de ce nu i-ai pălit ?

VODĂ : N-aveam dovezi.

DUMITRAȘCO : Și fără dovezi nu se putea ?

VODĂ : Se putea. Dar, la amii mei, fiule, **amii** iconomisesc greşelile. Că nu mai am destul timp să-mi fac iertate toate păcatele.

DUMITRAŞCO : Şi acum ai toate dovezile ?

VODĂ : Toate. Gheorghe mi le-a dat şi Vasile a lui Gavriiliţă mi le-a întărit.

DUMITRAŞCO : De aceea l-ai rinduit pe Velişco la urmă ?

VODĂ : De aceea. La cetate de piatră, berbec de fier.

(*Intră cămărăşelul.*)

CĂMĂRĂŞELUL : Măria-Ta... (*li face loc lui Velişco. Se închină şi iese.*)

VELIŞCO (*se închină ; nu fără ironie*) : Iartă-mă, Măria-Ta, că nu te-am aflat mai degrabă... Dar cămărăşelul ăsta buimac m-a purtat de colo-colo, tot pe unde tocmai se pierduseră paşii Măriei-Tale.

VODĂ (*impenetrabil*) : Aşa ne este, se vede, dat : să ne rotim o viaţă întreagă, şi de unde venim tot acolo să ne întoarcem.

VELIŞCO : Trebuie să fie nevoi mari, de m-au lipsit de somn în puterea nopţii. Sau, cumva, sosit-au ştiri nouă de la hotare ?

VODĂ : Aşa este : au sosit. Dar, iată scrisoarea ! (*li dă hirtia lui Apostol.*) Citeşte şi spune-mi.

VELIŞCO (*citeşte fără cutremur. Şi o inapoiază fără suris*) : Şi eu, care credeam că ne ameninţă vreo nenorocire dinspre hotare.

VODĂ (*privindu-l tintă*) : Şi nu ne ameninţă ?

VELIŞCO : Copilării, Măria-Ta !

VODĂ : De cînd sint uneltirile copilării ?

VELIŞCO : De cînd născocitu-s-au minciunile pe lume.

VODĂ : Şi nu cunoşti acestea cite s-au scris ?

VELIŞCO : Nu cunosc.

VODĂ : Eşti sigur că nu cunoşti ?

VELIŞCO : Poate Măria-Ta să-mi poruncească a şti ce eu nu ştiu ?

(*Intră cămărăşelul.*)

CĂMĂRĂŞELUL (*înminîndu-i lui Vodă o hirtie*) : Din partea domniei-saie Iordache Ruset ! (*Se închină şi iese.*)

VELIŞCO : Duşmanul îşi trimite numele şi balele ; obrazul ş-i-l fereşte după păreţi de piatră.

VODĂ : Dar ce scrie aici cunoşti ? (*li înmânează hirtia.*)

VELIŞCO (*citeşte*) : Ciudat, cit de bine scamănă minciunile între ele ! (*Inapoiază hirtia.*)

VODĂ : Va să zică, Gheorghe minte, şi Vasile întăreşte minciuna ! De ce, oare ?

VELIŞCO : Ca să fie pe placul împăratului, cite unii şi-ar omori şi mama. Mai are Măria-Ta şi alte dovezile ?

VODĂ : Dumitraşco... deschide uşa de taină şi dă drumu' celuiia ce aşteaptă. (*Dumitraşco deschide ; intră Ţifescu, speriat, săvâitor, cu privirea ocolită.*) Obrazul ăsta îl cunoşti ?

VELIŞCO : Aş cunoaşte, de-ar fi obrazul Ci, părerea asta de om este o dovadă ?

VODĂ : Dovada asta, Velişco, are limba lungă. Vrei s-o auzi ?

VELIŞCO (*scîrbit*) : Ci, vrea Măria-Ta, înainte de a mă omori, să mă îmbolnăvescă ?

VODĂ (*Ţifescului*) : Ieşi !... Şi spune-i strajei să te ducă la temniţă.

ŢIFESCU : La temniţă ?... Io ?... De ce ?

VODĂ : Numai acolo te mai pot păzi de mînia firtaşilor. (*Ţifescu iese. Tăcere lungă.*) Va să zică, e adevărat.

VELIŞCO : Adevărat.

VODĂ : Şi, atunci, de ce m-ai minţit ?

VELIŞCO : Un om ca mine nu minte, se războieşte. O minciună e o unealtă de război, ca oricare altă.

VODĂ : Ţi-ai şi găsit războinici : alde Ţifescu şi Vasile...

VELIŞCO : Ci, eşti sigur, Măria-Ta, că Ţi-au rămas cei mai buni ?

VODĂ : De nu mai buni, măcar mai credincioşi.

VELIŞCO : Nu mai credincioşi. Mai bine plătiţi. Şi, să ştii, Măria-Ta, că vrednic am fost de prieteni mai buni. Dar niciodată n-am avut prilejul să-i aleg. Degeaba striga nevoia mea după ei ! Timpul şi împrejurările au ales în locul meu.

VODĂ : Şi ai crezut că ai să mă înşeli cu citeva minciuni ?

VELIŞCO : Aşa-i rînduiala jocului. Eu mi-am jucat jocul meu.

VODĂ : Şi-ai pierdut.

VELIŞCO : Cineva trebuia să piardă. De data asta, am pierdut eu. Data viitoare...

VODĂ : Va mai fi, socoţi, şi o „dată viitoare“ ?

VELIŞCO : Va mai fi. De nu pentru mine, pentru altul. Lucrul acesta mi l-a spus odată cineva mai înţelept decît mine. Şi nu l-am crezut. Dar acum ştiu : cu mine moare numai un om ; gîndul meu, însă, fără de moarte este. Că aşa sint gîndurile cele mari şi bune, că tot umblă prin lume de-şi cată, neodihnite, omul cel potrivit, în carele să se intrupeze, ca Sfîntul Duh în Domnul Iisus Hristos, şi gură să le împrumute, ca să le deie glas, şi braţ să le închine, ca să-l slujească pe Dumnezeu.

VODĂ : Şi care-i gîndul cel fără de moarte ?

VELIŞCO : Să iasă ţara de sub robia turcului !

VODĂ : Ca să intre în robia leahului ? Aista să fie tot cîştigul : schimbarea stăpînului ?

VELIŞCO : Ştie bine Măria-Ta că nu-i chip a face faţă Porţii, fără de prieteşugul unui crai creştin.

VODĂ : Atîrnă numai de ce fel de crai și de ce fel de creștin. Căci craiul e fără vlagă și creștinul, slavă Domnului, l-am văzut mai dăunazi, ce jaf și ce prăpăd a făcut prin țară, de ne-au luat nu numai odoarele bisericilor și sfintele vase, dar pînă și moaștele Sfîntului Ion cel Nou l-au răpit, ba pînă și pe mitropolitul l-au ridicat, de l-au dus ca pe un rob. De parcă și-ar fi luat Craiul învățătura nu din Sfînta Scriptură, ci de sub cîrtul tătarilor.

VELIȘCO : Așa-i. Dar prieteșugul e trecător, în timp ce gîndul meu din urmă e tare și statornic : să fie Moldova slobodă ca în timpul lui Ștefan cel Sfînt.

VODĂ : Și crezi tu că asta e numai gîndul tău ?

VELIȘCO : Adevărat : e destul de vechi să-l fi gîndit și alții. Căci un gînd nu-i o moșie cu stăpin. Și, de-ar fi numai al meu, nici n-aș avea atîta încredere că-i bun. Atît, numai : azi îl gîndesc eu. Eu — aici, și Brîncoveanu — în Muntenia.

VODĂ : Și, oare, eu să nu-l fi gîndit niciodată ?

VELIȘCO : Cu Măria-Ta, gîndul zăbovește. Cu mine, gîndul avea să se facă faptă.

VODĂ : Așa sigur ești că a venit timpul împlinirii ?

VELIȘCO : Sigur, nu ! Dar toată fapta trebuie să-și aibă un început.

VODĂ : Un început cu singe ?

VELIȘCO : De care singe e vorba ?

VODĂ : Nu de singele meu subțiat de bătrînețe, nici de singele feciorului meu, ostatecul Țarigradului... De-ar fi să fie, bucuos l-aș jertfi. Dar, la singele norodului tău, gîndi-tu-te-ai ? De biata țară nu ți-e milă ?

VELIȘCO : Mila n-a clădit încă nici o țară.

VODĂ : Nu, Velișco, nu grija vorbește pe gura ta, ci ambiția.

VELIȘCO : Firese. Ambiția mea nu-i decît

oglanda Moldovei.

VODĂ : Oare, așa să fie Moldova, cum se arată pe obrazul tău ?

VELIȘCO : Dar cum, altfel, cînd obrazul ce s-arată astăzi este după chipul și asemănarea Dumnezeuului cel mînios și războinic al Moldovei ?

VODĂ (*gînditor*) : Velișco... de ce crezi tu că nu te-am omorît pînă azi ?

VELIȘCO : Îmă va spune, poate, Măria-Ta ?

VODĂ : Crezi, oare, că nu te știam cît ești de ticălos ? Nu încredințarea îmi lipsea, ci dovezile !... Asta nu-ți spune nimic ?

VELIȘCO : Spune : de chibzuială !

VODĂ : Așa-i. De data asta, sintem într-un gînd. Așa sint de felul meu : chibzuit. Ci, mă vezi pe mine punînd țara sub sabie, pînă a nu avea deplina încredințare a izbînzii ?

VELIȘCO : Și o înfrîngere este bună, dacă pregătește izbînda din urmă.

VODĂ : Și să răsipesc eu singele Moldovei numai pe-o făgăduială de izbîndă ?! Asta n-am s-o fac. Și, de aceea ai să mori, Velișco ! Că te-ai răzvrătit împotriva Domnului tău și că ai uneltit să iei viața lui și alor săi, poate că pentru asta, oricît ar fi de nelegiuit, ar mai fi încăput iertare. Dar pentru că ai pus în cumpănă viața Moldovei, pentru asta vei plăti cu capul. Încît pot să zici că ești gata mort.

VELIȘCO : Bine, mort sint. Dar, bagă de samă, Măria-Ta... că și strigoii au gură. De nu te vei grăbi să faci, miine, ce eu am vrut să fac azi, s-ar putea întîmpla să vină o zi cînd feciorul ăsta, ce muț stă și ascultă, mai degrabă va face ce-am gîndit eu, decît ce-ai chibzuit Măria-Ta.

VODĂ (*azvîrlind cu buzduganul*) : Ieși !

VELIȘCO (*ștergîndu-și fruntea însîngerată. Rece*) : Aici a ajuns Măria-Ta, să lovească morții ?

ACTUL IV

Scena 9

Barboși. Într-un jîlt mare, cu spătarul la ușă, Miron priveghează, îngindurat, coșciugul jupînesei sale. În spatele lui, un bătrîn, în șubă lungă, mare, cu capul descoperit, pășește încet, sprijinit în toiag.

BĂTRÎNUL : N-ar binevoi domnia-ta să-și întoarcă fața către mine ?

MIRON (*fără să-și întoarcă capul*) : Cine mă tot trage la cele lumești, cînd gîndul meu îi mai mult dincolo decît dincoace ?

BĂTRÎNUL : Sint unul care îți vrea numai binele.

MIRON : Glasul tău nu-mi spune cum te cheamă.

BĂTRÎNUL : N-ai de unde să mă cunoști. Dar eu te știu și, iată, am venit să-ți spun : lasă moarta în sama lui Dumnezeu, că neîngropată nu va rămîne ! Ci, în calocă și fugi !

MIRON : Am venit să-mi iau jupîneasa la nuntă și m-am nimerit la înmormîntare. Cine ești tu, acela care mă îndemni să

fug și să-mi las morții pe năsălie, încoplinși și neingropați?

BĂTRINUL : De ți-oi spune un nume; tot n-ai să mă cunoști!

MIRON : Oare nu se cade să-mi spui nici de ce trebuie să fug?

BĂTRINUL : Măcar de ți-ar fi de îndemn! Ci află că l-au pofțit Vodă, de cu noaptea, pe fratele domniei-tale...

MIRON : Pe Velișco!?... (Întoarce capul.) Nu, nu te-am văzut niciodată. Semeni a sihastru cuibărit într-un urs. Pareă nici n-ai fi de pe-aici, de pe la noi! Și ce spuneați de Velișco? L-au ridicat, sau l-au pofțit?

BĂTRINUL : Mai mult l-au pofțit decât l-au ridicat.

MIRON : Și n-au spus la ce-l cheamă?

BĂTRINUL : Ba au spus : la cina lui Vodă.

MIRON : Și Velișco s-a dus?

BĂTRINUL : Ce era să facă, la atîți oșteni semeni?

MIRON : Ci asta-i tot?

BĂTRINUL : Tot. Numai, cînd a fost să iasă, s-a întors Velișco către jupîneasa domniei-sale și i-a spus că de nu se va întoarce pînă cătră zori, să-i dea de știre fratelui său, adică domniei-tale. Și, iacătă, știrea e de față. Pe mine să mă ușureze, pe domnia-ta să te grăbească.

MIRON : De ce să mă grăbească?

BĂTRINUL : Pentru că, tot gonînd cu gîndul înainte, mereu mi s-a părut că aud pe urmele mele tropot de cai.

MIRON : Asta nu-i cu puțință! Cum să auzi tropot prin asemenea nămeți?

BĂTRINUL : Se-ntîmplă. Domnia-ta cum de-ai auzit, la han, coasa care se ascutea tocmai la Barboși?

MIRON (bănuitor) : De unde știi tu asta? Și, ia spune-mi, rogu-te, cum de-ai intrat la mine?

BĂTRINUL : Așa cum se intră : pe ușă. Ci rămii cu bine și Dumnezeu să te aibă în pază.

(Iese. Miron se ridică brusc. Intră Pătrașcu.)

PĂTRAȘCU : Tată, m-ai strigat?

MIRON : Nu.

PĂTRAȘCU : Ciudat. Mi s-a părut că mă strigi. De cînd a murit mama, pareă s-a întors lumca pe dos. De ce arăți așa supărat?

MIRON (preocupat) : L-ai văzut?

PĂTRAȘCU : Pe cine?... Ai primit știri de la Iași... sau, cumva, știri de la hotare?

MIRON (îngîndurat) : Măcar de-am ști de la care hotare! Că numai între hotare trăim și tot împrejmuiți sintem.

PĂTRAȘCU : Adicătelea, ce vrei să spui?

MIRON : Știi că moșu-tu a fost ridicat de Vodă?

PĂTRAȘCU : De Vodă?... Și de ce să-l ridice? De unde știi? Cine ți-a spus?

MIRON : Da... cine mi-a spus? Numele lui e cineva. Și știi ce mi-a mai spus?... Să fug.

PĂTRAȘCU (palid) : De ce să fugi? Năvălit-au dușmanii? Trimisu-ți-au vorbă de la domnie?

(Intră un argat.)

PRIMUL ARGAT : Stăpine... se apropie un pîlc de călăreți.

(Intră al doilea argat.)

AL DOILEA ARGAT : Stăpine... au venit oșteni de la Iași...

(Un braț puternic îl dă deoparte : e armașul lui Vodă, urmat de cîțiva oșteni.)

ARMAȘUL : Poruncă de la Vodă!...

MIRON : N-ai băgat de samă, armașe, că avem un mort în casă?

ARMAȘUL (se descoperă, oștenii, după el, și-și fac cruce) : Dumnezeu să mă ierte... Nu la cei morți am venit.

MIRON : Ci nu știi că lingă mort nu se cade decât vorbă mică?

ARMAȘUL : Știu, păcatele mele, dar porunca e poruncă.

MIRON : Aibi răbdare, armașe. Acum, mă rog.

(Îi întoarce spatele, îngenunchează și se roagă. Descumpănit o clipă, armașul face semn oștenilor. a:gaților și lui Pătrașcu, să iasă; apoi îngenunchează lingă Miron.)

ARMAȘUL : Domnia-ta nu vrea să mă asculte?

MIRON : Stau de rugăciune, armașe. De ce te pui între mine și Dumnezeu?

ARMAȘUL : Aibi bunăteța și ascultă-mă... Că timpul fuge numai spre paguba domniei-tale.

MIRON : S-a întîmplat ceva fratelui meu, Velișco?

ARMAȘUL : S-a întîmplat.

MIRON : L-au tăiat?

ARMAȘUL : Pînă am plecat eu, nu. Dar nici nu vor întîrzia.

MIRON : Și fiii mei?

ARMAȘUL : Pe Ioan l-au poprit cămărașul mare în odaia domniei-sale...

MIRON : Pe Nicolae?

ARMAȘUL : Au pornit să-l întoarcă de pe drumul Tarigradului. Poate, l-or fi și ajuns.

MIRON : De-ar ști mama lor, s-ar ridica din raclă și ar striga!... Și, pentru mine, ce poruncă ai?

ARMAȘUL : De oriunde te găsește, să te aduc la Iași.

MIRON : Atît?

ARMAȘUL : Atît. Dar, de mi-i asculta sfatul...

MIRON : Sfaturi ai venit să-mi dai, sau să mă ridici ai venit?

ARMAȘUL : Fii mai îndurător cu prietenii domniei-tale. Căci prieten înți sînt.

MIRON : Ciudat prieten îmi trimite Vodă.

ARMAȘUL : Vodă mă trimite, dar eu mă înfățișez. Ci aibi încredere în mine!

MIRON : De ce să am încredere în domnia-ta ?

ARMAȘUL : Pentru că în cineva tot trebuie să te încrezi ! Brațul meu e simbriașul lui Vodă, dar inima mea nu primește simbria.

MIRON : De ce să cred că mă iubești ?

ARMAȘUL : Pentru ca să-mi ascuți sufletul !... Fugi !

MIRON : Trimis-te-a Vodă să mă ispitești cu fuga ?

ARMAȘUL : Pentru numele lui Dumnezeu, întreabă-ți mintea, de nu-mi crezi cuvântul. Dar, fugi !

MIRON : Unde ?

ARMAȘUL : Cetatea Neamțului e în mina leșilor... și nu-i așa departe.

MIRON : Și domnia-ta cum vei da socoteala ?

ARMAȘUL : Te urmez !... Sau nu mă crezi ?!

MIRON (*privindu-l pătrunzător*) : Ba da, te cred. Mă întreb, numai : cu ce mi-am meritat asemenea credincioasă iubire ?

ARMAȘUL : Din vremea tinereții și bărbăției tale, te-am văzut prea adevărat în slujba Moldovei, ca să cred că ți se cuvine o plată cu moarte.

MIRON : Și, cu toate acestea, armașe, n-am să fug.

ARMAȘUL : Doamne, cum să nu fugi, când la Iași te așteaptă securea și butucul ?

MIRON : De-ar fi vrut să mă omore, ți-ar mai fi cerut Vodă să mă duci la Iași ?

ARMAȘUL : Oare n-ai îmbătrânit destul ca să știi că se-ntimplă, din când în când, obosindu-i capul, să mai gândească și Vodă cu capul dușmanilor tăi ?

MIRON : Armașe, nu mă știu eu nici o greșală.

ARMAȘUL : Dar, parcă, va sta careva să te întrebe de-ai greșit ori ba ? Și, dacă, de minioși ce sînt, mai întâi ți-or tăia capul și abia apoi vor sta de întrebări ? Te vor întregi atunci lacrimile lui Vodă și pocăința dușmanilor ?

MIRON : Și, cu toate acestea, armașe, adevăr îți spun : nu voi fugi.

ARMAȘUL : Dar, atunci, trebuie să te prind și să te duc ! Oare, asta vrei ?

MIRON : Nu, n-ai să mă duci.

ARMAȘUL : Nici să fugi, nici să te lași dus... Cum să împac lucrurile ?

MIRON : Pină ce nu-mi prohodesc femeia și n-o îngrop, după datină, întru logea lui Dumnezeu, n-am să mă las dus.

ARMAȘUL : Dar trebuie să te duc, înțelegi ?

MIRON : Oare Vodă are înțelitate și înaintea lui Dumnezeu ?

ARMAȘUL : Înaintea lui Dumnezeu... asta, nu !

MIRON : Ți-a spus Vodă să mă omori ?

ARMAȘUL : Nici asta.

MIRON : Apoi, eu sila n-ai să mă poți duce decît mort.

ARMAȘUL : Dar, atunci, învață-mă : ce să fac ? Ajută-mă să te ajut !

MIRON : Putea oare Vodă să știe că i-ai călcat porunca numai pentru că purta-te-ai creștinește și ai zăbovit două zile la această sfințită îngropăciune ?

ARMAȘUL : Cine mai știe ce gînduri bîntuie prin mintea unui domn ?

MIRON : Ți-a spus Vodă în cit timp să mă aduci ?

ARMAȘUL : Nu, n-a spus... „Îndată !” — asta a fost toată porunca.

MIRON : Și „îndată” nu poate să însemne și „îndată” ce se va putea ? Poți să mă duci la Iași și într-o zi, și în două... Și, dacă tot mă duci, ce zor nevoie să te grăbești ? Graba rămîne numai la voia domniei-tale.

ARMAȘUL : În două zile se pot întimpla multe.

MIRON : Adevărat... Ori se vor descilci lucrurile și Vodă se va lipsi de mine. Ori, nerăbdător, Vodă va repezi vătăfi să aștepte ce s-a întimplat.

ARMAȘUL : Și dacă, în locul unui vătăf oarecare, va trimite un călău ?

MIRON : Atunci, tot voi avea a-ți mulțumi că mi-ai păsuît moartea cu două zile.

ARMAȘUL : Bine. Am să fac cum ți-i voia. De nu vrei să fugi, am să aștept două zile, pînă ce-ți vei îngropa femeia. Dar și domnia-ta e dator să-mi împlinească o rugăminte.

MIRON : De se va putea, voi îndeplini-o.

ARMAȘUL : Mi-o vei împlini, căci tot spre binele domniei-tale mă rog. Or, iată cu ce nu mă împac : să pierdem două zile de-a surda.

MIRON : Și, ce vrei să fac ?

ARMAȘUL : Să trimiți la Iași un om de încredere, poate chiar pe Pătrașcu, și să deslușească ce s-a întimplat în urma mea. Bineînțeles, am să rînduiesc lucrurile în așa fel, să poată fugi neștiut.

MIRON : Pătrașcu ?!

ARMAȘUL : De ce șovăi ? De va fi de rău, n-ai fi bucuros să-l scapi măcar pe el de năpastă ?

MIRON : Bine, așa am să fac, cum ai spus. Ci, acum, lasă-mă să mă rog pentru morții mei.

(Armașul își face cruce, se ridică, îl privește o clipă, gînditor, de la spate, și iese.)

Scena 10

Înși. Temniță la Curtea Domnească. Intră Vodă, precedat de Macri, cu purtători de masale, și urmat de Dumitrașco, de Rușet, de Lupu Bogdan și de comisul Ștefan Cerchez.

VODĂ : Ci, poștește, beizadé, poștește ! Ori îți pute așa tare rîncedul ? Te sperie așa tare mucedul păreților ?... Hm, a ce miroase întunericul, beizadé ? Ia să vodem : ter-foloagele tale nu-ți spuseră nimic ?... Ia... ia pune mîna pe patele astea ! Vezi ce putrede sînt ?... La zgîrie oleacă piatra !... Vezi ce grăsimă răzui ? Ei, să-ți spun eu a ce miroase ?... A moarte ! A sudoare iuțită în spaima morții. Parcă s-ar fi dilhorit pe aici niscaiva spînzurați. Ei, ghi-cit-ai pe unde te afli ?

DUMITRAȘCO : Nu trebuie să fii așa mare învățat, ca să știi că te afli într-o temniță.

VODĂ : Dar știi de ce te-am adus aici ?

DUMITRAȘCO : Ca să mă înspăimînt.

VODĂ : Așa-i, ca să te înspăimînti. Că numai acel domn este destul de bun să sufere pentru supușii săi, care a sămțit măcar o dată frigul morții. Sămți ?

DUMITRAȘCO : Mai mult silă decît frică.

VODĂ : N-ai bi griji : frica e pe drum. Ci, bagă numai de samă și ai să pricepi. poate, în ce chip este moartea, temnița cea mai încăpătoare, cea mai întunecată și cea mai neiertătoare. Hei ! (*Bate din palme.*) Jilțul meu ! (*Intră doi cămărășei cărînd jilțul lui Vodă, și Vodă se așază. greot.*) Bun ! Acum, dați-l la iveală pe Velișco ! (*Către Rușet.*) Nu te bucuri, Rușet, că-ți vezi dușmanul în ceasul morții ?

MACRI (*desface din podele usa becului și strigă din gura girlicului*) : Heei... urcă !

VODĂ : Auziți, beizadé, cum strigă moartea ?

Nici tu „domnia-ta“, nici tu „lumină-ția-ta“, nici măcar „bă. Velișco“ !... Așa începe moartea : fără de nume ! (*Din beci se înalță, pas cu pas, Velișco : capul gol ; gitul lung, alb, dintr-un vsmînt boieresc cu gulerul smuls ; mîinile legate la spate.*) Îl vezi ?... Parcă dintr-o groapă iese. Dar nu către înviere calcă, ci către moarte. Ba chiar a și murit. Numai, încă nu cît trebuie.

DUMITRAȘCO : Se vede că și în moarte sînt trepte, ca și în viață.

VODĂ : Vrei să știi ce fel de glas are asemenea treaptă ? Ascultă-l !

VELIȘCO (*cu un ochi mort*) : E ziuă afară sau noapte ?

MACRI (*cu încuviințarea tăcută a lui Vodă*) : Noapte.

VELIȘCO : Miloasă-i noaptea — săraca rudă a morții — căci de-mi va cruța de tot vederea lumii, mă va înlesni spre bezna cea de-a pururi.

VODĂ : Grăbește-te, Velișco, căci îndurarea mea s-a scurtat.

VELIȘCO (*fără să-l privească*) : La ce veniși, să vezi cum mor ?

VODĂ : Nu-i treaba mea să-ți păzesc călăul.

VELIȘCO : Să-ți încredințez cuvîntul meu din urmă ?

VODĂ : Spune-l !

VELIȘCO : Și, ai să-mi împlinești voia ?

VODĂ : A asculta nu înseamnă a făgădui.

VELIȘCO (*tot cu capul în pămînt*) :... Pe alde Vasile a lui Gavriliță, pe Gheorghe a lui Apostol, și pe ceilalți ca ei, precum tot mărimșitul casei lor... să nu-i omori. Au mers după mine cum merg picioarele după cap, și mîinile după trup. Ci de va cădea capul meu, într-atît îndestula-se-va groapa că-ți fi-vor de prisos acele netrebnice picioare și acele neputincioase mîini.

VODĂ : Am să mă gîndesc.

LUPU (*nelinîștit*) : Măria-Ta... Doar n-ai de gînd...

(*Vodă curmă vorba cu un gest.*)

VELIȘCO : Pe nepoții mei să-i lași în pace. Ei nimic n-au știut. Se cuvime, așadar, neștiința să le păzească capul.

RUȘET : Măria-Ta...

LUPU : Să nu-i făgăduiești !

VELIȘCO (*înălțînd capul, cu o zvîcnire leonină a întregii ființe*) : Șobolani flămînzi, ce vă păziriți cu răbdare hoitul și praznicul ! Oare, aștia sînt toți dușmanii pe care mi i-a putut agonisi Dumnezeu, cu ajutorul Măriei-Tale ?

VODĂ : Iartă-mă, Velișco. L-am ajutat și eu cum am putut, mai aprigi n-am găsit.

VELIȘCO : Păcat ! De mi-au lipsit prietenii la nevoie, să fi avut, barem, parte de dușmanii pe care-i merit. Că mi s-ar fi cuvenit, socot, dușmanii mai vrednici de mine.

RUȘET : Măria-Ta...

VODĂ : Nu pun căluș cui trage să moară.

VELIȘCO (*reîntors acasă, la tainica gîndului*) : Cît privește fratele meu, Miron... Oh, pentru un sfînt ca el, neclîntit în cugetul său, un frate nesupus ca mine e o adevărată năpastă. Același sînge ne înfrățește, dar nu aceleași gînduri. Ba, mai degrabă îl înrudește cu Măria-Ta chibzuința, decît cu mine, minia. Capete ca ale mele cresc destule prin buruienșurile Moldovei, un cap ca al lui e ca o sfîntă sâr-bătoare la troianul zilelor de rînd. De el să nu te atingi, și zilele să nu i le răpui. Căci, de-l vei tăia pe el, ai să plîngi ca după un întreg Divan și timpul ce va veni îl va jeli mîhnit.

VODĂ : Am să mă gîndesc.

VELIȘCO : Iar trupul meu, după ce-l vor fi bagiocurit vătăfii tăi și vînturile Îșilor, să-l dai femeii mele, să-l bocească, căci alte averi nu am a-i lăsa. Măcar atît să aibă : un sac de oase pe care să plîngă.

- VODĂ : Am să mă gândesc... Mai ai ceva de spus ?
- VELIȘCO : Mai ai ceva de întrebat ?
- VODĂ : Duceti-l ! Descăpăținat să fie la poarta Curții mele ! Și beizadeaua va fi față.
- DUMITRAȘCO (*palid*) : Io ?!
- VODĂ (*incrunțat*) : Ți-e frică să vezi oam murind ?
- VELIȘCO (*întoarce capul și privește peste umăr*) : Vină, Dumitrașco ! Cine trăiește asemenea jalnice și cumpbite vremi, dator este să-și întărească inima după pilda unui om care știe să moară. (*Iese, urmat de Macri și de ceilalți temniceri.*)
- VODĂ (*aspru*) : Mai zăbovești ?
- DUMITRAȘCO : Nu vrei să iei de la mine osînda asta ?
- VODĂ (*neînduplecat*) : Nu.
- CERCHEZ (*îi e milă de băiat*) : Să merg cu tine, beizadé ?
- VODĂ (*sare din jilt*) : Nu !... L-am dădăcit destul ! Destul a supt laptele blîndeții. Întărcatu-l-am ! Este timpul să învețe a sta pe picioarele lui. Du-te ! Și să te întorci, spre încredințare. (*Dumitrașco iese.*) Văzut-ați, ce inimă de muiere ? Să-i caut, dară, un bărbat, nu un Scaun Domnesc ! Și voi, ce mă pîndiți ? Ce mai așteptați, nesăuilor ? Ce mai vreți ?
- RUSET : Și firtați ?
- VODĂ : Aaa... încă n-a căzut capul lui Velișco și vă și gîndiți la capul cui știu eu... Lacomilor ! De ce să-i omor ?
- LUPU : Au uneltit.
- VODĂ : Unelte fără de minte ! Mi-i că, de le-aș tăia capul, nimic alta n-a ouge pe apa Bahluiului decît o balercă de apă chioară ! Decît să le storc singele alb, am să le storc pungile pline. Decît să umplu cimitirul cu nătrăi, mai bine, visteria cu galbeni. La obezi cu ei ! Bătuți și muncii să-i văz ! De vor să trăiască, să-și înmulțească zilele plătînd. De vor să-și primenească bojocii, chiar picul de aer să și-l cumpere de la visteria Moldovei ! Și cămeșa de pe ei să și-o vîndă ! Și lina jupîneselor să și-o neguțătorească în tîrg ! Numai groapa le-o iconomisi-o, îngăduindu-le să îngrășe bălăriile cu ce rămășițe de stîrv s-or prileji.
- RUSET (*tenace*) : Și Miron ?
- VODĂ (*tresărînd*) : Miron ? !... Ce mai vreți și cu Miron ? Ce vină are el ?
- RUSET (*cu răceală*) : Destulă vină că e fratele vinzătorului.
- VODĂ (*înflorat*) : Nu gîndeam că știți să urăști așa de bine. Dar eu vă întreb : poate să moară un frate, pentru vina celui alt ?
- CERCHEZ : Oare Măria-Ta a mai văzut ban să fie calp doar pe o față, și bun pe cealaltă ? Ci, aști doi frați sînt ca două fețe ale aceluiași ban ; de minte o față, minte negreșit și cealaltă. Iar banul calp, știut este, ca să scapi de el îl trimiți la topitorie.
- VODĂ : Și tu, Lupule... Cum îți mîncîci mielul ?
- LUPU : Măria-Ta... poate că nevinovat este, poate că nici prin cap să-i treacă a-l răzbuna pe frăține-su... Poate ! Dar, cît va trăi, tot sămînță de zavistie va fi. Mila ta va semăna cu slăbiciunea. Și pace nu vei avea ; somnul nu te va odihni, mîncarea nu-ți va prîi. Scaunul îți va fi puzura în primejdie.
- VODĂ : De vă voi da, acum, capul lui Miron, ce alte capete îmi veți cere acuși ?
- RUSET : Ale feciorilor !
- VODĂ (*parcă uluit, parcă bănuitor*) : Atît de mult îl uniți ? Atît de mult vă temeți de el ? ! Să-i omor trei feciori ? ! Eu ? !... Nu, durerea asta n-am să i-o fac.
- RUSET : Așa-i, Măria-Ta, n-ai să i-o faci.
- VODĂ (*bănuitor*) : Cum, adică, n-am să i-o fac ?
- RUSET (*subtil*) : Cum să-l doară, de va fi mort ?
- VODĂ : Doamne... nu ! Asta, nu ! Nu vreau ! Nu poci ! Că, ce sînt eu : turc, tatar, un păgîn fără credință și fără lege ? Țiros împărat sînt, să mă hrănesc cu sînge ? Asta vreți voi, să mă blesteme mama lor și să-mi iei capul, să-l azvîrle într-o butie cu sînge, și să-mi strige : „Na, be, satură-te, fiară“ ?... Vorbiți, asta vreți ?... Dar vorbiți ! De ce tăceți ? (*Tăcere lungă.*) De ce s-a lăsat așa o tăcere ? (*Intră Dumitrașco, palid, răvășit, clătînat.*) Ce-i cu tine ?... Răzvrătitu-s-au mațele în tine ?
- DUMITRAȘCO (*rezemat de perete*) : Am văzut.
- RUSET : O moarte cheamă altă moarte. A căzut capul lui Velișco... Acum e timpul să cadă și capul lui Miron.
- VODĂ (*decis, deodată*) : Bine... vreți capul lui Miron... Al vostru să fie ! Dar din capul feciorilor lui nu se va clinti nici măcar un fir de păr !... Serie porunca ! Și să mi-o aduci s-o pecetluiesc ! Vină, fiule !
- RUSET (*neclintit*) : Porunca s-a scris. (*Dă la iveală un sul.*)
- VODĂ : De cîți ani o ții pregătită ?...
- RUSET (*citînd*) : „Oriunde se va afla... acolo... numaidecît, să i se rețeze capul.“
- VODĂ (*smulge hîrtia și i-o dă lui Dumitrașco*) : Așa stă scris, beizadé ?
- DUMITRAȘCO (*abia privind hîrtia, stîns*) : Așa.
- VODĂ (*scofîndu-și inelul*) : Pecetluiește și să mi-l înapoezi. Vină, beizadé ! (*Mai face un pas, dar se oprește iar.*) Cu cine o vei trimite ?
- RUSET (*gînditor*) : Cu cămărașul Mărici-Tale.
- VODĂ : Așa să faci !... Vină ! Duhoarea îmi stîmbește răceala din oase. (*Iese cu Dumitrașco, lăsînd în urmă sfetnicii adunați în jurul jiltului gol.*)
- CERCHEZ : De ce s-o fi grăbind așa Măria-Sa ?
- RUSET (*îngîndurat*) : Se teme, nu cumva să se răzgîndească.

LUPU : Doamne, crezi că s-ar putea răz-
gîndi ?

RUSET : Abia așteaptă. (Cu finețe.) Dar nu-

mai după ce porunca va fi plecat de
îndestul timp ca să n-o mai poată ajunge
nici un inger.

ACTUL V

Scena 11

*Iatacul lui Vodă. Întins în pat, sprijinit în
perne, Vodă pare că doarme. Dumitrașco îl
veghează.*

VODĂ (tresărind) : A venit !

DUMITRAȘCO : Cine ?

VODĂ : A venit, îți spun ! Dă-i 'drumu' !
(*Dumitrașco dezăvôrăște ușa de taină.
Întră căpitanul strajei.*) Apropie-te !... S-a
făcut ?

CĂPITANUL : Făcut.

VODĂ : A mers greu ?

CĂPITANUL : Nu cine știe ce... L-am pîndit
într-o ripă, la ieșirea din Iași... L-am do-
vedit repede.

VODĂ : Mort ?

CĂPITANUL : Mort.

VODĂ : Nici o pagubă. Mai puțin o iscoadă
pe lume !

CĂPITANUL : Apoi l-am despuiat, ca să-l
crează jăfuit, și gata !

VODĂ : Și-ai aflat ce era de aflat ?

CĂPITANUL : Aflat. (*Scoate un sul cu pecete
și i-l înmîinează.*)

VODĂ : Te-a pus cumva dracu' să citești ?

CĂPITANUL : Ferească-mă Dumnezeu ! Nici
nu știu carte.

VODĂ : Bun ! Asta-i ea și cum ai fi oleacă
orb. Dumitrașco... miluiește-l c-o pungă !...
Și, mut să fii, pe cit ești de orb !

(*Căpitanul se închină și iese pe ușa de
taină.*)

DUMITRAȘCO : Ce-a mai fi și asta ?

VODĂ : Ți-oi spune alt'dată ! Acum, mi-i
somm !...

(*Întră Ruset.*)

RUSET : Măria-Ta...

VODĂ : Și domnia-ta ce mai vrei ? Nici de
dormit nu mă lași să dorm ?

RUSET : Măria-Ta... Am vrut să știi...

VODĂ : Ce să știi ?... Miine nu-i zi ?

RUSET : Cămărașul Măriei-Tale e mort.

VODĂ : Mort ? !... Ei, Doamne ! Din ce i s-a
tras ? A mincat prea mult ?

RUSET : A fost prea credincios... L-au o-
morit.

VODĂ : Cine ?

RUSET : Știu eu ? !... Tîlharii ! Că era des-
puiat tot.

VODĂ : Unde ?

RUSET : La porțile Iașilor !

VODĂ : Pînă aici au ajuns ?... Și, cu porun-
ca mea de moarte ce s-a făcut ?

RUSET : Tot tîlharii i-or fi luat-o, că asu-
pră-i nu s-a găsit.

VODĂ : Ce să faci hoții cu ea, s-o mă-
nince ?... Mare năcaz !

RUSET : Nu chiar așa mare.

VODĂ (atent) : De ce, nu așa mare ?

RUSET : Pentru că porunca lui Vodă e po-
runcă sfîntă și se va împlini ca însăși
voia lui Dumnezeu.

VODĂ : Nu înțeleg. Ai găsit hîrtia ?

RUSET : Asta, nu. Dar cealaltă... Cealaltă
hîrtie își vede de drum.

VODĂ : Care, cealaltă ?

RUSET : Chibzuind eu că tîlharii mișună
și drumu-i nesigur, am trimis nu un om,
ci doi, pe drumuri diferite, și fiștecare
cu hîrtia lui. Căci așa am socotit : că,
dintre aști doi, unul tot va ajunge. Ba,
istuia i-am dat și cițiva seimeni, să-l
păzească. Și iată că porunca Măriei-Tale
gonește mai departe !

VODĂ (gemînd) : Doamne !

RUSET : Ce-i, Măria-Ta, te ține de la ră-
runchi ?...

VODĂ : Da, da, de la rărunchi... nisipul de
la rărunchi... Și, zici că trimiseseși doi
oameni ?

RUSET : Doi, Măria-Ta. Și, al doilea e pe
drum !

VODĂ : Ai făcut tu asta ?

RUSET : Ce nu fac eu pentru ca poruncile
Măriei-Tale să fie împlinite pînă la ca-
păt ?

VODĂ : Oh, Ruset, vicleană-i dușmănia ta !

RUSET (fariseic) : Nu înțeleg... N-am făcut
bine ?

VODĂ (înfrînt) : Ba da, ba da... Ai făcut
bine. Prea bine.

RUSET : N-am făcut decît să împlinesc po-
runca.

VODĂ : Așa-i... Și cine este cel de-al doilea
tău ales care duce osînda ?

RUSET : Macri.

VODĂ : Macri ! ? (*Sărind din pat, în cămașă lungă, tărănească.*) Pe el l-ai ales ? (*Clătinat.*) Doamne, e pierdut.

RUSET : Ci, n-a fost vrerea Măriei-Taie să-l piarză ?

VODĂ : Ba da, ba da, ba da... Dar de ce... de ce atîta invenșunare ? De ce să iei omului picul lui de noroc ? ! Și pe un jucător la ananghie îl mai păsuiești cu câte o carte... poate-poate, și-a momi norocul... Și tu n-l ai păsuit pe Miron ?...

RUSET : Nu mi-na plăcut niciodată să mă joc cu norocul dușmanilor mei !

VODĂ : Așa de zgîrcit ești cu norocul altuia ?... Eu am putut să te fac vistiernic, să-ți dau cheia țării pe mină, să-ți dau ce nici măcar n-ai visat vreodată... și tu... tu... nu ești în stare să păsuiești un datornic ?... Un datornic ca Miron ?

DUMITRAȘCO : Măria-Ta, are să te-apuie durerile...

VODĂ : De ce ? De ce ? De ce ? Pentru că era singurul care îți vedea jaful și nu se sfîia să-ți-o spună ? De asta ai vrut să-i închizi gura ?

RUSET : Nu eu am dat porunca... Eu numai i-am făcut drum !

VODĂ : Ieși !... Ieși, că te omor !... (*Ruset se închină și iese. Vodă cade în genușuri.*) Doamne, e pierdut... Și eu nu pot să mai fac nimic !

DUMITRAȘCO (*încearcă să-l ridice*) : Măria-Ta...

VODĂ : Să înșel moartea, am vrut ! Și iată-mă jăfuit de tot venitul bunătății mele ! Toți mă jăfuiesc !... Și Ruset, și Lupu, și Cerechez... toți ! Toți, toți sînt o mină !... Ah, rărunchii mei !

DUMITRAȘCO : Întinde-te în pat. Știi bine ce-au spus doctorii, că trebuie să stai în pat.

VODĂ (*așezîndu-se greoi pe marginea patului*) : Dumitrașco...

DUMITRAȘCO : Ai vrut, oare, să-l ierți pe Miron ?...

VODĂ : Nu... Nu cred. Dar trebuia să mai chibzuiesc... da, să mai chibzuiesc... Oh, boieri, boieri... Unde-ați fost ? (*Plînge.*) De ce m-ați lăsat ? Doamne, dă-mi fapta îndărăt !

DUMITRAȘCO : Măria-Ta, are să-ți facă rău...

VODĂ : Aș !... Nu bășica asta infundată cu nisip are să mă bage în pămînt... ci gîndul... nevrednicul...

DUMITRAȘCO : Poate că Macri n-are să-l omoare... Poate că Miron are să-l înduplece și-o să-l aducă la Iași... A fost doar sluga Costinilor...

VODĂ (*pierdut*) : Tocmai de aceea, tocmai de aceea l-au ales ! Pentru că nimic nu ierți mai greu altuia, decît recunoștința pe care i-o datorezi. De aceea îl va tăia ! Înțelege ? Ca să vădească cu cît mi-i mai credincios mie, decît stăpînilor lui de odinioară. Și moartea are semnătura mea, și nici o putere nu i-o poate smulge. Un singur cuvînt am învățat și eu să mîzgălesc : numele meu. Și din numele meu,

am făcut pecete. Și iată că numele meu poartă osînda pe drumuri... Pe numele meu călărește osînda... Și eu nimic nu pot. Neputincios sînt, ca cea mai de pe urmă dintre slugile mele. Căci nimic alta nu sînt, decît un biet om.

DUMITRAȘCO : Tată, nu vrei să dormi ?

VODĂ : Nu. Vreau treaz să fiu... Ca o luminare. O luminare pentru Miron. Atît mai pot să fac și eu pentru el !... Doamne, oare prezinte el că va muri dimineață ?

Scena 12

Barboși. Zvonul mulțimii de afară. Patru popi, infipți în jilțuri cu spătar.

ARMAȘUL : Și Miron pe unde a fi, Sfințiile-Voastre ?

PRIMUL PREOT : Stă și scrie.

AL DOILEA PREOT : Toată noptica a stat și a ticluit scrisori.

AL TREILEA PREOT : Scrisori lungi.

AL PATRULEA PREOT : Ista-i felul lui de a se ruga.

ARMAȘUL : Asta face, oare ? ! Pe mine arde pielea și domnia-sa stă de scrisori ? Și Sfințiile-Voastre ce cătați aici ?

PRIMUL PREOT : Nu căutăm ce-am găsit.

ARMAȘUL : Și ce-ați găsit ?

AL DOILEA PREOT : Prilejul de a ne rușina.

ARMAȘUL : Prilejul de ieri s-a îngropat.

AL TREILEA PREOT : Nu numai pentru morții de ieri ne rugăm.

ARMAȘUL : A murit, azi, cineva ?

AL PATRULEA PREOT : A încetat moartea în lume ?

(*Intră Miron.*)

MIRON : De ce sînteți mîhnîți, prietenii mei ? Că nu stăm la masa de nuntă a lui Pătrașcu, ci la masa de praznic a maică-si ? Nu pe voia noastră a fost să hotărîm. Dar, oare, nu ne-am făcut noi datoria intru cele sfinte ? N-am îngropat noi răposata, n-am plins-o, n-am prohodit-o ? Pe toate le făcurăm după veșnica rînduială, pentru ca veșnică să fie și odihna sufletului ei.

ARMAȘUL : Știe bine domnia-ta, nu de sufletul răposatei ne e grija.

MIRON : Atunci, de ce vă e grijă, de sufletul meu ? Nenumitor este. De carnea mea stricăcioasă, ce atît de greu mă îmbracă ? De ce mă plîngeți, cît încă n-am murit ?

(*Intră primul oștean și primul argat.*)

ARMAȘUL : Ce s-a întîmplat ?

PRIMUL OȘTEAN : Un cerșetor viclean ! Da să se furișeze în conac. Dar l-au cunoscut ai noștri numaidecît și l-au și luat la rost Acuși, zice că-i slugă de-a casei.

MIRON : Drept a vorbit.

ARMAȘUL (*oșteanului*) : Lasă-l aici. (*Oștea-nul iese.*) Iartă-mă, rogu-te, moș Toadere. N-au de unde ști, păcătoșii, că eu însumi te-am îngăduit să fugi cu Pătrașcu... Dar acum poți să ne spui ce-ai aflat?

MIRON : Spune.

PRIMUL ARGAT : Ce să aflu? După o noapte de goană pe trei cai schimbași, ajunserăm la Iași, cătră dimineață. Ci, cum ne indemnăm cătră Curtea Domnească, numai ce vedem? Drept înaintea porții, lângă fîntină, un stîrv! Descălecarăm pe dată și ne apropiarăm. Bezna nedestrămată nu ne îngăduia a desluși prea bine. Dar, tot pipăindu-l, ne-am dumiruit : descăpătinat era și în veșminte de mătase.

MIRON : Și l-ai cunoscut?

PRIMUL ARGAT : Cum, Doamne, să nu-l cunosc?... „Aista — i-am spus eu lui Pătrașcu, ce se găvozdise lângă mine — aista e moșu-tu, Velișco“. Și chiar așa a fost.

PRIMUL PREOT : Ce era să se săvîrșească, s-a săvîrșit.

AL DOILEA PREOT : Dumnezeu să-l ierte și pămîntul să-l hodinească.

AL TREILEA PREOT : Acum, și în vecii vecilor...

AL PATRULEA PREOT : Amin.

MIRON : Și, băiatul?... A făcut ce'i-am poruncit?

PRIMUL ARGAT : Făcut.

MIRON : Încotro a luat-o?

PRIMUL ARGAT : Cătră Milcov.

ARMAȘUL : Slavă Domnului. În ceasul ăsta, a trecut hotarul, de mult. Acum e rîndul domniei-tale.

MIRON : Adevărat. Fiștecare avem de trecut un hotar.

ARMAȘUL (*nelineștit*) : Ce vrei să faci?

MIRON (*cu un zîmbet blind*) : Ce alta, armașe? Să mă spovedesc.

ARMAȘUL (*zăpăcit*) : De ce să te spovedești?

MIRON : Pentru că oriunde ar fi să mor, aici, pe drum, ori la Iași, moartea să mă aște pregătit.

ARMAȘUL : Asta-i tot ce domnia-ta găsește mai bun de făcut?

MIRON : Dar ce alta aș avea mai bun de făcut, decît a mă găti de plecare?

ARMAȘUL : Doamne, omul ăsta se gîndește a pleca dintre vii, și eu nu știu cum să-l văz mai degrabă pus la adăpost! Ci, oare, domnia-ta nu înțelege că ce era pînă mai acūși o vorbă, acum e o faptă, că Velișco e mort?

MIRON : Tocmai de aceea, pentru că înțeleg în ce chip fapta a întrecut vorba, tocmai pentru că moartea lui Velișco ămi făgăduiește, azi, o moarte pe care venirea domniei-tale încă nu mi-o făgăduia, ieri, cu atîta putere, tocmai de aceea vreau să mă spovedesc.

(*Larmă, afară.*)

ARMAȘUL : Ce-i asta? (*Ușa e izbită în lături. Apare Macri, urmat de seimeni.*) Macri!... La ce năvala asta?

MACRI : Porunca lui Vodă.

(*Ii întinde armașului un sul pecetluit. Armașul îl despecetluiește și citește.*)

MIRON : Nu vrei să mi-l dai și mie, armașe?... Nu te sffii, am cetit destule în viața mea ca să știu ceti și o poruncă de moarte. (*Armașul îi întinde hirtia, Miron citește.*) „...Oriunde se va afla... acolo, numaidecît, să i se rezeze capul“... Vorba s-a făcut faptă, și fapta a căpătat întărire.

Cînd trebuie să mor, Macri?

MACRI : Cînd s-a poruncit : numaidecît.

MIRON : Nu m-ai putea duce la Iași?

MACRI : Nu.

MIRON : Nu te rog. Te-am întrebat, numai, ca să fiu cu inima împăcată că am făcut o încercare : mie să-mi scap viața, și lui Vodă Cantemir să-i crîț un păcat.

MACRI : Porunca e poruncă.

MIRON : Ai să-mi îngădui să mă spovedesc?

MACRI (*șovăitor*) : Doar capul tău ămi trebuiește. Sufletul nu-i partea mea.

MIRON : Mulțumesc-ți și pentru atît... Toadere!

PRIMUL ARGAT : Da, stăpine.

MIRON : Ia un om, doi, și du-te de sapă groapă lângă răposata mea soată... Groapa abia a fost acoperită. Așa că lesne vei dovedi-o! Du-te! (*Primul argat iese.*) Părinte... aibi grijă, rogu-te, că n-aun pe alteineva pe cine ruga, să fiu înmormîntat cuviincios, slujit de citeși patru și îngropat după toată datina, acolo unde mi-am ales loc. Cite bucate or fi rămas de la praznicul Ilenei, bune vor fi și pentru praznicul lui Miron. Și, acum, că rînduirăm despre moarte, să ne deslușim pe partea celor vii... Părinte, în sîpetul meu ai să găsești scrisoare pentru Măria-Sa. În ea mă rog pentru fiii mei. S-o pui în mîna Măriei-Sale. Tot acolo se vor afla scrisori către fiii mei, în care, în afară de citeva sfaturi, nimic alta nu-i rog deoît să nu încerce a se răzbuna. Așijderi, se vor mai afla citeva copii după cite m-au dus mîntea de-am scris despre neamul moldovenilor... Poate, se va îndura Sfinția-Sa Mîtropolitul, ca un cărturar ce este, să le păstreze pentru mai departe. Am mai lăsat o hirtie în care scriu cu de-amănuntul ce și cum las țiecării fecior. Nu mi-am uitat nici slujitorii cei buni; la ce le va fi lăsat răposata, am adăugat partea mea. Sfinței Biserici i-am făcut danii. Și pomeni am lăsat, pentru sărăcimea ținutului. Ci, acum, că lepădatu-m-am de toate cele lumești și gol sînt ca în ceasul cel dîntii, gata sînt a-mi pune sufletul în mîna Domnului. (*Către primul preot.*) Îndura-te-vei, părinte, să mă spovedești, să-mi dai dezlegare de păcate și să-mi îngădui sfînta împărtășanie?

PRIMUL PREOT : Vină, fiule !

(*Păsește înainte, Miron după el. Iese.*)

ARMAȘUL : Macri... ascultă-mă și pe mine.
Indură-te de bătrânețele lui Vodă și de
bătrânețele lui Miron, și le îngăduie să
se vază ei în de ei.

MACRI : Nu pot.

ARMAȘUL : Să-l luăm pe Miron la Iași...
N-a pieri lumea, de-îl vei descăpățina
mine !

MACRI : Și poți jura domnia-ta că asemenea
neascultare nu se va plăti cu capul ?

ARMAȘUL : Și poți fi sigur domnia-ta că,
grăbindu-te să ascuți, ți-l păzești ?

MACRI : Așa este. Dar altă îndreptare decît
porunca n-am. Am luat capul lui Velișco,
l-oi lua și pe al lui Miron.

ARMAȘUL : Singele lor pe capul tău... Că
nu-i dat oricui să ia capul a doi frați
într-o singură săptămînă.

MACRI : Ba, mai este unul.

ARMAȘUL : Cine ?

MACRI : Gidele.

ARMAȘUL : Cine-i acela ?

MACRI : Burlă.

ARMAȘUL : Ucigașul !?... L-ai adus cu tine ?

MACRI : Adus.

ARMAȘUL : Doamne, cum i-i dat marelui
logofăt : să moară între doi tilhari.

MACRI : Păzește-ți gura, armașe, că nici
grumazul tău nu-i de fier, să nu-l taie
sătîrul meu.

ARMAȘUL : Om de nimic ai fost, om de
nimic ai rămas ! Că de nimic alta nu ți-e
milă, decît de viața ta cea amarită.

MACRI : Fiecare să facă ce-i datorîa lui : eu
mă duc să pregătesc gidele, tu să mi-
aduci pe Miron !

ARMAȘUL : Macri ! (*În tăcerea care ur-
mează, se aude, distinct, loviturî ritmice
de topor.*) Ce se aude afară ?

MACRI : Gidele și oamenii lui doboară un
stejar...

ARMAȘUL : Ai început să omori și stejarii ?

MACRI : Nu copacul îmi trebuiește... butu-
cul.

(*Iese ; și seimenii, după el.*)

ARMAȘUL (*către al doilea preot*) : Sfinția-
Ta...

AL DOILEA PREOT : Da, fiule...

ARMAȘUL : Vrei să faci un bine stăpînului
casei ăsteia ?

AL DOILEA PREOT : Niciodată nu-i de pri-
sos a face un bine.

ARMAȘUL : Atunci, ia sama... Ieși pe-afară
și caută a te apropia de Burlă... și intră
în vorbă cu el, și momeste-l...

AL DOILEA PREOT : Ce poate să facă
Burlă ?

ARMAȘUL : Să se ascundă... Înțelegi ? Am
nevoie de timp. Trebuie să stau de vorbă
cu Miron.

AL DOILEA PREOT : Înțeleg.

ARMAȘUL : Atunci, du-te ! (*Preotul iese.
Către ceilalți preoți.*) De ce mă priviți ?
(*Frămîntat.*) Numai, nu mă dumiresc ce
atîtea păcate are logofătul de spovedit !

(*Intră primul argat.*)

PRIMUL ARGAT : Stăpîne...

ARMAȘUL : Ce s-a mai întimplat ?

PRIMUL ARGAT (*incet*) : Pătrașcu...

ARMAȘUL : Ce-i ou el ?

PRIMUL ARGAT : E aici.

ARMAȘUL : Doamne ! L-ai cunoscut tu ?

PRIMUL ARGAT : Cum să nu-l cunosc, cînd
îl știu de copil ?

ARMAȘUL : Și dacă-l dibăcește și Macri ?

PRIMUL ARGAT : La atîta l-a duce mîntea,
să se ferească ! S-a îmbrăcat în rasă călu-
gărească și a intrat în ograda cu sfinții
călugări de la mănăstire.

ARMAȘUL : Vezi, numai, păzește-l, să nu
deie bătrîmul cu ochii de el, să-și strice
liniștea de pe urmă. Du-te ! (*Argatul iese.*)
De ce va fi durînd atîta spovedania lo-
gofătului ? ! (*Intră primul preot și Mi-
ron.*) Slavă Domnului, era cit pe, ce să
dau peste Sfinția-Ta !

PRIMUL PREOT : Să strici sfința taină a
împărătaniei ?

MIRON (*blind*) : De ce te zbați atîta, ar-
mașe ?

ARMAȘUL : Citu-s viu, mă zbat !

MIRON : Abia m-am împăcat cu Dumnezeu.

Vrei să mă stric iar ?

ARMAȘUL : Și nu poți rămîne împăcat cu
Dumnezeu, rămînînd viu ?

MIRON : De-ăcu' sînt mai mult dincolo decît
dincoace. De ce mă întorci din drum ?
La ce bun mă chemi ?

ARMAȘUL : Chiar se simte domnia-ta așa de
bine, că nu-i mai trebuiește nimic ?

MIRON : Întodeauna, armașe, am fost un
bun gospodar. Acum, că am mîntuit, și
treburile de pe partea suletelui, mă simt
liniștit și cu capul hîmpede. (*Atent.*) Cine
doboară arbori în ograda mea ?

ARMAȘUL : Călăul.

MIRON : Stejarul din dosul casei. L-a sădit
străbunicul meu. Ci nu știa că pe butu-
cul lui va cădea capul unui strănepot.
Și nici eu însumi, sînd de atîtea ori în
umbra-i deasă, n-am știut că moartea lui
va premerge morții mele. Și, iată că, azi,
murim împreună : doi bătrîni.

ARMAȘUL : Doamne, oare domnia-ta chiar
nu vrea să facă nimic ?

MIRON : A muri înseamnă puțin ?

ARMAȘUL : Ieri nu vroiai să fugi dinaintea
lui Vodă, că nu știai ce avea Măria-Sa de
gînd... Dar, azi, știi ! Știi, nefîndoielnic.
Știi, fără cruțare...

MIRON : Știu, și nu fug.

ARMAȘUL : Dar, schimbîndu-se împrejură-
rile, nu s-ar cădea, cumva, și domnia-ta
să-ți schimbi gîndul ?

MIRON : Adevăr grăiși : mi l-am și schim-
bat.

ARMAȘUL : Schimbat, zici ?

MIRON : Azi am încă și mai multe îndrep-
tări de a nu fugi.

ARMAȘUL : Mai multe ?

MIRON : Vrei, oare, să îți le înșir pe toate ?
(*Macri năvălește pe ușă, cu sabia în mină,
iscodind în jur cu un ochi crunt.*) Macri...
nu știi, oare, că acolo unde un om se pre-
gătește să moară, se cade mai multă li-
niște și bună-cuviință ?

MACRI : S-a ascuns, dihania... S-a făcut ne-
văzut !

ARMAȘUL : Cine ?

MACRI : Burlă !.. Gidele ! Acu' era, și acu'
nu-i !

MIRON : Și, la cel osîndit ai venit să cauți
călăul ?

ARMAȘUL (*cu un zîmbet*) : Doar nu îți l-a
fi răpit Sfîntul Duh !

MACRI : Nu rîde, armașe ! Că, de nu l-oi
găsi pe Burlă, gidele am să ții eu ! Nu-
mai că eu țin un prost călău... că lovesc
de două ori unde nu se cade decît o
dată ! (*lese.*)

ARMAȘUL : Ticălosul !

MIRON (*blind*) : Precum văd, asta tot dom-
nia-ta îți fi pus-o la cale. Foarte bine,
facă-ți-se voia : de ne este dat acest răgaz,
să-l folosim, barem, intru pacea suflate-
lor noastre.

ARMAȘUL : Decît am vorbi despre moarte,
mai degrabă m-ai asculta cu luare-amin-
te !.. Am eu mine de două ori mai mulți
oșteni decît seimenii lui Macri... Fă-mi
un semn, și-i dobor într-o clipă !

MIRON : Și, pe urmă ?

ARMAȘUL : Pe urmă ?! Vei fugi !

MIRON : Și eu te întreb : unde ?

ARMAȘUL : Oriunde ! Și la Neamț, unde
sînt leșii !

MIRON : Să fug, așadar, acolo de unde ai
noștri au fost scoși cu sila ? Asta nu în-
seamnă a fugi la dușman ? Și a mă adă-
posti la dușman nu înseamnă a mă face
vinovat ?... Și eu, care zic că-s fără vină,
să alerg, acum, să agonisesc una, cu tot
dinadinsul ?

ARMAȘUL : Dar vei trăi ! Și, de vei trăi,
vei avea timp să te dezvinovățești

MIRON : Da, voi avea timp a striga, dar
cine va avea timp a mă crede ?

ARMAȘUL : Eu, unul, atîta știu : cînd moar-
tea mă ia de beregată, legiuîtă-i orice scă-
pare !

MIRON : Crezi ?... De ce ?

ARMAȘUL : Cum, de ce ?

MIRON : Hai să zicem că te ascult... și fug.
Întrebatu-te-ai ce s-ar întîmpla ?

ARMAȘUL : Întrebîndu-te mereu, te ajunge
moartea din urmă. Dar a scăpa cu viață
nu-i destul ?

MIRON : Și, scăpînd cu viață, ce s-ar întîm-
pla ?

ARMAȘUL : Știi eu ? Orice se poate întîm-
pla ! Îi vedea atunci !

MIRON : De ce să văz atunci ? Hai să ve-
dem acum !.. Vrei să-ți spun eu ce s-ar
întîmpla ?... Toți răii, toți zavistnicii, toți
nemulțumiții, toți cei care au un dinte

împotriva lui Vodă, toți ar veni să-mi
șoptescă, să mă îndemne, să mă roage și
să mă împingă a pune mina pe sabie.

ARMAȘUL : Prea bine. De va fi nevoie, vei
pune mina.

MIRON : Așa spui ? Și nu întrebi ce s-ar
întîmpla ?

ARMAȘUL : Ce să se întîmple ?... Te gin-
dești la feciorii tăi, ostateci în mina lui
Vodă ?

MIRON : Mă gîndesc. Dar moartea lor încă
n-ar fi răul cel mai mare !

ARMAȘUL : De vei avea noroc, îl vei dovedi
și pe Vodă.

MIRON : Și asta să fie tot folosul ?

ARMAȘUL : Oare mu-i destul de mare veni-
tul pe care îți-l aduce moartea vrăjma-
șului ?

MIRON : Aici e aici : care vrăjmaș ? Nici
turcul, nici leahul !.. Ai noștri ! Cu ei să
mă bat, cu ai mei ? Din atîta vrăjmășie
și dezbin, cine ciștigă ? Străinul de la
hotare. Cine pierde ? Tara.

ARMAȘUL : Te gîndești prea departe !

MIRON : Cine poate să știe cît de departe
duce drumul care începe, aici, cu fuga
de sub satir ?

AL TREILEA PREOT : Și, atunci, trebuie,
musai, să mori ?

MIRON : Ai întrebat bine, Sfîntia-Ta. Tu ce
spui, armașe ?

ARMAȘUL : Nu !

MIRON : Și eu spun : da.

ARMAȘUL : E rîndul meu să întreb : de
ce ?

MIRON : Pentru oa să nu calc legea.

ARMAȘUL : Care lege, aceea pe care o face
Vodă ?

MIRON : Nu, o lege mai presus de el : le-
gea care cîrmuiește soarta țării. Vinovat
sau ba, trebuie să mor.

ARMAȘUL : Chiar nevinovat ?

MIRON : Dar sînt eu, oare, cu totul nevinov-
vat ? Oare, nu-i o vină destul de mare
să nu mai fii nimănui de trebuință ?

ARMAȘUL : Auzitu-l-ați. Sfîințele-Voastre ?!
Ci spuneți voi, care tilcuiți scripturile :
drept este, firesc este ?... Viața nu înseam-
nă nimic pentru domnia-ta ?

MIRON : Nu atît de mult ca să țin la viața
mea mai mult ca la viața altora. De aceea,
zic : țin și nu țin la viața mea.

ARMAȘUL : Se poate așa ceva ?

MIRON : Se poate. Atîrnă numai de cum
gîndești : la osînda omului, sau la rostul
lui. Cînd mă gîndesc la osînda omului,
zic : ce este viața ? O nălucă pe un pă-
rete vărui. Unde este Alexandru Mache-
don, sau Pompei, sau Cezar ? Unde, se-
mîințele și neamurile care au strigat la
zidirea lumii ? Pe unde toplitu-s-au stelele
și mările, zilele și apele curgătoare, cu-
vintele care s-au rostit și vînturile fără
ouib ? Pe unde s-au îngropat lighioanelor
și gingăniile, unde e cîmîtirul poveștilor,
și al slovelor, și a toate cîte au ființat
vreodată ? Nimenea nu știe. Ci, iacătă,
murînd, am prilejuit să mă duc și să

afiu! Dar, de mă gândesc nu numai la osînda acestei lumi, ci la rostul lumii acesteia, atunci, zic: nu poți trăi degeaba! Și degeaba n-am trăit. Am muncit, am luptat, am slujit, am crescut feciori, am scris... Am zidit. Dar mai ales asta am făcut: am scris. Dintre toate zădărniciile, poate că nici una nu-i mai deșartă. Și, cu toate acestea, om fiind, așa mi-a fost lucrarea: omenească. Începutul l-au făcut Ureche, vornicul; i-am urmat eu; și mie, așijderea, îmi vor urma alții! Și, tot așa, înădîndu-se cuvîntul de pe un letopiseț pe altul, de la un veac la alt veac, înădi-se-va înțelepciunea pînă la capătul lumii. Încît, mai cu îndreptățire decît un fiu care urmează tatălui și mai cu tărie, chiar, decît urmează un împărat pe Scaunul altuia, un învățat este întotdeauna urmașul legiuit al unui alt învățat... Că pînă și Dumitrașco... De se va învoi vreodată a scrie, musai se va s-pune a ceti ce s-au scris înaintea lui, încît, în acea zi, de-i va fi dat să fie cărturar, mai cu dinadinsul se va zice că mi-a urmat mie, decît că a urmat tatălui său...

ARMAȘUL: Doamne... numai un lucru nu înțeleg: cum de poți fi atît de liniștit, cînd afară se gîtesc butucul și securea?

MIRON: De cînd m-am spovedit, s-a așezat în mine o liniște de neopriuns... Cine-va se uită la mine, s-ă vază cum moare un om.

ARMAȘUL: Îți mai pasă, cumva, de toată prostimea asta adunată la descăpăținarea ta?

MIRON: Ochiul prostimii, ochiul lui Dumnezeu... Și, chiar de n-ar fi pe lume decît Dumnezeu, și eu ultimul om, încă n-aș rușina cerul cu scîncetul meu. Să-mi smulg părul din cap și să mă dau cu capul de păreți, asta nu mi-a fost niciodată obiceiul. Și, de nu mi-au plăcut niciodată oamenii ce-și uită de bună-cuviință, cum, oare, m-aș plăcea, astăzi, pe mine? (*S-aude zarvă.*) Auziți, dragii mei? Moartea vine urlînd. Dar nouă nu ni se cade a muri oricum.

(*Un necunoscut își face loc cu brutalitate.*)

NECUNOScutUL: Loc!... Faceți-mi loc!
(*Cade la picioarele lui Miron.*) Vor să pună mîna pe mine!

MIRON: Cine ești tu?

NECUNOScutUL: Burlă... gîdele!

(*Întră Macri și seimenii.*)

MACRI: Aici erai, Burlă!

GIDELE: Aici, stăpîne.

MIRON (*gîdelui*): Ce vrei de la mine?

GIDELE: Să mă ierți.

MIRON: Eu te iert pe lumea asta, Dumnezeu să te ierte pe cealaltă. Ai gătit, baram, butuc cumsecade?

GIDELE: N-am vrut, Doamne, să te tai pe butucul parlagiului.

MIRON: Gîndul ți-a fost gîngăș ca mîrelele raiului. Iertată să-ți fie și moartea stejarului.

(*Întră un lung șir de călugări.*)

O VOCE: Loc! Loc pentru sfinții călugări!
MACRI: La ce mai veniți și voi?

UN CĂLUGĂR: Datorîa domniei-tale: să păzești călăul; a noastră: să păzim sufletul osînditului.

ARMAȘUL (*ingenunchînd în fața lui Miron*): Nu vrei să-mi dai și mie iertare?

MIRON: Ție, armașe?... Ce să-ți iert?

ARMAȘUL (*încet*): Vrei să te omor cu sabia mea și să te scutesc de călău?

MIRON (*încet*): De nu m-a scutit Dumnezeu, vrei să mă scutești domnia-ta? Păstrează-ți paloșul pentru fapte mai vrednice.

ARMAȘUL: Să mori ca un ucigaș?

MIRON: Rușinea nu-i a mea... Dumnezeu să te ierte pentru gîndurile cele rele și să te răsplătească pentru cele bune. (*Vrea să iasă. Dar se oprește, de parcă ar căuta în urmă un gînd pierdut.*) Știi, Macri... Toată viața am stat de m-am întreb de ce fac oamenii cutare sau cutare lucru...

MACRI: Mai ai răgaz să fii așa curios?!

MIRON: Da, uite, stau și mă întreb... Care dintre oamenii tăi mi-o fi strecurat otrava asta? (*Pe palma întinsă îi arată o cutiuță.*)

MACRI: Trebuie să fie un ticălos!

MIRON: Crezi?... În sîmea lui, va fi socotit să mă scutească de chin și de călău. Ci el nu știe că a-ți lua viața înseamnă a fugi. El nu știe că nu vreau să fug. Nu știe nici măcar atîta lucru: că, chiar de-aș muri înainte de a fi descăpăținat, aș fi descăpăținat după ce aș muri. Ci, de-l vei cunoaște vreodată...

MACRI: Am să-l omor...

MIRON: Nu, să nu-l omori... Să-l întreb, numai, să aflu domnia-ta și pentru mine: de ce a făcut asta?

MACRI: Doamne... Tot nu pricepi?

(*Se privesc adînc, parcă s-ar descoperi unul pe altul.*)

MIRON (*tîrziu*): Pricep... Iartă-mă, cum și eu te iert.

MACRI (*răcnit*): N-am nevoie de iertarea ta!

MIRON (*blind*): Iertarea nu numai se cere, se dă. Cu toții avem nevoie de iertare.

(*Iese, urmat de Macri, seimenii, călugări, preoți... Numai armașul rămîne, și un călugăr.*)

ARMAȘUL: Degeaba au fost strădaniile... Moartea nu i-am putut-o lua. (*Îl descoperă pe călugăr. Bănuitor.*) Sfinția-Ta...

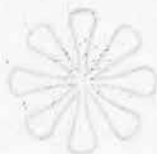
CĂLUGĂRUL (*fără să se întorcă*): Da, fiule...

ARMAȘUL : Ce faci aici ?
CĂLUGĂRUL : Mă rog.
ARMAȘUL : La fereastră ?
CĂLUGĂRUL : Trebuie să văz pentru cine
mă rog.
ARMAȘUL : Puteai să te rogi și afară.
CĂLUGĂRUL : Aici văz mai bine.
ARMAȘUL : Auit de mult îți să vezi ?
CĂLUGĂRUL : Da.
ARMAȘUL : Și, vezi ?
CĂLUGĂRUL : Văd.
ARMAȘUL : Și, ce vezi ?
CĂLUGĂRUL : Copaci desfrunziți... butucul
negru... Bătrânul și-a luat capul între
mâini... de parcă ar vrea să-l servescă
Domnului Dumnezeuului, pe butuc... și
să-i spună : „Gol a fost capul cu care

m-ai trimis în lume, plin și-l aduc îndă-
răt !” Și bătrânul a îngenuncheat... Gidele
i-a rupt haina, să-i dezgolească gruma-
zul, și capul s-a pus pe butuc... și, pe
umerii cei bătrâni și albi ninge ! Și, părul
cel alb il flutură vintul...
ARMAȘUL : Taci !
CĂLUGĂRUL : Și, securea s-a ridicat...
ARMAȘUL : Pentru Dumnezeu, taci !
CĂLUGĂRUL : Capul a căzut... Sîngele a
înroșit zăpada.
ARMAȘUL : Au cine ești tu, care nu te temi
că sîngele acesta îți va scoate ochii ? Cine ?
(Smulgindu-i rasa : Pătrașcu.) Tu ?!... De
ce atît de mult te-ai înverșunat să vezi ?
PĂTRAȘCU : Ca să știu ce trebuie să-i iert
lui Vodă.

SFÎRȘIT

3 mai 1976

CARTEA DE TEATRU

Aristofan.

„Broaștele“*

Se resimte astăzi, din ce în ce mai acut, în domeniul studierii operelor clasice ale antichității, nevoia unor instrumente de lucru accesibile, care, în același timp, să asigure o informație completă și să răspundă unor exigențe estetice superioare. Sint, bunăoară, scriitori, cum este cazul lui Aristofan, care așteaptă, la noi, o traducere integrală, și nu numai atât. Excelenta ediție realizată de profesoara Adelina Piatkowski, a *Broaștelor*, ne oferă, însă, un model (și, poate, o speranță) pentru ceea ce așteptăm și înțelegem prin ediție critică a clasicii. În primul rând, lucrarea se recomandă prin integralitatea tălmăcirii, apoi, prin cumpanita așezare în pagină a comentariilor și a datelor despre poet și operă, în raport cu textul propriu-zis, în sfârșit, prin fluența și temperanța traducerii. Spre deosebire de alte tălmăciri ale comediei**), versiunea prof. Adelina Piatkowski pune accent nu atât pe recrearea poetică a universului aristofanesc, cât (mai cu seamă), pe înțelegerea și explicarea amănunțită a textului, surprins în articulațiile sale cele mai intime. Transpunerea în proză nu lezează cu nimic complexitatea spectacolului, reconstituit mental prin indicații ferme de regie. Textul însuși al comediei, atât de ancorat în realități istorice precise, cunoscute doar cititorului avizat în acest sens, este pagină cu pagină lămurit, ceea ce permite înțelegerea unei multitudini de tradiții, de ecouri literare, pastişe, parodii, aluzii sau efecte (literare și muzicale) intime creației lui Aristofan, care, toate, alcătuiesc substanța însăși a operei sale, miezul mesajului ascuns după un larg evantai cromatic.

*) București, Editura Albatros, colecția „Lycæum“; traducere, tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de A. Piatkowski.

**) Dintre acestea, autoarea menționează, selectiv, doar pe acelea (integrale) ale lui Ioan Belețchi-Albescu („Broaștele“, Casa Școalelor, 1925) și E. Camilar, H. Mihăescu („Teatru“, ESPLA, 1956, col. „Clasicii literaturii universale“). Li se pot adăuga, însă, și fragmentele publicate de Simina Noica în „Antologia lirică greacă“ și de D. M. Pippidi în „Arte poetice. Antichitatea“ (cf. N. Lascu, „Clasicii antici în România“, p. 145).

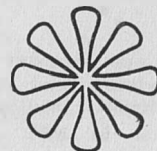
Autoarea nu ne propune doar o versiune, posibilă, între altele, ci, de fapt, prin mijlocirea textului însuși, o redescoperire a universului clasic, în datele lui fundamentale. E important să cunoaștem datele cele mai mărunte care structurează istoria piesei; biografia lui Aristofan și, prin el, biografia unei epoci (sfârșitul secolului de aur al polis-ului) și agonia bănuită a unei cetăți (Atena războiului peloponezic). Această coborire în text se articulează la nivelul notelor și comentariilor succinte.

Autoarea a avut de optat între cursivitatea poetică și înțelegerea temeinică a textului. Dealtfel, însă, unicitatea atmosferei pe care o degajă comedia (și în cazul lecturii ei) este condiționată, în primul rând, de înțelegerea acestui univers complex. Ceea ce ne propune A. Piatkowski în Prefață constituie tocmai instrumentul de lucru de care orice cititor modern are nevoie, tot astfel cum anticii înșiși, parcurgind un manuscris, se foloseau de comentariile scholiastilor.

Cartea modernă de teatru trebuie să fie nu numai imaginea fidelă a unui univers dramatic în mișcare, pe care-l reconstituim mental, ci și un instrument util și complet de lucru.

De aceea, Prefața autoarei întârzie, după înfățișarea „Condițiilor în care Aristofan a scris *Broaștele*“, asupra prezentării piesei, ca atare (subiectul și sugestia de regie), asupra părților ei constitutive, în sfârșit, asupra meritelor literare ale comediei și asupra moștenirii culturale lăuate, prin ea, de Aristofan. Ediția se încheie cu o minimă bibliografie selectivă și cu referințe critice care reunesc semnături prestigioase, precum a lui Maurice Croiset, Gilbert Murray, D. M. Pippidi, Ioan Coman. Cartea prof. Adelina Piatkowski poate fi prețuită, în aceste condițiuni, ca o bună realizare științifică și o reușită artistică, iar pentru cititori, specialiști sau nu, ea rămâne un solid punct de reper, un model editorial, demn de urmat.

Liviu Franga

Teatrul radiofonic

M. ALEXANDRU : Cronica p. 55

Puncte de suspensie...

AL. MIRODAN : Intenții de proces p. 56

Muzică

LUMINIȚA VARTOLOMEI : Succese românești peste ho-
tare p. 57

Meridiane

CRITICA TEATRALĂ ÎN LUMEA DE AZI — Anchetă
de Valentin Silvestru p. 58

PRAGUL DE TAINĂ
piesă în cinci acte
de
Alexandru Sever

. p. 64

Cartea de teatru

LIVIU FRANGA : Aristofan — „Broaștele“ p. 96

Foto : Ileana Muncaciu.

REDAȚIA și ADMI-
NISTRAȚIA :

Bul. Nicolae Bălcescu
nr. 2, București Tel.
14.35.88 și 14.35.58

I. P. „Informația“ — c. 7294

44 200

LEI 7

www.ziuaconstanta.ro